

Program razvoja podeželja

Republike Slovenije

za obdobje 2007 - 2013

PRILOGA 16:
PREDHODNO
VREDNOTENJE
PROGRAMA RAZVOJA
PODEŽELJA REPUBLIKE
SLOVENIJE ZA OBDOBJE
2007-2013

Univerza
v Ljubljani *Biotehniška*
fakulteta

**Predhodno vrednotenje
Programa razvoja podeželja
Republike Slovenije
za obdobje 2007-2013**

Domžale, september 2006

Kazalo vsebine

1	<i>Povzetek predhodnega vrednotenja</i>	2
2	<i>Uvod</i>	12
2.1	Namen poročila	12
2.2	Struktura poročila	14
2.3	Glavni dokumenti in informacije	15
3	<i>Ocena problemov, ki jih osnutek programa namerava rešiti</i>	17
3.1	Uvod	17
3.2	Analiza stanja	17
3.3	Ocena SWOT analize	21
3.4	Neskladja	24
4	<i>Ocena skladnosti Programa razvoja podeželja in ciljev, ki naj bi jih program dosegel</i>	25
4.1	Kateri so splošni (skupni), specifični in operativni cilji ter pričakovani rezultati in vplivi?	25
4.2	Skladnost ciljev programa z analizo stanja in SWOT analizo	27
4.3	Kateri izhodiščni kazalniki in kazalniki vpliva so predlagani za merjenje uspešnosti osnutka PRP? (Količinsko opredeljeni cilji na ravni programa)	28
4.4	Skladnost z NSN in prioritetami Skupnosti ter z dolgoročnimi cilji slovenske kmetijske politike	31
5	<i>Ocena predlaganih ukrepov in pričakovani vplivi</i>	32
5.1	Pretekle izkušnje	32
5.2	Izbrani ukrepi	37
6	<i>Kateri so pričakovani pozitivni in negativni vplivi ukrepov, ki se bodo izvajali?</i>	59
6.1	Pričakovani vplivi in njihov razvoj tekom časa	59
6.2	Potencialni konflikti med vplivi	66
6.3	Na koga bo program vplival?	67
7	<i>Dodana vrednost Skupnosti, vključno z državnimi pomočmi</i>	69
7.1	Skladnost PRP z ostalimi deli kmetijske politike	69
7.2	Skladnost PRP z drugimi politikam in instrumenti	70
7.3	Ocena državnih pomoči in določbe pravil konkurenčnosti	72
8	<i>Dodelitev sredstev in stroškovna učinkovitost</i>	78

8.1	Na katerih predpostavkah je zasnovan predlagani program izdatkov?	78
8.2	Ali bi pričakovani rezultati lahko bili doseženi z nižjimi stroški?	84
9	<i>Spremljanje in vrednotenje</i>	88
9.1	Ocena izvedbene in administrativne strukture programa	88
9.2	Sistem spremljanja in vrednotenja	89
9.3	Načrt informiranja	92
9.4	Administrativna struktura in izvajanje na ravni ukrepov	94
10	<i>Nacionalna mreža za podeželje</i>	100
11	<i>Posvetovanja z ekonomskimi in socialnimi partnerji</i>	101

Kazalo prilog

Opombe k opisu ukrepov	A 1
Okoljsko poročilo	A 95

Povzetek predhodnega vrednotenja

Postopek predhodnega vrednotenja se je začel v relativno zgodnji fazi načrtovanja novih programskih dokumentov politike razvoja podeželja v Sloveniji, zato je ocenjevalec imel možnost v postopku ves čas aktivno sodelovati. Organizirane so bile različne dejavnosti, kot so delavnice, sprotna pomoč in podajanje pripomb na tehnične liste ukrepov in Nacionalni strateški načrt (NSN). Osnutek programa razvoja podeželja (PRP) je bil skupini v uradno predhodno vrednotenje predložen 18. septembra.

Poudariti je treba, da je bilo po mnenju ocenjevalca do sedaj opravljenega veliko dela in je torej očitno, da je bilo za pripravo Nacionalnega strateškega načrta in Programa razvoja podeželja vloženi veliko sredstev in truda. Kljub temu pa je predhodno vrednotenje pokazalo, da so še vedno možne izboljšave in da je kritična vprašanja potrebno obravnavati pred uradno predložitvijo PRP Evropski komisiji, v trenutnem osnutku manjkajo npr. poglavja o komplementarnosti in konkurenčnosti, ki jih je treba čim prej pripraviti.

Splošen vtis je, da je bila osrednja pozornost namenjena pripravi tehničnih listov za posamezne ukrepe, manj pozornosti pa je bilo pri pripravi PRP namenjene horizontalnim vprašanjem in usklajevanju, npr. hierarhiji ciljev, dopolnjevanju, SWOT analizi itd. To je do neke mere razumljivo, vendar pa ocenjevalec poudarja, da so za pripravo skladnega PRP enako pomembna vsa vprašanja.

V trenutnem osnutku niso v celoti navedene informacije o stopnjah podpore za posamezen ukrep in njihova določitev (izračun) skladno z merili uredbe. Gre zlasti za ukrepe 2. osi. Zaradi tega je bilo lahko opravljeno le delno vrednotenje. Svetujemo, da se program ustrezno dopolni, zlasti v luči finančnega vrednotenja ukrepov 2. osi.

Analiza trenutnega stanja zagotavlja nekaj osnovnih podatkov o primarnih statističnih in strokovnih virih, vendar v številnih primerih opisa

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

težav/razlik in virov ni mogoče neposredno povezati z izbranimi cilji. Težava je v tem, da preprosto ne obstaja dovolj empiričnih dokazov za kvalitativno opredelitev težav. V prihodnje priporočamo bolj usmerjene raziskave za utemeljevanje kvalitativnih ocen, zlasti na področju stanja okolja v povezavi s podeželjem in pregleda ekonomskega stanja v gozdarstvu.

Poleg tega bi bilo koristno dopolniti opredelitev ciljev. Pri številnih ukrepih manjka jasna in logična hierarhija ciljev, ki bi opredeljevala splošne, specifične in operativne cilje za posamezen ukrep, kar bi se na koncu odrazilo tudi v jasnejši hierarhiji ciljev za celoten program.

Izbira in zasnova ukrepov v glavnem temelji na izkušnjah iz prejšnjega programskega obdobja. Tak pristop je načeloma smiseln, vendar obstaja nevarnost, da se v naslednje programsko obdobje prenesejo tudi dosedanje pomanjkljivosti ukrepov. V programu bi bilo potrebno več pozornosti nameniti analizi dosedanjih izkušenj in učinkov ukrepov za razvoj podeželja, pridobljenih v okviru programov SAPARD in PRP 04-06 ter ukrepov EPD.

Stroškovne učinkovitosti ukrepov in programa kot takega ni bilo lahko oceniti. Poročilo na več mestih ugotavlja, da bi se nekateri ukrepi verjetno lahko izvajali z manjšim vložkom javnih sredstev. Za natančnejšo oceno ukrepov po tem kriteriju pa bi morale biti ciljne vrednosti (pričakovani rezultati in vplivi ukrepov) v programu bolje količinsko opredeljeni. Bistveno bi se dalo izboljšati tudi horizontalne vsebine programa in razpravo o prednostnih nalogah s finančnega vidika. Ker večina predlaganih ukrepov temelji na prejšnjih programih, pričakujemo, da administrativna in izvedbena struktura projekta ne bo povzročala večjih težav prihodnji politiki PRP. Vseeno pa za izboljšanje kakovosti programa velja razmisliti o kritičnem pregledu obstoječih praks in razvoju preglednejših in učinkovitejših postopkov. Ocenjujemo, da bi to lahko povečalo absorpcijsko sposobnost programa.

Za učinkovito politiko razvoja podeželja v Sloveniji bi bilo potrebno izboljšati tudi notranjo in zunanjo skladnost PRP. V številnih primerih

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

ocenjevalci ugotavljajo, da med ukrepi ni dovolj razlikovanja. To zlasti velja za neposredna plačila (OMD, okoljska plačila, plačila znotraj 1. stebra SKP), podrobneje pa bi bilo treba analizirati tudi skladnost med nekaterimi ukrepi 3. osi in ukrepi regionalne politike.

Ugotavljamo tudi, da besedilo programa še ni zadovoljivo oblikovano, saj se npr. razlikujejo predloge; besedilo ni ustrezno povezano, ponavljajo se pravna besedila ali določbe prejšnjih programov, pogosto manjkajo natančni izrazi in definicije.

Ocenjevalci zato svetujejo, da MKGP sprejme priporočila, zapisana na naslednjih straneh, in na podlagi le-teh izboljšajo trenutno različico PRP.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Preglednica 1: Priporočila

Št.	Poglavje PRP	Zadeva	Priporočila	Sklic na EP*
Splošna in medsektorska vprašanja				
1.	3.1	Analiza	Povzeti ključne probleme in izzive programa na koncu poglavja analize (npr. v tabeli).	18 – 21
2.	3.1	SWOT	Izboljšati povezave med SWOT analizo in cilji programa (lahko kot povzetek izidov SWOT matrike).	21 – 25, 42
3.	3.2	Strategija	Izboljšati povezave med problemi, analiziranimi v poglavju 3.1, in strategijo, izbrano v poglavju 3.2. (več navedb ključnih problemov in izzivov iz poglavja 3.1).	25 – 27
4.	3.4	Pretekle izkušnje	Vključiti opis (i) vplivov prejšnjih ukrepov in (ii) ključnih ugotovitev vrednotenij prejšnjih programov.	33 – 34
5.	4.1	Cilji, prioritete	Priporočeni popravki: (i) natančneje opredeliti (splošne) cilje programa; (ii) dodati po en skupni cilj na ravni prednostne osi; (iii) določiti in količinsko opredeliti cilje (ciljne vrednosti) na ravni programa.	26 – 28
6.	5.1	Ukrepi – splošne zahteve	Popravki skladno z zahtevami predloge PRP v Prilogi II izvedbene uredbe (za vsako prednostno os napisati utemeljitve za ukrepanje, cilje, obseg in dejavnosti, indikatorje, količinsko opredeljene ciljne vrednosti).	33 – 57
7.	5.2	Ukrepi – posebne zahteve	Popravki skladno z zahtevami predloge PRP v Prilogi II izvedbene uredbe. Razdeliti besedilo v alineah na šest podpoglavij, povzeti šest zahtev iz predloge za poglavje 5.2.	33 – 57
8.	5.3	Opis ukrepa – splošno	Izboljšati skladnost opisa ukrepov: (i) vrstni red ukrepov naj sledi ciljem PRP (in NSN); (ii) ukrepi naj bodo opisani na podoben podroben način, po možnosti s pomočjo skupne strukture za vse ukrepe ('povzetek tehničnih listov').	33 – 57

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Št.	Poglavje PRP	Zadeva	Priporočila	Sklic na EP*
Ukrepi 1. osi				
9.	5.3	Ukrep 111	Predlagamo, da se natančneje opredeli vrste upravičenih stroškov usposabljanja. Preuči naj se tudi možnost dodatnih spodbud (npr. povračilo potnih stroškov).	A 7 – A 8
10.	5.3	Ukrep 112	Za povečanje učinkovitosti ukrepa naj se preuči možnost zvišanja dodeljenih sredstev (in posledično višjega števila podprtih upravičencev).	A 9 – A 11
11.	5.3	Ukrep 113	Temeljiti popravek ukrepa ali, alternativno, njegova ukinitve. Razmisli o prenosu sredstev iz ukrepa 113 na ukrep 112.	A 12 – A 14
12.	5.3	Ukrep 121	Predlagani popravki: (i) maksimalna višina podpore bi lahko bila nižja; (ii) znižanje stopnje podpore in nižji delež javnih sredstev glede na vrednost naložbe; (iii) agregacija kazalnikov učinka in rezultata.	A 15 – A 18
13.	5.3	Ukrep 123	Preuči ustreznost investicijskih podpor za predelavo na ravni kmetije (ki ni navedena kot upravičena v členu 24 Uredbe Sveta (ES) 1698/2005) v okviru ukrepa 123 in preuči možnost njihove premestitve v ukrep 121 (Modernizacija kmetijskih gospodarstev), kjer so diverzifikacijske dejavnosti na kmetiji in izven kmetije navedene kot upravičene.	A 19 – A 25
14.	5.3	Ukrep 123	Predlagani popravki: (i) presoja ustreznosti indikatorjev rezultata; (ii) ukrep bi lahko bil bolj stimulativen za vertikalno in horizontalno sodelovanje (npr. po izbirnih merilih).	A 19 – A 25
15.	5.3	Ukrep 125	Predlagani popravki: (i) ponovna preučitev indikatorjev in njihova količinska opredelitev; (ii) manj podroben opis izvedbenih določb (raven podrobnosti se razlikuje od drugih tehničnih listov).	A 26 – A 28
16.	5.3	Ukrep 131	Potrebne spremembe za izboljšanje preglednosti in logike interveniranja v ukrepu: (i) jasna izjava, da je ukrep namenjen plačilom obveznosti iz PRP 2004-06 (tehnični list); (ii) jasno pojasniti postopno prenehanje ukrepa ('phasing-out').	A 29 – A 31

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Št.	Poglavje PRP	Zadeva	Priporočila	Sklic na EP*
17.	5.3	Ukrep 132	Maksimalno stopnjo podpore bi se lahko še enkrat preučilo po kriteriju dodatnih stroškov. Preuči naj se tudi različna stopnja podpore po kategorijah shem kakovosti (in njihove prisotnosti na trgu).	A 32 – A 35
18.	5.3	Ukrep 132	Priporočamo pojasnitev, kaj naj bi bilo dokazilo "prisotnosti na trgu", ki naj bi jo upravičenci izkazovali.	A 32 – A 35
19.	5.3	Ukrepa 132, 133	Upravičence bi bilo smotno vzpodbuditi k intenzivnejšem nastopanju s proizvodi iz shem kakovosti na trgu (npr. z večjo skladnostjo z ukrepoma 123 in 133; sodelovanje v shemah kakovosti naj lahko ima dodatno težo/ponder v izbirnih merilih).	A 29 – A 35
20.	5.3	Ukrep 133	Predlagani popravki: (i) nadomestitev obstoječih (sektorsko vezanih) indikatorjev rezultata z indikatorji, ki so bolj usmerjeni na ukrep; (ii) določitev izbirnih meril; (iii) zmanjšanje tveganj prekomerne kompenzacije (revizija seznama upravičenih stroškov).	A 36 – A 39
21.	5.3	Ukrep 133	Preučiti možnost razširitve izbirnih meril na vse nosilce ustreznih oznak kakovosti (npr. tudi podjetij, ki so jim bili dodeljeni nacionalni simboli kakovosti).	A 36 – A 39
22.	5.3	Ukrepa 122 in 142	Izboljšati opis težave, da se upraviči javno interveniranje. Izboljšati opise ukrepov, zlasti v zvezi z administrativno strukturo in indikatorji.	A 40 – A 45
23.	5.3	Ukrepa 122 in 142	Preučiti možnost delitve ukrepa 122 na posamezne podukrepe (npr. gozdna infrastruktura, gozdna mehanizacija, redčenja in premene gozdov) in določiti finančna sredstva za posamezne dejavnosti.	A 40 – A 45
Ukrepi 2. osi				
24.	5.3	Vsi ukrepi druge osi	V reviziji programa podati izračune (glede metodologije in rezultatov). Posebno pozornost posvetiti pravni in ekonomski utemeljitvi dodatnih stroškov v zvezi s posameznimi območji (izravnalna plačila za OMD) oziroma podukrepi (kmetijsko-okoljski ukrepi).	A 49 – A 59

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Št.	Poglavje PRP	Zadeva	Priporočila	Sklic na EP*
25.	5.3	Ukrepa 211, 212	Zasnova tehničnega lista naj bo usklajena z drugimi ukrepi PRP in dopolnjena z manjkajočimi podatki (zlasti indikatorji, utemeljitvijo višine plačila).	A 49 – A 54
26.	5.3	Ukrepa 211, 212	Višino izravnalnega plačila je treba ponovno preučiti z vidika dodatnosti (uskladitev s 1. stebrom SKP - regionalno plačilo za travinje).	A 49 – A 54
27.	5.3	Ukrep 214	Tehnične liste ukrepa je treba dopolniti s finančnimi podatki (predstavitve višine plačil, razporeditev sredstev po podukrepih) in indikatorje količinsko opredeliti. Treba je jasno razlikovati med določenimi podukrepi (npr. sonaravna reja živali) ter plačili OMD in 1. stebra SKP, da se prepreči prekomerne kompenzacije. Razmisliti o višini okoljskih plačil (npr. integrirana pridelava), ki res pomenijo dodatne stroške v primerjavi s siceršnjo tehnologijo proizvodnje.	A 55 – A 59
28.	5.3	Ukrep 214	Razmisliti o morebitni uvedbi dodatnih ukrepov 2. osi (npr. ukrep 215 (plačila za dobro počutje domačih živali), 224 (plačila Natura 2000) ali 225 (okoljska plačila za gozdna območja)).	A 55 – A 59
29.	5.3	Ukrep 214	Izboljšati preglednost kmetijsko-okoljskega ukrepa z združitvijo sorodnih podukrepov in po potrebi z razlikovanjem med plačili za podkategorije (npr. integrirana kmetijska pridelava).	A 55 – A 59
Ukrepi 3. osi				
30.	5.3	Ukrep 311	Uskladiti je treba opis področij podpore v PRP in tehničnih listih ukrepov (samo investicijske podpore ali tudi kritje stroškov poslovanja);	A 63 – A 67
31.	5.3	Ukrep 311	Predlagamo umik podpore za naložbe v maloprodajo s seznama upravičenih dejavnosti.	A 63 – A 67
32.	5.3	Ukrepa 311, 312	Izogibati se je treba prekrivanju `podpore za socialne storitve' med ukrepoma 311 in 312.	A 63 – A 73
33.	5.3	Ukrep 312	Uskladiti bi bilo potrebno opis upravičenih dejavnosti v PRP in tehničnih listih ukrepov.	A 68 – A 73

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Št.	Poglavje PRP	Zadeva	Priporočila	Sklic na EP*
34.	5.3	Ukrep 312	Poudariti bi bilo treba razlikovanje med izbirnimi merili tega ukrepa in podobnimi shemami v okviru kohezijske politike.	A 68 – A 73
35.	5.3	Ukrep 321	Tehnični list bi moral biti bolj razdelan, zlasti glede indikatorjev in splošne administrativne strukture. Treba je poudariti razliko med tem ukrepom in podobnimi dejavnostmi iz Operativnega programa za krepitev regionalnih razvojnih potencialov 2007-2013.	A 74 – A 77
36.	5.3	Ukrep 322	Predlagamo preoblikovanje ciljne skupine potencialnih upravičencev ('občine in neprofitne organizacije' namesto 'občine in nevladne organizacije').	A 78 – A 81
37.	5.3	Ukrep 331	Treba je preprečiti prekrivanje med tem ukrepom in ukrepom 111 in ju jasno razlikovati (npr. ukrep 111 naj bo usmerjen na tehnične spretnosti, ukrep 331 pa na podjetniške/vodstvene spretnosti).	A 85 – A 88
38.	5.3	Ukrep 331	Dejavnost 'Programi za dvig ozaveščenosti o zdravi prehrani' ne spada v koncept poklicnega usposabljanja in predlagamo, da se odstrani s seznama upravičenih dejavnosti.	A 85 – A 88
Ukrepi 4. osi				
39.	5.3	Ukrep 41	Svetujemo vključitev okvirne informacije o skupni vrednosti projektov v posameznem lokalnih razvojnem programu (kot vodilo za potencialne upravičence pri pripravi lokalnih razvojnih programov).	A 91 – A 94
40.	5.3	Ukrepa 421, 431a	Predlagani popravki: (i) dodati podatek o okvirna dodelitev javnih sredstev med dve vrsti dejavnosti pod tem ukrepom; (ii) revizija najvišje možne upravičene stopnje sofinanciranja za vodenje LAS in njena uskladitev s 37. členom izvedbene uredbe.	A 95 – A 97
41.	5.3	Ukrep 431b	Predlagana revizija: (i) dodati sklic na ukrep 341 (animacija in pridobivanje znanj na območjih, ki niso vključena v programe Leader); (ii) pripraviti letno razčlenitev sredstev znotraj ukrepa.	A 98 – A 101

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Št.	Poglavje PRP	Zadeva	Priporočila	Sklic na EP*
42.	5.3	Ukrep 431b	Možna so prekrivanja z ukrepom 'Vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobivanje znanj in animacija ozemlja' (421, 431a). V izogib tovrstnemu prekrivanju je treba opredeliti jasna merila.	A 98 – A 101
Splošna in medsektorska vprašanja (nadaljevanje)				
43.	6	Finančni načrt	Tabela 35 (Finančni načrt za ukrepe Leader in Tehnična pomoč) bi lahko bila vključena v Tabelo 37 (Letni prispevek EKSRRP)	75 – 77
44.	6.2	Finančni načrt po oseh	Tabelo 36 je treba revidirati.	-
45.	9	Pravila konkurenčnosti, državne pomoči	Dodati je treba sklicevanje na državne pomoči in pravila konkurenčnosti. Pred tem priporočamo posvetovanje s Komisijo glede zahtevane vsebine poglavja.	70 – 74
46.	10	Komplementarnost	Treba je dodati to poglavje.	-
47.	10	Komplementarnost	Ločnice med nekaterimi ukrepi in dejavnostmi, ki jih podpira ESRR, v trenutni različici niso povsem jasne. Priporočamo, da se to pojasni in s tem prepreči prekrivanje med skladoma. Enako je treba storiti za druge evropske in nacionalne sklade.	67 – 69
48.	11	Administrativna struktura	Plačilna agencija: predlagamo revizijo izvedbenih določb zlasti za: (i) vlaganje projektov; (ii) postopke za ocenjevanje projektov; (iii) postopke za izbiro projektov.	84 – 85
49.	12	Spremljanje in vrednotenje	Opis sistema za spremljanje je treba dopolniti. Opisati je treba sistem zbiranja podatkov. Premisliti o vzpostavitvi osrednjega sistema za spremljanje (na kratko opisan v programu).	85 – 87
50.	12	Nadzorni odbor	Vladne in nevladne organizacije, vključene v nadzorni odbor, naj bodo jasno navedene.	84 – 85
51.	13	Obveščanje javnosti	Načrt obveščanja mora biti dopolnjen: (i) okvirni proračun za izvajanje načrta obveščanja; (ii) opredelitev meril za ocenjevanje vpliva dejavnosti obveščanja.	87 – 89

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Št.	Poglavje PRP	Zadeva	Priporočila	Sklic na EP*
52.	14	Javna posvetovanja	Zahtevana dopolnitev: jasno navesti, v koliki meri so bila upoštevana in v program vključena mnenja in predlogi socialnih partnerjev.	96 – 98
53.	PRP	Splošno	Program je treba ustrezno oblikovati glede sloga in oblike (pomembna delitev na podpoglavja (oštevilčenje do največ 4. ravni), izogibati se ponavljanju, navedbam prejšnjih programov, poglavja naj bodo usklajena glede navedenih podrobnosti).	-
54.	Priloga 4	Izhodiščni indikatorji	Tabela `vsebinski izhodiščni indikatorji` naj se uskladi s Tabelo 2, Priloga VIII osnutka izvedbene uredbe.	-
55.	Priloga 4	Tehnični listi	Indikatorji rezultata in vpliva za ukrepe druge osi v tehničnih listih naj se uskladijo s Tabelo III, Priloga VIII osnutka izvedbene uredbe.	-

*EP – Evalvacijsko poročilo

Uvod

Uvodno poglavje poročila o predhodnem vrednotenju zajema naslednja podpoglavja:

- Namen poročila
- Struktura poročila
- Glavni dokumenti in informacije, na katerih poročilo temelji
- Evalvacije, revizije, študije ali poročila o podobnih ukrepih

Namen poročila

Namen predhodnega vrednotenja in tega poročila je ***pomagati*** Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) pri pripravi Programa razvoja podeželja (PRP) za programsko obdobje 2007 – 2013. Izraz ***pomagati*** je poudarjen, saj je pomoč ocenjevalcev organu upravljanja ključni element evalvacijskega ciklusa EU na splošno, še zlasti pa to velja za predhodno vrednotenje. Slednje temelji na iterativnem in interaktivnem pristopu, ki prispeva k pripravi kakovostnega programa za odobritev s strani Evropske komisije, s cilji, ki ustrezajo razvojnim potrebam in danostim slovenskega podeželja, ter prispeva k učinkoviti izrabi finančnih sredstev programa.

Skupina za predhodno vrednotenje upa, da bo evalvacija prispevala k izboljšanju PRP ter hitrejšemu in lažjemu postopku odobritve v dialogu s Komisijo, po možnosti pa zagotovila boljše možnosti za doseganje zelenih razvojnih učinkov na podeželju kot sicer. Formalni cilj je naveden v nadaljevanju.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

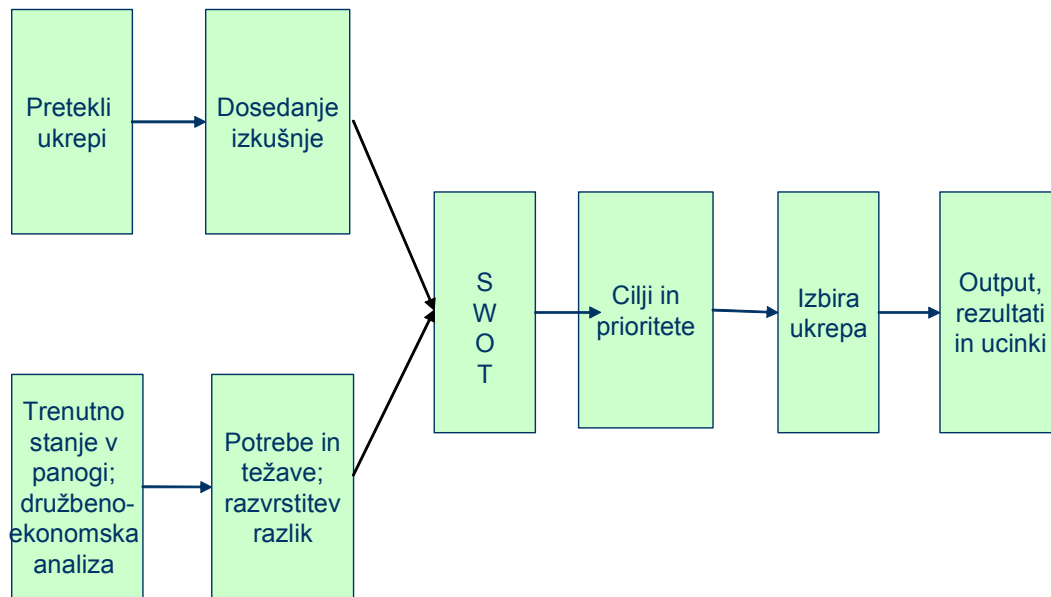
Kot določa 85. člen Uredbe Sveta št. 1698/2005,

je predhodno vrednotenje del izdelave vsakega programa razvoja podeželja in skuša optimizirati razporeditev proračunskih sredstev in izboljšati kakovost programiranja. Opredeljeni in ocenjeni bodo:

- srednjeročne in dolgoročne potrebe;
- cilji, ki jih je treba doseči;
- pričakovani rezultati;
- količinsko merljivi cilji, še posebej z vidika učinka v relaciji z izhodiščnim stanjem;
- dodana vrednost Skupnosti;
- obseg, v katerem so bile prioritete Skupnosti upoštevane;
- pridobljena nova znanja iz prejšnjega programiranja;
- kakovost postopkov za izvajanje, spremljanje, vrednotenje in finančno poslovanje.

Programska logika, uporabljena v Uredbi Sveta št. 1698/2005 ter ustreznih smernicah in navodilih Evropske komisije, je predstavljena v spodnji sliki. Programska logika se je s časom oblikovala in izboljšala, osnovna logika pa je ostala enaka in je osebju ministrstva že poznana iz priprave programa SAPARD v predpristopnem obdobju ter kasnejše priprave Enotnega programskega dokumenta 2004-2006 in Programa razvoja podeželja 2004-2006. Prikazani so temeljni koraki in elementi, ki jih je potrebno vključiti v PRP.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Slika 1: Programska logika

Slika prikazuje zaporedje korakov in vprašanja, ki jih je potrebno obdelati v postopku programiranja. V nadaljevanju bomo kot del predhodnega vrednotenja ocenili, v kolikšni meri trenutni osnutek PRP ustreza zahtevam programske logike.

Predhodno vrednotenje je bilo izvedeno kot iterativni postopek med MKGP in skupino za predhodno vrednotenje, ki se je začel aprila 2006. Ocenjevalci so tesno sodelovali z MKGP; organizirani so bili sestanki, delavnica in sprotne pomoči pri pripravi posameznih delov programa. Pripravljene so bile pripombe na osnutek Nacionalnega strateškega načrta (NSN) in PRP, ki so bile predložene MKGP in prispevale k postopku priprave PRP in spremljajočih dokumentov.

Struktura poročila

Poročilo je strukturirano skladno s smernicami za predhodno vrednotenje. Uvodnemu poglavju sledi tretje poglavje s presojo analize trenutnega stanja v PRP, SWOT analize in razvrstitvijo potreb in neskladij. Četrto poglavje vsebuje presojo ciljev programa, peto poglavje pa ocenjuje posamezne ukrepe v okviru PRP. Šesto poglavje obravnava pričakovane pozitivne in negativne vplive PRP, sedmo pa vprašanje dodane vrednosti

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

izbranih ukrepov. Osmo poglavje skuša odgovoriti na evalvacijska vprašanja, povezana s stroškovno učinkovitostjo programa. Deveto poglavje obravnava administrativno strukturo, vključno s sistemom za spremljanje in vrednotenje, v desetem pa je ocenjena nacionalna mreža za podeželje. Enajsto poglavje opisuje postopek posvetovanja z nosilci interesov, dvanajsto pa je namenjeno predstavitvi temeljnih ugotovitev strateške okoljske presoje (SOP).

Priloga vključuje podrobnejše pripombe k opisom ukrepov po posameznih oseh in celovito okoljsko poročilo.

Poudariti je treba, da to poročilo morda ne zajema vseh podrobnih informacij, ki so navedene v priloženih pripombah. Zato priporočamo, da odgovorni za posamezne osi oz. ukrepe na MKGP natančno preberejo pripombe v prilogi tega poročila.

Glavni dokumenti in informacije

Vrednotenje se nanaša na dva dokumenta:

- Nacionalni strateški načrt, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana, angleška verzija avgust 2006 (v nadaljevanju: NSN) in
- Program razvoja podeželja 2007 – 2013. Slovenska verzija september 2006 (v nadaljevanju: PRP).

Oba dokumenta naj bi bila skladna z Uredbo Sveta (ES) št. 1698/2005 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) (v nadaljevanju: Uredba sveta 1698 ali, enostavneje, uredba) in Sklepom Sveta št. 2006/144/ES z dne 20. februarja 2006 o strateških smernicah Skupnosti za razvoj podeželja (programsko obdobje 2007 - 2013) (v nadaljevanju: Sklep Sveta 144).

Predhodno vrednotenje temelji na dokumentu: Razvoj podeželja 2007 - 2013 Skupni okvir za monitoring in vrednotenje, Osnutek smernic za predhodno vrednotenje (ex ante evalvacija), ki ga je predstavil Generalni direktorat za kmetijstvo in razvoj podeželja na tehničnem sestanku o 48

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Skupnem okviru za spremljanje in vrednotenje 30. novembra 2005 kot DOC 2, ob upoštevanju nadaljnjih revizij (v nadaljevanju: smernice za predhodno vrednotenje).

Vrednotenje temelji tudi na relevantnih poročilih, študijah in mnenjih, ki so jih člani skupine za ocenjevanje pripravili v spremljajočih aktivnostih predhodnega vrednotenja ali tekom njihovega raziskovalnega dela na vsebinsko sorodnih temah.

Poleg tega pa predhodno vrednotenje vzporedno črpa informacije tudi iz predhodnih vrednotenj v drugih državah ter izkušenj iz naših predhodnih vrednotenj programov za obdobje 2000-2006 in v glavnem sledi enakim postopkom in zahtevam glede vsebine vrednotenja.

Poročilo je pripravila Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani skupaj z danskim podjetjem Orbicon A/S iz Kopenhagna. Na strani Biotehniške fakultete so pri vrednotenju sodelovali Luka Juvančič, Stane Kavčič, Aleš Kuhar, Emil Erjavec in Milan Šinko. S strani Orbicon A/S so sodelovali Morten Kvistgaard, Heidi Skov Andersen in Claus Goldberg. Za organizacijsko in tehnično podporo pri izvedbi vrednotenja sta skrbeli Vesna Erhart in Maja Kožar.

Ocena problemov, ki jih osnutek programa namerava rešiti

Uvod

To poglavje obravnava vrsto podvprašanj, vključenih v smernice za predhodno vrednotenje. Vsa podvprašanja se nanašajo na skupno evalvacijsko vprašanje: katere probleme naj bi PRP obravnaval. Podvprašanja so:

- Kateri problemi, tveganja in potrebe obstajajo v Sloveniji z vidika socialnih, ekonomskih in okoljskih meril?
- Katere so gonilne sile, prednosti in priložnosti na določenem vsebinskem področju, povezanem z razvojem podeželja v Sloveniji?
- Kateri so vzroki ugotovljenih neskladij?
- Katere so konkretne ciljne skupine in kakšne so njihove potrebe?
- Kateri problemi ne bodo obravnavani pri izvajanju programa?

Analiza stanja je vključena v 3. poglavje PRP in predstavlja podlago za vrednotenje z navedbo konkretnih potreb, zajetih v analizo.

Analiza stanja

Analiza stanja je v PRP v veliki meri podobna tisti v NSN, le da je deloma dopolnjena z dodatnimi besedili. Ocenjujemo, da analizi primanjkuje ciljna usmerjenost tekstov, ki je v NSN prisotna v večji meri. Povezava med analizami, potrebami, cilji in ukrepi je zaradi tega nekoliko nejasna. Tako je bila na primer analiza prednosti in slabosti gozdarskega sektorja dopolnjena s tabelami o fizičnem stanju gozdov ter ekonomskimi indikatorji o upravljanju gozdnih podjetij, vendar ti ne prispevajo k

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

jasnejši opredelitvi problemov in potreb, pomembnih iz vidika PRP, saj gre za potrebe in probleme zasebnih lastnikov gozdov in lokalnih skupnosti, ki so ciljna skupina PRP.

Zato predlagamo, da se dodatne informacije (z ozirom na NSN) vključijo le, če le-te dodatno utemeljujejo probleme in potrebe, ki naj jih obravnava PRP. Poleg tega je pomembno zagotoviti, da je opis trenutnega stanja usmerjen na probleme in da je pri problemih znotraj posameznih sektorjev jasno navedeno, kako pomembni so in kako jih je moč odpraviti.

Nadalje ugotavljamo, da se izrazi za iste stvari in pojme med posameznimi poglavji programa razlikujejo, naleteli pa smo tudi na prekrivanja podatkov v tabelah in slikah ter nekaj internih komentarjev, ki so ostali v besedilu. Dokument ima zaradi tega nekaj problemov s konsistentnostjo in je temu primerno težje razumljiv. K temu dodatno pripomore dejstvo, da so naslovi poglavij prevedeni v slovenščino dobesedno iz besedila izvedbene uredbe PRP. Naslovi so zaradi tega pogosto okorni in ne uporabljajo ustaljene strokovne terminologije. Predlagamo, da se v popravku besedila smiselno uporabijo naslovi iz NSN, kjer je struktura poglavij jasnejša in uporaba strokovnih izrazov ustreznejša.

Če primerjamo besedilo programa z napotki iz smernicami EK, priloga 2, o vsebinskih indikatorjih NSN, manjka opis nekaterih indikatorjev (starostna struktura, dolgotrajna brezposelnost, pridobivanje kvalifikacij – razen za nosilce kmetijskih gospodarstev). Priporočamo, da se ta opis doda.

Kvantitavna opredelitev ciljev temelji na uporabi glavnih izhodiščnih indikatorjev, kot to zahtevajo smernice EK, priloga 2. Poleg tega bi bilo smotno ponovno razmisliti o uvedbi indikatorjev posebej za probleme in potrebe Slovenije. Priporočamo dopolnitev tega poglavja ob upoštevanju omenjenih splošnih vprašanj ter drugih v nadaljevanju navedenih priporočil.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Opis socio-ekonomskih značilnosti, ki temelji na poročilih UMAR, je dopolnjen z ilustracijo razvojnih neskladij med posameznimi regijami. Tak pristop je sicer korekten, vendar pa bi - ker namen programa ni neposredno reševanje teh neskladij - ta del kazalo skrajšati in med ključne indikatorje gospodarskega razvoja iz NSN raje vključiti opis razlik med mestom in podeželjem.

Opis stanja v agroživilstvu in gozdarstvu je bil dopolnjen z besedilom, ki v glavnem temelji na podatkih Zavoda za gozdove Slovenije iz leta 2003, kar ocenjujemo za ustrezno. Analiza ekološke in integrirane pridelave in posebnih živilskih proizvodov pa se po našem mnenju preveč osredotoča na administrativne, manj pa ne ekonomsko-organizacijske vidike. Da bi ta del izpopolnili, priporočamo vključitev več podatkov za te proizvode, saj je za utemeljitev strategije, ki poudarja podporo za te vrste proizvodov, izredno pomembno poznavanje razmer na trgu in tržnih trendov.

Poleg tega se SWOT analiza in cilji programa pogosto nanašajo na probleme, povezane z nizko konkurenčno sposobnostjo sektorja. Vprašanje konkurenčnosti ni izrecno analizirano z empiričnimi podatki, razen posredno preko podatkov o storilnosti dela. Evalvacijska skupina predlaga, da se poglavje analize izboljša z opisom ključnih kazalnikov konkurenčnosti na podlagi primerjav cen, trgovine, dohodka in podpore.

Opis ne vsebuje analize inovativne sposobnosti agroživilstva na splošno s poudarkom na inovativnosti v predelavi in trženju kmetijskih proizvodov. Poleg tega pogrešamo oceno ustreznosti prenosa znanosti in tehnologije z univerz na uporabnike v industriji in kmetijstvu. Glede na prenovljeno Lizbonsko strategijo in poudarek, ki je temu vprašanju namenjen v skupnih smernicah, priporočamo, da se vprašanje obravnava v tako v poglavju z analizo stanja, kot tudi pri samih izvedbenih določilih programa.

Poglavje o okolju in prostorski ureditvi je bilo dopolnjeno zlasti iz vidika habitatov oz. Nature 2000 ter iz vidika tal, vode in nitratov. Vse to je zelo dobrodošla in koristna informacija. Da bi bilo trenutno poglavje bolj

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

uravnoteženo, predlagamo, da se ga razdeli na več podnaslovov oz. podpoglavij.

Podrobnejši vsebinski pregled PRP kaže, da je izraz 'problem' omenjen 29-krat. V okviru gozdarstva je izraz 'problem' uporabljen le na ravni splošnih zadev, npr. strukturnih in razvojnih problemov (neučinkovitost in ekonomska nekonkurenčnost). Specifične danosti in socio-ekonomske razmere niso izrecno navedene kot problemi in niso količinsko opredeljene, npr. ekonomski problemi, kot je neučinkovitost ali visoki stroški. V primeru gozdarstva so problemi navedeni le posredno in zelo splošno, podatki ki se nanašajo na problem nizke dodane vrednosti dela niso docela ustrezni, saj ne opisujejo stanja v zasebnih gozdovih. Vse tovrstne težave se nanašajo na 1. os. Kar bi bilo dobrodošlo, pa trenutno manjka, je navedba potencialnih problemov in potreb za 2. in 3. os. Potrebe po sredstvih in ukrepi, ki se jih lahko uporabi za rešitev problemov, niso vsebinsko navedene in niso količinsko opredeljene. V primeru gozdarstva splošni del PRP navaja potrebe po okrepljenih naložbah v človeške vire, kar se kasneje ne odrazi pri izbiri podprtih aktivnosti.

Poglavje o gospodarskih razmerah in kakovosti življenja na podeželju je del analize, ki zahteva največ dodatne pozornosti in bi ga bilo zaradi njegovih prednosti dobro revidirati. Različni vidiki so opisani po naključnem vrstnem redu, zaradi česar je težko slediti strukturi analize trenutnega stanja na tem področju. Potrebna bi bila preureditev besedila in njegova razdelitev na podnaslove. Poleg tega ocenjujemo, da obstoječe besedilo ne podaja zadostne utemeljitve zastavljenih ciljev in ukrepov, npr. podeželski turizem, diverzifikacija v nekmetske dejavnosti, podpora ustanavljanju in razvoju podjetij, osnovne storitve, obnova vasi in ohranjanje in izboljšanje dediščine podeželja. Neskladja med mestnimi in podeželskimi območji so bolj ali manj zadostno predstavljena v analizi demografskega razvoja in delovne sile, ne pa v analizi stanja na področju podjetništva.

Ocena SWOT analize

Skladno z logiko programiranja in uredbo ES št. 1698/2005 se analiza trenutnega stanja povzame v obliki SWOT analize, ki opredeljuje notranje prednosti in slabosti ter zunanje priložnosti in nevarnosti za slovensko podeželje. SWOT analiza je prvi korak v smeri določitve strategije in ciljev PRP. V trenutni različici je SWOT analiza vključena tako v obliki daljšega seznama kot v obliki SWOT matrike.

Teoretično je SWOT analiza omogočila ustrezno in skladno razvrstitev potreb in neskladij, ki naj jih obravnava PRP. SWOT analiza in določitev strategije programa bi morali temeljiti na uporabi količinsko opredeljenih podatkov in ustreznih izhodiščnih indikatorjih. Skladno z uredbo ES št. 1698/2005 se s predhodnim vrednotenjem oceni celovitost SWOT analize, analizira vzroke ugotovljenih neskladij, ugotovi in oceni gonilnike v smeri trajnostnega razvoja podeželja, prispeva h količinski opredelitvi izhodiščnih indikatorjev vsebine in vpliva (skupno in vezano na program) s preverjanjem in, če je primerno, predlaganjem sprememb predlaganih indikatorjev in števil, oceni in, če je primerno, predlaga revizijo razvrstitve neskladij in prioritet, povezanih z ugotovljenimi potrebami in njihov prevod v cilje in konkretne predloge za ukrepanje.

V zvezi s predlagano SWOT analizo priporočamo, da se upošteva sledeče:

- Najprej je treba medsebojno preveriti skladnost med opisom trenutnega stanja in SWOT analizo in obratno, saj se zdi, da so v seznamu in matriki SWOT omenjena vprašanja, ki niso bila obravnavana v opisu trenutnega stanja. 'Nekontrolirano širjenje GSO lahko onemogoči določene kmetijske prakse' in 'beg možganov zaradi atraktivnih priložnosti za delo v mestih in na mednarodni ravni' sta v SWOT analizi navedeni med nevarnostmi, nista pa navedeni v poglavju, ki je podlaga za SWOT (poglavje o analizi stanja). Da bi zagotovili jasno povezavo med tema deloma PRP, priporočamo, da se še enkrat pregleda SWOT

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

analiza in se zagotovi njena skladnost s poglavjem o trenutnem stanju. Če so npr. GSO in beg možganov pomembna vprašanja, je treba opisati nevarnosti in njihov pomen dokumentirati zaradi utemeljitve morebitnega ukrepanja za njuno reševanje.

- Če je možno, bi bilo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti dobro primerjati z nekaterimi izhodiščnimi podatki. Tako je npr. zapisano, da je 'storilnost dela v gozdarstvu nizka'. Nizko storilnost bi bilo po možnosti treba primerjati s storilnostjo v drugem sektorju ali v gozdarstvu v EU-10 ali EU-25 ter tako dokazati, da je resnično nizka.
- Poleg tega za povečanje uporabnosti analize SWOT svetujemo, da se navedene težave in slabosti razvrstijo in prioritizirajo, da se zagotovi obravnavo najbolj bistvenih potreb v PRP in njegovih ukrepih. Na primer, ali so slabosti 1) 'velika odvisnost od primarne kmetijske proizvodnje na podeželju', 2) 'nizka storilnost dela v kmetijstvu zaradi neugodne starostne, izobrazbene in posestne strukture' in 3) 'majhnost in posestna razdrobljenost v kmetijstvu in gozdarstvu' enakovredne ali ji je možno razvrstiti po pomenu? Razvrstitev bo na pregleden način prispevala podlago za oblikovanje strategije in naknadno količinsko opredelitev ciljev in dodelitve sredstev. Na ta način bo v PRP jasno, da so obravnavana najnujnejša in najpomembnejša vprašanja.
- V predlaganem osnutku RDP so bili vsi predvideni ukrepi, vključeni v SWOT analizo kot zunanje priložnosti. Običajno se ukrepov ne obravnava kot priložnosti ampak kot sredstva in orodja na razpolago za reševanje ugotovljenih problemov slovenskega podeželja. Zunanja priložnost za podeželsko prebivalstvo bi lahko bila razpoložljiva sredstva

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

EKSRP in v programu je seveda treba navesti, kako bo ta priložnost izkoriščena. Če slab dostop do zasebnega sofinanciranja ovira črpanje sredstev, je treba v strategijo vključiti rešitev za ta problem. Če je problem pomanjkanje človeških virov za izpolnjevanje administrativnih in drugih zahtev za pridobitev in izrabo sredstev, je to treba omeniti in navesti kot slabost.

- Iz prikazanega v matriki SWOT je razvidno, da je bilo vloženega kar nekaj truda v smislu sintetiziranja razvojnih prioritet. Priporočamo, da se matriko SWOT prilagodi skladno z omenjeno razvrstitvijo slabosti/težav in se na ta način zagotovi, da so v matriko vključena le najpomembnejša vprašanja. V matriki na primer ni jasna povezava med 'Vzpostavljenim sistemom certificiranja in kontrole kakovosti; standardi kakovosti in uveljavitev dobre higienske prakse (S)' je kompenzacija za 'Nekontrolirano širjenje GSO (T)' in izbrano strategijo in cilji PRP. Da bi to povezavo kar se da pojasnili, svetujemo da se v matriko SWOT vključijo le najvišje uvrščene zadeve. Na podlagi tega pa se sklepajo strategija in cilji PRP.

SWOT analiza na splošno vsebuje vsa vprašanja iz analize stanja. Vseeno bi se dalo v analizi boljše predstaviti gozdarstvo, zlasti med prednostmi, saj je nedvomno del naravnih virov. SWOT analiza namreč posredno navaja več kot en element z učinkom na gozdarstvo (npr. neustrezna oprema in pomanjkanje znanja o varstvu pri delu v kmetijskem in gozdarskem sektorju). Poleg tega ne vključuje padanja cen lesa.

Neskladja

Kot pomoč MKGP pri dokončanju NSN je ocenjevalec v enem od svojih predhodnih poročil¹ pripravil tabelo ugotovljenih neskladij in iz tega izhajajočih razvojnih potreb. Priporočamo, da se ta tabela vključi v PRP kot prispevek k povzetku tretjega poglavja.

Poleg tega velja razmisliti o večjem poudarku na dihotomiji med urbani in podeželskimi območji (glej zgornje pripombe na ta vprašanja) upoštevajoč tudi izkušnje iz obstoječih programov, da se analizirajo do sedaj izvedene dejavnosti, ki prispevajo k zmanjšanju ali povečanju prostorskih nesorazmerij na podprtih področjih.

¹ Naslov poročila: NSN - Predlogi dopolnitev in popravkov NSN (pregled stanja - zbirna tabela, SWOT analiza, kazalniki), maj 2006.

Ocena skladnosti Programa razvoja podeželja in ciljev, ki naj bi jih program dosegel

- Kateri je skupni cilj politike z vidika pričakovanih vplivov?
- Kateri so splošni, specifični in operativni cilji ter pričakovani rezultati?
- Katera izhodišča in kazalniki vpliva so predlagani za merljivost osnutka?
- V kolikšnem obsegu programski cilji sovpadajo s cilji iz Nacionalnega strateškega načrta?
- Kateri izhodiščni kazalniki in kazalniki vpliva so predlagani za merjenje uspešnosti osnutkov programov in ali so uporabljeni smiselno?

To poglavje vsebuje okvirno oceno ciljev in pričakovanih rezultatov/vplivov programa. Podrobneje so pričakovani rezultati opisani na ravni posameznih ukrepov v 5. poglavju. Rezultati so v tem poglavju zato obravnavani le na ravni količinsko opredeljenih ciljev (ciljnih vrednosti).

Kateri so splošni (skupni), specifični in operativni cilji ter pričakovani rezultati in vplivi?

Cilji programa izhajajo iz ciljev NSN. Predstavljeni so grafično v poglavju 4.1.1 PRP in dodatno utemeljeni v poglavju 4.1.2.

Cilji so strukturirani po naslednjem hierarhičnem redu: (1) Cilj(i) programa, (2) Prioritete po oseh in (3) Ključne dejavnosti (ukrepi).

Skupni cilji programa se nanašajo na številna vprašanja, kot so:

- i. trajnosti razvoj podeželja,
- ii. promocija zdrave in visoko kakovostne hrane,

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

- iii. okolju prijazna proizvodnja (ekološka pridelava, varstvo biotske raznovrstnosti, trajnostna raba obnovljivih virov),
- iv. prestrukturiranje primarnih sektorjev,
- v. dvig konkurenčnosti,
- vi. ustvarjanje delovnih mest v primarnih sektorjih,
- vii. ohranjanje in ustvarjanje delovnih mest upoštevajoč izboljšanje okolja in kakovosti življenja na podeželju.

Pripombe in priporočila

Tako kot so opisani, cilji programa niso dovolj izostreni (npr. (i)), v nekaterih primerih pa se ponavljajo (npr. (i), (iii), (vi) in (vii)). Prav zaradi pomanjkljive izostrenosti je težko opredeliti in količinsko opredeliti skupnih ciljev na ravni programa (kot je podrobneje opisano v nadaljevanju, trenutno ni količinsko opredeljenih skupnih ciljev na ravni programa). Zato predlagamo, da se cilji programa izostrijo. Možen pristop, kako jasneje pokazati ambicije programa, je predstavljen v tabeli, ki temelji na sedmih obstoječih skupnih ciljih, ki so rahlo spremenjeni. Spremembe izvirnega besedila so označene v poševnem tisku.

Tukaj uvajamo izraz Globalni cilji, da lažje izrazimo, za kaj v programu v bistvu gre. Poleg tega se trije skupni cilji nanašajo na skupne cilje, izražene v uredbi, vključno z ustvarjanjem delovnih mest.

Prosimo, da spodnjo tabelo štejete le za predlog in po potrebi vsebino nadalje razvijete.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Preglednica 2: Globalni in skupni cilji, primer

Globalni cilj programa	Trajnostni razvoj podeželja (ekonomsko, socialno in okoljsko) (i)
Skupni cilji programa	Dvig konkurenčnosti (v) Ohranjanje in ustvarjanje delovnih mest (del vii) Okolju prijazna proizvodnja in upravljanje z viri (ekološka pridelava, varstvo biotske raznovrstnosti, trajnostna raba obnovljivih virov) (iii) Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju (del vii)

V trenutni hierarhiji ciljev je ugotovljena vrzel med (skupnimi) cilji programa in prioritetami (po oseh). Zato predlagamo, da se hierarhija ciljev izpopolni z navedbo skupnih ciljev na ravni osi (en cilj na os). Ti lahko izhajajo iz trenutnega seznama ciljev programa in jih je treba obravnavati v povezavi z zgornjo tabelo.

Prioritete po oseh so jasne in do prekrivanj med njimi ne prihaja. Povezava med prioritetami in ukrepi je jasna.

Skladnost ciljev programa z analizo stanja in SWOT analizo

Cilji programa izhajajo iz opisa trenutnega stanja ter potreb in problemov, predstavljenih v analizi.

Pripombe in priporočila

Vsi cilji programa in prioritete po oseh so vsebinsko opredeljeni v poglavju analize stanja (čeprav z nekoliko različno stopnjo podrobnosti). Povezava med analizo trenutnega stanja in izbiro ciljev programa pa ni vedno jasno predstavljena. Predlagamo, da se povezava vzpostavi tako, da se ključne težave in izzive, ki naj jih obravnava program, navede na koncu poglavja analize.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Podobno ugotavljamo v zvezi s cilji programa in SWOT. Povezave med njimi bi lahko bile bolj jasne. Kot smo zapisali v prejšnjem delu evalvacijskega poročila, menimo da bi v tem smislu lahko bolje uporabili potencial matrike SWOT za oblikovanje strategije (Tabela 17, str. 52-56). Povzetek izidov matrike SWOT bi služil za jasnejši prikaz povezave s cilji programa.

Kateri izhodiščni kazalniki in kazalniki vpliva so predlagani za merjenje uspešnosti osnutka PRP? (Količinsko opredeljeni cilji na ravni programa)

Pripombe in priporočila

Kot je opisano v prejšnjem delu, so cilji programa premalo izostreni. Zaradi tega je skupne cilje na ravni programa precej težko določiti in količinsko opredeliti. Program trenutno ne vsebuje kvantitativno opredeljenih ciljev (vrednosti) na ravni programa. Zato svetujemo, da se določijo 3-4 indikatorji na podlagi revidiranih (bolj izostrenih) ciljev programa (glej zgornjo tabelo). Ti cilji naj se združijo na najvišji možni ravni in lahko na primer pomenijo absolutno (ali relativno) povečanje tržnih deležev najpomembnejših proizvodov na domačem in/ali izvoznih trgih in so lahko količinsko opredeljen cilj za razvoj zaposlovanja in/ali ustvarjanje novih delovnih mest. V kolikor je to smotno, pa so cilji lahko opredeljeni tudi količinsko kot npr. trend v biotski raznovrstnosti (pozitiven razvoj za ogrožene vrste), ali vsebnost N in P v površinskih in podzemnih vodah.

Kot je moč razbrati iz tabele v prilogi 1, količinsko opredeljene ciljne vrednosti na ravni osi (osnutek PRP, 5. poglavje) ustrezajo 'izhodiščnim indikatorjem, povezanih s cilji', predlaganim v osnutku izvedbene uredbe. Izhodiščne in ciljne vrednosti so navedene (edina izjema so horizontalni indikatorji, kjer ciljne vrednosti niso količinsko opredeljene). Ne glede na to svetujemo, da se nekatere izhodiščne indikatorje zamenja ali opusti:

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

- Indikator 'Odstotek kmetov s končano osnovnošolsko in višješolsko izobrazbo' ne daje smiselnih informacij in bi ga bilo smiselno izbrisati. Ostali podatki o 'deležu nosilcev kmetij s kakršnokoli kmetijsko izobrazbo' pa so ustrezen indikator za usposabljanje in izobraževanje v kmetijstvu.
- Svetujemo, da se zamenja indikator 'Delež nosilcev kmetij z nekmetskimi viri dohodka in zaposlitev'. Definicija 'druge pridobitne dejavnosti' pod tem indikatorjem je preširoka in zato ni pomembna za uspešno spremljanje ukrepov 3. osi. Predlagamo, da se ti indikatorji nadomestijo z indikatorjem 'delež kmetijskih gospodarstev z registrirano dopolnilno ali drugo nekmetsko dejavnostjo'.
- Številni izhodiščni indikatorji za 3. os so opredeljeni preširoko, da bi omogočali uspešno spremljanje ukrepov 3. osi (npr. razvoj zaposlovanja v nekmetskem sektorju, gospodarski razvoj nekmetskega sektorja, razvoj samozaposlovanja, razvoj storitev). V primeru teh indikatorjev bi bilo smiselno oceniti izhodišča in ciljne vrednosti le za podeželska območja.

V osnutku izvedbene uredbe je predlaganih še več odstopanj indikatorjev PRP od 'izhodiščnih indikatorjev, vezanih na kontekst'. Tabela z indikatorji v prilogi 2 osnutka PRP jih vsebuje le nekaj (opredelitev in pomen podeželskih območij, gostota prebivalstva). Številni indikatorji niso opisani v posebni tabeli ampak v poglavju analize v PRP.

Večina indikatorjev, vezanih na kontekst, iz PRP vsebuje le izhodiščne, ne pa tudi ciljnih vrednosti. Nekateri indikatorji, predlagani v Prilogi VII osnutka izvedbene uredbe manjkajo (za podroben seznam glej tabelo v prilogi 3 Okoljskega poročila).

Indikatorji rezultata in vpliva za posamezne ukrepe v tehničnih listih (priloga 3 osnutka PRP) ustrezajo 'skupnim indikatorjem rezultata' iz osnutka izvedbene uredbe za ukrepe 1. in 3. osi, indikatorji za ukrepe 2.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

osi pa od nje odstopajo (glej tabele v prilogi 3 Okoljskega poročila). Večina manjkajočih skupnih indikatorjev rezultata za ukrepe 2. osi bi lahko bila dopolnjena z oceno območij, ki sodelujejo v shemah za plačila OMD ali kmetijsko-okoljska plačila, kot je predlagano v spodnji tabeli.

Preglednica 3: Predlog pristopa za ocenitev skupnih indikatorjev rezultata za ukrepe druge osi

Indikator	Ocenjena področja pod ukrepi
Področje, ki prispeva h kakovosti vode	214-III/6
Področje, ki prispeva h kakovosti tal	214-I/1, 214-I/2
Področje, ki prispeva k preprečevanju marginalizacije in opuščanja zemljišč	211, 212
Ohranjanje kmetovanja visoke naravne vrednosti	od 214-III/2 do 214-III/6
Izboljšanje kakovosti voda	214-III/6

Večina ciljnih vrednosti je ocenjenih na podlagi analize trendov ali makroekonomskih ocen, kar načeloma ocenjujemo kot ustrezno. Vendar je potrebna določena mera previdnosti, zlasti v primeru ciljnih vrednosti, ocenjenih na podlagi prejšnjih gibanj, ki ne dajejo vedno realnih rezultatov.² To prikazujemo na dveh primerih:

- BDV/zaposlenega v živilsko-predelovalni industriji: gibanja se nanašajo na ugodne gospodarske razmere v poznih 90. letih, ko je dejavnost beležila visoke stopnje rasti. Analiza gibanj ne upošteva manj ugodnih gibanj po pristopu v EU (ki se bodo najverjetneje nadaljevala);
- BDV/zaposlenega v gozdarstvu: tu analiza gibanj najverjetneje prikazuje preveč pesimistične ocene. Ker PRP predvideva boljše koriščenje gozdnih virov, bo storilnost dela v tem sektorju najverjetneje rasla hitreje od sedanjih trendov.

² Ali so količinsko opredeljene ciljne vrednosti realne ali ne za ciljne vrednosti po oseh na podlagi rezultatov evalvacije za to merilo na ravni posameznih ukrepov ocenjujemo v petem poglavju tega poročila.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Skladnost z NSN in prioritetami Skupnosti ter z dolgoročnimi cilji slovenske kmetijske politike

Cilji in prioritete PRP izhajajo neposredno iz NSN, ki je bila pripravljena skladno s Skupni strateškimi smernicami za razvoj podeželja. Skladnost med temi tremi dokumenti ocenjujemo kot primerno.

Dolgoročni cilji kmetijske politike v Sloveniji so predstavljeni v Strategiji slovenskega kmetijstva (1993), ki je opredelila glavne cilje slovenske kmetijske politike. Ti vključujejo: (i) stabilno proizvodnjo kakovostne hrane po ustreznih cenah in varnost preskrbe s hrano; (ii) ohranjanje gostote prebivalstva, kulturne krajine in potenciala kmetijske proizvodnje, zaščita kmetijskih zemljišč in vode pred onesnaženostjo in napačno uporabo; (iii) stalna rast konkurenčnosti; in (iv) zagotovljen paritetni dohodek za kmetijske pridelovalce.

Ti cilji so bili z reformo kmetijske politike v poznih 90. letih preneseni na bolj praktično raven. Reformo je pogojevala potreba po uskladitvi slovenske kmetijske politike z okvirom SKP in izgradnji ustreznih institucionalnih zmogljivosti. Glavni cilji reforme so bili: (i) zaustaviti ali zmanjšati krčenje kmetijskih zemljišč in podpreti zadržanje prebivalstva na podeželju; (ii) prispevati k ohranitvi socialnega ravnovesja in zaposlovanja; (iii) spodbujati okolju prijazno kmetijstvo; in (iv) uskladiti slovensko kmetijsko politiko s SKP. Ti cilji so v glavnem ostali skladni s tistimi iz Strategije iz leta 1993. Ne glede na to pa je glavno vodilo reforme prilagoditev kmetijskih politik za učinkovitejše in uspešnejše izpolnjevanje zastavljenih ciljev.

Menimo, da so določbe PRP popolnoma usklajene z dolgoročnimi cilji kmetijske politike v Sloveniji. Poleg tega se PRP nanaša na vsaj še dve področji javnega ukrepanja, in sicer (i) varstvo okolja in (ii) regionalni razvoj. Skladnost PRP z dolgoročnimi cilji na teh področjih se ocenjuje posebej v Strateški okoljski presoji (Priloga 2 temu poročilu) in 6. poglavju o komplementarnosti.

Ocena predlaganih ukrepov in pričakovani vplivi

- Katera znanja in dokumenti so bili upoštevani pri oblikovanju osnutka programa?
- Kateri ukrepi se bodo izvajali z vidika doseganja ciljev programa?
- Kakšna je logika interveniranja vsakega izvedenega ukrepa?
- Katero je izhodišče (potrebe in cilji) za predvidena interveniranja?
- Kakšno je ravnoesje med izvedenimi ukrepi iz vidika ciljev?

Pretekle izkušnje

PRP navaja ukrepe, izvedene v prejšnjih in tekočih programih (SAPARD, PRP 2004 – 2006 in EPD) in predstavlja nekatere osnovne finančne kazalnike iz letnih poročilih. Tovrstne informacije so sicer dobrodošle; za izboljšanje novega programa in njegovih ukrepov pa bi bilo zanimivo, če bi izkušnje in najboljše prakse lahko črpali tudi iz opisa ključnih ugotovitev dosedanjih vrednotenj, npr. vmesnega vrednotenja programa SAPARD.

Primer vmesnega ocenjevanja programa SAPARD je še posebej zgovoren: zasnova ukrepa 1 z naslovom "Investicije v kmetijska gospodarstva" je bila, kot se je pokazalo, preveč restriktivna. Merila upravičenosti, po katerih naj bi bili upravičenci mlajši od 40 let, imeli kmetijo v velikosti najmanj 8 ha in vsaj srednješolsko izobrazbo, je ciljno skupino pod tem ukrepom omejila z 80.000 kmetov na 4.000-5.000 kmetov, kar je za posledico imelo nizko raven prejema podpore v okviru prvih dveh razpisov. Sprememba meril na 55 let, 3 ha zemlje in nobenih zahtev glede stopnje izobrazbe prosilca je skupaj s širitvijo upravičenih vrst naložb, ki vključujejo tudi kmetijsko mehanizacijo (traktorje, kombajne

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

itd.), število prejemnikov bistveno povečala. Na podlagi tega smo bili v letu 2005 priča povečanemu številu vlog za nakup kmetijske mehanizacije (predvsem velikih traktorjev) in vzporednem zmanjšanju števila majhnih traktorjev, kar je prispevalo k višji povprečni zmogljivosti v KW za skoraj 10 odstotkov.

Poleg tega bi bilo zelo koristno preučiti tudi izkušnje na področju stroškovne učinkovitosti npr. ali bi se enake rezultate lahko doseglo z manj denarja? O tem govori primer z Danske. Obdobje za izravnavo dohodka pri pogozdovanju se je skrajšalo z 20 na 10 let, kar pomeni 50-odstotno znižanje izravnalnih plačil brez posebnega vpliva na število prejetih prošenj. To pomeni, da se je stroškovna učinkovitost izboljšala, ukrep pa zato za prosilce ni bil nič manj privlačen. Očitno je bil prej ukrep preveč velikodušen, kar je pomenilo bistvene izgube učinkovitosti v izplačanih kompenzacijah. Ali lahko take izkušnje uporabimo tudi na primeru Slovenije? Če je odgovor da, jih je treba ustrezno oblikovati in vnesti v zasnovo posameznih ukrepov.

Na splošno priporočamo, da se potencialne vire izkušenj iz sedanjih in prejšnjih programov oceni, zaključke pa uporabi v PRP 2007-2013. Koristno bi bilo analizirati naslednje vidike:

- Učinkovitost in stroškovna učinkovitost – izkušnje iz posameznih vrednotenj bi lahko bile uporabljene za količinsko opredelitev ciljnih vrednosti na ravni ukrepa.
- Absorpcija javnih sredstev – ali je absorpcijo možno izboljšati s prilagoditvijo npr. meril upravičenosti in izbirnih meril (če so v finančnem smislu prošnje obsežnejše od višine dodeljenih sredstev)?
- Administrativni postopki – ali je potrebna poenostavitev postopkov in prilagoditev zahtevane dokumentacije itd.?
- Zbiranje podatkov o rezultatih in vplivih (sistem spremljanja in vrednotenja) – ali je potrebna prilagoditev sedanjega sistema spremljanja in vrednotenja?

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Skupina za predhodno vrednotenje je preučila, ali so bile pretekle izkušnje uporabljene v obstoječih tehničnih listih za posamezne ukrepe. Zaključki za izbrane ukrepe so predstavljeni v nadaljevanju.

Zgodnje upokojevanje

Predlagani ukrep je nadaljevanje podobnega ukrepa iz PRP 2004-06. Pridobljene izkušnje so upoštevane v smislu, da izvedbena ureditev ostaja enaka kot v prejšnjem programskem obdobju. Priljubljenost ukrepa se je skozi programsko obdobje zmanjšala, najverjetneje zaradi manj stimulatивne ureditve (davki na prejeta plačila), vendar to v PRP 2007-2013 ni bilo upoštevano. Edina izjema je podlaga za zagotovitev plačil, ki naj bi se v prihodnosti nanašali na dejansko rabo prenesenih zemljišč, ne pa na katastrske podatke. Preveriti je treba, ali je taka sprememba možna s pravnega vidika.

Infrastruktura, povezana z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva

Primerljivih ukrepov na podlagi določb, podobnih temu ukrepu, Slovenija do sedaj še ni izvajala. Izkušnje iz starejših projektov združevanja in zaokroževanja kmetijskih zemljišč (komasacij), namakalnih sistemov in urejanja vodnega režima (hidromelioracije) so bile pri pripravi ukrepa upoštevane, čeprav se je situacija v mnogih pogledih precej spremenila. Na podlagi izkušenj z izvajanjem tovrstnih ukrepov v preteklosti je tokrat večja pozornost namenjena učinkovitejšemu upravljanju doslej razpršenih in neučinkovitih projektov (npr. z dodajanjem infrastrukture, izboljšanjem upravljanja namakalnih sistemov in izvajanjem hidromelioracij). Kvantitativna opredelitev prejšnjih projektov je dobro predstavljena v fizičnem smislu, v finančnem pa ne.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Poklicno usposabljanje

V zadnjih letih je Slovenija začela izvajati podobne dejavnosti poklicnega usposabljanja in informiranja. Pridobljene izkušnje so uspešno vključene v vsebino ukrepa (npr. poklicno usposabljanje kmetov v okviru sistema za poklicne kvalifikacije). S tehničnega lista ni razvidno, koliko javnih sredstev je bilo doslej porabljenih za dejavnosti informiranja in formalnega izobraževanja, vendar pa še vedno nizka raven znanja poziva k nadaljnjim ukrepom na tem področju.

Modernizacija kmetijskih gospodarstev

Predlagani ukrep kaže na bistveno izboljšanje podobnega ukrepa iz programa SAPARD in PRP 2004-06. Razlikovanje med manjšimi in drugimi naložbami je dober primer, kako ukrep prilagoditi različnosti investicijskih potreb na kmetijah.

Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom

Razumemo lahko, da je uvedba "poenostavljenega postopka" za manjše naložbe posledica preteklih izkušenj, vendar je skromneje razdelana. Drugih preteklih izkušenj iz prejšnjih programov za obravnavo na ravni ukrepa ni prav veliko. Obstaja možnost uporabe pridobljenih izkušenj pri pripravi razpisne dokumentacije (zlasti povečano število razpisov na leto ali sistemom odprtih razpisov).

Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane

Slovenija je v prejšnjem programu imela podoben ukrep, a je bila njegova vsebina širša. Pretekle izkušnje torej obstajajo in so v predlaganem ukrepu upoštevane z natančno določenim seznamom upravičenih aktivnosti, kar preprečuje nepravilno porabo sredstev. Druga izkušnja, ki bi jo bilo treba bolj upoštevati, je potreba po spodbuditvi srednjeročnega načrtovanja dejavnosti znotraj organizacije proizvajalcev.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

To se lahko doseže z enostavnim in vsebinsko natančno opredeljenim delovnim programom za vsako podprto skupino proizvajalcev. Zato bo prosilec spodbujen k objektivnejšemu načrtovanju dejavnosti, večji učinkovitosti in posledično večjemu uspehu na trgu. Pretekle izkušnje niso vrednostno opredeljene

Izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov (122) in podpora ustanavljanju skupin proizvajalcev (142)

Izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov je za slovensko post-tranzicijsko gozdarstvo nekaj novega, zato uporabnih neposrednih izkušenj ni. Nekaj izkušenj sicer ponujajo aktivnosti Zavod za gozdove Slovenije (npr. sofinanciranje naložb v gozdove in ustanavljanje združenj lastnikov gozdov). Ukrep 'izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov' sestoji iz treh aktivnosti, od katerih ima Slovenija izkušnje samo na področju sofinanciranja redčenj in premen gozdov. Vendar pa ta izkušnja pri sofinanciranju ni vključena v opis ukrepa. Sodeč po izkušnjah z izvajanjem prejšnjih programov se zdi največja težava zagotovitev zadostne absorpcijske sposobnosti na področju redčenj in premen v gozdovih.

Plačila kmetom zaradi omejenih možnosti na gorskih območjih, Plačila kmetom na območjih z omejenimi možnostmi, ki niso gorska območja

Program je nadaljevanje iz predhodnih načrtov. Program zagotavlja nekaj podatkov o izvajanju tega ukrepa za obdobje po pristopu. Predlagamo, da se to razširi s kratko analizo učinkov dosedanje politike. Z upoštevanjem preteklih učinkov bi lahko znatno izboljšali učinkovitost takšne podpore tudi v prihodnje.

Kmetijsko-okoljska plačila

Predlagani ukrep je, razen nekaj manjših korekcij, nadaljevanje ukrepa iz prejšnjega PRP. Večina podukrepov je ostala nespremenjena. Opis učinkov in rezultatov dosedanjega izvajanja ukrepa ni predložen.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Diverzifikacija v nekmetske dejavnosti

Ukrep je deloma nov, zato ni moč v celoti črpati neposredno iz preteklih izkušenj. Vsekakor je nekaj izkušenj pridobljenih v prejšnjih shemah za podporo dopolnilnih dejavnosti na kmetijah. Tako je prej tog seznam meril za upravičene dejavnosti sedaj razširjen.

Obnova in razvoj vasi

Program izhaja iz prejšnjih shem za podporo različnih vidikov obnove vasi. Obseg ukrepa je bistveno razširjen (prejšnji projekti so se nanašali večinoma na promet/komunalno infrastrukturo ali pa na urbanistične izboljšave v vaseh).

Izbrani ukrepi

Izbrani ukrepi iz PRP so v tem delu evalvacijskega poročila ocenjeni posamezno po posameznih oseh. Ocena temelji na opisu ukrepov v PRP.

Ukrepi 1. osi

Zgodnje upokojevanje

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep je utemeljen z neugodno starostno strukturo nosilcev kmetij, posredno pa tudi z neugodno velikostno strukturo slovenskih kmetij. Podpore za zgodnje upokojevanje naj bi kmete nad 55 let spodbujale, da svoje kmetije prenesejo na prevzemnike. Ukrep kot tak ustreza ciljem programa, utemeljitev pa je skladna z analizo stanja. Vendar pa hierarhija ciljev ni povsem jasna, saj ni jasne razlike med splošnimi, specifičnimi in operativnimi cilji. Navedene cilje lahko razumemo kot operativne ali specifične, nedvomno pa podpirajo tudi splošne cilje programa.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Indikator učinka je izražen kot število prenosov na leto. Razmerje med številom podprtih prenosnikov in številom podprtih delavcev (4 : 1) ne odraža realnega stanja na kmetijah, ki naj bi bile prenesene. Tudi povprečna velikost prenesene kmetije je precenjena (10 krat?). Četudi bi bila povprečna velikost prenesenih kmetij blizu nacionalnemu povprečju, je finančni prispevek za ta ukrep podcenjen, če upoštevamo tudi obveznosti za izvajanje tega ukrepa, prevzete na podlagi PRP 2004-2006. Količinska opredelitev indikatorjev se zato zdi nerealna, poleg tega pa indikatorji niso medsebojno usklajeni. Drugi indikatorji (izhodiščni ter indikatorja rezultata in vpliva) niso navedeni.

Notranja skladnost

Ukrep je skladen z drugimi ukrepi iz 1. osi, zlasti z ukrepoma 'Podpore mladim kmetom za prevzem kmetij' in 'Modernizacija kmetijskih gospodarstev'. Ukrep je neodvisen z ukrepi 2. in 3. osi.

Podpore mladim kmetom za prevzem kmetij

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Tako kot **zgodnje upokojevanje** je tudi ta ukrep utemeljen z neugodno starostno strukturo nosilcev kmetijskih gospodarstev, posredno pa tudi z neugodno velikostno in proizvodno strukturo kmetij v slovenskem kmetijstvu. Podpore mladim kmetom bi morale prevzemnike spodbuditi, da prevzamejo kmetije od svojih staršev, s kritjem dela stroškov za dediče pa zmanjšati breme izplačila dediščine. Ukrep zato lahko uresničuje cilje programa povezane s strukturo kmetijstva, kar naj bi dvignilo konkurenčnost. Utemeljitev ukrepa je skladna z analizo stanja. Priporočamo pa, da se tehnični list ukrepa še enkrat preuči in se določi jasna in skladna hierarhija ciljev. Ukrep je utemeljen tudi glede na strukturne probleme slovenskega kmetijstva, vendar je njegova zasnova nekoliko pomanjkljiva (manjkajo indikatorji, učinkovitost ukrepa).

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Najprej je treba poudariti, da izhodiščni indikator ter indikatorja rezultata in vpliva v predloženem osnutku niso navedeni. Da bi zbrali podatke o napredku v zvezi s tem ukrepom priporočamo, da se manjkajoče indikatorje ustrezno in pravočasno določi.

Manjše število pričakovanih podprtih prevzemnikov, zlasti po letu 2010 (indikator učinka) ne bo bistveno prispevalo k izboljšanju starostne strukture. Če upoštevamo 30-letno generacijsko obdobje to pomeni, da bo na dolgi rok le 2400 kmetijskih gospodarstev izpolnjevalo merila upravičenosti in predalo upravljanje kmetije prevzemniku, mlajšemu od 40 let. Da bi dosegli hitrejši razvoj, bi morale biti število podprtih gospodarstev/prevzemnikov večje, prav tako pa tudi podpora na upravičenega prevzemnika. Obdavčitev podpore bo najverjetneje zmanjšala učinkovitost ukrepa in bi jo bilo koristno znižati ali celo odpraviti (povprečno 30.000 EUR oz. približno 20.000 EUR po odbitju davkov). Indikator vpliva je izražen kot število prevzemov na leto, kar ni nič drugega kot indikator učinka. Indikator vpliva bi lahko bil 'Izboljšanje strukture kmetijskega gospodarstva in socialne strukture', indikator rezultata pa 'povečanje povprečne velikosti kmetijskega gospodarstva'.

Notranja skladnost

Ukrep je skladen z drugimi ukrepi te osi, zlasti z ukrepoma št. 113 in 121. Manj pa je skladen z ukrepi drugih prednostnih osi.

Infrastruktura, povezana z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep upravičuje neugodna velikostna struktura, zlasti pa razdrobljenost zemljišč slovenskih kmetij. Druga utemeljitev za izvajanje tega ukrepa je slaba kakovost sistemov za urejanje voda in majhen delež namakane površine. Ukrep obravnava vse te težave in je vsaj posredno skladen s cilji programa. Utemeljitev je skladna z analizo stanja. Hierarhija ciljev ni jasno opredeljena, cilji so naštetih od operativnih in specifičnih do

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

splošnih. Zato priporočamo prilagoditev trenutne hierarhije ciljev skladno z logiko splošnih, specifičnih in operativnih ciljev.

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Indikatorji ukrepa so določeni in količinsko opredeljeni. Ni pa jasno, kaj so pričakovani rezultati in učinki obravnavanega ukrepa. Svetujemo, naj bodo indikatorji ponovno preučeni ter naj se vsi indikatorji s količinsko opredelitvijo pričakovanih vrednosti nanašajo na podprta kmetijska gospodarstva. Opozarjamo, da so v programu vse izhodiščne vrednosti indikatorjev učinka enake nič. Nujno bi bilo treba preveriti, če je to pravilno, oziroma ali to odraža trenutno (t.j. izhodiščno) stanje?

Izpolnjevanje standardov, ki temeljijo na zakonodaji Skupnosti

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep upravičujejo dodatni operativni stroški za kmetovanje, ki jih narekuje zakonodaja EU, zaradi katere so kmetje prisiljeni svoje načine kmetovanja prilagajati višjim standardom na področju varstva okolja (direktiva o nitratih), zaščite pridelka (fitosanitarni standardi) in varnosti dela. Ukrep je skladen s cilji programa in ima jasno razdelano hierarhijo ciljev. Cilji so kvalitativni in jih ni mogoče količinsko opredeliti. Izražajo trende, ki jih je moč pričakovati ob izvajanju ukrepa.

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Indikatorji ukrepa so navedeni, vendar je le indikator učinka kvantitativno opredeljen. Naveden je le v fizičnem smislu. V tehničnem listu niso opredeljeni postopki za zbiranje podatkov, a jih kmetje in oblasti že dobro poznajo, saj se sistem za spremljanje in vrednotenje že izvaja. Svetujemo prilagoditev sistema za spremljanje in vrednotenje za ta ukrep tudi z zbiranjem drugih podatkov, ne le fizičnih indikatorjev.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Notranja skladnost

Prilagajanje načina kmetovanja evropskim standardom je predpogoj za številne druge ukrepe iz programa. Ta ukrep je torej močno povezan z ukrepi iz 1., pa tudi z ukrepi iz 2. in 3. osi.

Poklicno usposabljanje in dejavnosti informiranja

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep je upravičen s potrebo po povečanju človeškega kapitala v kmetijski proizvodnji in na prvi stopnji predelave. Kot tak je ukrep jasno vključen v okvir ciljev programa. K ukrepanju na tem področju poziva obstoječa raven splošne in kmetijske izobrazbe proizvajalcev. Specifikacija splošnih in specifičnih ciljev je kakovostna in podprta s količinsko opredeljenimi indikatorji.

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Z izjemo indikatorjev vpliva so indikatorji določeni, ciljne vrednosti pa količinsko opredeljene. Zastavljeni so premišljeno, zato jih ne bo težko spremljati, saj je tudi sistem za spremljanje in vrednotenje dobro zasnovan.

Notranja skladnost

Ukrep močno podpira intervencijo preko drugih ukrepov PRP, zaradi česar je ustrezen in skladen s celotnim programom.

Modernizacija kmetijskih gospodarstev

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep je utemeljen na izboljšanju storilnosti fizičnega in človeškega kapitala, kar bo prispevalo k izboljšanju gospodarskih razmer podprtih kmetij zaradi bolj učinkovite in trajnostne rabe razpoložljivih virov. Na podlagi izkušenj s programom SAPARD in PRP 2004-06 je ukrep dobro prilagojen potrebam slovenskih kmetij z jasno izraženimi cilji in ne

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

preozko opredeljenimi naložbami, upravičenimi do podpore. Cilji so določeni kakovostno, a kljub temu dajejo vtis, da je natančno znano, kje so vzvodi za napredek.

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Indikatorji so opredeljeni zelo ali celo preveč podrobno. Pri skoraj vseh indikatorjih je navedena delitev podpore za ekološko kmetovanje in za drugačne načine proizvodnje (konvencionalna proizvodnja) gledano z vidika izvedbe lahko omejujoča, saj je to razmerje vedno 20 % : 80 %. Z vidika usmerjanja naložb s strani organov upravljanja je takšna delitev sicer lahko zaželena in na neki ravni omogoča, da imajo dostop do ukrepa vsi sektorji in vrste naložb, vendar pa tako natančen načrt lahko vodi tudi do porabe javnih sredstev za neučinkovite projekte. Navedenih indikatorjev ne bo težko spremljati in vrednotiti.

Izbira indikatorjev vpliva je nejasna in potencialno zavajajoča. To je najbrž tudi razlog, da navedena indikatorja vpliva nista količinsko opredeljena.

Notranja skladnost

Ta ukrep je skladen z drugimi ukrepi znotraj osi, zlasti z ukrepoma št. 112 in 113. Skladen je tudi z drugimi ukrepi, zlasti tistimi iz 2. osi.

Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep "Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom" je v slovenskem PRP namenjen pomoči zaposlenim v živilskopredelovalni industriji, proizvajalcem lesa in posameznim kmetijam s predelovalnimi dejavnostmi za izboljšanje splošne učinkovitosti z naložbami v nepremičnine oz. stroje in opremo. Predvideni sta dve ravni podpore, in sicer za mikro, mala in srednja podjetja je predlagan prispevek javnih sredstev v višini 50 % naložbe, za velika podjetja z manj kot 250 zaposlenimi in 50 milijoni EUR pa je raven podpore 25 %.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Cilji ukrepa so v veliki meri skladni s programom. Potrebno pa bi bilo popolnoma uskladiti besedilo v različnih delih dokumenta. Terminologija je najboljše razdelana v tehničnem listu, zato naj tudi popravki temeljijo na njem.

Program temeljito predstavlja ključne ekonomske kazalnike dejavnosti predelave kmetijskih proizvodov in na kratko poudarja nekaj temeljnih vprašanj, s katerimi se v zadnjem obdobju sooča slovenska živilskopredelovalna industrija. Ukrep ustrezno obravnava vprašanja nizke dodane vrednosti, pomanjkanja aktivnih postopkov prestrukturiranja in modernizacije. Obstajajo pa neomenjene možnosti, zlasti na področju horizontalnega sodelovanja med prehrabnimi podjetji ('business to business'), ki lahko privede do bolj konkurenčnega položaja. Velikostna struktura je v slovenski živilsko predelovalni industriji precej neugodna (kot je tudi zapisano v programu) zato kaže z ukrepi izraziteje spodbujati tudi tovrstne aktivnosti (npr. skupne naložbe). Skupni projekti imajo vrsto prednosti, npr. manjši fiksni stroški, deljeno tveganje, lažji in boljši pogoji za dostop do finančnih sredstev in njihovo upravljanje, delitev dela in znanja. Stimulacija horizontalne koordinacije in sodelovanja je možna tudi v fazi ocenjevanja vlog.

Ukrep predlaga "poenostavljen postopek" za manjše naložbe, vendar ta izraz ni natančneje opredeljen. Predlagano je, da se manjše naložbe in poenostavljeni postopek določijo v razpisni dokumentaciji. Priporočamo pa, da se to naredi v zgodnji fazi načrtovanja. Tehnični list naj opredeli in vsebuje vsaj ključne definicije

Poenostavljeni postopek bi lahko vključeval enostavnejše poslovne načrte, uvrstitev lastnega dela in lastne vire kot del zasebnega sofinanciranja, manj zahtevna merila upravičenosti glede ekonomske uspešnosti v preteklosti itd.

Kar zadeva naložbe za dodajanje vrednosti gozdarskim proizvodom, je pojasnitev ciljne skupine in upravičenih naložb v veliki meri nezadostna. V dokumentu se uporablja v glavnem izraz obdelava lesa, kar pa je lahko zavajajoče. Zato priporočamo vključitev jasne definicije gozdarskih

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

proizvodov z uporabo uradne klasifikacije (npr. klasifikacija proizvodov po dejavnosti – CPA).

Ukrep zajema tudi podporo naložbam v kmetijska gospodarstva z registriranimi dopolnilnimi dejavnostmi na kmetiji in zmogljivostmi za predelavo mleka na alpskih pašnikih, kar ni skladno z uredbo. Točka 24 Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005 šteje podjetja med upravičence v okviru tega ukrepa, ne omenja pa kmetijskih proizvajalcev. Zato priporočamo, da se vključijo naložbe v predelavo na kmetiji v ukrep "Modernizacija kmetijskih gospodarstev", kjer so dejavnosti diverzifikacije na kmetiji in izven kmetije navedene kot upravičene. Obstajajo tudi drugi razlogi v prid priporočene spremembe, kot so: obsežnost postopka prijave, zahtevana dokumentacija, specifičen pravni položaj kmetijskih gospodarstev v primerjavi z drugimi pravnimi oblikami gospodarskih subjektov.

Hierarhija ciljev ukrepa je na splošno jasna in logična, a pogrešamo izrecno opredelitev operativnih ciljev. Zelo splošen operativni cilj je možno prepoznati iz indikatorja učinka (število podprtih naložb). Ključno priporočilo na tej ravni je, da se natančneje pojasni povezave med analizo trenutnega stanja, strategijo in ukrepi. Tako bo znotraj ukrepa bolj jasno, kaj bo financirano, specifične povezave pa bodo bolj pregledne.

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Primerjava specifičnih ciljev ukrepa z indikatorji kaže, da gre za samo delno kritje pričakovanih rezultatov ter ciljev ukrepa. Ocenjeno je bilo, ali se indikatorji za ta ukrep nanašajo posebej na predlagane dejavnosti in so lahko izmerljivi na podlagi znane izhodiščne vrednosti.

Indikatorji učinka so nadalje razdelani glede na velikost prejemnika, kmetijskega vložka, gozdarstvo, vrsto naložbe in vrsto dejavnosti. Indikatorji so ustrezno ločeni, zlasti glede vrste kmetijskih vložkov, tako da ni nujne potrebe po spremembah.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Ni indikatorjev za predlagano podporo naložbam v kmetijska gospodarstva z registriranimi dopolnilnimi dejavnostmi na kmetiji in zmogljivostmi za predelavo mleka na visokogorskih pašnikih. Skladno z zgoraj izraženim priporočilom skupine za vrednotenje naj načrtovalci ukrepa razmislijo o možnosti, da se cilj prenese v drug ukrep.

Indikator rezultata, izbran za podporo dodajanju vrednosti gozdarskih proizvodov, bi bilo potrebno ponovno oceniti, saj se nanaša na celoten gozdarski sektor, ne pa na dejavnost predelave lesa.

Viri podatkov za indikatorje so natančno določeni le za indikatorje učinka, za spremljanje gibanj indikatorjev rezultata in učinka pa se lahko uporabijo uradni statistični viri (SURSTAT).

Notranja skladnost

Menimo, da bi bili ukrepi lahko bolj skladni. Ponovno poudarjamo pomanjkanje sinergije kar zadeva pristop k celotni verigi (kmetijski proizvodi za končne potrošnike), kar je posebej očitno v primeru ukrepov, ki vključujejo nekmetijske sektorje. Zato priporočamo posebno pozornost v obdobju izvajanja, da se spodbudi sodelovanje znotraj agroživilske verige. Trajnostni razvoj agroživilskega sektorja lahko dosežemo le z upoštevanjem celotne verige.

Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep "Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane" je namenjen spodbujanju kmetov za sodelovanje v evropskih in nacionalnih shemah kakovosti hrane. Upravičeni prejemniki so razdeljeni glede na shemo, v kateri sodelujejo, in tržno usmerjenost (npr. kmetijski proizvodi, ki se tržijo preko ustreznih kanalov). Ukrep povsem ustreza ciljem programa za trajnostno izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva. Predstavljena utemeljitev zadošča in je v veliki meri povezana z rezultati analize, vendar je utemeljitev za ukrepanje vseeno možno še okrepiti. Hierarhija med splošnimi in specifičnimi cilji je jasna in logična, čeprav

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

operativni cilji niso opredeljeni. O izbranih operativnih ciljih lahko sklepamo na podlagi operativnih indikatorjev učinka (št. podprtih projektov). Indikatorji učinka so količinsko opredeljeni in realni.

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Indikatorji učinka, rezultata in vpliva so opredeljeni, izbira indikatorjev se zdi ustrezna. Načini za zbiranje in zahtevani podatki so dovolj jasno določeni in predvidena je vzpostavitev centralizirane baze podatkov. Predlagana je kategorizacija prejemnikov glede na vrsto sheme kakovosti in skupino proizvodov. Tretja predlagana delitev se zdi nepotrebna, saj se enake podatke izve že iz kombinacije prvih dveh.

Za tržno dejavnost prosilcev ni predlagan noben indikator, kljub dejstvu, da gre za klasifikacijski element v zvezi z višino podpore. To pomanjkljivost je potrebno dopolniti. Hkrati priporočamo, da se z namenom poenostavitve klasifikacije navede, kaj bo dokaz za "tržno dejavnost" z nekaj kategorijami preverljivih podatkov (npr. vrednost prodaje predelovalcu; preko zadruga itd.).

Prav tako niso zbrani podatki o indikatorju rezultata (bruto dodana vrednost podprtih kmetijskih gospodarstev) in potrebno bi bilo dodatni jasno definicijo samega indikatorja (kako meriti dodano vrednost na kmetijo), ta pa bi moral biti tudi vključen na seznam zbranih indikatorjev.

Notranja skladnost

Ukrep kaže ustrezno raven skladnosti, zlasti v smislu sinergije "znotraj osi". Vendar se lahko skladnost še poveča, če bi ukrep št. 123 (dodajanje vrednosti kmetijskim proizvodom) zagotovil dodatno pozornost (težo ali ponder) naložbam, povezanim s shemami kakovosti hrane. Tudi ukrep št. 133 (podpora dejavnostim pospeševanja prodaje) bi lahko dal svoj prispevek in intenziviral učinek, zlasti ob upoštevanju izrazito neugodne velikostne strukture kmetijskih gospodarstev. Posebej pomembno je omogočiti kmetijskim proizvajalcem, da utrdijo konkurenčni položaj v agroživilski verigi.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Podpora dejavnostim, ki krepijo zavedanje in znanje potrošnikov ter posledično večajo zanimanje za nakup kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov, je tesno povezana s cilji programa. Utemeljitev ukrepa temelji na upravičeni predpostavki, da obstaja potreba po učinkovitejšem informiranju in pospeševanju prodaje takih proizvodov ter da je treba zainteresirane skupine potrošnikov ustrezno animirati. Cilji so predstavljeni hierarhično, z jasnim razlikovanjem med nivoji. Operativni cilj je količinsko opredeljen, vendar se zdi težko izvedljiv (predvideva se, da se bo prisotnost proizvodov z oznako kakovosti na trgu povečala za kar 6-krat, t.j. z 10 na 60 odstotnih točk).

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Indikatorji so določeni, postopek zbiranja pa je opredeljen le za indikator učinka. Indikatorja rezultata (produktivnost dela v kmetijstvu in uporaba simbolov kakovosti) sta opredeljena, ničesar pa ni navedenega o zbiranju in merjenju podatkov. Potrebna je nadgradnja sistema zbiranja tako v smislu merjenja kot opredelitve indikatorjev. Priporočamo, da se dodela indikator na ravni skupin proizvajalcev (npr. prihodek določene skupine proizvajalcev, količina obdelanih proizvodov), saj predlagana "produktivnost v kmetijstvu" rezultatov intervencije ne meri na ustrezen način.

Izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov (122) in Podpora ustanavljanju skupin proizvajalcev (142)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrepa št. 122 in 142 se nanašata na cilje PRP in sicer zlasti v smislu potreb po izboljšanju konkurenčnosti in povečanju ekonomske vrednosti

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

gozdov. Utemeljitev ukrepov je skladna z analizo stanja v gozdarskem sektorju in cilji programa, v glavnem pa usmerjena na izboljšanje gozdne mehanizacije, gozdne infrastrukture in organizacije lastnikov gozdov.

Splošni cilji programa so navedeni, pogrešamo pa operativne cilje na ravni ukrepa. Hierarhija ciljev ni specificirana in cilji niso količinsko opredeljeni, zaradi česar je njihovo izvedljivost težko oceniti.

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Za vključitev so namenjeni finančni indikatorji učinka in količinski indikatorji rezultata (število upravičencev, ki so uvedli nove proizvode ali tehnologije). Indikatorji učinka za posamezne elemente ukrepa št. 122 niso navedeni (npr. gozdna infrastruktura, gozdna mehanizacija, redčenja in premene gozdov). Indikatorji vpliva niso opredeljeni. Indikatorje učinka bi bilo možno izboljšati s členitvijo na posamezne vidike (gozdna infrastruktura, gozdna mehanizacija, redčenja in premene gozdov), ki jih opredeljuje posamezen ukrep. Če bodo indikatorji vpliva opredeljeni naknadno, jih je treba primerjati s cilji na ravni ukrepa.

Ukrep št. 122 naj bi vseboval izhodiščni indikator (dodana vrednost dela), ki pa – vsaj zaenkrat – ne meri ekonomskih aktivnosti lastnikov gozdov, ampak le tistih podjetij, ki pridobivajo les v glavnem v državnih gozdovih.

Indikatorji rezultata za ukrepa št. 122 (število inovativnih lastnikov gozdov) in 142 (dodana vrednost) niso navedeni niti vsebinsko niti metodološko (definicija inovacije, načini zbiranja podatkov in institucije, ki naj bi jih zbirale).

Načrtovani sistem za spremljanje in vrednotenje ne omogoča spremljanja vseh vidikov ocenjevanja. Postopek za zbiranje podatkov je opredeljen na ravni učinkov in rezultatov, manjka pa opredelitev vplivov. Za zbiranje podatkov je zadolžena ARSKTRP (AJ PES). Sistem za zbiranje podatkov o indikatorjih rezultata in vpliva bi moral vključevati javno gozdarsko službo (Zavod za gozdove Slovenije), ki spremlja gospodarjenje z gozdovi in ima vgrajen mehanizem, uporaben za izvajanje sistema za spremljanje in vrednotenje. Kar zadeva spremljanje, svetujemo

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

prilagoditev sistema za zbiranje podatkov med postopkom oblikovanja gozdnogospodarskih načrtov ter vrste zbranih podatkov.

Notranja skladnost

Znotraj 1. osi se predvideva vzajemna krepitev obeh gozdarskih ukrepov (122 in 142), saj pričakujemo, da se bodo morali prosilci združiti, da bi izpolnili zahteve ukrepa št. 122 glede minimalne proizvodnje lesa, zlasti za naložbe v gozdno mehanizacijo, pa tudi gozdno infrastrukturo.

Možnih konfliktov in nasprotovanj med ukrepoma št. 122 in 142 in drugimi ukrepi znotraj in med posameznimi osmi ne zaznamo.

Ukrepi 2. osi

Kmetijsko-okoljska plačila

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Kmetijsko-okoljska plačila imajo natančno določeno hierarhijo ciljev. Splošni cilji (spodbujanje tehnologij v skladu z zahtevami potrošnikov, trajnostna uporaba naravnih virov, ohranjanje biološke raznovrstnosti in podeželja) so podprti s specifičnimi cilji (3) skupin podukrepov in operativnimi cilji vsakega od (21) posameznih podukrepov. Cilji niso količinsko opredeljeni in ker manjkajo vse finančne številke (z izjemo skupnih razpoložljivih sredstev za ukrep), je nemogoče oceniti pomembnost in privlačnost (posameznih) podukrepov.

Predstavitev upravičenosti ukrepa je pretežno izražena na ravni treh skupin podukrepov in posebej na ravni vsakega posameznega podukrepa. Ta argumentacija je skladna s cilji programa, manj pa z analizo stanja. Zato priporočamo, da se analiza stanja izboljša in uskladi v tehničnem listu ali tretjem poglavju o trenutnem stanju.

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Indikatorji učinka so v skladu s 'skupnimi indikatorji učinka' za ta ukrep (število kmetijskih gospodarstev, ki prejemajo podporo; površina in

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

skupna površina z dodeljenimi plačili; skupno število pogodb in število odobrenih zahtevkov za ohranjanje genetskih virov). Postopek zbiranja podatkov je določen, ciljne vrednosti na ravni podukrepov pa (še) niso postavljene - z izjemo površine z ekološkim kmetovanjem. Na podlagi omenjenega priporočamo, da se indikatorji rezultata in vpliva določijo in kar se da realno količinsko ovrednotijo. Ocenjevalec se zaveda, da je količinska opredelitev ciljev težka, če niso določena proračunska sredstva za podukrepe.

Plačila kmetom zaradi omejenih možnosti na gorskih območjih (211) in Plačila kmetom na območjih z omejenimi možnostmi, ki niso gorska območja (212)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrepa št. 211 in 212 sta upravičena zaradi podpore preprečevanju nadaljnjega opuščanja zemljišč, kar je povezano z demografskim praznjenjem oddaljenih regij in osiromašenjem podeželja. Izkušnje s plačili OMD, ki so bile v Sloveniji uvedene pred 20 leti, so pozitivne in so se izkazale kot uspešne. Zaradi visokega deleža kmetijskih zemljišč v uporabi v OMD (74 %) je ukrep zelo pomemben za Slovenijo. To se odraža tudi pri dodelitvi finančnih sredstev za ukrepa, ki skupaj predstavljajo skoraj četrtno celotnega proračuna PRP 2007-13.

Cilji ukrepa so količinsko opredeljeni kot ciljna vrednost kmetijskih zemljišč v uporabi v OMD, manjka pa specifična in operativna raven. Ciljna vrednost je 3 % višja od izhodiščnega stanja in se zdi dosegljiva ob upoštevanju pričakovanih učinkov reforme 1. stebra SKP, ki uvaja regionalna plačila (v Sloveniji leta 2007).

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Indikatorji učinka so postavljeni za 7 različnih kategorij OMD (OMD pri različnih stopnjah omejenih možnosti) v Sloveniji. So v skladu s 'skupnimi indikatorji učinka' za ukrepa št. 211 in 212, spremljali pa se bodo na bolj razpršeni ravni (3 kategorije). Določen je tudi postopek zbiranja podatkov.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Priporočamo določitev in količinsko opredelitev preostalih indikatorjev (rezultat in vpliv) ter opis pričakovanih rezultatov in vplivov.

Priporočamo se določitev in količinska opredelitev preostalih indikatorjev (rezultat in vpliv) ter opis pričakovanih rezultatov in vplivov.

Ukrepi 3. osi

Splošen komentar za ukrepe v okviru 3. osi se nanaša na indikatorje in izhodišča. Indikatorji učinka, rezultata in vpliva so opisani za vse ukrepe, razen izhodiščnih in finančnih indikatorjev pa izhodišča niso podana. Poleg tega so ciljne vrednosti količinsko opredeljene, razen v primeru indikatorjev vpliva. Zato priporočamo, da se skuša ugotoviti izhodiščne podatke in po možnosti količinsko opredeliti indikatorje vpliva.

Diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Namen ukrepa je podpora kmetijskim gospodarstvom, ki se odločajo za diverzifikacijo svoje osnovne dejavnosti. Od dosedanje prakse se razlikuje v tem, da so bile prej podpore vezane na dopolnilne dejavnosti na kmetiji, kot so opredeljene v 68. členu Zakona o kmetijstvu³ in navedene v Uredbi o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (Ur. l. RS št. 61/05). Podpore so namenjene (i) predelavi proizvodov, ki niso vključeni v Aneks I, (ii) neposredni prodaji, (iii) razvoju turizma na kmetiji; (iv) domačim obrtem, (v) pridobivanju energije iz obnovljivih virov, (vi) kompostiranju organskih snovi in (vii) socialnim dejavnostim na kmetijah (skrb za starejše, otroke, terapevtske kmetije).

Ukrep je namenjen dvigu storilnosti dela na kmetijah in spodbujanju novih zaposlitvenih možnosti v nekmetijskih dejavnostih na kmetijah. Utemeljitev javnega interveniranja v tehničnem listu omogoča bolj

³ Ur. l. RS, št. 58/00.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

strukturiran in količinsko opredeljen vpogled v problem kot pregled stanja v analitičnem delu programa. Predlagamo, da se poglavje analiza stanja (poglavje 3.1.4) izboljša z uvodnim tekstom tehničnega lista in ustreznim skrajšanjem slednjega.

Utemeljitev različnih nekmetskih dejavnosti na kmetiji je dovolj jasna, razen v primeru domačih obrti, kjer njihov tržni potencial ni ocenjen.

Ukrep izhaja iz ugotovitev SWOT analize in je skladen s cilji programa. Navedeni so splošni in specifični cilji ukrepa. Izboljšati bi bilo treba hierarhijo specifičnih ciljev, npr. zaposlitev prednostnih skupin (mladi, ženske) bi morala biti podrejena cilju, ki se nanaša na povečanje zaposlenosti v nekmetskih ekonomskih dejavnostih na kmetijah.

Cilj povečane BDV na kmetijah ni količinsko opredeljen (ni vključen v seznam indikatorjev), zato ocena ni možna. Predlagamo, da se indikator 'povečana BDV na podprtih kmetijah' uvrsti na seznam indikatorjev. Cilji glede zaposlovanja so realni, vendar je v tem smislu ukrep morda stroškovno prezahteven in neučinkovit (približno 41.000 EUR/zaposlitev).

Notranja skladnost

Poudarjena je skladnost ukrepa z ukrepoma št. 322 in 331. Izogniti se je treba morebitnim vsebinskim prekrivanjem aktivnosti, ki se nanašajo na 'podporo socialnim dejavnostim' znotraj tega ukrepa in znotraj ukrepa št. 312.

Podpora ustanavljanju in razvoju podjetij

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep predvideva finančno podporo (obstoječim ali novim) mikro podjetjem na podeželju. Upravičene dejavnosti so razdeljene na tri dele: (i) investicijska podpora izbranim dejavnostim (alternativne turistične storitve, socialne storitve in predelava proizvodov, ki niso vključeni v Aneks I); (ii) podpora nakupu opreme v mikro podjetjih in (iii) podpora za kritje stroškov poslovanja mikro podjetij.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Podjetništvo na podeželju je za nacionalno politiko razvoja podeželja novo področje. Ukrep se loteva pomanjkanja kakovostnih zaposlitev in podjetniške iniciative na podeželju. Težava je dobro utemeljena v tehničnem listu (utemeljitev ukrepa), manj pa v poglavju analize v PRP. Predlagamo, da se to poglavje izboljša. Besedilo o podjetništvu na podeželju v tem poglavju se lahko nadomesti z (posodobljenim in bolje zasnovanim) uvodnim besedilom tehničnega lista. Temu primerno naj bo skrajšana (precej dolga) utemeljitev ukrepa v tehničnem listu.

Ukrep je podprt z SWOT analizo in skladen s cilji programa.

Hierarhija ciljev je vzpostavljena, dalo pa bi se izboljšati povezavo med specifičnimi cilji, npr. zaposlovanje prednostnih skupin (mladi, ženske) naj bo podrejeno cilju, ki se nanaša na povečanje zaposlenosti v podeželskih mikro podjetjih. Specifični cilji, ki delijo nova delovna mesta na tiste na kmetiji in tiste izven kmetije, bi lahko bili izpuščeni, saj ta ukrep ni namenjen diverzifikaciji na kmetijah.

Cilj 'razvoj mikro podjetij na podeželju' je količinsko opredeljen le kot ciljna vrednost (št. podprtih projektov), niso pa podane izhodiščne vrednosti. Kot izhodišče bi bilo treba dodati število obstoječih mikro podjetij na podeželju. Predlagamo, da se indikator 'BDV v nekmetijskem sektorju', ki je presplošen, nadomesti z indikatorjem 'povečanje BDV v (opcija: podprtih) mikro podjetjih na podeželju'. Cilji, ki se nanašajo na zaposlovanje, so optimistični, zlasti zaradi visoke stopnje ugašanja novoustanovljenih podjetij.

Notranja skladnost

Poudarjena je skladnost ukrepa z ukrepi št. 311, 322 in 331. Izogniti se je treba morebitnim vsebinskim prekrivanjem aktivnosti, ki se nanašajo na 'podpore socialnim dejavnostim' znotraj tega ukrepa in znotraj ukrepa št. 311.

Treba je preučiti tudi razmerje med podporo podjetništvu znotraj tega ukrepa in morebitnimi podobnimi ukrepi v okviru kohezijske politike ali tovrstnimi ukrepi v okviru nacionalnih politik.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Cilj ukrepa je izboljšati življenjske in delovne pogoje na podeželju s sofinanciranjem: (A) ustvarjanja pogojev za izvajanje dejavnosti prostega časa (npr. kultura, šport) ter zagotavljanja dostopa do interneta in spodbujanja e-učenja, (B) javnih storitev (javni prevoz, potujoče trgovine itd.) in vzpostavitev lokalne infrastrukture za njihovo izvajanje.

Ukrep je usmerjen na težave, povezane s problematiko dostopa do javnih storitev na podeželju (zlasti za starejše in socialno šibkejše dele podeželskega prebivalstva) in slabe socialne infrastrukture. Te težave bi bilo potrebno natančneje opisati v poglavju analize, da bi povezali potrebe in načrtovane ukrepe. Ukrep je sicer skladen z ugotovitvami SWOT analize.

Navedeni so le splošni cilji ukrepa (boljši življenjski pogoji, večje možnosti za zaposlitev, ohranjanje demografske strukture na podeželju). Ker je raven ciljev le ena, hierarhije ciljev ne moremo komentirati, priporočamo pa vzpostavitev stroge hierarhije ciljev, ki bo prikazovala splošne, specifične in operativne cilje ukrepa.

Splošni cilji so količinsko opredeljeni z indikatorji neto migracij (neopredeljen), dostopnosti interneta na podeželju (navedena le ciljna vrednost) in rast BDP v nekmetijskem sektorju. Ker ukrep zagotavlja le zanemarljiv neposreden ekonomski učinek, bi indikator, ki se nanaša na BDP lahko izpustili.

Notranja skladnost

Ukrep je skladen zlasti z ukrepom št. 322; infrastrukturna usposobitev, ki je predmet ukrepa št. 322, se lahko učinkovito nadgrajuje v okviru tega ukrepa.

V tehničnem listu je navedeno: 'ukrep je podoben dejavnostim iz Operativnega programa za krepitev regionalnih razvojnih potencialov v obdobju 2007-2013'. Pomembno je, da se zariše jasna ločnica med temi dejavnostmi.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Obnova in razvoj vasi

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep je namenjen podpori naložbam v funkcionalno infrastrukturo širšega pomena v podeželskih naseljih (npr. večnamenski objekti, info centri, skupna infrastruktura za različne namene (prosti čas in rekreacija, otroška igrišča itd.), tematske poti, obnova vaških središč). V primerjavi z dosedanja prakso se raznolikost upravičencev povečuje (poleg občin še nevladne organizacije, ki izvajajo javne dejavnosti).

Utemeljitev ukrepa v tehničnih listih je dobro izdelana in ustrezna. V poglavju analize so trditve, ki pričajo o potrebi po izboljšanju kakovosti funkcionalne infrastrukture širšega pomena v podeželskih naseljih, vendar to ni izraženo dovolj očitno. Predlagamo, da se v tem smislu izboljša poglavje analize.

Okrepiti je treba tudi povezavo med ugotovitvami SWOT analize in ukrepom; doslej je med slabostmi navedena le ena slabost tega ukrepa (**'pomanjkljiva socialna in fizična infrastruktura'**). Ukrep je skladen s cilji programa.

Navedeni so le splošni cilji ukrepa (gradnja in obnova podeželske infrastrukture skupnega pomena in zagotovitev boljših življenjskih pogojev), zato hierarhije ciljev ne moremo komentirati, svetujemo pa, da se izdela.

Cilji so količinsko opredeljeni z indikatorji neto migracij (neopredeljen), dostopnosti do interneta na podeželju (navedena je le ciljna vrednost) in rast BDP v nekmetijskem sektorju.

Specifično usposabljanje in informiranje upravičencev za podjetništvo in dvig usposobljenosti na podeželju

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep je namenjen razširitvi znanj, ki veljajo za ključna za izboljšanje zaposljivosti in razvoj podjetništva na podeželju. Prednostni ciljni skupini

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

sta ženske in mladi. Ukrep zajema tri dejavnosti (dele): (A) sofinanciranje usposabljanja za povečanje kvalifikacij podeželskega prebivalstva (tradicionalne podeželske spretnosti, socialne spretnosti, spretnosti za uporabo IT, tuji jeziki, dvig ozaveščenosti glede prehrambenih vprašanj, povezanih z zdravjem); (B) sofinanciranje usposabljanja na področju podjetništva in (C) priprava novih programov usposabljanja.

Ukrep upošteva element človeškega kapitala v vprašanjih ekonomske diverzifikacije in kakovosti življenja na podeželju. Kot tak povsem ustreza ciljem programa znotraj tretje prednostne osi. Povezava med ukrepom in izidom SWOT analize je jasna.

Težave in izzivi podeželskega podjetništva so opisani v poglavju analize, še bolj natančno pa v tehničnem listu (v delu 'Utemeljitev ukrepa'). Zato predlagamo, da se opis trenutnega stanja iz analize nadomesti z opisom iz tehničnega lista.

Cilji ukrepa so navedeni le kvalitativno ('povečanje števila udeležencev vseživljenjskega učenja'), zato jih težko komentiramo.

Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep predvideva podpore za ohranjanje naravne in kulturne dediščine lokalnega pomena. Seznam dejavnosti je obsežen in zajema podpore za (i) naložbe v nepremične in premične predmete z lastnostmi (zgodovinske, kulturne, tehnične) dediščine, (ii) stalne razstave kulturne dediščine in (iii) naložbe v naravne vrednote.

Ukrep je skozi celoten program jasno in dosledno upravičen. Na kratko je opisan v poglavju analize in v analizi SWOT, ki povezuje kulturno dediščino z razvojem turističnih potencialov. Iz tega vidika ukrep (vsaj posredno) prispeva k zastavljenim ciljem programa znotraj tretje prednostne osi.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Ukrep navaja le en cilj, t.j. ohranjanje dediščine podeželja. Cilji bi morali biti bolj razdelani in odražati pričakovane koristi ukrepa.

Leader

Izvajanje lokalnih razvojnih strategij

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep je namenjen sofinanciranju projektov, ki jih lokalne akcijske skupine (LAS) izberejo za prednostne projekte na svojem ozemlju.

Ukrep izhaja neposredno iz cilja programa, ki predvideva potrebo po izvajanju lokalnih razvojnih strategij. Poleg tega je zasnovan skladno z ugotovitvami poglavja o analizi in s SWOT analizo.

Cilji ukrepa bi lahko bili jasneje opredeljeni in po potrebi opisani v hierarhičnem vrstnem redu po logiki splošnih, specifičnih in operativnih ciljev.

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Opisani so izhodiščni indikator ter indikatorji učinka in rezultata, izhodiščne vrednosti pa niso določene. To je razumljivo, saj ukrep ni neposredno primerljiv z dosedanjim ukrepom 'Razvojni programi za podeželje' (RPP). Tako je tudi za ostala dva ukrepa v okviru pristopa Leader. Ciljne vrednosti so količinsko opredeljene, viri podatkov in postopki zbiranja pa so opredeljeni le za indikatorje učinka. Tako kot pri drugih ukrepih tudi tu priporočamo, da se nadalje razvije sistem za spremljanje.

Vodenje lokalnih akcijskih skupin, izvajanje projektov sodelovanja

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep je namenjen financiranju (i) vzpostavitve in usposobitve LAS (ureditev pravnega statusa, upravna in administrativna usposobitev) ter

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

(iii) spodbujanju in podpiranju sodelovanja med LAS (izmenjave izkušenj, prenosa dobrih praks, čezmejnega sodelovanja in informiranja).

Ukrep izhaja neposredno iz ciljev programa, ki poudarjajo potrebo po učinkovitem vodenju in izmenjavi praks LAS. Oblikovan je skladno z ugotovitvami poglavja analize in SWOT analize.

Kot je bilo priporočeno, bi bilo treba hierarhijo ciljev ukrepa jasneje predstaviti.

Pridobivanje strokovnih znanj in spodbujanje prebivalcev podeželja

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep je namenjen animaciji lokalnega prebivalstva (tudi prebivalstva, ki še ni vključeno v program Leader) za razvojno sodelovanje na lokalni ravni. Ukrep predvideva naslednje dejavnosti: (a) informiranje in animacija podeželskega prebivalstva; (b) usposabljanje za pripravo lokalnih razvojnih strategij in njihovo izvajanje; (c) usposabljanje potencialnih vodij LAS; (d) vzpostavitev LAS.

Ukrep izhaja neposredno iz cilja programa, ki poudarja potrebo po animaciji in posebnem usposabljanju za izvajanje lokalnih razvojnih strategij. Ukrep je skladen z ugotovitvami poglavja analize in SWOT analizo.

Kot je bilo rečeno, svetujemo bolj logično hierarhijo ciljev (splošni, specifični, operativni).

Izvedbene določbe, opisane v ukrepu, se delno nanašajo na ukrep št. 341 (animacija in pridobivanje znanj za območja, ki niso vključena v programe Leader).⁴ To bi moralo biti v opisu ukrepa jasno zapisano.

⁴ To bi moralo biti v opisu ukrepa jasno zapisano.

Kateri so pričakovani pozitivni in negativni vplivi ukrepov, ki se bodo izvajali?

- Kateri so pričakovani vplivi ukrepov, ki se bodo izvajali (socialni, ekonomski in okoljski)?
- V kakšni obliki se bodo tekom časa vplivi pokazali?
- Kateri so potencialni konflikti med različnimi vplivi?
- Na koga bo program (pozitivno ali negativno) vplival?

Pričakovani vplivi in njihov razvoj tekom časa

Trenutni osnutek PRP v tehničnih listih vsebuje nekaj podatkov o pričakovanih vplivih posameznih ukrepov, razen za ukrepe v okviru 2. osi. Ocena vplivov je podana v nadaljevanju.

Zgodnje upokojevanje

Zaradi nasprotujočih si indikatorjev in precenjenosti ciljev je tudi pričakovani vpliv zelo optimističen. Najverjetneje se nanaša na celotno programsko obdobje in ne na eno leto. Ker indikatorja rezultata in vpliva nista opisana, pričakovanega vpliva ni mogoče oceniti.

Podpore mladim kmetom za prevzem kmetij

Pričakovani rezultati in vplivi niso opisani in jih zato ni mogoče oceniti. Ker je financiranje glede na sedanje stanje razmeroma skromno, ne moremo pričakovati velikega neposrednega vpliva tega ukrepa. Večji in izrazitejši vpliv od obravnavanega lahko pričakujemo, zaradi prednosti, ki so jih deležni mladi kmetje, pri ukrepu 'Modernizacija kmetijskih gospodarstev' (učinek finančnega vzvoda).

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Infrastruktura, povezana z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva

Povprečni pričakovani rezultat je precej optimističen (povečanje bruto dodane vrednosti na podprtih kmetijskih gospodarstvih za 50 %), ni pa opisano, koliko gospodarstev bo predvidoma podprtih.

Poudariti je treba, da se indikatorji vpliva ne nanašajo na obravnavani ukrep. Prepisani so bili iz »draft measure fiches«, kjer pa se večina indikatorjev (npr. ESU, BDV, produktivnost dela) ne nanaša neposredno na podprte dejavnosti (komasacije, namakalni sistemi).

Prilagajanje standardom, ki temeljijo na zakonodaji Skupnosti

Predlaganih kazalnikov rezultata in vpliva najverjetneje ni mogoče oceniti na ravni ukrepa. Objektivna ocena ukrepa (upravičenost in stroškovna učinkovitost) je na podlagi predlaganih indikatorjev nemogoča. Prilagajanje standardom EU je predpogoj za prejemanje podpore iz drugih ukrepov (navzkrižna skladnost), v številnih primerih pa celo za nadaljevanje kmetijske dejavnosti. Vplivov izvajanja ukrepa kljub temu ne bi smeli precenjevati, zlasti zaradi dejstva, da so finančna sredstva, dodeljena za ta ukrep, namenjena predvsem kritju preteklih obveznosti.

Poklicno usposabljanje in dejavnosti informiranja

Število primarnih proizvajalcev s formalnim certifikatom naj bi naraslo na 8500. Ta cilj se zdi dosegljiv, če ga primerjamo s podobno shemo izpred dveh let, od katere je imelo doslej korist 1.500 oseb. Ker indikator vpliva ni določen/opisan, ocenjevalec ni mogel oceniti pričakovanih vplivov. Zato priporočamo, da se predvidene vplive določi in opiše.

Modernizacija kmetijskih gospodarstev

Pričakovani rezultati so količinsko opredeljeni kot število podprtih kmetijskih gospodarstev in višina javnih sredstev glede na vrsto naložb oz. 'vrsto' upravičenca. Ciljne vrednosti so določene tako, da so, če bodo strogo upošteevane, možne precejšnje težave pri izvajanju ukrepa. V tem

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

smislu se z vidika javne intervencije ne zdijo logične in racionalne. Zato priporočamo agregiranje indikatorjev rezultata v manjše število, t.j. v 'osnovne' indikatorje brez nadaljnjega razčlenjevanja. Številne naložbe bodo z vidika navedene členitve kombinirane in ni jasno, kam bi jih na podlagi predstavljene sheme indikatorjev razvrstili.

Indikatorje vpliva bi bilo potrebno ponovno opredeliti. Eden od predlogov bi lahko bil, da se njihovo spremljanje omeji le na podprta kmetijska gospodarstva. V tem primeru bi jih bilo možno tudi spremljati in vrednotiti.

Merila upravičenosti so opisana tako, da njihove zahtevnosti ni mogoče oceniti. Določena bodo v razpisih in najverjetneje prilagojena pričakovanemu številu potencialnih upravičencev. Tudi merila za izbiro so le navedena in bodo verjetno prilagojena pri posameznih razpisih skladno s še razpoložljivimi sredstvi ter odvisna tudi od vrste/sektorja naložbe, ki je bila manj/bolj pogosta v predhodnih razpisih.

Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom

Pričakovani rezultati in vplivi so količinsko opredeljeni z izhodiščno in načrtovano ciljno vrednostjo. Zlasti oba indikatorja rezultata se zdita preveč optimistična. V prehrabeni industriji se pričakuje rast bruto dodane vrednosti na zaposlenega za 123 %, pričakovani rezultati za gozdarski sektor pa so celo še višji (137 %). Priporočamo ponovno preučitev predlaganih ciljev za indikatorje rezultata.

Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane

Pričakovani rezultati so opisani in količinsko opredeljeni, razen indikatorja vpliva.

Indikator rezultata (bruto dodana vrednost na podprtih gospodarstvih) se zdi napačen, saj se vrednost ne nanaša na celotno kmetijstvo. Za kmetijska gospodarstva, ki sodelujejo v shemah kakovosti, ni izhodiščne vrednosti, zato svetujemo ponovno preučitev indikatorja rezultata. Eden od predlogov je, da se rezultat opredeli z razliko (v %) med povprečno

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

bruto dodano vrednostjo v kmetijstvu in na kmetijskih gospodarstvih, ki sodelujejo v shemi. Predlagane ciljne vrednosti se nanašajo na povprečno dodano vrednost kmetijskega sektorja in so zato napačno zasnovane. Če bo uveden predlagani nov indikator rezultata, bo treba ciljno vrednost za sodelujoče kmete razdeliti na tržno in netržno usmerjene prejemnike z ustrezno razliko med vrednostmi.

Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovost hrane

Pričakovani vplivi so dobro opisani, vendar slabo količinsko opredeljeni, kot je bilo že omenjeno v prejšnji točki. Izhodiščne vrednosti za drugi indikator rezultata (uporaba simbolov kakovosti) se zdijo določene poljubno, čeprav je ocena vseeno ustrezna. Pričakovana ciljna vrednost za ta indikator predvideva precej ambiciozno stopnjo rasti. Sistem za spremljanje učinka tega ukrepa bi bil potreben izboljšav.

Izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov (122) in Podpora ustanavljanju skupin proizvajalcev (142)

Pričakovani rezultati in vplivi na ravni ukrepa so opisani na splošno in implicirani. Zaradi pomanjkanja izhodiščnih indikatorjev ni možna primerjava s cilji. Za izhodiščne vrednosti se lahko uporabi trenutno stanje, ki se nanaša na različne vidike ukrepa št. 122 (npr. število kilometrov novozgrajenih gozdnih cest ali vlak, število hektarjev redčenih gozdov), s čimer bi lahko ocenili, koliko je program prispeval k spremembam.

Rezultati so količinsko opredeljeni s številom inovativnih lastnikov gozdov (ukrep št. 122), vendar izhodiščna vrednost ni navedena. Ker število podprtih lastnikov gozdov ni razdeljeno po posameznih elementih ukrepa, ni mogoče predvideti, koliko so predvidevanja realna.

Kot indikator rezultata ukrep št. 142 navaja, da se pričakuje 490 inovativnih lastnikov gozdov. Kot izhodišče bi se lahko uporabilo rezultate

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

preteklih raziskav (npr. Ramsteiner, Weiss, Kubeczko. 2005. Innovation and Entrepreneurship in Forestry in Central Europe, Brill, Boston). Če se številka 490 inovativnih lastnikov gozdov nanaša na celotno programsko obdobje, to pomeni približno 70 inovativnih lastnikov gozdov na leto, kar pa je precej neambiciozen cilj. Rezultati preteklih raziskav kažejo, da je bilo v obdobju 1999-2002 inovativnih približno 7 % lastnikov gozdov, katerih gozdna površina presega 10 ha.

Vplivi niso podrobno opisani in niso količinsko opredeljeni.

Plačila kmetom zaradi omejenih možnosti na gorskih območjih, Plačila kmetom na območjih z omejenimi možnostmi, ki niso gorska območja, Okoljska plačila

Pričakovani rezultati in vplivi niso opredeljeni.

Diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti

Pričakovani rezultati in vplivi so opisani, priporočamo pa, da se indikator 'nekmetijska BDV na podeželskih območjih' še enkrat premisli, saj je presplošen in se nanaša na celotno kmetijstvo. Nadomestiti bi ga bilo treba z indikatorjem, ki bi omogočal merjenje rezultatov tega ukrepa (npr. spremenjena BDV na podprtih kmetijah). Količinsko opredeljene so le ciljne vrednosti, izhodiščnih podatkov pa ni. To je razumljivo, saj je ukrep nov in je izhodišča težko oceniti. Indikator 'ustvarjena nova delovna mesta' je razdeljen na 'na kmetiji' in 'izven kmetije'. Ni jasno, ali se to nanaša na neposredne in posredne rezultate ukrepa. Če je tako, opozarjamo, da je posredne rezultate težko oceniti in spremljati.

Razdelitev po podprtih dejavnostih kaže, da v glavnem prevladujejo projekti turizma na kmetijah, kar je verjetno realna ocena.

Podpora ustanavljanju in razvoju podjetij

Pričakovani rezultati in vplivi so opisani v tehničnem listu, svetujemo pa, da se še enkrat premisli indikator vpliva 'rast BDP', saj je presplošen (nanaša se na celotno gospodarstvo). Nadomestiti bi ga bilo treba z

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

indikatorjem, ki bi omogočal merjenje rezultatov tega ukrepa (npr. povečana BDV v podprti podjetjih). Količinsko opredeljene so le ciljne vrednosti, kar je razumljivo, saj je ukrep nov in je izhodišča težko oceniti. Ciljne vrednosti za indikatorje vpliva niso navedene. Ni potrebno, da je indikator 'ustvarjena nova delovna mesta' razdeljen na 'na kmetiji' in 'izven kmetije'.

Ciljne vrednosti, ki se nanašajo na ustvarjanje delovnih mest, predvidevajo tri nova delovna mesta na projekt, kar je precej optimistično.

Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo

Pričakovani rezultati in vplivi so opisani, kar je dobro, indikatorja, povezana z BDP in novimi delovnimi mesti, pa bi lahko bila izpuščena, saj ukrep ne zagotavlja materialnih učinkov v tem smislu (in temu niti ni namenjen).

Ciljna vrednost indikatorja rezultata, ki se nanaša na število prebivalcev, ki bodo imeli korist od ukrepa (855.000 oseb ali 1.500 oseb na projekt), se zdi nerealno visoka.

Obnova in razvoj vasi

Pričakovani rezultati in vplivi so opisani, vendar ciljna vrednost indikatorja rezultata, ki se nanaša na število prebivalcev, ki ima od ukrepa korist (375.000 oseb ali 1.500 oseb na projekt), ni realna. Ker ukrep v tem smislu ne zagotavlja materialnih ekonomskih učinkov (in temu niti ni namenjen), bi bila lahko indikatorja, povezana z BDP in novimi delovnimi mesti, izpuščena.

Specifično usposabljanje in informiranje upravičencev za podjetništvo in dvig usposobljenosti na podeželju

Cilji so količinsko opredeljeni le kot število podprtih projektov (indikatorji učinka). Ker ni podana izhodiščna informacija (npr. potencialne lokacije,

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

število podprtih projektov v preteklosti), je težko presoditi ali so zastavljeni cilji realni ali ne.

Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja

Cilji so količinsko opredeljeni le kot število podprtih projektov (indikatorji učinka). Ker ni podana izhodiščna informacija (npr. potencialna območja, število v preteklosti podprtih projektov), je težko presoditi ali so zastavljeni cilji realni ali ne.

Izvajanje lokalnih razvojnih strategij

Količinsko so opredeljeni indikatorji učinka in rezultata in kažejo, da bo podprtih približno 20 lokalnih razvojnih strategij, njihova vrednost v javnih sredstvih pa znaša povprečno 1 mio EUR. Skupno število pričakovanih projektov je 250 (t.j. 12,5 projekta na eno lokalno strategijo). Upoštevajoč odobrena javna sredstva in finančne omejitve (4.500 do 90.000 EUR na projekt), bi število podprtih projektov lahko bilo višje.

Pričakuje se, da bodo programi prinesli 190 novih zaposlitev. Tudi ta ocena je nizka; za eno delovno mesto bi bilo potrebnih približno 105.000 EUR javnih sredstev.

Vodenje lokalnih akcijskih skupin, izvajanje projektov sodelovanja

Količinsko so opredeljeni indikatorji učinka in rezultata, ki nakazujejo, da bo podprtih okoli 450 projektov sodelovanja. Če to primerjamo s povprečnim številom podprtih projektov za posamezno lokalno razvojno strategijo (okoli 12), je številka visoka.

Indikator, ki se nanaša na ustvarjanje delovnih mest, bi lahko izpustili, saj se nanaša na ukrep št. 41. Ta ukrep ne zagotavlja materialnih učinkov v tem smislu (in niti ni temu namenjen).

Noben indikator ne meri uspešnosti dejavnosti 'vodenja lokalne akcijske skupine' in predlagamo, da se tak indikator vključi na seznam.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Pridobitev strokovnih znanj in spodbujanje prebivalcev podeželja

Indikatorji količinsko opredeljujejo učinke in rezultate ukrepa. Nakazujejo, da bo podprtih okoli 250 projektov animacije/usposabljanja. Če to primerjamo s povprečnim številom podprtih projektov za posamezno lokalno razvojno strategijo (okoli 12), je številka visoka. Nasprotno pa se zdi ciljno število udeležencev nizko.

Indikator, ki se nanaša na ustvarjanje delovnih mest, bi lahko izpustili, saj se nanaša na ukrep št. 41. Ta ukrep ne zagotavlja materialnih učinkov v tem smislu (in niti ni temu namenjen).

Čeprav ni bilo navedeno, bo PRP prispeval tudi k drugim učinkom, ne le tistim, ki izhajajo neposredno iz programa. Gre na primer za:

1. Povečanje aktivnosti podeželskega prebivalstva;
2. Povečanje odgovornosti in motivacije za posameznike in kolektiven razvoj lokalnih skupnosti;
3. Izboljšanje samo-organiziranosti posameznikov, ki skušajo izboljšati svoje življenjske razmere;
4. Nadgradnja poklicnih in splošnih kvalifikacij;
5. Povečana odgovornost za stanje okolja, varčevanje z energijo in vodo
6. Povečano spoštovanje vrednot dediščine podeželja

Potencialni konflikti med vplivi

Uredba ES 1698/2005 v zvezi z razvojem podeželja opredeljuje tri večja razvojna področja, izražena kot tri glavne osi programa. Razvoj kmetijstva in živilske industrije ter gozdarstva in lesno-predelovalne industrije običajno povzroča negativne učinke, kot so razvrednotenje okolja in biotske raznovrstnosti, onesnaženje podzemnih in površinskih voda, erozija tal, prekomerno izkoriščanje virov itd. Po drugi strani obstoj kmetijstva velja za predpogoj gospodarske rasti in torej razvoja podeželja. Pomen kmetijstva v nacionalnem gospodarstvu se v zadnjih

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

letih zmanjšuje in vse bolj pomembno postaja ustvarjanje in podpora alternativnim možnostim dohodka, ki prispevajo k razvoju življenja in podeželja na splošno. Take okoliščine za programe razvoja podeželja so dobro poznane in odražajo nasprotja med posameznimi cilji tega PRP ter v uredbi. Ta nasprotja imajo dva vidika.

Prvič, razvoj konkurenčnosti kmetijstva, gozdarstva in predelovalne industrije se lahko podpira le na račun podpore okolju, ohranjanju narave in upravljanju zemljišč na eni strani, na drugi strani pa na račun razvoja kakovosti življenja na podeželju, saj so sredstva za podporo fiksna. Tovrstni konflikt med sredstvi se pojavlja v večini držav. Izid konflikta je od države do države različen; nekatere države sredstva za prve tri osi razdelijo v razmerju 10 odstotkov – 80 odstotkov – 10 odstotkov. Druge jih razdelijo nekoliko bolj uravnoteženo: npr. 50 odstotkov – 35 odstotkov – 15 odstotkov. Trenutna različica slovenskega PRP jih deli v razmerju 32 odstotkov – 53 odstotkov – 12 odstotkov, ter 3 odstotke za Leader.

Drugič, izvajanje dejavnosti znotraj osi in ukrepov je v nasprotju kar zadeva izpolnjevanje ciljev programa. Varstvo območij Natura 2000 ustvarja konflikt med kmetijstvom in gozdarstvom na eni strani ter diverzifikacijo in razvojem podjetij na drugi. Obenem je razvoj turizma, ki izkorišča privlačnost krajine, odvisen od ohranjanja in zaščite istih naravnih vrednot.

Naj zaključimo, da glede na te splošne ugotovitve med cilji slovenskega PRP ne vidimo nobenih posebnih konfliktov, vendar pa se bodo konflikti in nasprotovanja nedvomno pojavljali med izvajanjem programa.

Na koga bo program vplival?

Glavne ciljne skupine PRP so prebivalci podeželskih območij na splošno, kmetje, lastniki gozdov, živilsko-predelovalna in lesno-predelovalna podjetja, lastniki zemljišč, občine in lokalni podjetniki ter nevladne organizacije. Pričakovati je treba, da bodo zaradi nekaterih splošnih

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

vplivov PRP te primarne ciljne skupine podvržene vplivu programa, ne glede na to ali bodo sodelovale v projektih ali ne.

Upamo, da bo prednosti izvajanja PRP znala izkoristiti tudi splošna javnost na podeželju, saj bodo razpoložljiva sredstva uporabljena za in spodbujala gospodarske dejavnosti in torej gospodarsko rast na podeželju. To temelji na predvidevanju, da se bo učinek programa po različnih območjih širil zaradi makroekonomskega multiplikacijskega učinka.

Dodana vrednost Skupnosti, vključno z državnimi pomočmi

Skladno z uredbo ES št. 1698/2005 morata PRP in NSN zagotoviti usklajevanje z drugimi instrumenti skupne kmetijske politike, ESRR, ESS, KS, instrumentom podpore Skupnosti za ribištvo in EIB.

Slovenski PRP je jasno komplementaren z drugimi intervencijami EU v okviru strukturnih skladov, splošni cilji PRP pa so skladni z Uredbo ES št. 1698/2005 in načeloma skladni s Skupnimi strateškimi smernicami, ki določajo splošna načela podpore. Ta komplementarnost in skladnost je v NSN opisana na splošno. Spodnje pripombe se nanašajo na NSN, saj to poglavje v osnutku PRP z dne 18. septembra ni bilo finalizirano.

Iz naše ocene posameznih ukrepov izhaja, da ločnice niso vedno dovolj jasno navedene in ne vemo, ali so sploh pripravljene, kar bi potencialnemu upravičencu omogočilo, da vidi, kje se lahko prijavi za določen projekt, ali v okviru PRP ali drugih programih.

Skladnost PRP z ostalimi deli kmetijske politike

Skladnost s 1. stebrom SKP

Cilji 1. stebra SKP so zagotoviti standardno raven konkurenčnosti slovenskega kmetijstva in bolj trajnosten kmetijski sektor. PRP ta plačila dopolnjuje in v veliki meri prispeva k večji učinkovitosti Skupne kmetijske politike, v glavnem preko ukrepov za izboljšanje kakovosti kmetijskih proizvodov, izboljšanje njihovega trženja, višjo produktivnost, učinkovitejše upravljanje in druge rezultate. Ločnice med plačili v okviru 2. osi politike za razvoj podeželja in neposrednimi plačili iz 1. stebra SKP (regionalna enotna plačila) bi morale biti jasneje navedene.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Skladnost z nacionalno shemo sofinanciranja zavarovalnih premij za kmetijske pridelke

V NSN je zapisano, da prizadevanja v okviru 1. osi dopolnjuje nacionalna zavarovalna shema v kombinaciji z naložbami v modernizacijo kmetijskih gospodarstev, zlasti v zvezi z mrežami proti toči. Svetujemo, da se to natančneje dodela v smislu ločnic in v zvezi s tem, kako bo to izvedeno in preverjeno.

Skladnost z nacionalnimi ukrepi na področju gozdarstva

Skladno z NSN nacionalni ukrepi v gozdarstvu dopolnjujejo ukrepe, ki se izvajajo v okviru 2. osi in so usmerjeni na kmetijska zemljišča. Omenjeno je na primer, da ukrepi za spodbujanje upravljanja z gozdovi, ki zagotavlja ohranjanje in razvoj skupnih gozdnih dobrin, prispeva tudi k doseganju ciljev Natura 2000.

Da bi okrepili NSN in opis njegove komplementarnosti priporočamo, da se več pozornosti nameni opisovanju, kako to prispeva k izpolnjevanju cilja Natura 2000. Glej tudi SOP.

Skladnost PRP z drugimi politikam in instrumenti

Skladnost na področju okolja in skladnost z gozdarsko strategijo EU

Za informacije o tem glej SOP.

Inovativnost v strategijah razvoja podeželja in IKT

Za 'inovativnost v ožjem smislu' je sicer navedena nekakšna definicija, 'inovativnost v širšem smislu' pa je opredeljena bolj podrobno. Pred opisom inovativnosti in njene povezave z NSN in PRP priporočamo, da se doda pojasnilo, kako se inovativnost razumeva v slovenskem NSN in PRP.

Poleg tega velja razmisliti o možnosti, da se podpoglavja o "inovativnosti" in "Informacijskih in komunikacijskih tehnologijah na področju kmetijstva in razvoja podeželja" prestavijo v 2. poglavje, saj je tako inovativnost kot

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

IKT del Lizbonske strategije in lahko služi kot dober primer izvajanja Lizbonske strategije preko NSN in PRP. Glej tudi naše pripombe glede inovativnosti v oceni poglavja o trenutnem stanju v PRP.

Skladnost z Resolucijo o nacionalnem programu prehranske politike 2005-2010

V NSN je zapisano, da PRP prispeva k doseganju ciljev, navedenih v Resoluciji o nacionalnem programu prehranske politike 2005-2010, preko dejavnosti v okviru 1., 3. in 4. osi. Da bi bila ta komplementarnost bolj jasna, priporočamo da se obrazloži, kateri ukrepi pod temi osmi (in po možnosti navesti primere dejavnosti) prispevajo k izvedbi nacionalnega programa prehranske politike 2005 – 2010. To iz trenutnega NSN ni razvidno.

Skladnost z Nacionalnim programom za kulturo

Če je možno, tudi tu velja razmisliti o nadaljnji specifikaciji te povezave in obrazložitvi, kateri ukrepi bodo prispevali k temu programu.

Skladnost s programi za zvišanje konkurenčnosti

Priporočamo, da se ta del izpusti ali pa natančneje razdela.

Zagotavljanje usklajenosti – institucionalni vidik

Gre za pomembno poglavje in priporočamo, da se ga prestavi v 11. poglavje PRP. Lahko se doda še nadaljnje informacije, če so na voljo, npr. pogostost srečanj.

Kohezijski in strukturni skladi

Podpoglavje o ciljih in prioritetah Kohezijskega sklada je zelo dolgo in bi se ga lahko izpustilo. Namen je pojasniti in prikazati povezavo in usklajenost z drugimi skladi. To je razvidno iz naslednjih dveh podpoglavij o strukturi operativnih programov na področju kohezijske politike EU in skladnosti s politikami evropskih strukturnih skladov in Kohezijskega sklada, kar v glavnem zadošča.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Priporočamo, da se ločnice med NSN/PRP in evropskim Kohezijskim skladom in strukturnimi skladi opiše na bolj konkreten način, npr. kako bo določena ločnica med ukrepi 3. osi in Regionalnim skladom. Priporočamo tudi, da se to vprašanje obravnava na operativni ravni v opisu posameznih ukrepov.

Ocena državnih pomoči in določbe pravil konkurenčnosti

Člen 16(g) Uredbe Sveta ES/1698/2005 (v nadaljevanju: uredba) določa, da mora program razvoja podeželja vsebovati 'elemente, potrebne za oceno z vidika pravil konkurenčnosti in, kadar je potrebno, seznam shem pomoči, odobrenih v skladu s členi 87, 88 in 89 Pogodbe, ki so namenjene za izvedbo programov'.

PRP trenutno ne vsebuje izrecne navedbe elementov, potrebnih za oceno v skladu s pravili konkurenčnosti. Prav tako programu ni priložen seznam odobrenih shem pomoči.

Poleg tega PRP ne vsebuje navedbe državnih pomoči in pravil konkurenčnosti. Če dodatne državne pomoči niso predvidene, je treba to v programu jasno napisati. Če so državne pomoči načrtovane, jih je treba navesti in utemeljiti.

V nadaljevanju navajamo informacije in smernice za dopolnitev programa z vprašanji, ki se nanašajo na pravila konkurenčnosti in državne pomoči.

Kar zadeva pravila konkurenčnosti, uredba določa najvišjo stopnjo plačil na hektar za različne vrste dejavnosti. Zasnova ukrepa mora biti skladna s temi najvišjimi stopnjami plačil, obstaja pa možnost dopolnitve plačil z državnimi pomočmi, če je to moč upravičiti. Če je npr. z vidika okolja upravičeno uvesti večjo spodbudo, da kmetje prej in bolj radikalno spremenijo svoj način pridelave na določenem območju. V primeru različnih stopenj podpore za določena območja ali vrste kmetij, je treba ta dodatna plačila v PRP navesti. Navedeno mora biti, da je višje plačilo zakonito in ne pomeni kršitve pravil konkurenčnosti.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

To se lahko prikaže na primeru kmetijsko-okoljskih plačil. Tu mora zasnova posamezne podpore (ukrepa ali podukrepa) zagotoviti, da plačila na površino, kot so kmetijsko-okoljska plačila, vključujejo le a) plačilo za izpadli dohodek zaradi spremembe načina pridelave; b) plačilo dodatnih stroškov upravičenca / kmeta zaradi izvajanja novega načina pridelave / vedenja in c) spodbudo za spremembo načina pridelave. Skupno plačilo zagotavlja, da bo upravičenec spremenil način pridelave (vedenje) z namenom, da družbi priskrbi dobrino (običajno gre za naravovarstveno dobrino), ki jo je družba pripravljena plačati preko plačila kmetu in ki je iz ekonomskih razlogov kmet brez dodatnega plačila ne bi mogel proizvesti.

Za investicijske projekte uredba določa najvišjo stopnjo podpore v obliki deleža (praviloma 50 odstotkov) upravičenih stroškov naložbe, pogosto pa je navedena tudi najvišja stopnja podpore. Če mora biti iz nacionalnega vidika ta delež oz. najvišja stopnja višja, je to treba navesti in posebej utemeljiti, običajno pa morajo biti razlogi povezani s prioritetami Skupnosti, npr. okolje, dobro počutje domačih živali, varnost preskrbe s hrano itd.

Čeprav program posebej ne navaja pravil konkurenčnosti, pa vsebuje določene informacije, na podlagi katerih je možna vsaj delna ocena tega vprašanja:

- Finančne določbe v tehničnih listih kažejo, da je najvišja stopnja podpore v odstotkih (ali znesku) skladna z omejitvami, določenimi v uredbi. Le v primeru kmetijsko-okoljskih plačil tega nismo mogli preveriti, ker program ne podaja informacij o intenziteti podpore.
- Za ukrepe, ki se izvajajo kot plačilo na površino za (okoljske, prostorske ali druge) storitve (izravnalna plačila za OMD in kmetijsko-okoljska plačila), ne moremo presoditi, ali plačila upoštevajo načelo dodatnosti. Enako velja za presojo, ali ta plačila upoštevajo načela in logiko izpadlega dohodka, dodatnih stroškov in spodbud. Razlog

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

zato je dejstvo, da metodološke podrobnosti in rezultati izračunov še niso predstavljeni.

Vprašanje pravil konkurenčnosti je tesno povezano z vprašanjem državnih pomoči. Pravila o državnih pomočeh za kmetijski sektor temeljijo na različnih stališčih. Prvič, pravila o državnih pomočeh za kmetijstvo sledijo načelom politike konkurence EU. Poleg tega morajo biti pravila o državnih pomočeh v kmetijstvu skladna s skupno kmetijsko politiko in politiko razvoja podeželja v EU. Ustrezati pa morajo tudi mednarodnim obveznostim Skupnosti, zlasti dogovoru o kmetijstvu v okviru WTO.

Da sistem pravične in neizkrivljene konkurence ostane temeljno načelo Evropske skupnosti, si politika Skupnosti glede državnih pomoči prizadeva, da je zagotovljena svobodna konkurenca, učinkovito dodeljevanje sredstev in izvajanje mednarodnih obveznosti Evropske unije.

V 33. členu Pogodbe so opredeljeni cilji Skupne kmetijske politike (SKP). Pri oblikovanju SKP in posebnih načinov za njeno izvajanje je bil upoštevan poseben značaj kmetijske dejavnosti, ki izhaja iz posebne strukture kmetijstva ter strukturnih in naravnih neskladij med različnimi kmetijskimi območji, potreba po izvedbi ustreznih prilagoditev po stopnjah in dejstvo, da je kmetijstvo sektor, ki je tesno povezan z gospodarstvom kot celoto. Začetek veljavnosti Uredbe ES št. 1257/1999 je sprožilo pobudo za revizijo, posodobitev in konsolidacijo pravil, po katerih se ravna Komisija pri ocenjevanju predlogov držav članic za dodelitev državnih pomoči v kmetijstvu, in uporabo ene od izjem, ki jih predvideva člen 87, odstavek 2 in 3, Pogodbe o ES. Leta 1999 je po večstranskih posvetovanjih z državami članicami Komisija sprejela nove Smernice Skupnosti za dodelitev državnih pomoči v kmetijstvu, ki so začele veljati 1. januarja 2000.

Pri zagotavljanju novega in jasnega okvirja za različne vrste dovoljenih državnih pomoči smernice še posebej upoštevajo spremembe v kmetijski politiki in zlasti potrebo po, na eni strani, izboljšanju in pospeševanju

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

kakovosti kmetijskih proizvodov ter, na drugi, ohranjanju okolja in tradicionalne dediščine podeželja. Izhodišče za nove smernice je, da mora biti vsaka državna pomoč za kmetijstvo skladna s skupno kmetijsko politiko ter politiko za razvoj podeželja Skupnosti ter z mednarodnimi obveznostmi Skupnosti, zlasti sporazumom WTO o kmetijstvu. Prepovedana je zlasti sleherna državna pomoč, ki posega v mehanizme skupne organizacije trga, saj so države članice ob sprejetju predpisov za skupno organizacijo trga sklenile ovreči možnost enostranskih ukrepov pomoči, ki ovirajo podporo Skupnosti za cene proizvodov.

Poleg tega mora skladno z načeli Evropskega sodišča državna pomoč zares prispevati k razvoju določenih gospodarskih dejavnosti ali regij. Državna pomoč, katere namen je zgolj izboljšanje finančnega položaja prejemnika, brez ustrezne protistoritve s strani upravičenca, nikakor ne more biti skladna s Pogodbo o ES.

V luči teh splošnih načel smernice opisujejo glavne vrste pomoči, ki jih Komisija lahko odobri, in pogoje za njihovo pridobitev. Povzamemo jih lahko v naslednjih točkah:

- Pomoč za naložbe na kmetijah je praviloma lahko dovoljena v višini do 40 odstotkov upravičenih stroškov oz. 50 odstotkov na območjih z omejenimi možnostmi; višje stopnje pomoči so v določenih primerih dovoljene za naložbe, povezane z ohranjanjem tradicionalnih krajin, premestitvijo kmetijskih zgradb v javnem interesu ali izboljšanjem okolja, dobrega počutja domačih živali ali higiene; podobno se lahko dovolijo tudi pomoči za naložbe v predelavo in trženje kmetijskih proizvodov v višini do 40 odstotkov, z 10-odstotnim povečanjem za področja cilja 1, pod pogojem, da se lahko prikaže, da za obravnavane proizvode obstajajo normalne tržne možnosti;
- Plačila kmetijskim gospodarstvom za okoljske in prostorske storitve (kmetijsko okoljski ukrepi);
- Izravnalna pomoč za območja z omejenimi možnostmi;

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

- Pomoč mladim kmetom za prevzem kmetij;
- Pomoč za zgodnje upokojevanje, prenehanje kmetijske dejavnosti ali zaprtje zmogljivosti za pridelavo, predelavo in trženje;
- Pomoč za ustanavljanje skupin proizvajalcev;
- Pomoč za plačilo škode, ki jo kmetijski proizvodnji ali proizvodnim sredstvom povzročijo naravne nesreče ali izredne razmere, slabi vremenski pogoji ali izbruhi živalskih ali rastlinskih bolezni, in pomoč za spodbujanje zavarovanja proti takim tveganjem;
- Pomoč za spodbujanje proizvodnje in trženja kakovostnih kmetijskih proizvodov, zagotavljanje tehnične podpore za proizvajalce in izboljšanje genetske kakovosti domačih živali;
- Pomoč za zagotovitev posebne podpore za najbolj oddaljene regije in egejske otoke.

Poleg teh kategorij pomoči, ki so posebej opredeljene v smernicah, se pomoč lahko zagotavlja na podlagi drugih dokumentov Skupnosti za raziskave in razvoj, pospeševanje prodaje in promocije kmetijskih proizvodov, kratkoročna posojila, za reševanje in prestrukturiranje kmetij v težavah in zaposlovanje. V praktičnem smislu je za obravnavo posebnih primerov državnih pomoči za kmetijstvo na ravni Skupnosti pristojen Generalni direktorat za kmetijstvo.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Pod državne pomoči v kmetijstvu je treba šteti vse državne pomoči, vključno z ukrepi, ki se financirajo z davkom podobnimi dajatvami, dodeljene v povezavi z dejavnostmi, ki se nanašajo na pridelavo, predelavo in trženje kmetijskih proizvodov⁵.

Posebne pripombe

V osnutku izvedbene uredbe Komisije za politiko za razvoj podeželja ni jasnih navodil za pripravo informacij na tem področju. Na podlagi tega priporočamo, da MKGP v zvezi s tem zagotovi več podrobnih informacij od Komisije.

⁵ "Kmetijski proizvod" pomeni: proizvode, naštet v Prilogi I Pogodbe, proizvode, ki spadajo v oznake KN 4 4502, 4503 in 4504 (izdelki iz plute), predelane kmetijske proizvode, pri čemer proizvod po opravljenem postopku ostane kmetijski proizvod, in proizvode, ki posnemajo ali nadomeščajo mleko in mlečne izdelke, razen proizvodov, zajetih v Uredbo Sveta (EGS) 3759/92 o skupni organizaciji trga za ribiške proizvode in proizvode akvakulture."

Dodelitev sredstev in stroškovna učinkovitost

Na katerih predpostavkah je zasnovan predlagani program izdatkov?

Ena od nalog, ki jih je treba opraviti pri predhodnem vrednotenju, je ocena predlaganih stroškov PRP. Uredba ES št. 1698/2005 zajema 37 različnih ukrepov, iz katerih si vsaka država članica lahko oblikuje svoj lasten PRP, ki po eni strani ustreza njenim potrebam, po drugi pa je obenem tudi v skladu s splošno usmeritvijo Skupne kmetijske politike.

Več ukrepov ima predvsem socialni značaj, saj podpirajo zlasti kmetijske prihodke, komajda kaj pa imajo opraviti z razvojem kmetijstva in živilsko predelovalne industrije. Nekateri drugi ukrepi so namenjeni modernizaciji in prispevajo zlasti k razvoju. Nazadnje je precejšnja skupina razpoložljivih ukrepov namenjena ohranjanju narave in okolja, s čimer izboljšujejo stanje okolja.

Pri oblikovanju novega PRP sta temeljni dve vprašanji. Prvo vprašanje se nanaša na izbor ukrepov, ki jih je treba vključiti v PRP, in posledično na seznam ukrepov, ki so izpuščeni iz slovenskega PRP. Drugo vprašanje zadeva razdelitev sredstev med ukrepe, vključene v program. Če ukrep ni vključen v PRP, je možno predvidevati, da smer razvoja, ki ga ta ukrep predstavlja, v prihodnjih letih ne velja kot pomembna. Razdelitev sredstev med izbrane ukrepe kaže na resnične prednostne naloge. Učinki programa bodo odvisni predvsem od zneska sredstev, dodeljenih izvajanju ukrepa. Z drugimi besedami, več sredstev pomeni večji pomen ukrepa.

Uredba ES št. 1698/2005 omenja 37 ukrepov, ki jih je možno sofinancirati iz proračuna EU v letih 2007-2013. PRP ne vsebuje naslednjih ukrepov, naštetih v Uredbi ES 1698/2005;

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Preglednica 4: Ukrep, ki se ne bo izvajal

Ime ukrepa (os)	Člen Uredbe Sveta 1698
Os 1	
Uporaba svetovalnih storitev	24
Ustanavljanje služb za upravljanje, pomoč in svetovanje	25
Sodelovanje pri razvoju novih proizvodov, proizvodnih postopkov in tehnologij na področjih kmetijstva in prehrane ter gozdarstva	29
Dejavnosti informiranja in pospeševanja prodaje	33
	34
Delno samooskrbne kmetije	
Os 2	
Plačila v okviru Nature 2000 in plačila, vezana na Direktivo 2000/60/ES	38
Plačila za dobro počutje živali	40
Neproizvodne naložbe ²	41
Prva vzpostavitev kmetijsko-gozdarskih sistemov na kmetijskih zemljiščih	44
Plačila v okviru Nature 2000	46
Gozdarsko-okoljska plačila	47
Neproizvodne naložbe ³	49
Os 3	
Spodbujanje turističnih dejavnosti	55
Usposabljanje in informiranje	58
	59
Pridobivanje strokovnih znanj, animacije in izvajanje	

V zgornji preglednici lahko vidimo, da je večina ukrepov, ki niso vključeni v PRP, v veliki meri povezana z varstvom okolja. To vprašanje je podrobneje obdelano v SOP, in sicer vključno z načelom navzkrižne skladnosti. Na podlagi zgornjega bi bilo vseeno dobro razmisliti, zakaj je bilo izbranih tako malo ukrepov iz osi 2.

Dodelitev na ravni ukrepa

Dodelitev na ukrep je predstavljena v spodnji preglednici, tej pa sledi nekaj komentarjev glede določenih ukrepov.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Preglednica 5: Dodelitev finančnih sredstev na ravni ukrepa

Ukrep	Znesek EKSRP (€)	EKS RP (%)	Skupaj javna sredstva (€)
111 Poklicno usposabljanje	13.456.901	75	17.942.535
112 Podpore mladim kmetom za prevzem kmetij	14.165.158	75	18.886.877
113 Zgodnje upokojevanje	17.735.959	75	23.647.945
121 Modernizacija kmetijskih gospodarstev	72.712.164	75	96.949.552
122 Izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov	24.611.963	75	32.815.951
123 Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom	53.827.602	75	71.770.136
125 Infrastruktura, povezana z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva	43.351.287	75	57.801.716
131 Izpolnjevanje standardov, ki temeljijo na zakonodaji Skupnosti	30.538.690	75	40.718.253.587
132 Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane	20.037.797	75	26.717.063
133 Podpora skupinam proizvajalcev	6.876.004	75	9.168.005
142 Podpora ustanavljanju skupin proizvajalcev	2.301.838	75	3.069.117
Skupaj os 1	299.615.363	75	399.487.151.484
211 OMD	225.910.950	80	282.388.688
214 Kmetijsko-okoljska plačila	244.201.725	80	305.252.156
Skupaj os 2	470.112.675	80	587.640.844
311 Diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti	22.163.000	75	29.550.667
312 Ustanavljanje in razvoj podjetij	40.249.352	75	53.665.803
321 Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo	8.672.000	75	11.562.667
322 Obnova in razvoj vasi	19.272.000	75	25.696.000
323 Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja	5.782.000	75	7.709.333
331 Usposabljanje in informiranje	2.891.000	75	3.854.667
Skupaj os 3	99.029.352	75	132.039.136

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Ukrep	Znesek EKSRP (€)	EKS RP (%)	Skupaj javna sredstva (€)
411 Konkurenčnost	4.520.005	80	5.650.006
412 Okolje/ohranjanje podeželja	2.896.000	80	3.620.000
413 Kakovost življenja / diverzifikacija	8.720.000	80	10.900.000
421 Izvajanje projektov sodelovanja	5.672.000	80	7.090.000
431 Vodenje lokalnih akcijskih skupin in pridobitev strokovnih znanj	5.200.000	80	6.500.000
Skupaj os 4	27.008.005	80	33.760.006
Tehnična pomoč	4.501.334	75	6.001.778,67
Skupaj	900.266.729		1.158.928.915

Zgodnje upokojevanje

Ocenjujemo, da je znesek sredstev, namenjenih temu ukrepu, precej nizek, zlasti če se bo ukrep izvajal ves čas trajanja programa, kar bo imelo torej za posledico slab rezultat in pičel prispevek k skupnim ciljem programa. Evalvacijska skupina torej meni, da je koristnost tega ukrepa precej nizka in da njegovo izvajanje zaradi omejenega proračuna ni upravičeno.

Mladi kmetje

Če želimo k prevzemu kmetij pritegniti mlade, bi morala podpora biti višja. In da bi pri predaji kmetij mladim dosegli potreben napredek, bi morale biti precej višje tudi število prevzemov. S tega vidika je znesek, namenjen za ukrep, precej nizek, vpliv (in učinkovitost izvajanja ukrepa) pa zmeren. Za pritegnitev večjega števila mladih v kmetovanje bi morala biti finančna sredstva, dodeljena temu ukrepu, precej višja.

Poklicno usposabljanje

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Glede na argumentacijo ukrepa in stroškovno učinkovitost ocenjujemo, da so sredstva, dodeljena za ta ukrep, upravičena. Pričakovana korist rastočega človeškega kapitala bo nedvomno presegla javna sredstva, porabljena za ukrep.

Modernizacija kmetijskih gospodarstev

Ta ukrep je potreben, dodelitev sredstev za upravičene namene pa se zdi dobro utemeljena. Vendar pa je lahko z nekaj prilagoditvami glede izvajanja ukrepa (za nekatere predloge glej: 'Stroškovna učinkovitost') učinek finančnega vzvoda javne podpore še precej večji. Maksimalno višino javne podpore bi kazalo omejiti na 'pravično' in družbeno sprejemljivo vrednosti, ki pa bi še vedno omogočila, da se s podporo na družinskem kmetijskem gospodarstvu ustvarita (ali tudi ohranita) 1-2 delovni mesti.

Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom

Dodelitev finančnih sredstev ima dobro utemeljeno obrazložitev glede celotnih ciljev programa, pri čemer je bilo določeno ravnotežje med ukrepi. Utemeljitev sicer ni podana eksplicitno, odločitev pa je sprejeta na podlagi preteklih izkušenj, pridobljenih iz prejšnjih programov. Glede na pomen konkurenčne živilske industrije, ki je ključnega pomena za razvoj primarnega sektorja, kaže, da je izbira dodeljenih finančnih sredstev ustrezna. Zaradi pravilnega načrtovanja je priporočljivo pripraviti okvirno dodelitev finančnih sredstev skladno s splošno razdelitvijo ukrepa (npr. kmetijstvo in gozdarstvo).

Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane

Ukrep nedvomno podpira osrednji cilj programa, ki je zadostno utemeljen, vendar se zdi, da predlagana dodelitev finančnih sredstev glede na pričakovane rezultate presega racionalno raven. Zaradi tega je priporočljivo ponovno razmisliti o dodelitvi finančnih sredstev za ta ukrep.

Območja z omejenimi možnostmi

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Zelo visoka dodelitev finančnih sredstev za ta ukrep bi zahtevala tehtnejšo utemeljitev. Kaže, da bi z bolj ciljno porabo sredstev (podobno kot pri ukrepih 1. osi, pa tudi pri ukrepu 214) lahko dosegli trajnejše, tj. dolgoročne učinke. Zato predlagamo, da se pomemben delež sredstev, namenjenih za ukrepa 211 in 212, preusmeri v druge namene.

Diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti

Najmanjša pomoč v okviru tega ukrepa je določena v višini 2.000 EUR, kar je precej malo. Predlagamo, da se prilagodi ukrepu 312 (5.000 EUR). Kar zadeva dodeljena sredstva, so dodelitve finančnih sredstev znotraj tega ukrepa druge največje v okviru 3. osi. Zaradi potreb in potencialov na področju diverzifikacije na kmetiji bi bilo možno dodeljena sredstva povečati. To bi šlo lahko na račun ukrepa 312, kjer so dodeljena finančna sredstva v okviru 3. osi daleč najvišja in kjer so na začetku trajanja programa možni tudi problemi absorpcije (ukrep je nov, administrativna struktura še ni vzpostavljena, upravičenci ne bodo imeli vseh potrebnih informacij).

Pomoč pri ustanavljanju in razvijanju podjetij

Finančne določbe pod točko (C) pomoč pri pokrivanju stroškov mikro podjetij določajo najmanjšo in največjo stopnjo pomoči na zaposlenega. Ni pa opredeljeno, ali se zneski nanašajo na eno leto ali na daljše obdobje. Kar zadeva dodeljena sredstva, so dodelitve finančnih sredstev znotraj tega ukrepa druge največje v okviru 3. osi. Ker je vsaj na začetku trajanja programa možno pričakovati probleme absorpcije (ukrep je nov, administrativni sistem še ni vzpostavljen, upravičenci ne bodo imeli vseh potrebnih informacij), je možno sredstva, dodeljena temu ukrepu, zmanjšati.

Leader

Približno 60 odst. javnih izdatkov v okviru 4. osi je namenjenih 'izvajanju lokalnih strategij'. Najnižja lastna finančna udeležba je določena v višini 50 odstotkov, vendar ni jasno, na kaj se ta najmanjša vrednost nanaša.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Gre za skupno vrednost projekta? Razen tega priporočamo, da se dodajo tudi informacije o skupni vrednosti projektov na posamezno lokalno razvojno strategijo, saj bi morebitnim upravičencem pomenila koristno smernico pri pripravi njihove lokalne razvojne strategije.

Približno 20 odstotkov javnih izdatkov v okviru 4. osi je bilo namenjenih 'tekočim stroškom'. Med obema vrstama dejavnosti, ki se izvajajo v okviru tega ukrepa, pa ni podana okvirna dodelitev javnih sredstev, ki je sicer priporočljiva: npr. koliko sredstev bo namenjenih vodenju lokalnih akcijskih skupin in koliko projektom sodelovanja? Poleg tega je določeno, da 'znesek, namenjen sofinanciranju vodenja lokalnih akcijskih skupin, ne sme preseči 20 odstotkov skupne vrednosti lokalne razvojne strategije'. Zdi se, da to ni v skladu s 37. členom izvedbene uredbe. Tu je namreč določeno, da je možno 20 odstotkov skupnih javnih izdatkov dodeliti podpori lokalnih razvojnih strategij.

'Pridobitev strokovnih znanj' zajema okrog 20 odstotkov dodeljenih sredstev v okviru 4. osi. Spet ni podana okvirna dodelitev javnih sredstev med obema vrstama dejavnosti, ki se izvajajo v okviru tega ukrepa, zaradi česar je težko razbrati znesek za 'spodbujanje' in znesek za 'ure usposabljanja'. S takšno dopolnitvijo pa bi se preglednost ukrepa izboljšala. Omenjeno je, da ima ukrep večji pomen v prvem delu programskega obdobja. Zaradi tega bi bilo priporočljivo vključiti v dokumentacijo glede ukrepa tudi njegovo finančno porazdelitev po letih.

Ali bi pričakovani rezultati lahko bili doseženi z nižjimi stroški?

Ocena stroškovne učinkovitosti posameznega ukrepa je podana v nadaljevanju. Vendar je to seveda možno samo za tiste ukrepe, kjer je bil opravljena količinska opredelitev rezultatov in vplivov. Evalvacija nekaterih ukrepov je podana v nadaljevanju – glede informacij za vse ukrepe prosimo glejte priložene pripombe.

Zgodnje upokojevanje

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Če bi lahko verjeli, da bo navedeni učinek (skoraj 60.000 ha prenesenih zemljišč) dosežen z dodeljenimi sredstvi, bi lahko ukrep celo ocenili kot stroškovno učinkovit (približno 400 EUR na prenesen ha). Če pa bo rezultat, kar je najbrž bolj realno, petkrat do desetkrat manjši, je 'cena' prenesenega zemljišča približno polovica njegove tržne vrednosti. S tega vidika pa je ukrep učinkovit kvečjemu za izboljšanje starostne strukture (vendar pa je velik del nosilcev kmetij že prestar, da bi sploh lahko postali prenosniki), precej manj pa za izboljšanje velikostne strukture kmetij.

Poklicno usposabljanje

Investicije v človeški kapital je težko ocenjevati s splošno uporabno logiko stroškovne učinkovitosti. Finančni vložek na osebo, vključeno v proces kvalificiranja, in na osebo, ki je deležna dejavnosti informiranja, je možno oceniti kot nizek, zlasti če ga primerjamo s formalnim izobraževanjem. Seveda pa taka primerjava ni objektivna. Vsekakor bi bilo mogoče ukrep oceniti kot zelo stroškovno učinkovit, če bodo cilji (indikatorji učinka in rezultata) doseženi z načrtovano javno finančno podporo.

Modernizacija kmetijskih gospodarstev

Povprečna javna podpora za naložbo naj bi znašala blizu 40.000 EUR, na leto pa naj bi podprli 350 naložb. Če te številke lahko služijo kot merilo uspešnosti, potem je maksimalna višina podpore na upravičenca (1 milijon EUR) previsoka in v svetu vedno omejenega proračuna precej neracionalna. Tako visoka naložba namreč najverjetneje ne bo 'ustvarila' 25-krat več delovnih mest kot naložba povprečne vrednosti. Po drugi strani pa lahko s poenostavitvijo administriranja ukrepa v primeru manjših naložb pričakujemo precej višje število naložb/upravičencev, kot je načrtovano v ciljnih indikatorjih. Logično se zdi razmišljati tudi o degresivnosti stopnje javne podpore v povezavi z vrednostjo naložbe. Najverjetneje bi kazalo zmanjšati tudi delež javnih sredstev (stopnjo javnega sofinanciranja) na splošno. Na ta način bi lahko pričakovane

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

rezultate dosegli z nižjimi stroški oziroma bi lahko z razpoložljivo vrednostjo sredstev za ta ukrep dosegli precej boljši učinek (večje število podprtih projektov). Stroškovno učinkovitost tega ukrepa bi lahko občutno izboljšali tudi v primeru, če pridobljena podpora ne bi bila obdavčena.

Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom

Za ukrep na splošno velja precej ugodna stroškovna učinkovitost, saj so pričakovani rezultati dobro utemeljeni. Ukrep naj bi imel ugodne učinke za ustvarjanje dodane vrednosti pri kmetijskih in gozdarskih proizvodih. Vendar se zdi, da ukrep eksplicitno poudarja samo eno stopnjo proizvodne verige. Predlagamo bolj celovit pristop, vključitev izsledkov SWOT analize, kjer je ugotovljeno šibko sodelovanje. Bolj celovito perspektivo bi bilo treba spodbujati na vertikalni (veriga) ravni pa tudi na horizontalni (sektorski) ravni. S tem se povečajo priložnosti za kolateralne učinke, s čimer se še dodatno poveča stroškovna učinkovitost. Poleg tega bi tudi realistična dodelitev obsega finančnih sredstev utegnila prispevati k boljši učinkovitosti. Če so sredstva dodeljena, vendar ne absorbirana, postane aktualna možnost, da se uporabijo v okviru kakega drugega ukrepa. Vendar se zdi, da so dodeljena sredstva za ta ukrep skladna z absorpcijskimi zmogljivostmi ciljne skupine.

Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane

Predlagani znesek letnega plačila v okviru tega ukrepa se zdi onkraj racionalne ravni (do 3.000 EUR letno), zlasti če ni klasifikacije prejemnikov glede njihove vrednosti proizvodnje. Podpora bo sicer zagotovo spodbudila kmete k sodelovanju v shemah kakovosti in trženju svojih proizvodov, vendar se zdi stopnja stroškovne učinkovitosti precej nizka. Zato priporočamo, da se ponovno oceni raven podpore in razdelitev shem kakovosti glede na njihove zahtevnosti in dodatnih stroškov zaradi participacije.

Kmetijsko-okoljska plačila

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Razdelitev proračuna, namenjenega ukrepu, v programu ni podana, zaradi česar ni možno oceniti stroškovne učinkovitosti ter dodelitve finančnih sredstev v okviru ukrepa in njegovih podukrepov.

Območja z omejenimi možnostmi

Stroškovno učinkovitost ukrepa je možno objektivno oceniti le na podlagi dobro premišljenih indikatorjev, ti pa niso na voljo. Ocenjujemo, da z upoštevanjem dodatnih plačil, namenjenih tem območjem prek 1. stebra SKP (regionalna enotna plačila na površino), znižanje plačil, namenjenih OMD, ne bi smelo povzročiti dodatnih negativnih učinkov v obliki opuščanja zemlje.

Diverzifikacija v nekmetske dejavnosti

Strošek na rezultat (okoli 41.000 EUR/zaposlitev) se zdi visok in kaže na to, da je možno stroškovno učinkovitost ukrepa izboljšati. Med upravičenimi dejavnostmi je načrtovana podpora za investicije v maloprodajo. Razen možnih zakonskih omejitev glede državnih pomoči v maloprodaji nasprotujemo tej dejavnosti na podlagi gospodarskih dejavnikov. Ukrep je prezrl močne težnje po koncentraciji na maloprodajnem področju (več o tem je možno najti v raznih empiričnih študijah); verjetnost, da bi ukrep uspešno obrnil omenjene trende, je izjemno majhna. Navade pri potrošnji (tudi na podeželju) so se spremenile. Podpora investicijam v maloprodajo bi spodbudila projekte, ki gospodarsko niso sposobni preživetja, zaradi tega predlagamo, da se ta dejavnost ponovno preuči.

Pomoč pri ustanavljanju in razvijanju podjetij

Pričakujemo, da bo ta ukrep v primerjavi z ukrepom 311 dosti bolj stroškovno učinkovit (260.000 EUR/zaposlitev), kar je približno za tretjino manj.

Spremljanje in vrednotenje

- Kako se bo izvajal sistem za spremljanje in vrednotenje?
- Kateri indikatorji se uporabljajo za merjenje finančnih vložkov, učinkov, rezultatov in vplivov? Ali so indikatorji nevtralni in izmerljivi?
- Kakšen sistem za zbiranje, hranjenje in obdelovanje podatkov o spremljanju bo v uporabi?

Ocena izvedbene in administrativne strukture programa

Administrativna struktura

Administrativna struktura PRP temelji zlasti na izkušnjah iz prejšnjih in trenutnih programov (SAPARD, EPD, PRP) in na Uredbi (ES) št. 1698/2005. Zato ne predvidevamo posebnih problemov pri njegovem izvajanju. Pri tem pa je treba biti vsaj v začetku programskega obdobja pozoren na akreditacijo in administrativne priprave za izvajanje novih ukrepov, in uvedbo učinkovitega sistema za spremljanje.

MKGP bo imel vlogo organa upravljanja (OU) in ga bo vodil generalni direktor Direktorata za kmetijstvo. Glavni izvršilni organ OU bo Usmerjevalni odbor. Tehnično podporo bo zagotavljal Sekretariat OU in razne delovne skupine (za tehnično podporo, spremljanje in poročanje, podpore IT, pravne in finančne zadeve). Predvideno je, da bo nacionalni urad za Leader skupaj z Mrežo za razvoj podeželja deloval pod okriljem OU. Funkcija Plačilne agencije bo zaupana Agenciji za kmetijske trge in razvoj podeželja, ki je edina akreditirana plačilna agencija za izvajanje ukrepov kmetijske politike v Sloveniji. Certifikacijski organ bo Urad za nadzor proračuna Ministrstva za finance.

Na podlagi izvajanja prejšnjih programov se zdi, da bi zlasti v primeru vlog za projekte (naložbe) lahko prišlo do manjših zamud v dinamiki sprejetja projektov. To pa je zlasti posledica načina in izvajanja ocene in izbire projektov. Izvedbeni organ je doslej uporabljal dve metodi za vloge

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

za naložbe, namreč metodo »prvi prispe-prvi dobi« in metodo »ocene s pomočjo ocenjevalcev in izbiri najboljših vlog«. Prva metoda je bila zamenjana s slednjo, ker ni omogočala izbire najboljših projektov in se je osredotočila na tiste, ki so bili sposobni izpolniti vsa, zlasti administrativna, merila v kar najkrajšem času. Druga metoda pa je sporna z vidika zavračanja vlog na podlagi strožjih izbirnih meril. Težava je tudi v pridobitvi dovolj usposobljenih in nepristranskih ocenjevalcev. Ponudbe za naložbe se na splošno razpišejo enkrat na leto, kar je pristojnim službam povzročalo dodatne težave.

Na podlagi prej omenjenega je priporočljivo razmisliti o vprašanjih, navedenih v nadaljevanju, ker bi po mnenju predhodnega ocenjevalca tako lahko izboljšali administrativno strukturo.

1. Funkcionalna analiza aktivnosti izvedbenega organa, ki jo izvedejo mednarodni ocenjevalci.
2. Ohraniti sistem ocenjevalcev pri izbiri naložb in zagotoviti njihovega usposabljanja. Zagotoviti ustrezno število ocenjevalcev za posamezne projektne skupine, morda razmisliti tudi o pridobitvi licence za ocenjevalce.
3. Povečati možnosti za oddajo vlog za naložbe/projekte na vsaj četrtnetne razpise, kar bi izboljšalo delovno učinkovitost plačilne agencije ter absorpcijo projektov, ker bi se pri razpisih upoštevali cikli za naložbe v živilsko predelovalno industrijo ter v obrate drugih morebitnih prosilcev.
4. V PRP je treba vključiti nekatera osnovna merila za izbiro projektov.

Sistem spremljanja in vrednotenja

Splošna pripomba je, da opis sistema spremljanja v Programu ni dovolj podroben. Sklicuje se na določbe Skupnega okvira za monitoring in vrednotenje in navaja, da **'...pristop k monitoringu in evalvaciji bo**

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

temeljlil na ureditvi v prejšnjem programskem obdobju, vendar bolj sistematično in prilagojeno zahtevam, določenim v Uredbi ES/1698/2005’. K temu nimamo posebnih pripomb, razen da je uspešna izvedba zbiranja podatkov na eni strani odvisna od ustrezne oblikovanosti obrazcev vlog in vprašalnikov ter postavljanja pravih vprašanj, da se zberejo potrebne informacije, na drugi strani pa od razvitosti sistema IT, da omogoča izvajanje programa, vključno s sistemom za spremljanje. Iz predloženega osnutka PRP ni mogoče oceniti, kako bo potekalo zbiranje podatkov, ko bo pripravljeno za izvajanje.

Program zajema seznam običajnih izhodiščnih indikatorjev, indikatorjev učinka, rezultata in vpliva. O **indikatorjih** je mogoče pripomniti naslednje:

- (i) Izhodiščni indikatorji glede na kontekst: seznam zajema vrsto skupnih indikatorjev, kakor so opisani v Prilogi VII izvedbene uredbe, in nekatere dodatne. Veliko skupnih indikatorjev pa ni navedenih, npr. raba kmetijskih zemljišč, struktura gozdov, pokritost tal, struktura gospodarstva in struktura zaposlitve. Seznam bi bil preglednejši, če bi bili dodatni indikatorji jasno opredeljeni;
- (ii) Seznam izhodiščnih indikatorjev v programu se ne ujema s tabelo količinsko opredeljenih izhodiščnih indikatorjev, predstavljenih v Prilogi 2 k programu. Ker se izhodiščni indikatorji redko opirajo na sekundarne statistične podatke, bi statistični viri morali biti precej bolj podrobno opredeljeni (sklic na SURS ali EUROSTAT ni dovolj podroben);
- (iii) Izhodiščni indikatorji glede na cilje: podobno kot pri indikatorjih v povezavi s kontekstom, seznam povzema skupne indikatorje, opisane v Prilogi VII osnutka izvedbene uredbe. V tem seznamu niso navedeni nekateri običajni indikatorji, kot so usposabljanje in izobraževanje v

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

kmetijstvu, populacija ptic kmetijske krajine in dostop do interneta. Vsi skupni indikatorji so količinsko opredeljeni in opremljeni s ciljnim vrednostmi v 5. poglavju Programa.

- (iv) Sezname skupnih indikatorjev rezultatov in vplivov se popolnoma ujemajo s seznamom skupnih indikatorjev, opisanih v Prilogi VII osnutka izvedbene uredbe. Podrobnejši opis njihove količinske opredelitve je v 5. poglavju tega poročila.

In nazadnje, program v svoji trenutni različici ne podaja končne slike o strukturi in organizaciji spremljanja. Poleg tega so prejšnja vrednotenja pokazala, da zadostujejo obstoječi sistemi za spremljanje in da bi jih lahko izboljšali.

Predlagamo naslednje izboljšave:

- Čeprav administrativna struktura še ni v popolnosti opisana, je vsaj nekaj podatkov o indikatorjih učinka zajetih v nekaterih tabelah v Programu (in podvojenih v Prilogi 4 k Programu). Opis sistemov spremljanja bi lahko temeljil na podatkih v teh tabelah. Predlagamo, da se te tabele ohranijo le v Prilogi k Programu.
- Opis sistemov za spremljanje mora zajemati informacije o metodah zbiranja podatkov. Trenutno ni razvidno, kako bo organizirano poročanje na ravni upravičenca.
- Iz opisov indikatorjev učinka (Priloga 4 k Programu) je mogoče sklepati, da ni predviden osrednji sistem spremljanja. Kaže, da spremljanje še naprej ostaja v domeni oseb, odgovornih za posamezne ukrepe na Plačilni agenciji, kar se zdi nepraktično. Priporočamo, da se uvede osrednji sistem spremljanja ter ustrezno opiše v Programu.

Na sistem poročanja nimamo pripomb, ker upošteva osnovno strukturo poročanja in evalvacije. Predvideva letna poročila, letne preglede

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

programa, strateško spremljanje in vrednotenje programa (predhodno, srednjeročno in naknadno vrednotenje).

Načrt informiranja

Država članica mora pripraviti Načrt informiranja v skladu s 76. členom Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005, 49. členom izvedbene uredbe in Prilogo 4 k izvedbeni uredbi.

Namen Načrta informiranja je povečati osveščenost raznih segmentov javnosti o vlogi in pomenu EKSRP in predstavlja komunikacijsko povezavo med neposredno vpletenimi skupinami ter pristojnimi ustanovami ter omogoča njihovo vključitev v proces spremljanja in izvajanja javnih politik.

Načrt informiranja zajema tri dele. Poleg splošnega obveščanja javnosti o Programu razvoja podeželja 2007-2013 in načrta informiranja ciljnih javnosti zajema tudi pripravo priročnika za obveščanje o prispevku skupnosti (izdelava plakatov in tabel ter njihova postavitve ter oblikovanje informacijskega gradiva). Načrt zajema obveščanje tako strokovne kot laične javnosti s pomočjo različnih komunikacijskih orodij.

Program razvoja podeželja kot ključen del **splošnega obveščanja javnosti** izpostavlja nacionalne medije kot so televizija, radio, časopisi in spletni mediji, hkrati pa vključuje pripravo tiskanega gradiva in promocijskega materiala. Dodatne informacije bodo zainteresiranim dostopne tudi preko elektronskih medijev (spletna stran in forum) ter na Info točkah.

Za namene **obveščanja in informiranja širše javnosti o prispevku Skupnosti** opredeljuje načrt informiranja izdelavo celostne grafične podobe ter pripravo priročnika za označevanje projektov (plakati in table) in izdelavo informacijskega in promocijskega gradiva..

Tretji sklop aktivnosti znotraj načrta informiranja je **obveščanje ciljne javnosti** in vključuje spletno stran, forum, info točke, publikacije, sporočila za javnost in pojasnila, organizacijo tiskovnih konferenc,

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

nastopanje v javnosti, organizacijo seminarjev in delavnic, organizacijo predavanj in izdelavo promocijskega materiala.

Program opredeljuje spletno stran za glavno komunikacijsko orodje in kot prednost izpostavi možnost hitrega ažuriranja vsebine spletne strani, preglednost in zagotavljanje dostopa do velikega števila informacij. Na spletni strani bodo objavljeni tako osnovni podatki o programu, primerih dobrih praks ipd., kakor tudi aktualne informacije o odprtih razpisih in predloge za pripravo vloge in drugih potrebnih prilog. Elektronski forum bo namenjen za izmenjavo mnenj med končnimi upravičenci ter MKGP.

Podrobnejše informacije o EKSRP in posameznih ukrepih bodo objavljene v različnih publikacijah, za informiranje strokovne javnosti pa bodo organizirani tudi seminarji, delavnice in predavanja. Informacije o novostih bodo posredovane preko sporočil za javnost, na tiskovnih konferencah in preko drugih oblik nastopanja v medijih. Načrt opredeljuje tudi sodelovanje v kontaktnih oddajah, kjer bodo imeli poslušalci možnost zastavljati svoja vprašanja.

Splošne pripombe:

Predloženi načrt informiranja opredeljuje namen informiranja, ciljne skupine, odgovorna administrativna telesa in splošne ukrepe. Na ta način podaja temeljni, ne pa tudi zadostni okvir informiranja in obveščanja javnosti. V skladu z izvedbeno uredbo ter zahtevano učinkovito intervencijo pa načrt ne vsebuje nekaterih pomembnih elementov. To so:

- Okvirni proračun za izvedbo načrta informiranja, ki je sestavni del tehnične pomoči;
- Merila, ki se uporabijo za vrednotenje vpliva informiranja in ukrepov objavljanja v smislu preglednosti, osveščenosti o programih za razvoj podeželja ter o vlogi, ki jo ima pri tem Skupnost.

Na tej podlagi priporočamo, da se trenutni načrt informiranja prilagodi ob upoštevanju zgoraj omenjenih priporočil.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Poleg tega ocenjujemo, da se investitorji pri pripravi vlog za razpise soočajo s podobnimi problemi. Iz tega vidika bi bilo smiselno na spletni strani ali v okviru foruma vključiti bazo pogostih vprašanj in odgovorov (FAQ), kar bi olajšalo delo prijaviteljem, po drugi strani pa razbremenilo uslužbence ministrstva. Glede na izkušnje iz prvega obdobja bo potrebno tak način izmenjave informacij bolj aktivno voditi, usmerjati in tudi promovirati.

Poleg objav o programu, ukrepih in aktualnih vprašanjih bi bilo smiselno tudi bolj aktivno vključevati poročila o učinkovitosti posameznih projektov oziroma razpisov in prejemnikih sredstev v okviru objav informacij javnega značaja.

Administrativna struktura in izvajanje na ravni ukrepov

Del evalvacije je bila ocena administrativne strukture in izvajanja posebnih ukrepov. Ocenjevalec se zaveda, da to presega zahteve, ki jih je opredelila Komisija v svojih smernicah za predhodno vrednotenje. Ne glede na prej omenjeno smo jo vseeno vključili v predhodno vrednotenje, ker je pri ocenjevanju postopkov izbranih ukrepov po izkušnjah skupine mogoče pridobiti pomembne informacije o administrativni strukturi, kakor so ozka grla, izbirna merila in merila upravičenosti. Te ugotovitve pri nekaterih ukrepih so zbrane v nadaljevanju.

Zgodnje upokojevanje

Na podlagi pridobljenih izkušenj je bil opravljen poskus poenostavitve nekaterih postopkov izvajanja ukrepa, vendar je nacionalna zakonodaja na zadevnih področjih (npr. pokojninskem in davčnem) velika ovira za poenostavitev izvajanja ukrepa. Poleg tega tudi nekateri predlagani postopki niso povsem skladni z nacionalno zakonodajo (dejanska raba zemljišča običajno ni usklajena z zemljiško knjigo, meje parcel se ne ujemajo ipd., zato je dejanska raba zemljišč vprašljiva kot kriterij za izračun podpore). Merila upravičenosti bi lahko bila zahtevnejša, vendar pa glede na izkušnje ta ukrep ni zelo privlačen in zato se zdi na mestu,

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

da so razmeroma ohlapna. Merila za izbor niso navedena, a bi jih v smislu zaščitnega mehanizma pred pomanjkanjem razpoložljivih sredstev kazalo dodati vsaj kot možnost.

Podpore mladim kmetom za prevzem kmetij

Administrativna struktura ukrepa se v primerjavi s preteklostjo ne bo bistveno spremenilo. Ta ukrep ocenjujemo kot enega od administrativno manj zahtevnih za upravičence. Le zahteva po knjigovodstvu skladno z metodologijo FADN je nekoliko zahtevnejša in povzroča težave potencialnim upravičencem.

Še en pomemben razlog, da številni prevzemniki niso zainteresirani za vključitev v ta ukrep, je visoka stopnja obdavčitve prejete podpore (v prihodnje lahko preseže 30 %). Ni pričakovati, da se bo situacija v tem smislu kaj izboljšala, prej obratno. Če upoštevamo opisane okoliščine, so relativno ohlapna merila upravičenosti precej skladna z realnostjo. Merila za izbor niso navedena, zato pripravljavci ukrepa najverjetneje predvidevajo, da ukrep ne bo zelo privlačen. Ta sum potrjuje tudi bistveno zmanjšanje pričakovanih upravičencev po letu 2010.

Infrastruktura, povezana z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva

Administrativna struktura ukrepa ne sledi vzorcu prejšnjih projektov. Podroben opis administrativne strukture ukrepa lahko ogrozi izvajanje – nekatere postopke bi bilo bolje določiti v razpisu in jih prilagoditi realnim in ne vedno predvidljivim situacijam.

Poklicno usposabljanje

Administrativna struktura ukrepa se v primerjavi s preteklostjo ne bo bistveno spremenila. Zaradi 100 % kritja stroškov je možna nevarnost, da bodo za ukrep dodeljena sredstva porabljena že precej pred načrtovanim datumom.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Modernizacija kmetijskih gospodarstev

Upravljanje ukrepa ne bo bistveno odstopalo od obstoječe prakse, za upravičence pa bodo administrativno manj zahtevne le manjše naložbe. Do sedaj je bil to namreč ukrep z verjetno prezahtevnim administrativnim bremenom za potencialnega upravičenca. Druge ovire so precej podobne opisanim pri ukrepu '*Podpore mladim kmetom za prevzem kmetij*'. Poleg administrativnega bremena je pomemben razlog za to, da številni investitorji niso zainteresirani za sodelovanje pri tem ukrepu, zlasti visok davek na prejeto podporo (v prihodnje lahko doseže tudi do 40 %).

Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom

Pričakuje se, da bo administrativna struktura ukrepa v glavnem enaka kot v prejšnjem programskem obdobju. V dokumentu so opisana splošna načela za izbiro, natančnejša merila pa bodo določena v razpisni dokumentaciji. Sistem ocenjevanja bo vključeval naslednja merila: kakovost in varnost proizvodov, vplivi na okolje, finančna upravičenost, izvedljivost in tržna usmerjenost. Na tej stopnji kaže, da izbira in zaporedje meril nista povsem skladna s splošnimi cilji ukrepa. Poleg vseh drugih ciljev trajnostnega razvoja na področju pridelave hrane je predlagana centralizacija ekonomskih vidikov naložbe znotraj evalvacijskega postopka.

Načeloma predlagani postopek izbire vključuje zlasti intenzivno vsebinsko presojo, postopek pa je pregleden, če so merila jasno opredeljena in pretehtana. Za ocenjevanje bo vsekakor potrebno specifično znanje.

Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane

Izvajanje ukrepa se zdi dokaj nezahtevno, saj se predlaga pavšalni znesek. Ocena upravičenosti je na splošno dobro zastavljena, z izjemo tržne usmerjenosti. Merilo za kvalifikacijo je potrebno natančneje opredeliti v razpisni dokumentaciji. Merilo za tržno usmerjenost se zdi zaenkrat preohlapno in ne vključuje količinske opredelitve.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane

Izkušnje iz prejšnjih programov so bile dobro vključene v definicijo upravičenih dejavnosti, kar preprečuje nastanek ozkih grl v upravljanju. To lahko služi tudi kot vodilo za načrtovanje njihovih informacijskih in promocijskih dejavnosti.

Zadostnega opisa izbirnih meril (še) ni, merila upravičenosti pa so določena. Kar zadeva upravičenost, je treba omeniti, da se nekateri nacionalni simboli kakovosti podeljujejo tudi poslovnim subjektom (npr. podjetjem), skladno s trenutno dikcijo ukrepa pa ti niso upravičeni do podpore. Zato priporočamo, da se med upravičence vključijo vsi nosilci ustreznih simbolov kakovosti.

Izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov (122) in Podpora ustanavljanju skupin proizvajalcev (142)

Poleg ARSKTRP ima pri izvajanju ukrepa št. 122 pomemben vpliv tudi Zavod za gozdove Slovenije. Zavod ima nekaj predhodnih izkušenj s sofinanciranjem naložb v gozdove, vendar te izkušnje niso predstavljene in vključene v opis ukrepa. Gozdarstvo je imelo v preteklih PRP sicer omejeno vlogo, vseeno pa bi izkušnje pri izvajanju primerljivih kmetijskih ukrepov lahko bile vključene.

Ukrep št. 142 še ni bil izveden kot del PRP. Opis ukrepa ne upošteva potencialne vloge Zavoda za gozdove ali Kmetijsko-gozdarske zbornice pri ustanavljanju združenj proizvajalcev.

Sodeč po izkušnjah pri izvajanju prejšnjih programov se največ težav pričakuje pri zagotavljanju zadostne absorpcijske zmogljivosti pri redčenju in premenah gozdov.

Eden od pogojev ukrepa št. 122 je minimalna letna proizvodnja lesa. Ni pa natančno opredeljeno, kako izpolniti to merilo, kar lahko povzroči težave pri izvajanju.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Merilo upravičenosti za ukrep št. 142 je formalno priznanje skupine proizvajalcev s strani pristojnega vladnega organa, kar se zdi precej široko merilo. Predlagamo, da se v merilo za pridobitev financiranja vključi načrt dejavnosti za obdobje, v katerem je prejemnik upravičen do sredstev.

Izbirna merila ne obstajajo za nobenega od ukrepov.

Izvajanje lokalnih razvojnih strategij

Pri izvajanju ukrepa so bile uporabljene izkušnje, pridobljene med PRP 2004-06. Vsekakor lahko manjkajoče finančne številke na ravni podukrepov pri predlaganem PRP predstavljajo težave pri pripravi/načrtovanju izvajanja ukrepa v letu 2008. Če bodo začetne pogodbene obveznosti za leto 2007 (in torej za obdobje 2007-2011) postavljene previsoko, ne bo ostalo dovolj prostora za okrepitev (nekaterih) podukrepov, skladno z NSN (npr. ekološko kmetovanje).

Diverzifikacija v nekmetske dejavnosti

Izvedbena struktura iz PRP (poglavje 5.3) in tista iz tehničnega lista nista usklajeni. Opis ukrepa v PRP predvideva dve vrsti podpore: (i) investicijsko podporo in (ii) podporo obstoječim dejavnostim (delno kritje stroškov poslovanja). Tehnični list opisuje investicijsko podporo. Izvedbena struktura bi morala biti usklajena.

Ker ukrep uvaja novo logiko državnih pomoči za diverzifikacijo kmetijstva, ni veliko znanega o investicijskem potencialu, zlasti v 'novih' dejavnostih, kot so pridobivanje energije iz obnovljivih virov, kompostiranje organskih snovi, socialne dejavnosti na kmetijah. Zato predlagamo, da je razpisni postopek za vse podprte dejavnosti enak in da dodelitev finančnih sredstev posameznim podprtim dejavnostim ni predhodno določena v razpisu. Splošna merila upravičenosti so podrobno opisana, specifična izbirna merila pa bodo opredeljena v razpisnem postopku. Navedeni seznam izbirnih meril se zdi ustrezen. Starostna meja upravičencev bi lahko bila nižja od 60 let.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Priporočen je dvostopenjski postopek za izbiro projektov. Projekti bodo izbrani po merilu prvi prispe-prvi dobi, pod pogojem, da je vloga uspešno prešla postopek ocenjevanja. Merila za ocenjevanje vlog so opisana zelo na splošno in jih je zato težko oceniti. Ker je ustvarjanje delovnih mest navedeno kot primarni cilj ukrepa, je nekaj pozornosti treba posvetiti tudi zaposlitvenim možnostim projekta.

Splošni stroški (npr. plačila za arhitekta, svetovanje, licence, študije izvedljivosti itd.) so navedeni kot upravičeni stroški, vendar njihova maksimalna vrednost ni navedena. Predlagamo, da se ti stroški omejijo na določen odstotek skupnih stroškov projekta.

Obnova in razvoj vasi

Ukrep izčrpno navaja upravičene dejavnosti. Splošna merila upravičenosti so jasna in logična. Edina izjema je ciljna skupina; tu so poleg občin kot potencialni upravičenci navedene tudi nevladne organizacije. Po tej definiciji javne ustanove (kot podaljšek, raziskovalne in izobraževalne organizacije) niso upravičene. Predlagamo, da se definicija ciljne skupine preoblikuje v 'občine in neprofitne organizacije'. V nasprotju z drugimi ukrepi 3. osi izbirna merila kažejo, da bodo vloge podvržene postopku ocenjevanja. Merila za ocenjevanje vlog so opisana zelo na splošno in jih je težko oceniti. Pojavila se je tudi napaka, ki govori o 'lokaciji kmetijskega gospodarstva'; to je treba zamenjati z 'lokacija projekta'. Splošni stroški (npr. plačila za arhitekta, svetovanje, licence, študije izvedljivosti itd.) so navedeni kot upravičeni stroški, vendar njihova maksimalna vrednost ni navedena. Predlagamo, da se ti stroški omejijo na določen odstotek skupnih stroškov projekta.

Na koncu je treba poudariti, da opis administrativnih postopkov pristopa Leader ni zadovoljivo vključen v PRP. To je nov pristop, in podroben opis ustreznih administrativnih postopkov je treba navesti na listu ukrepov. Priporočamo, da ta opis zajema postopke z vlogami, stopnjo prenosa pooblastil na LAS, funkcijo nadzora, delitev dela med MKGP, Plačilno agencijo in LAS. Zelo priporočamo, da se prej omenjene informacije navedejo na listu ukrepov.

Nacionalna mreža za podeželje

Vprašanje nacionalne mreže za podeželje je pomembno, ker postopek priprave programov zajema in bo zajemal poleg vladnih enot na vseh ravneh tudi več nevladnih organizacij. Njihova udeležba je potrebna tudi zaradi njihove vloge pri izvajanju programa in zaradi socialnega vidika, in da bodo v izvajanje programa morda vključene precej večje skupine oseb. To je posebej pomembno v primeru programov LEADER, pa ne samo takih.

Dejanski načrt, cilji in dejavnosti nacionalne mreže za podeželje so opisani v PRP, ki podaja tudi informacije o obliki mreže za podeželje in njeni organizacijski strukturi, na primer, da mreže ne bodo pripravljali zunanji sodelavci, temveč bo vzpostavljena v okviru MKGP, ki bo imel možnost razpisati izbrane dejavnosti, ki jih bo mreža nadzorovala. Količina denarnih sredstev, dodeljena mreži, se zdi realna in po našem mnenju je ocena, da bo za upravljanje mreže dodeljeno okrog 20 odstotkov sredstev od vseh sredstev namenjenih nacionalni mreži za podeželje (10 odstotkov sredstev namenjenih tehnični pomoči).

Glede na omenjeno priporočamo, da mora biti opis bolj podroben, npr. pri pripravi akcijskega načrta, glede usposabljanja itd., da se zagotovi, da bo PRP popolnoma skladen z Uredbo (ES) št. 1698/2005, 68.(b) člen, ki določa, da je treba zneske, dodeljene za mrežo podeželja, uporabiti za 'akcijski načrt, ki vsebuje vsaj identifikacijo in analizo prenosljivih dobrih praks ter zbiranje informacij o njih, upravljanje mreže, organizacijo izmenjave izkušenj in znanja, pripravo programov usposabljanja za lokalne akcijske skupine v postopku nastajanja ter tehnično pomoč za medregijsko in čezmejno sodelovanje'.

Za nekatere dejavnosti bi lahko dodali okvirni časovni načrt, ki bi nazorno prikazoval, katere dejavnosti imajo prednost.

Posvetovanja z ekonomskimi in socialnimi partnerji

V skladu s 6. členom Uredbe (ES) št. 1698/2005 mora država članica vključiti Komisijo in druge partnerje v pripravo in spremljanje nacionalnega strateškega načrta ter pripravo, izvajanje, spremljanje in vrednotenje programov razvoja podeželja.

Pri pripravi Nacionalnega strateškega načrta za razvoj podeželja (NSN in Programa razvoja podeželja 2007-2013 - PRP) je MKGP imenoval več delovnih skupin. Na podlagi odločbe ministra so bili v ožjo delovno skupino imenovani:

- Predstavniki vladnih institucij (pristojno Ministrstvo za kmetijstvo ter Ministrstvo za okolje in prostor, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za gospodarstvo, Zavod za gozdove, Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja, Zavod za zaposlovanje, Javna agencija za podjetništvo in javne naložbe, upravne enote in Vladni urad za lokalno samoupravo in regionalno politiko);
- Predstavniki strokovnih ustanov (Gozdarski inštitut, Kmetijski inštitut, Biotehnična fakulteta).

Dokument ne navaja pogostosti in načina delovanja ožje delovne skupine; razumeti je, da je izmenjava mnenj potekala z Ministrstvom za zdravje in Ministrstvom za okolje in prostor.

Dokument poroča o intenzivnem sodelovanju z nevladnimi organizacijami ter regionalnimi in lokalnimi skupnostmi. Predstavniki vladnih institucij, socialni in ekonomski partnerji ter predstavniki regionalnih in lokalnih ustanov so sodelovali v pripravi NSN in PRP z udeležbo na sestankih, seminarjih in delavnicah, ki so potekali skoraj v vseh slovenskih regijah od aprila 2005 do septembra 2006. V pripravi NSN in PRP so sodelovale tudi agencije za regionalni razvoj in lokalni pristojni organi, sodelovanje z ekonomskimi in socialnimi partnerji pa je zlasti potekalo s Kmetijsko-

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

gozdarsko zbornico, Zvezo ekoloških pridelovalcev hrane in trgovinskimi združenji v kmetijskem sektorju, nevladnimi organizacijami – Zvezo potrošnikov, predstavniki varstva okolja in kmetijskimi strokovnjaki.

NSN je bil objavljen na spletni strani MKGP, skupaj s pozivom vsem interesnim skupinam, da predložijo svoje pripombe in predloge. Program ne poroča podrobno o vsebini pripomb ter stopnji njihovega upoštevanja v dokumentu.

Sodelovanje z Evropsko komisijo je potekalo v obliki delavnic in dvostranskih sestankov. Po navedbah TAIEX-a je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano organiziralo seminar o pristopu LEADER v novem PRP 2007-2013.

Vloga vrednotenja PRP, formalne zahteve EU glede spremljanja in vrednotenja PRP in revizija posameznih osnutkov tehničnih listov so bili predstavljeni na delavnici, ki jo je vodila skupina za predhodno vrednotenje PRP.

Med pripravo PRP 2007-2013 je potekala intenzivna izmenjava mnenj - program navaja 28 posvetovanj, delavnic in sestankov s predstavitvijo samega dogodka in udeleženi ustanov (ne navaja pa celotnega števila udeležencev) ter glavnih tem.

PRP podrobno navaja udeležene ustanove in dogodke. Tak količinski pregled nakazuje, da so avtorji posvetili kar precej časa in pozornosti izmenjavi mnenj ter vključitvi ustreznih vladnih in nevladnih organizacij pri pripravi dokumenta. Program pa je nepopoln v smislu navedbe in ocene rezultatov takih posvetovanj. Manjka jasna navedba, v kakšnem obsegu so bila stališča in priporočila sprejeta in vključena v program. Med institucijami, ki bi morale biti udeležene v posvetovanjih, pogrešamo izrecno navedbo vladnih in nevladnih organizacij, ki obravnavajo enakost spolov. Menimo, da je nezadovoljiva tudi udeležba nekaterih nevladnih organizacij, kakor so sindikati zaposlenih in predstavniki delodajalcev.

Besedilo bi bilo lahko koristno dopolnjeno s podatki o vsebini, zlasti o tem, katera vprašanja so bila obravnavana in kako so bili predlogi

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

vključeni v program. Izrecno bi bilo treba navesti sodelovanje z organizacijami, ki zagovarjajo enakost spolov. V tem delu bi bilo treba besedilo programa stilistično in oblikovno popraviti, ker se nekateri deli ponavljajo, predstavitev delavnic pa bi bilo treba dopolniti morda s številom udeležencev ter poudarkom na glavnih temah pogovora.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Univerza
v Ljubljani
Biotehniška
fakulteta

*Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja
za Republiko Slovenijo za obdobje 2007-2013*

Priloge

Domžale, september 2006

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Kazalo vsebine

Opombe k opisu ukrepov	A 1
Skupna evalvacijska vprašanja	A 3
Prva os: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja	A 5
Druga os: Izboljšanje okolja in podeželja	A 45
Tretja os: Izboljšanje kakovosti življenja v podeželskih območjih in spodbujanje diverzifikacije	A 59
Četrta os: Leader	A 85
Okoljsko poročilo	A 96

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Univerza
v Ljubljani
Biotehniška
fakulteta

*Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja
za Republiko Slovenijo za obdobje 2007-2013*

Opombe k opisu ukrepov

Domžale, september 2006

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Skupna evalvacijska vprašanja

Osi in predlagani ukrepi

(Zahteva Uredbe EU c) informacije o oseh in ukrepi, ki so predlagani za vsako os, ter njihov opis, skupaj s preverljivimi posebnimi cilji in kazalniki iz člena 81, ki programu zagotavljajo izmerljiv napredek, učinkovitost in uspešnost.

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ali ukrep ustreza izraženim ciljem programa?

Je utemeljitev ukrepa skladna z analizo in cilji programa?

Ali je hierarhija ciljev jasna (splošni, specifični, operativni)?

Ali so cilji količinsko opredeljeni? Ali so realni?

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Ali so bili za posamezen ukrep izdelani indikatorji (učinek, rezultat, vpliv)?

Ali so opredeljeni viri podatkov in/ali postopki za zbiranje podatkov? Ocenite, v kolikšni meri se uporablja sistem monitoringa in evalvacije?

Pričakovani rezultati in učinki

Ali so opisani pričakovani rezultati in učinki?

Ali so količinsko opredeljeni (izhodiščne + ciljne vrednosti)? Ali so z vidika količinsko opredeljenih indikatorjev cilji realni in logični?

Ali so primerjani z izhodišči in cilji?

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja za obdobje 2007-2013

Pretekle izkušnje

Ali so bile upoštevane izkušnje iz prejšnjih programov oz. ukrepov?

Ali so pretekle izkušnje količinsko opredeljene? Na primer: koliko delovnih mest je bilo ustvarjenih na podlagi naložb v višini xx mio EUR? Koliko kilometrov podeželskih cest je bilo zgrajenih?

Upravljanje in izvajanje

Ali so v novem programu upoštevane izkušnje iz prejšnjih programov?

Ali obstajajo ozka grla v izvajanju oz. upravljanju programa?

Ocena meril upravičenosti in izbire – so prestroga ali premila?

Stroškovna učinkovitost

Ocena stroškovne učinkovitosti ukrepov v smislu finančnih sredstev in človeških virov

Ali se lahko pričakovani rezultati dosežejo po nižji ceni?

Dodelitev finančnih sredstev

Ali je dodelitev finančnih sredstev za posamezen ukrep upravičena?

Ali bodo koristi naložb zadovoljive?

Notranja skladnost

Ocena skladnosti ukrepov med osmi in znotraj posamezne osi

Univerza
v Ljubljani *Biotehniška*
fakulteta

*Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja
za Republiko Slovenijo za obdobje 2007-2013*

Opombe k opisu ukrepov

Prva os: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja

Domžale, september 2006

Ukrep:
Poklicno usposabljanje in dejavnosti
informiranja
(Serijska številka ukrepa: 111)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep je upravičen s povečanjem deleža človeškega kapitala v kmetijski proizvodnji in na prvi stopnji predelave. Kot tak je ukrep jasno vključen v okvir ciljev programa. K ukrepanju na tem področju poziva obstoječa raven splošne in kmetijske izobrazbe proizvajalcev. Specifikacija splošnih in specifičnih ciljev je kakovostna in podprta s količinsko opredeljenimi indikatorji.

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Z izjemo indikatorjev vpliva so indikatorji določeni, ciljne vrednosti pa količinsko opredeljene. Zastavljeni so premišljeno, zato jih ne bo težko spremljati.

Pričakovani rezultati in učinki

Število primarnih proizvajalcev s formalnim certifikatom naj bi s sedanjih 1500 naraslo na 8500. Ta cilj se zdi dosegljiv. Indikator vpliva ni določen.

Pretekle izkušnje

V zadnjih letih je Slovenija začela izvajati podobne dejavnosti poklicnega usposabljanja in informiranja. Pridobljene izkušnje so uspešno vključene v vsebino ukrepa. S tehničnega lista ni razvidno, koliko javnih sredstev je bilo doslej porabljenih za dejavnosti informiranja in formalnega izobraževanja, vendar pa še vedno nizka raven znanja poziva k nadaljnjim ukrepom na tem področju.

Upravljanje in izvajanje

Upravljanje ukrepa se v primerjavi s preteklostjo ne bo bistveno spremenilo. Zaradi 100 % kritja stroškov je možna nevarnost, da bodo za

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

ukrep dodeljena sredstva porabljena že precej pred načrtovanim datumom.

Stroškovna učinkovitost

Naložbe v človeški kapital je s splošno uveljavljeno logiko stroškovne učinkovitosti težko ocenjevati. Finančni vložek na osebo, vključeno v postopek pridobivanja kvalifikacij, in osebo, deležno informiranja, lahko ocenimo kot nizek, zlasti če to primerjamo s formalno izobrazbo. Taka primerjava seveda ni objektivna, vseeno pa lahko ukrep, če bodo cilji, zastavljeni pod indikatorjem učinka in rezultata, doseženi z načrtovanimi javnofinančnimi sredstvi, ocenimo kot stroškovno zelo učinkovit.

Dodelitev finančnih sredstev

Na podlagi podane utemeljitve ukrepa in ocenjene stroškovne učinkovitosti kaže, da je dodelitev finančnih sredstev za ta ukrep upravičena. Pričakovana korist od povečanja virov človeškega kapitala bo vsekakor odtehtala porabljena javna sredstva.

Notranja skladnost

Ukrep močno podpira intervencijo preko drugih ukrepov PRP. Zato lahko ocenimo, da je skladen s programom.

Zaključek

Ukrep je relativno dobro oblikovan in upravičen, vseeno pa dopušča možnost izboljšav. Lahko bi bili na primer bolj pojasnjeni upravičeni stroški usposabljanja.

Ukrep:

Podpore mladim kmetom za prevzem kmetij (Serijska številka ukrepa: 112)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Tako kot zgodnje upokojevanje tudi ta ukrep upravičuje neugodna starostna struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev, posredno pa tudi neugodna velikostna in proizvodna struktura kmetij v slovenskem kmetijstvu. Podpore mladim kmetom bi morale prevzemnike spodbuditi, da prevzamejo kmetije od svojih staršev, s kritjem dela stroškov za dediče pa zmanjšati breme izplačila dediščine. Ukrep zato ustreza cilju programa izboljšati proizvodno strukturo kmetijstva z izboljšanjem starostne in lastniške strukture, kar bo zagotovilo konkurenčnejšo proizvodnjo. Utemeljitev ukrepa je skladna z analizo stanja. Hierarhija ciljev bi lahko bila izražena bolj jasno.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Pogrešamo izhodiščni indikator ter indikatorja rezultata in vpliva.

Majhno število podprtih prevzemnikov - zlasti po letu 2010 (indikator učinka) - ne bo bistveno prispevalo k izboljšanju starostne strukture. Če predvidimo 30-letno generacijsko obdobje, to pomeni, da bo na dolgi rok le 2400 kmetijskih gospodarstev izpolnjevalo merila upravičenosti in predalo upravljanje kmetije prevzemniku, mlajšemu od 40 let. Da bi dosegli hitrejši razvoj, bi morale biti število podprtih gospodarstev/prevzemnikov večje, prav tako pa tudi podpora na upravičenega prevzemnika (predvideno povprečno 30.000 EUR oz. približno 20.000 EUR po odbitju davkov). Indikator učinka je izražen kot število prevzemov na leto.

Pričakovani rezultati in učinki

Pričakovani rezultati in vplivi niso opisani. Ker je financiranje glede na sedanje stanje razmeroma skromno, ne moremo pričakovati velikega

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

neposrednega vpliva tega ukrepa. Pričakovani vpliv pa bo po pričakovanjih (s strani skupine ocenjevalcev) višji zaradi prednosti, ki so jih deležni mladi kmetje, vključeni v ukrep št. 121 (učinek finančnega vzvoda).

Pretekle izkušnje

Slovenija je imela z izvajanjem takega (oz. zelo podobnega) ukrepa že nekaj izkušenj v obdobju 2004-06. Ukrep za obdobje 2007-13 vsebinsko ni bistveno drugačen; v bistvu se bodo spremenile le finančne določbe (višina podpore in posledično davka). Dosedanje izkušnje niso opisane.

Upravljanje in izvajanje

Upravljanje ukrepa se v primerjavi s preteklostjo ne bo bistveno spremenilo. Ta ukrep ocenjujemo kot enega od administrativno manj zahtevnih za upravičence. Le zahteva po knjigovodstvu skladno z metodologijo FADN je nekoliko zahtevnejša in povzroča težave potencialnim upravičencem.

Še en pomemben razlog, da številni prevzemniki niso zainteresirani za vključitev v ta ukrep, je visoka stopnja obdavčitve prejete podpore (v prihodnje lahko preseže 30 %). Ni pričakovati, da se bo situacija v tem smislu kaj izboljšala, prej obratno. Če upoštevamo opisane okoliščine, so relativno ohlapna merila upravičenosti precej skladna z realnostjo. Merila za izbor niso navedena, zato pripravljavci ukrepa najverjetneje predvidevajo, da ukrep ne bo zelo privlačen. Ta sum potrjuje tudi bistveno zmanjšanje pričakovanih upravičencev po letu 2010.

Stroškovna učinkovitost

Naložbo v kmetijo mladega prevzemnika v višini 25.000 do 30.000 EUR lahko sicer ocenimo kot učinkovit način za zagotovitev nove zaposlitve. Se pa tu zdi samoumevno vprašanje, ali gre res za novo zaposlitev. Če bo za podporo v okviru tega ukrepa prosilo le 150 oz. po letu 2010 le 80 mladih kmetov, dvomimo, da ta znesek zares ustvarja novo delovno mesto, saj gre lahko le za finančno pomoč najbolj navdušenim prevzemnikom.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Dodelitev finančnih sredstev

Če želimo k prevzemu kmetij pritegniti mlade, bi morala podpora biti višja. In da bi pri predaji kmetij mladim dosegli potreben napredek, bi moralo biti precej višje tudi število prevzemov. S tega vidika je znesek, namenjen za ukrep, precej nizek, vpliv (in učinkovitost izvajanja ukrepa) pa zmeren. Za pritegnitev večjega števila mladih v kmetovanje bi morala biti finančna sredstva, dodeljena temu ukrepu, precej višja.

Notranja skladnost

Ukrep je skladen z drugimi ukrepi te osi, zlasti z ukrepoma št. 113 in 121. Manj pa je povezan z ukrepi drugih prednostnih osi.

Zaključek

Z vidika strukturnih problemov slovenskega kmetijstva je ukrep upravičen, a je precej slabo oblikovan, saj pogrešamo nekatere indikatorje in večjo učinkovitost ukrepa. Da bi bil ukrep uspešnejši, bi morali doseči bistveno večje število upravičencev. Dodatno obdavčitev podpore zmanjšuje učinkovitost ukrepa in bi jo bilo **potrebno zmanjšati ali odpraviti. Ena od možnosti za izboljšanje učinkovitosti je povečanje dodeljenih sredstev, druga, radikalnejša, pa ukinitvev sheme** zgodnjega upokojevanja (ukrep 113) in prenos zanj predvidenih sredstev na ta ukrep.

Ukrep:

Zgodnje upokojevanje (Serijska številka ukrepa: 113)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Tako kot ukrep št. 112 tudi ta ukrep upravičuje neugodna starostna struktura gospodarjev na kmetijah, posredno pa tudi velikostna struktura slovenskih kmetij. Podpore za zgodnje upokojevanje naj bi kmete nad 55 let spodbujale, da svoje kmetije prenesejo na prevzemnike. Ukrep kot tak ustreza ciljem programa, utemeljitev pa je skladna z analizo stanja. Vendar pa hierarhija ciljev ni povsem jasna, saj ni jasne razlike med splošnimi, specifičnimi in operativnimi cilji. Navedene cilje lahko razumemo kot operativne ali specifične, nedvomno pa podpirajo tudi splošne cilje programa.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Indikator učinka je izražen kot število prenosov na leto. Razmerje med številom podprtih prenosnikov in številom podprtih delavcev (4 : 1) ne odraža realnega stanja na kmetijah, ki naj bi bile prenesene. Tudi povprečna velikost prenesene kmetije je precenjena (10 krat?). Četudi bi bila povprečna velikost prenesenih kmetij blizu nacionalnemu povprečju, je finančni prispevek za ta ukrep podcenjen, če upoštevamo tudi obveznosti za izvajanje tega ukrepa, prevzete na podlagi PRP 2004-2006. Količinska opredelitev indikatorjev se zato zdi nerealna, poleg tega pa indikatorji niso medsebojno usklajeni.

Drugi indikatorji (izhodiščni ter indikatorja rezultata in vpliva) niso navedeni.

Pričakovani rezultati in učinki

Zaradi nasprotujočih si indikatorjev in precenjenosti ciljev je tudi pričakovan rezultat (prenesena površina zemljišč letno) zelo optimističen. Najverjetneje se nanaša na celotno programsko obdobje in ne na eno

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

leto. Ker indikatorja rezultata in vpliva nista opisana, pričakovanega vpliva ni mogoče oceniti.

Pretekle izkušnje

Predlagani ukrep je nadaljevanje podobnega ukrepa iz prejšnjega PRP. Pridobljene izkušnje so zelo upoštevane. Ni pa omenjeno, kakšni so bili rezultati ukrepa v preteklosti.

Upravljanje in izvajanje

Na podlagi pridobljenih izkušenj je bil opravljen poskus poenostavitve nekaterih postopkov izvajanja ukrepa, vendar je nacionalna zakonodaja na zadevnih področjih (npr. pokojninskem in davčnem) velika ovira za poenostavitve izvajanja ukrepa. Poleg tega tudi nekateri predlagani postopki niso povsem skladni z nacionalno zakonodajo (dejanska raba zemljišča običajno ni usklajena z zemljiško knjigo, meje parcel se ne ujemajo ipd., zato je dejanska raba zemljišč vprašljiva kot kriterij za izračun podpore). Merila upravičenosti bi lahko bila zahtevnejša, vendar pa glede na izkušnje ta ukrep ni zelo privlačen in zato se zdi na mestu, da so razmeroma ohlapna. Merila za izbor niso navedena, a bi jih v smislu zaščitnega mehanizma pred pomanjkanjem razpoložljivih sredstev kazalo dodati vsaj kot možnost.

Stroškovna učinkovitost

Če predpostavljamo, da bo navedeni učinek (skoraj 60.000 ha prenesenih zemljišč) z dodeljenimi sredstvi dejansko dosežen, lahko ukrep ocenimo kot stroškovno učinkovit (približno 400 EUR na prenesen ha). Če pa bi bil rezultat - najbrž bolj realno - petkrat do desetkrat manjši, je 'cena' prenesenega zemljišča približno polovica njegove tržne vrednosti. S tega vidika pa je ukrep učinkovit kvečjemu za izboljšanje starostne strukture (vendar pa je velik del nosilcev kmetij že prestar, da bi sploh lahko postali prenosniki), precej manj pa za izboljšanje velikostne strukture kmetij.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Dodelitev finančnih sredstev

Ocenjujemo, da je znesek sredstev, namenjenih temu ukrepu, precej nizek, zlasti če se bo ukrep izvajal ves čas trajanja programa, kar bo imelo torej za posledico slab rezultat in pičel prispevek k skupnim ciljem programa. Evalvacijska skupina torej meni, da je koristnost tega ukrepa precej nizka in da njegovo izvajanje zaradi omejenega proračuna ni upravičeno.

Notranja skladnost

Ukrep je skladen z drugimi ukrepi te osi, zlasti ukrepoma št. 112 in 121. Je pa manj skladen z ukrepi drugih osi, saj je v tem smislu neodvisen.

Zaključek

Opis ukrepa je skromen, saj niso navedeni vsi indikatorji, pričakovani rezultati so ocenjeni preveč optimistično, višina dodeljenih sredstev pa je najverjetneje prenizka, da bi lahko ukrep učinkovito izvajali. Skupina ocenjevalcev priporoča temeljit popravek izvedbenih določil ukrepa ali, alternativno, ukinitve ukrepa. To bi lahko utemeljili z razlago, da je strukturne probleme slovenskega kmetijstva lažje reševati z ukrepi, kot je podpora mladim kmetom za prevzem kmetij (ukrep št. 112). Pri tem kaže upoštevati tudi navedene pripombe glede možnega prenosa sredstev med ukrepi.

Ukrep:

Modernizacija kmetijskih gospodarstev (Serijska številka ukrepa: 121)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep je utemeljen na izboljšanju produktivnosti fizičnega in človeškega kapitala, kar bo prispevalo k izboljšanju gospodarskih razmer podprtih kmetij zaradi bolj učinkovite in trajnostne rabe razpoložljivih virov. Na podlagi izkušenj s programom SAPARD in PRP 2004-06 je ukrep dobro prilagojen potrebam slovenskih kmetij z jasno izraženimi cilji in ne preozko opredeljenimi naložbami, upravičenimi do podpore. Cilji so določeni kakovostno, a kljub temu dajejo vtis, da je natančno znano, kje so vzvodi za napredek.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Indikatorji so opredeljeni zelo ali celo preveč podrobno. Pri vseh indikatorjih je navedena delitev podpore za ekološko kmetovanje in za drugačne načine proizvodnje (konvencionalna proizvodnja) gledano z vidika izvedbe lahko omejujoča, saj je to razmerje vedno 20 % : 80 %. Navedenih indikatorjev ne bo težko spremljati in vrednotiti.

Izbira indikatorjev vpliva je kot pri mnogih drugih ukrepih nejasna in verjetno zavajajoča. To je najbrž tudi razlog, da navedena indikatorja vpliva nista količinsko opredeljena.

Pričakovani rezultati in učinki

Pričakovani rezultati so količinsko opredeljeni kot število podprtih kmetijskih gospodarstev in višina javnih sredstev glede na vrsto naložb oz. 'vrsto' upravičenca. Ciljne vrednosti so določene tako, da so, če bodo strogo upoštevane, možne precejšnje težave pri izvajanju ukrepa. V tem smislu se z vidika javne intervencije ne zdijo logične in racionalne. Zato priporočamo agregiranje indikatorjev rezultata v manjše število, t.j. v 'osnovne' indikatorje brez nadaljnjega razčlenjevanja. Številne naložbe

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

bodo z vidika navedene členitve kombinirane in ni jasno, kam bi jih na podlagi predstavljene sheme indikatorjev razvrstili.

Indikatorje vpliva bi bilo potrebno ponovno opredeliti. Eden od predlogov bi lahko bil, da se njihovo spremljanje omeji le na podprta kmetijska gospodarstva. V tem primeru bi jih bilo možno tudi spremljati in vrednotiti.

Pretekle izkušnje

Predlagani ukrep pomeni bistveno izboljšanje ukrepa '*Naložbe v kmetijska gospodarstva*' iz programa SAPARD in PRP 2004-06. Razlikovanje med manjšimi in drugimi naložbami je dober primer, kako je mogoče ukrep prilagoditi zelo različnim razmeram in s tem investicijskim potrebam na kmetijah (dvojna struktura kmetijskih gospodarstev).

Upravljanje in izvajanje

Upravljanje ukrepa ne bo bistveno odstopalo od obstoječe prakse, za upravičence pa bodo administrativno manj zahtevne le manjše naložbe. Do sedaj je bil to namreč ukrep z verjetno prezahtevnim administrativnim bremenom za potencialnega upravičenca. Druge ovire so precej podobne opisanim pri ukrepu '*Podpore mladim kmetom za prevzem kmetij*'. Poleg administrativnega bremena je pomemben razlog za to, da številni investitorji niso zainteresirani za sodelovanje pri tem ukrepu, zlasti visok davek na prejeto podporo (v prihodnje lahko doseže tudi do 40 %).

Tehnični list ukrepa meril upravičenosti ne opisuje na način, da bi lahko ocenili njihovo strogost. Določena bodo v razpisih in najverjetneje prilagojena pričakovanemu številu potencialnih upravičencev. Tudi merila za izbiro so le navedena in bodo verjetno prilagojena pri posameznih razpisih skladno s še razpoložljivimi sredstvi ter odvisna tudi od vrste/sektorja naložbe, ki je bila manj/bolj pogosta v predhodnih razpisih. Ta fleksibilnost za javne intervencije se zdi razumna, vendar pa bi nekaj več splošne logike v zvezi z administrativno ureditvijo in

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

izvajanjem v besedilu PRP lahko povečalo preglednost in absorpcijsko sposobnost ukrepa.

Stroškovna učinkovitost

Povprečna javna podpora za naložbo naj bi znašala blizu 40.000 EUR, na leto pa naj bi podprli 350 naložb. Če te številke lahko služijo kot merilo uspešnosti, potem je maksimalna višina podpore na upravičenca (1 milijon EUR) previsoka in v svetu vedno omejenega proračuna precej neracionalna. Tako visoka naložba namreč najverjetneje ne bo 'ustvarila' 25-krat več delovnih mest kot naložba povprečne vrednosti. Po drugi strani pa lahko s poenostavitvijo administriranja ukrepa v primeru manjših naložb pričakujemo precej višje število naložb/upravičencev, kot je načrtovano v ciljnih indikatorjih. Logično se zdi razmišljati tudi o degresivnosti stopnje javne podpore v povezavi z vrednostjo naložbe. Najverjetneje bi kazalo zmanjšati tudi delež javnih sredstev (stopnjo javnega sofinanciranja) na splošno. Na ta način bi lahko pričakovane rezultate dosegli z nižjimi stroški oziroma bi lahko z razpoložljivo vrednostjo sredstev za ta ukrep dosegli precej boljši učinek (večje število podprtih projektov). Stroškovno učinkovitost tega ukrepa bi lahko občutno izboljšali tudi v primeru, če pridobljena podpora ne bi bila obdavčena.

Dodelitev finančnih sredstev

Ta ukrep je eden izmed najbolj upravičenih za javno intervencijo v okviru PRP, dodelitev sredstev za upravičene namene pa se zdi dobro utemeljena. Vendar pa je lahko z nekaj prilagoditvami glede izvajanja ukrepa (za nekatere predloge glej: 'Stroškovna učinkovitost') učinek finančnega vzvoda javne podpore še precej večji. Maksimalno višino javne podpore bi kazalo omejiti na 'pravično' in družbeno sprejemljivo vrednosti, ki pa bi še vedno omogočila, da se s podporo na družinskem kmetijskem gospodarstvu ustvarita (ali tudi ohranita) 1-2 delovni mesti.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Notranja skladnost

Ta ukrep je skladen z drugimi ukrepi znotraj osi, zlasti z ukrepoma št. 112 in 113. Skladen je tudi z drugimi ukrepi, zlasti tistimi iz druge osi.

Zaključek

Ukrep je dobro naravnan in bi lahko izboljšal razmere, opisane v analizi, glede nizke produktivnosti dela in kapitala in velikih potreb po financiranju kapitalskih naložb v slovenskem kmetijskem sektorju. Opredelitev ukrepa kaže na izboljšave v primerjavi z njegovim izvajanjem v preteklosti. Vseeno pa kaže razmisliti o nekaterih dodatnih prilagoditvah za povečanje učinkovitosti in uspešnosti **ukrepa**.

Priporočamo, da se preuči naslednje možnosti:

Splošno znižanje stopnje podpore in zniževanje (degresivnost) stopnje podpore s povečevanjem vrednosti podprte naložbe.

Zmanjšanje števila (združevanje) indikatorjev učinka in rezultata (da bo izvajanje omogočeno, cilji pa dosegljivi).

Ukrep:

Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom (Serijska številka ukrepa: 123)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep "Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom" je namenjen živilskopredelovalni industriji, predelovalcem lesa in posameznim kmetijam s predelovalnimi dejavnostmi za izboljšanje splošne učinkovitosti z naložbami v nepremičnine oz. stroje in opremo. Predvideni sta dve ravni podpore, in sicer za mikro, mala in srednja podjetja je predlagan prispevek javnih sredstev v višini 50 % naložbe, za velika podjetja z manj kot 250 zaposlenimi in 50 milijoni EUR pa je raven podpore 25 %.

Cilji ukrepa so v veliki meri skladni s programom. Potrebno pa bi bilo popolnoma uskladiti besedilo o vsebini ukrepa v različnih delih dokumenta. Terminologija je najboljše razdelana v tehničnem listu, zato naj tudi popravki temeljijo na njem.

Ukrep sestavlja več različnih dejavnosti ali področij delovanja, skladno s tem pa obstajo tudi razlike v kvaliteti utemeljitve ukrepanja.

Program predvideva več ekonomskih indikatorjev in na kratko poudarja nekaj temeljnih vprašanj, s katerimi se v zadnjem desetletju sooča slovenska živilskopredelovalna industrija. Ukrep v glavnem ustrezno obravnava vprašanja nizke dodane vrednosti, pomanjkanja aktivnih postopkov prestrukturiranja in modernizacije. Obstajajo pa možnosti za izboljšanje, zlasti na področju horizontalnega sodelovanja med prehrambenimi podjetji (business to business), ki lahko privede do bolj konkurenčnega položaja. Velikostna struktura je v slovenski prehrambeni industriji precej neugodna (kot je tudi zapisano v programu) in zato kaže izraziteje podpreti tudi tovrstne aktivnosti (npr. skupne naložbe). Skupni projekti imajo vrsto prednosti, npr. manjši fiksni stroški, deljeno

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

tveganje, lažji in boljši pogoji za dostop do finančnih sredstev in njihovo upravljanje, delitev dela in več znanja. Stimulacija horizontalnega koordinacije in sodelovanja je možna v fazi vrednotenja projekta.

Ukrep predlaga "poenostavljen postopek" za manjše naložbe, vendar ta izraz ni natančneje opredeljen. Predlagano je, da se manjše naložbe in poenostavljeni postopek določijo v razpisni dokumentaciji. Priporočamo pa, da se to naredi v zgodnji fazi načrtovanja. Tehnični list naj opredeli in vsebuje vsaj ključne definicije.

Kar zadeva naložbe za dodajanje vrednosti gozdarskim proizvodom, je pojasnitev ciljne skupine in upravičenih naložb v veliki meri nezadostna. V dokumentu se uporablja v glavnem izraz obdelava lesa, kar pa je lahko zavajajoče. Zato priporočamo vključitev jasne definicije gozdarskih proizvodov z uporabo uradne klasifikacije (npr. klasifikacija proizvodov po dejavnosti - CPA).

Ukrep zajema tudi podporo naložbam v kmetijska gospodarstva z registriranimi dopolnilnimi dejavnostmi na kmetiji in zmogljivostmi za predelavo mleka na alpskih pašnikih za organizacije kmetijskih proizvajalcev (kmetijske zadruga), kar ni skladno z uredbo PRP. Točka 24 Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005 šteje podjetja med upravičence v okviru tega ukrepa, ne omenja pa kmetijskih proizvajalcev. Zato priporočamo, da se vključijo naložbe v predelavo na kmetiji v ukrep "Modernizacija kmetijskih gospodarstev", kjer so dejavnosti diverzifikacije na kmetiji in izven kmetije navedene kot upravičene. Druga možnost je oblikovanje specifičnega ukrepa znotraj prve osi, ali specifičnega ukrepa kot dela programa tretje osi. Obstajajo tudi drugi razlogi v prid priporočene spremembe, kot so: obsežnost postopka prijave, zahtevana dokumentacija, pravni položaj kmetov, itd. Zagotovo pa je nujno potrebno pomembno dopolniti utemeljitve za ukrepanje na tem področju!

Hierarhija ciljev ukrepa je na splošno jasna in logična, a pogrešamo izrecno opredelitev operativnih ciljev. Zelo splošen operativni cilj je možno prepoznati iz indikatorja učinka (število podprtih naložb).

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Ključno priporočilo na tej ravni je, da se natančneje pojasni povezave med analizo trenutnega stanja in ukrepi, da se znotraj ukrepa bolje pojasni, kaj bo financirano, in torej naredi specifične povezave bolj pregledne.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Primerjava med specifičnimi cilji ukrepa z indikatorji kaže, da gre za samo delno kritje pričakovanih rezultatov ter ciljev ukrepa. Ocenjeno je bilo, ali se indikatorji za ta ukrep nanašajo posebej na predlagane dejavnosti in so lahko izmerljivi na podlagi znane izhodiščne vrednosti.

Indikatorji učinka so nadalje razdelani glede na velikost prejemnika, kmetijskega vložka, gozdarstvo, vrsto naložbe in vrsto dejavnosti. Indikatorji so ustrezno ločeni, zlasti glede vrste kmetijskih vložkov, tako da ni nujne potrebe po spremembah.

Ni indikatorjev za predlagano podporo naložbam v kmetijska gospodarstva z registriranimi dodatnimi dejavnostmi na kmetiji in zmogljivostmi za predelavo mleka na visokogorskih pašnikih. Priporočili smo že, da se cilj prenese v drug ukrep.

Indikator rezultata, izbran za podporo dodajanju vrednosti gozdarskih proizvodov, bi bilo potrebno ponovno oceniti, saj se nanaša na celoten gozdarski sektor, ne pa na podsektor predelave lesa.

Viri podatkov za indikatorje so natančno določeni le za indikatorje učinka, za spremljanje gibanj indikatorjev rezultata in učinka pa se lahko uporabijo uradni statistični viri (SURs).

Pričakovani rezultati in učinki

Pričakovani rezultati in učinki so količinsko opredeljeni z izhodiščno in načrtovano ciljno vrednostjo. Zlasti oba indikatorja rezultata delujeta preveč optimistično. V prehrambeni industriji se pričakuje rast bruto dodane vrednosti na zaposlenega za 123 %, pričakovani rezultati za gozdarski sektor pa so celo še višji (137 %)! Priporočamo ponovno preučitev predlaganih ciljev za indikatorje rezultata.

Pretekle izkušnje

Razumemo lahko, da je uvedba "poenostavljenega postopka" za manjše naložbe posledica preteklih izkušenj, vendar je le skromno razdelana. Drugih preteklih izkušenj iz prejšnjih programov za obravnavo na ravni ukrepa ni prav veliko. V glavnem gre za nadaljevanje logike ukrepa iz prejšnjega programskega obdobja (EPD 2004-2006), vendar se je na pretekle izkušnje možno zanašati pri pripravi razpisne dokumentacije.

Upravljanje in izvajanje

Pričakuje se, da bo upravljanje ukrepa v glavnem enako kot v prejšnjem programskem obdobju. V dokumentu so opisana splošna načela za izbiro, natančnejša merila pa bodo določena v razpisni dokumentaciji. Sistem ocenjevanja bo vključeval naslednja merila: kakovost in varnost proizvodov, vplivi na okolje, finančna upravičenost, izvedljivost in tržna usmerjenost. Na tej stopnji kaže, da izbira in zaporedje meril nista povsem skladna s splošnimi cilji ukrepa. Poleg vseh drugih ciljev trajnostnega razvoja na področju pridelave hrane je predlagana izpostavitvev (prioritetizacija) ekonomskih vidikov naložbe znotraj evalvacijskih kriterijev.

Načeloma predlagani postopek izbire vključuje zlasti intenzivno vsebinsko presojo, postopek pa je pregleden, če so merila jasno opredeljena in pretehtana. Kljub temu je za ocenjevanje potrebno specifično znanje.

Stroškovna učinkovitost

Ukrep na splošno kaže dokaj ugodno stroškovno učinkovitost, saj so pričakovani rezultati v glavnem upravičeni. Pričakujemo, da bo imel ukrep pozitiven učinek na ustvarjanje dodane vrednosti za kmetijske in gozdarske proizvode. Vendar pa se zdi, da ukrep preveč poudarja le eno stopnjo proizvodne verige. Predlagamo bolj celovit pristop na podlagi rezultatov analize SWOT, kjer je ugotovljeno šibko sodelovanje. Celovitejša perspektiva naj se stimulira tako na vertikalni (veriga) kot na horizontalni ravni (sektor). Na ta način se okrepijo možnosti za kolateralne finančne učinke in torej izboljša stroškovna učinkovitost.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

K večji učinkovitosti lahko pripomore tudi realna dodelitev finančnih sredstev. Če so sredstva dodeljena, ne pa absorbirana v ukrep, je možnost njihove uporabe v drugem ukrepu razumna rešitev. Vseeno pa kaže, da dodeljena sredstva za ta ukrep ustrezajo absorpcijski sposobnosti ciljne skupine.

Dodelitev finančnih sredstev

Dodelitev finančnih sredstev je upravičena s splošnimi cilji programa, kjer je določeno ravnovesje med ukrepi. Upravičenost sicer ni izrecno navedena, a odločitve temeljijo na izkušnjah iz preteklih programov. Glede na pomen konkurenčne živilske industrije za razvoj kmetijstva (primarni sektor) je izbira dodeljenih finančnih sredstev ustrezna.

Zaradi ustreznega načrtovanja priporočamo, da se pripravi okvirna dodelitev finančnih sredstev skladno s splošno razdelitvijo ukrepa (npr. kmetijstvo in gozdarstvo).

Notranja skladnost

Slovenski PRP je obsežen in raznolik program in ukrepi bi lahko bili bolj skladni. Ponovno poudarjamo pomanjkanje sinergije kar zadeva pristop k verigi (kmetijski proizvodi za končne potrošnike), kar je posebej očitno v primeru ukrepov, ki vključujejo nekmetijske sektorje. Zato priporočamo posebno pozornost v obdobju izvajanja, da se spodbudi usklajevanje znotraj verige. Trajnostni razvoj agroživilskega sektorja lahko dosežemo le z upoštevanjem celotne verige.

Zaključki

Vsebina ukrepa "Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom" je dobra podlaga za učinkovito politiko in v glavnem ustreza logiki interveniranja v okviru pravnega in političnega okvirja politike EU za razvoj podeželja. Za izboljšanje učinkovitosti ukrepa obstajajo naslednje možnosti:

Povezave med težavami, cilji in instrumenti niso vedno jasne.

Priporočamo, da se ponovno pregleda vsaj hierarhija ciljev.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Lahko bi okrepili tako vertikalno kot tudi horizontalno dimenzijo ukrepa.

Uskladitev besedila vsebine ukrepa v različnih delih dokumenta.

Treba je opredeliti ključne definicije manjših naložb in poenostavljen postopek ter jih vključiti v tehnične liste.

Vključiti jasno definicijo gozdarskih proizvodov z uporabo uradne klasifikacije (npr. klasifikacija proizvodov po dejavnosti - CPA).

Prenesti naložbe v predelavo na ravni kmetijskega gospodarstva pod ukrepom "Modernizacija kmetijskih gospodarstev", kjer dejavnosti diverzifikacije na kmetiji in izven kmetije veljajo za upravičene. Sicer pa se lahko oblikujejo specifični ukrepi znotraj prve osi ali specifičen ukrep kot del tretje osi.

Ukrep:

Infrastruktura, povezana z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva *(Serijska številka ukrepa: 125)*

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep upravičuje neugodna velikostna struktura, zlasti pa razdrobljenost zemljišč slovenskih kmetij. Utemeljitev za izvajanje tega ukrepa je tudi slaba kakovost (zatečeno stanje) večine hidro-melioracijskih sistemov in majhen delež površin z urejenim namakanjem. Ukrep obravnava vse te probleme in je vsaj posredno skladen s cilji programa. Utemeljitev je skladna z analizo stanja. Hierarhija ciljev ni jasno opredeljena, cilji so nanizani od operativnih in specifičnih do splošnih.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Indikatorji ukrepa so določeni in količinsko opredeljeni. Ni pa jasno, kaj je pričakovani rezultat obravnavanega ukrepa in kaj je rezultat izvajanja celotnega PRP in gospodarskega razvoja na splošno (izhodiščni indikator in indikator vpliva).

Svetujemo, naj bodo indikatorji ponovno preučeni ter naj se vsi indikatorji s količinsko opredelitvijo pričakovanih vrednosti nanašajo zgolj na podprta kmetijska gospodarstva, sicer niso objektivno merilo pričakovanega rezultata ukrepa.

Vse izhodiščne vrednosti indikatorja učinka so enake nič. Verjetno to ne odraža trenutnega (t.j. izhodiščnega) stanja.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Pričakovani rezultati in učinki

Povprečni pričakovani rezultat je precej optimističen (povečanje bruto dodane vrednosti na podprtih kmetijskih gospodarstvih za 50 %), ni pa opisano, koliko gospodarstev bo predvidoma podprtih.

Indikator vpliva se ne nanaša na obravnavani ukrep.

Pretekle izkušnje

Primerljivih ukrepov na podlagi določb, podobnih temu ukrepu, Slovenija do sedaj še ni izvajala. Izkušnje starejših projektov združevanja in zaokroževanja kmetijskih zemljišč (komasacij), namakalnih sistemov in urejanja vodnega režima so bile pri pripravi ukrepa upoštevane, čeprav se je v mnogih pogledih situacija precej spremenila. Količinska opredelitev prejšnjih projektov je dobro predstavljena v fizičnem smislu, ne pa v finančnem.

Upravljanje in izvajanje

Upravljanje ukrepa ne sledi vzorcu prejšnjih projektov. Zelo podroben opis upravljanja ukrepa lahko ogrozi izvajanje – nekatere postopke bi bilo bolje določiti v razpisu in jih prilagoditi realnim in ne vedno predvidljivim situacijam.

Stroškovna učinkovitost

Na podlagi opisanih indikatorjev stroškovne učinkovitosti ukrepa ni možno oceniti. Objektivna ocena je možna le, če bi indikatorji nakazovali vsaj število hektarjev za posamezne predlagane operacije, njihov pričakovan rezultat itd. Nekaj okvirnih ocen bi bilo možnih tudi v primeru, če bi bilo količinsko opredeljeno število 'posredno' podprtih kmetij.

Dodelitev finančnih sredstev

Na podlagi števil, predstavljenih v tehničnem listu, ni mogoče presoditi utemeljenosti dodeljenih finančnih sredstev. To velja tudi za oceno upravičenosti naložb. Opisi in indikatorji niso opredeljeni tako, da bi dobili jasno sliko pričakovanih koristi ukrepa.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Notranja skladnost

Ukrep je skladen s številnimi dejavnostmi/ukrepi programa, ne le znotraj prve osi, ampak tudi med posameznimi osmi.

Zaključek

V sedanjih razmerah, ko je infrastruktura še vedno velika težava slovenskega kmetijskega in gozdarskega sektorja, je logika ukrepa razumna. Vsebino ukrepa je mogoče izboljšati na naslednji način:

Ponovna preučitev indikatorjev in njihova količinska opredelitev;

Določiti je treba izhodiščne in pričakovane vrednosti, da se lahko ocenijo rezultati in vplivi ukrepa in se jih primerja z dodeljenimi finančnimi sredstvi;

Manj podroben opis izvajanja ukrepa;

Krajše uvodno besedilo tehničnega lista.

Ukrep:

Izpolnjevanje standardov, ki temeljijo na zakonodaji Skupnosti (Serijska številka ukrepa: 131)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep upravičujejo dodatni operativni stroški za kmetovanje, ki jih narekuje zakonodaja EU, zaradi katere so kmetje prisiljeni svoje načine kmetovanja prilagajati višjim standardom na področju varstva okolja (direktiva o nitratih), varstva rastlin (fitosanitarni standardi) in varstva pri delu. Ukrep je skladen s cilji programa in ima jasno razdelano hierarhijo ciljev. Opredeljeni cilji so kvalitativni in jih ni mogoče količinsko opredeliti. Izražajo trende, ki jih je moč pričakovati ob izvajanju ukrepa.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Indikatorji so navedeni, vendar je le indikator učinka količinsko opredeljen. Naveden je le v fizičnem smislu. V tehničnem listu niso opredeljeni postopki za zbiranje podatkov, a jih kmetje in vpletene institucije že dobro poznajo. Sistem monitoringa in evalvacije se že izvaja, spremljajo pa se le fizični indikatorji.

Pričakovani rezultati in učinki

Predlaganih kazalnikov rezultata in vpliva najverjetneje ni mogoče oceniti na ravni ukrepa. Objektivna ocena ukrepa (upravičenost in stroškovna učinkovitost) je na podlagi predlaganih indikatorjev nemogoča. Prilagajanje standardom EU je predpogoj za prejemanje podpore iz drugih ukrepov (navzkrižna skladnost), v številnih primerih pa celo za nadaljevanje kmetijske dejavnosti. Vplivov izvajanja ukrepa kljub temu ne bi smeli precenjevati, zlasti zaradi dejstva, da so finančna sredstva, dodeljena za ta ukrep, namenjena predvsem kritju preteklih obveznosti.

Pretekle izkušnje

Ukrep je bil izvajan v letih 2004-05. Glej zgoraj.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Upravljanje in izvajanje

Upravljanje ukrepa se v novem programu predvidoma ne bo spremenilo. Največja težava v preteklem obdobju je bila zamuda pri plačilih, saj so se ta pogosto zavlekla precej čez rok, določen v nacionalni oz. evropski zakonodaji (in ukinitve izvajanja v letu 2006).

Stroškovna učinkovitost

Stroškovno učinkovitost lahko ocenimo na podlagi števila kmetij, ki zaradi izvajanja ukrepa nadaljujejo s kmetijsko dejavnostjo, vendar o tem ni na voljo objektivnih podatkov. Glej tudi opis pod naslovom Pričakovani rezultati in učinki.

Dodelitev finančnih sredstev

Glej opis pod naslovom Pričakovani rezultati in učinki.

Notranja skladnost

Prilagajanje načina kmetovanja evropskim standardom je predpogoj za številne druge ukrepe iz programa. Ta ukrep je torej močno povezan z ukrepi iz prve, pa tudi z ukrepi iz ostalih osi.

Zaključek

Priporočamo, da se ta tehnični list ponovno preuči, zlasti v smislu preglednosti in logike interveniranja. Iz glavnega besedila je razvidno, da je ukrep namenjen plačilu obveznosti iz PRP 2004-06 (str. 76). To bi moralo biti vsaj pojasnjeno, če ne poudarjeno v tehničnem listu ukrepa, da ne bi prihajalo do napačnega razumevanja.

Tehnični list ukrepa bi bilo mogoče izboljšati na naslednje načine:

Opis 'podrobnosti' iz direktiv EU bi kazalo bolj jedrnato povzeti.

Dodali in pojasnili bi lahko višino podpore po enoti.

Treba je jasno navesti postopno ukinjanje ukrepa (zniževanje plačil po letih).

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Ponovno kaže preučiti in količinsko opredeliti indikatorje rezultata in vpliva, morda uvesti nove indikatorje.

Zaradi razpoložljivosti bi lahko vključili nekaj dodatnih indikatorjev učinka.

Ukrep:

Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane **(Serijska številka ukrepa: 132)**

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep "Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane" je namenjen spodbujanju kmetov za sodelovanje v evropskih in nacionalnih shemah kakovosti hrane. Upravičeni prejemniki so razdeljeni glede na shemo, v kateri sodelujejo, in tržno usmerjenost (npr. kmetijski proizvodi se tržijo preko ustreznih prodajnih kanalov). Ukrep povsem ustreza ciljem programa za trajnostno izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega sektorja. Predstavljena utemeljitev zadošča in je v veliki meri povezana z rezultati analize, vendar je utemeljitev za ukrepanje vseeno možno še okrepiti. Hierarhija med splošnimi in specifičnimi cilji je jasna in logična, čeprav operativni cilji niso opredeljeni. Lahko jih le razumemo s pomočjo operativnih indikatorjev učinka (št. podprtih kmetov). Operativni indikatorji so količinsko opredeljeni in realni.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Indikatorji učinka, rezultata in vpliva so opredeljeni, izbira indikatorjev se zdi ustrezna. Načini za zbiranje in zahtevani podatki so dovolj jasno določeni in vzpostavljena bo centralizirana baza podatkov. Predlagana je kategorizacija prejemnikov glede na vrsto sheme kakovosti in skupino proizvodov. Tretja predlagana delitev se zdi nepotrebna, saj se enake podatke izve že iz kombinacije prvih dveh.

Za prisotnost na trgu (in uspešnost) prosilcev ni predlagan noben indikator, kljub temu da gre za klasifikacijski element v zvezi z višino podpore – gre torej za izpustitev podatkov! Zato priporočamo, da se z namenom poenostavitve klasifikacije navede, kaj bo dokaz za "prisotnost na trgu" z nekaj kategorijami preverljivih podatkov (npr. vrednost prodaje predelovalcu; preko zadruga itd.).

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Pričakovani rezultati in učinki

Pričakovani rezultati so opisani in količinsko opredeljeni, razen indikatorja vpliva, kjer ciljne vrednosti niso predlagane.

Indikator rezultata (bruto dodana vrednost na podprtih gospodarstvih) se zdi napačen, saj se številka ne nanaša na celoten kmetijski sektor. Vendar pa za kmete, ki sodelujejo v shemah kakovosti, ni izhodiščne vrednosti, zato svetujemo ponovno preučitev indikatorja rezultata. Eden od predlogov je, da se rezultat opredeli z razliko (v %) med povprečno bruto dodano vrednostjo v kmetijskem sektorju in na kmetijskih gospodarstvih, ki sodelujejo v shemi. Predlagane ciljne vrednosti se nanašajo na povprečno dodano vrednost kmetijskega sektorja in so zato napačno zasnovane. Če bo uveden predlagani nov indikator rezultata, bo treba ciljno vrednost za sodelujoče kmete razdeliti na tržno in netržno usmerjene prejemnike z ustrezno razliko med vrednostmi.

Pretekle izkušnje

V Sloveniji zaenkrat še ni bilo ukrepa, namenjenega neposredno kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti. Upoštevane pa so bile izkušnje in znanje, pridobljeno v drugih podobnih obstoječih ukrepih (okoljski ukrepi, podpora za uvedbo shem kakovosti).

Upravljanje in izvajanje

Izvajanje ukrepa se zdi dokaj nezahtevno, saj se predlaga pavšalni znesek. Ocena upravičenosti je na splošno dobro zastavljena, z izjemo tržne usmerjenosti. Merilo za kvalifikacijo je potrebno natančneje opredeliti v razpisni dokumentaciji. Merilo za tržno usmerjenost se zdi zaenkrat preohlapno in ne vključuje količinske opredelitve.

Stroškovna učinkovitost

Predlagani znesek letnega plačila v tem ukrepu se zdi nad razumno ravno za gospodarske in socialne razmere v slovenskem kmetijskem sektorju (do 3.000 EUR letno), zlasti če prejemniki niso klasificirani glede na obseg prihodkov. Zagotovo bo to kmete zelo spodbudilo k sodelovanju

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

v shemah kakovosti in trženju svojih proizvodov, vendar se zdi razmerje stroškovne učinkovitosti zelo nizko.

Zato priporočamo, da se še enkrat oceni raven podpore in delitev shem kakovosti glede na njihovo zahtevnost v smislu dodatnih stroškov. Priporočamo, da se bistveno znižajo letne spodbude za tržno usmerjene kmete v višjih kategorijah shem kakovosti (ekološka pridelava, ZOP in ZGO - npr. 1.000 EUR na leto) in za netržno usmerjene kmete na tretjino te vrednosti (npr. 300 EUR). Za druge kategorije (integrirana pridelava, ZTP, višja kakovost /nacionalne/ in druge veljavne sheme) naj se letne spodbude določijo na polovici vrednosti za najvišje kategorije (npr. 500 EUR), za netržno usmerjene kmete pa na tretjino te vrednosti (150 EUR). Dokončne vrednosti podpor naj temeljijo na podlagi prispevka ukrepa k splošnim ciljem programa.

Pričakuje se, da bodo priporočena letna plačila omogočila uresničitev predlaganih ciljev, zlasti če se upošteva učinke finančnega vzvoda ukrepa št. 133 (podpora dejavnostim pospeševanja prodaje).

Dodelitev finančnih sredstev

Ukrep nedvomno podpira lokalne cilje programa in je zato vsekakor upravičen, vendar se zdi predlagana dodelitev finančnih sredstev nad ravno razumnega, če upoštevamo pričakovane rezultate. Zato priporočamo, da se še enkrat preuči dodelitev finančnih sredstev za ta ukrep.

Dodelitev finančnih sredstev

Ukrep nedvomno podpira lokalne cilje programa in je zato vsekakor upravičen, vendar se zdi predlagana dodelitev finančnih sredstev nad ravno razumnega, če upoštevamo pričakovane rezultate. Zato priporočamo, da se še enkrat preuči dodelitev finančnih sredstev za ta ukrep.

Notranja skladnost

Ukrep kaže ustrezno raven skladnosti, zlasti v smislu sinergije "znotraj osi". Vendar se lahko skladnost še poveča, če bi ukrep št. 123 (dodajanje

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

vrednosti kmetijskim proizvodom) zagotovil dodatno pozornost (težo ali ponder) naložbam, povezanim s shemami kakovosti hrane. Tudi ukrep št. 133 (podpora dejavnostim pospeševanja prodaje) bi lahko dal svoj prispevek in intenziviral učinek, zlasti ob upoštevanju ekstremno male strukture kmetijskih gospodarstev. Posebej pomembno je omogočiti kmetijskim proizvajalcem, da se približajo in postavijo v položaj konkurenčnosti.

Zaključki

Opredelitev ukrepa zagotavlja zadostno podlago za pripravo končne različice PRP. Nadaljnje izboljšave so možne na naslednjih področjih:

Ponovno je treba preučiti indikatorje rezultata.

Priporočamo, da se z namenom poenostavitve klasifikacije navede, kaj bo dokaz za "prisotnost na trgu" z nekaj kategorijami preverljivih podatkov (npr. vrednost prodaje predelovalcu; preko zadruga itd.).

Ponovna ocena ravni podpore in delitve shem kakovosti skladno z njihovo zahtevnostjo v smislu dodatnih stroškov.

Povečanje skladnosti z ukrepoma št. 123 in 133.

Ukrep:

Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane *(Serijska številka ukrepa: 133)*

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Podpora dejavnostim, ki krepijo zavedanje in znanje potrošnikov ter posledično večajo zanimanje za nakup kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov, je tesno povezana s cilji programa. Utemeljitev ukrepa temelji na upravičeni predpostavki, da obstaja potreba po učinkovitejšem informiranju in pospeševanju prodaje takih proizvodov ter da je treba zainteresirane skupine potrošnikov ustrezno animirati. Cilji so predstavljeni hierarhično, z jasnim razlikovanjem med nivoji. Operativni cilj je količinsko opredeljen, vendar se zdi nekoliko ambiciozen.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Indikatorji so določeni, postopek zbiranja pa je opredeljen le za indikator učinka. Indikatorja rezultata sta dva (produktivnost dela v kmetijstvu in uporaba simbolov kakovosti), o zbiranju in merjenju podatkov pa ni podatkov. Potrebna je nadgradnja sistema zbiranja tako v smislu merjenja kot opredelitve indikatorjev. Priporočamo, da se dodela indikator na ravni skupin proizvajalcev (npr. prihodek določene skupine proizvajalcev, količina obdelanih proizvodov), saj predlagana "produktivnost v kmetijstvu" rezultatov intervencije ne meri na ustrezen način.

Pričakovani rezultati in učinki

Pričakovani učinki so dobro opisani, vendar slabo količinsko opredeljeni, kot je bilo že omenjeno v prejšnji točki. Izhodiščne vrednosti za drugi indikator rezultata (uporaba simbolov kakovosti) se zdijo določene poljubno, čeprav je ocena dokaj realna. Pričakovana ciljna vrednost za ta

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

indikator predvideva precej ambiciozno stopnjo rasti. Sistem za spremljanje učinka tega ukrepa bi bil potreben izboljšav.

Pretekle izkušnje

Slovenija je v prejšnjem programu (EPD) imela dokaj podoben ukrep, a je bila njegova vsebina širša. Pretekle izkušnje torej obstajajo in so upoštevane. Zlasti obstaja natančno določen seznam dejavnosti za sofinanciranje, ki preprečuje nepravilno porabo sredstev.

Druga izkušnja, ki bi jo bilo treba bolj upoštevati, je potreba po spodbuditi srednjeročnega načrtovanja dejavnosti znotraj organizacije proizvajalcev. To se lahko doseže z enostavnim in vsebinsko natančno opredeljenim delovnim programom za vsako podprto skupino proizvajalcev. Zato bo prosilec spodbujen k objektivnejšemu načrtovanju dejavnosti, večji učinkovitosti in posledično večjemu uspehu na trgu. Pretekle izkušnje niso vrednostno opredeljene.

Upravljanje in izvajanje

Izkušnje iz prejšnjih programov so bile dobro vključene v definicijo upravičenih dejavnosti, kar preprečuje nastanek ozkih grl v upravljanju. To lahko služi tudi kot vodilo za načrtovanje njihovih informacijskih in promocijskih dejavnosti.

Zadostnega opisa izbirnih meril (še) ni, merila upravičenosti pa so določena. Kar zadeva upravičenost, je treba omeniti, da se nekateri nacionalni simboli kakovosti podeljujejo tudi poslovnim subjektom (npr. podjetjem), skladno s trenutno dikcijo ukrepa pa ti niso upravičeni do podpore. Zato priporočamo, da se med upravičence vključijo vsi nosilci ustreznih simbolov kakovosti.

Kar zadeva merila za izbiro, priporočamo, da se znotraj ukrepa ugotovijo splošni postopek in glavni elementi uporabe teh meril.

Stroškovna učinkovitost

Podpora dejavnostim informiranja in pospeševanja prodaje je, če je ustrezno vodena, ukrep, ki lahko bistveno prispeva k zadanim ciljem

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

programa. Menimo, da predlagani ukrep ob dobrem vodenju, zlasti pa ustreznih izbirnih postopkih, kaže zadostno stroškovno učinkovitost. Nepravilno porabo sredstev in pretirano prikazovanje prijavljenih stroškov je treba preprečiti, to pa ni lahka naloga.

Dodelitev finančnih sredstev

Dodelitev finančnih sredstev za dejavnosti pod tem ukrepom je utemeljena, zlasti če se upoštevajo pripombe iz prejšnje točke glede učinkovitih postopkov izbire. Potencialne koristi od povečanih in dobro načrtovanih dejavnosti informiranja in pospeševanja prodaje lahko zelo spodbudijo razvoj ciljnega sektorja.

Notranja skladnost

V primeru tega ukrepa je skladnost znotraj osi predpogoj za pričakovane rezultate. Ukrep kaže močno odvisnost dolgoročnih učinkov od skladnosti in usklajenosti dejavnosti s številnimi drugimi ukrepi v programu. Zato je nadaljnja krepitev skladnosti med ukrepoma št 132 in 133 priporočena, saj hkratna rast ponudbe in povpraševanja zagotavlja najboljše rezultate. Obe strani trga v Sloveniji potrebujeta usmerjene spodbude, usklajene javne intervencije pa lahko omogočijo vzpostavitev ugodnih razmer na trgu. Poleg tega je potrebna nadaljnja skladnost z ukrepi usposabljanja in kvalifikacij zaradi povečanega upravljanja s tehničnim znanjem in marketinškimi sposobnostmi, potrebnimi za odzivanje na povečane potrebe proizvajalcev in posrednikov.

Zaključki

Vsebina ukrepa zagotavlja trdno podlago za učinkovito izvajanje politike. Možne so izboljšave na naslednjih področjih:

Potrebna je nadgradnja sistema za zbiranje podatkov v smislu merjenja in opredelitve indikatorjev.

Dodelati je treba indikatorje na ravni skupin proizvajalcev.

Ponovno je treba preučiti sistem rezultatov in učinkov glede pričakovanih vrednosti in sistema za spremljanje.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Potrebna je nadaljnja preučitev in bolj usmerjena opredelitev splošnega postopka in glavnih elementov za uporabo izbirnih meril.

Preučiti je treba možnost razširitve meril upravičenosti na nosilce ustreznih oznak kakovosti (npr. tudi podjetja z nacionalnimi simboli kakovosti).

Okrepiti je treba skladnost med ukrepoma št. 132 in 133.

Ukrepa:

Izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov in Podpora ustanavljanju skupin proizvajalcev (Serijski številki ukrepov: 122 in 142)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Za analizo stanja v gozdarstvu so uporabljeni podatki uradne statistike za gozdarstvo (SURS), Programa razvoja gozdov (MKGP) in gozdnogospodarskih načrtov. Socialno-ekonomski podatki za zasebne gozdove ne obstajajo. Ekonomski indikatorji, uporabljeni za opis upravljanja z gozdovi, se nanašajo na gozdna podjetja, ki se v državnih gozdovih ukvarjajo s pridobivanjem lesa. Ti indikatorji pa vedno ne odražajo stanja v zasebnem sektorju. Novejši podatki niso na voljo. Splošni sistem ekonomskih podatkov za gozdarstvo (cene, stroški, raven mehanizacije itd.) je v Sloveniji relativno šibek.

V primeru gozdarstva so problemi navedene le posredno in opisno, na ravni države, z vidika fizičnega stanja gozdov, in niso količinsko opredeljeni. Konkretni fizične in socialno-ekonomske razmere niso jasno izražene kot problemi in prav tako niso količinsko opredeljene. Podatki, ki se nanašajo na nizko dodano vrednost dela, niso ustrezni, saj ne opisujejo stanja v gozdovih v zasebni lasti. Vse težave, omenjene v analizi, se nanašajo na prvo os. Kar bi bilo dobrodošlo, pa tega ni, je navedba morebitnih problemov in potreb v zvezi z drugo in tretjo osjo. Količinsko so opredeljene le potrebe po javnih sredstvih, niso pa navedene ciljne skupine in obseg potreb (npr. koliko kilometrov gozdnih cest je potrebno zgraditi, velikost gozdne površine, ki jo je treba redčiti itd.).

Izhodiščne vrednosti na splošno niso opisane. Edina je opisana kot indikator in se nanaša na gozdna podjetja, zato ni ustrezna za zasebne lastnike gozdov. Ni primerjave med izhodiščnimi in primerjalnimi merili.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

PRP kot svoje ciljne skupine navaja zasebne lastnike gozdov in njihova združenja ter lokalne skupnosti in njihova združenja. Specifične potrebe posameznih ciljnih skupin niso navedene. Zlasti vprašljiv je del, ki se nanaša na združenja lastnikov gozdov in lokalne skupnosti, saj ne vsebuje empiričnih podatkov.

Vprašanja gozdarstva v analizi SWOT niso količinsko opredeljena. Glavne problemi/izzivi niso izrecno poudarjeni in razvrščeni.

Ukrepa št. 122 in 142 se nanašata na cilje: povečanje konkurenčnosti in ekonomske vrednosti gozdov. Utemeljitev ukrepov je skladna z analizo stanja v gozdarskem sektorju in cilji programa, v glavnem pa usmerjena na izboljšanje gozdne mehanizacije, gozdne infrastrukture in organizacije proizvajalcev (lastnikov) v gozdarstvu.

Splošni cilji programa so navedeni, pogrešamo pa operativne cilje na ravni ukrepa. Hierarhija ciljev ni specificirana in cilji niso količinsko opredeljeni, zaradi česar je njihovo izvedljivost težko oceniti.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Za vključitev so namenjeni finančni indikatorji učinka in količinski indikatorji rezultata (število upravičencev, ki so uvedli nove proizvode ali tehnologije). Indikatorji učinka za posamezne elemente ukrepa št. 122 niso navedeni (npr. gozdna infrastruktura, gozdna mehanizacija, gozdarstvo). Indikatorji vpliva niso opredeljeni. Indikatorje učinka bi bilo možno izboljšati s členitvijo na posamezne vidike (gozdna infrastruktura, gozdna mehanizacija, gozdarstvo), ki jih opredeljuje posamezen ukrep. Če bodo indikatorji vpliva opredeljeni naknadno, jih je treba primerjati s cilji na ravni ukrepa.

Predlog za ukrep št. 122 vsebuje izhodiščni indikator dodana vrednost dela, ki je primeren za merjenje ekonomskih dejavnosti gozdnih podjetij, ki pridobivajo les v glavnem v državnih gozdovih, zaradi pomanjkljivih statističnih virov pa ni primeren za ekonomske značilnosti zasebnih gospodarstev.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Indikatorji rezultata za ukrepa št. 122 (število inovativnih lastnikov gozdov) in 142 (dodana vrednost) niso navedeni niti vsebinsko niti metodološko (definicija inovacije, načini zbiranja podatkov in institucije, ki naj bi jih zbirale).

Načrtovani sistem monitoringa in evalvacije ne omogoča spremljanja vseh vidikov evalvacije. Postopek za zbiranje podatkov je opredeljen na ravni učinkov in rezultatov, manjka pa opredelitev vplivov. Za zbiranje podatkov je zadolžena ARSKTRP (AJPES). Sistem za zbiranje podatkov o indikatorjih rezultata in vpliva bi moral vključevati javno gozdarsko službo (Zavod za gozdove Slovenije), ki spremlja gospodarjenje z gozdovi in ima vgrajen mehanizem, uporaben za izvajanje sistema monitoringa in evalvacije. Kar zadeva monitoring, svetujemo prilagoditev sistema za zbiranje podatkov med postopkom oblikovanja gozdnogospodarskih načrtov ter vrste zbranih podatkov.

Pričakovani rezultati in učinki

Pričakovani rezultati in učinki na ravni ukrepa so opisani na splošno in implicirani. Niso pa količinsko opredeljeni, zato priporočamo podrobno opredelitev.

Zaradi pomanjkanja izhodiščnih indikatorjev ni možna primerjava s cilji. Za izhodiščne vrednosti se lahko uporabi trenutno stanje, ki se nanaša na različne vidike ukrepa št. 122 (npr. število kilometrov novozgrajenih gozdnih cest ali vlak, število hektarjev redčenih gozdov), s čimer bi lahko ocenili, koliko je program prispeval k spremembam.

Rezultati so količinsko opredeljeni s številom inovativnih lastnikov gozdov (ukrep št. 122), vendar izhodiščna vrednost ni navedena. Ker število podprtih lastnikov gozdov ni razdeljeno po posameznih elementih ukrepa, ni mogoče predvideti, koliko so predvidevanja realna.

Kot indikator rezultata ukrep št. 142 navaja, da se pričakuje 490 inovativnih lastnikov gozdov. Če se številka 490 inovativnih lastnikov gozdov nanaša na celotno programsko obdobje, to pomeni približno 70 inovativnih lastnikov gozdov na leto, kar pa je precej neambiciozen cilj.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Rezultati preteklih raziskav kažejo, da je bilo v obdobju 1999-2002 inovativnih približno 7 % lastnikov gozdov, katerih gozdna površina presega 10 ha.

Pretekle izkušnje

Ukrep št. 142 je za slovensko gozdarsko politiko nov. Nekaj izkušenj sicer ponuja Zavod za gozdove Slovenije, ki je v preteklih letih sodeloval pri ustanavljanju združenj lastnikov gozdov.

Ukrep št. 122 obsega tri vidike, od katerih ima vlada izkušnje samo na področju sofinanciranja redčenja in pogozdovanja. Vendar pa ta izkušnja pri sofinanciranju ni vključena v opis ukrepa.

Upravljanje in izvajanje

Poleg ARSKTRP ima pri izvajanju ukrepa št. 122 pomemben vpliv tudi Zavod za gozdove Slovenije. Zavod ima nekaj predhodnih izkušenj s sofinanciranjem naložb v gozdove, vendar te izkušnje niso predstavljene in vključene v opis ukrepa. Gozdarstvo je imelo v preteklih PRP sicer omejeno vlogo, vseeno pa bi izkušnje pri izvajanju primerljivih kmetijskih ukrepov lahko bile vključene.

Ukrep št. 142 še ni bil izveden kot del PRP. Opis ukrepa ne upošteva potencialne vloge Zavoda za gozdove ali Kmetijsko-gozdarske zbornice pri ustanavljanju združenj proizvajalcev.

Sodeč po izkušnjah pri izvajanju prejšnjih programov se največ težav pričakuje pri zagotavljanju zadostne absorpcijske zmogljivosti pri redčenjih in premenah gozdov.

Eden od pogojev ukrepa št. 122 je minimalna letna proizvodnja lesa. Ni pa natančno opredeljeno, kako izpolniti to merilo, kar lahko povzroči težave pri izvajanju.

Merilo upravičenosti za ukrep št. 142 je formalno priznanje skupine proizvajalcev s strani pristojnega vladnega organa, kar se zdi precej široko merilo. Predlagamo, da se v merilo za pridobitev financiranja

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

vključi načrt dejavnosti za obdobje, v katerem je prejemnik upravičen do sredstev.

Izbirna merila za ukrepa št. 122 in 142 ne obstajajo.

Stroškovna učinkovitost

Ukrep št. 122 ni razdeljen na podukrepe (gozdna infrastruktura, gozdna mehanizacija, redčenja in premene gozdov), zato stroškovne učinkovitosti ni možno oceniti.

Indikator rezultata za ukrep št. 122 je 490 inovativnih lastnikov gozdov. Finančni vložek za celotno obdobje programa je približno 32 mio EUR, zato lahko ocenimo, da je pričakovano število inovativnih lastnikov gozdov nizko in drago (65.000 EUR na enoto rezultata). A ta zaključek je lahko posledica nepopolne vsebine indikatorja rezultata.

Dodelitev finančnih sredstev

Dodelitev finančnih sredstev na ukrep (122 in 142) ni pojasnjena. Potrebne bi bile dodatne informacije.

Notranja skladnost

Znotraj prve osi se predvideva vzajemna krepitev obeh ukrepov (122 in 142), saj pričakujemo, da se bodo morali prosilci združiti, da bi izpolnili zahteve ukrepa št. 122 glede minimalne proizvodnje lesa, zlasti za naložbe v gozdno mehanizacijo, pa tudi gozdno infrastrukturo.

Možnih konfliktov in nasprotovanj med ukrepoma št. 122 in 142 in drugimi ukrepi ne zaznamo.

Zaključki

Ukrepa št. 122 in 142 bi lahko bistveno izboljšali na naslednjih področjih:

Opis problemov je treba poglobiti, da se upraviči javna intervencija. To zlasti velja za analizo stanja v zasebnih gozdovih in vprašanja, povezana z organizacijo proizvajalcev v gozdarskem sektorju.

Treba je navesti hierarhijo ciljev in cilje količinsko opredeliti.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Indikatorje, rezultate in upravljanje je treba bistveno izboljšati.

Upravljanje ukrepov je moč izboljšati z vključitvijo Zavoda za gozdove in Kmetijsko-gozdarske zbornice.

Preučiti je treba možnost količinske delitve ukrepa št. 122 na podukrepe (npr. gozdna infrastruktura, gozdna mehanizacija, redčenja in premene gozdov).

Določiti je treba finančna sredstva za različne dejavnosti (podukrepe) znotraj ukrepa št. 122.

Univerza
v Ljubljani *Biotehniška*
fakulteta

*Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja
za Republiko Slovenijo za obdobje 2007-2013*

Opombe k opisu ukrepov

Druga os: Izboljšanje okolja in podeželja

Domžale, september 2006

Ukrep:

Plačila kmetom zaradi omejenih možnosti na gorskih območjih in Plačila kmetom na območjih z omejenimi možnostmi, ki niso gorska območja (Serijski številki ukrepov: 211 in 212)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrepa št. 211 in 212 (imenovana tudi izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi ali kratko OMD plačila) sta upravičena zaradi podpore preprečevanju nadaljnjega opuščanja/zaraščanja zemljišč, kar je povezano z demografskim praznjenjem oddaljenih regij in osiromašenjem podeželja. Izkušnje s plačili OMD, ki so bile v Sloveniji uvedene pred več kot 20 leti, so pozitivne in so se izkazale kot uspešne pri ublažitvi procesa opuščanja kmetijske rabe območij z različnimi omejenimi možnostmi za pridelavo. Visok delež kmetijskih zemljišč v uporabi v OMD (74 %) daje izvajanju teh dveh ukrepov v Sloveniji poseben pomen v gospodarskem, socialnem in političnem smislu. To se odraža tudi pri dodelitvi finančnih sredstev za ukrepa, ki skupaj znašajo skoraj četrtno celotnega proračuna PRP 2007-13.

Cilji ukrepa so količinsko opredeljeni kot ciljna vrednost kmetijskih zemljišč v uporabi v OMD (Tabela 22, str. 72). Ciljna vrednost je 3 % višja od izhodiščnega stanja in se zdi dosegljiva ob upoštevanju pričakovanih učinkov reforme 1. stebra SKP, ki uvaja regionalna plačila (v Sloveniji leta 2007).

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Indikatorji učinka so postavljeni za 7 različnih kategorij OMD (OMD z različnimi stopnjami omejitvenih dejavnikov za kmetijsko pridelavo). So v skladu z 'običajnimi indikatorji učinka' za ukrepa št. 211 in 212, spremljani pa bodo na bolj razpršeni ravni (3 kategorije). Določen je tudi postopek zbiranja podatkov.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Indikatorji rezultata in vpliva niso določeni. Priporočamo pripravo tehničnih listov za ukrepa št. 211 in 212 na podoben način kot v primeru drugih ukrepov PRP, vključno s pripravo tabele s primerljivim kompletom indikatorjev.

Pričakovani rezultati in učinki

Pričakovani rezultati in učinki niso določeni.

Kot pričakovan rezultat bi lahko smatrali ciljno vrednost ohranjanja kmetijskih zemljišč v uporabi v OMD ali celo povečanje kmetijske površine v uporabi v OMD (npr. 10 tisoč ha). Omenjeni cilji se zdijo realni, čeprav so odvisni od splošnega razvoja ekonomskega okolja za kmetijstvo in razvoja podeželja v Sloveniji in jih ni mogoče doseči samo z izravnalnimi plačili za OMD.

Izhodiščne vrednosti glede OMD v Sloveniji v tabeli 22 na str. 72 so drugačne od vrednosti, prikazanih v tabeli 32 na str. 101. Te vrednosti je treba uskladiti in cilje, določene v tabeli 22, ponovno preveriti. V nasprotnem primeru bi ciljne vrednosti pomenile, da se pričakuje zmanjšanje kmetijskih zemljišč v uporabi v OMD.

Pretekle izkušnje

Slovenija ima veliko izkušenj z izplačili podpore za OMD. Program je nadgradnja predhodnega sistema in podpira različne vidike politike v OMD. Žal PRP zagotavlja le nekaj podatkov o izvajanju tega ukrepa za obdobje po slovenskem pristopu k EU. Predlagamo, da se to razširi s kratko analizo vpliva različnih stopenj podpore za OMD. Graditi na preteklih izkušnjah in upoštevati njihov vpliv bi moralo biti načelo, ki bi najbrž znatno izboljšalo učinkovitost takšne podpore na dolgi rok.

Opis ukrepa v bistvu pomeni, da niso predvidene nobene spremembe v primerjavi s predhodnim PRP. Zaradi tega se odpira nekaj vprašanj o učinkovitosti tega ukrepa v prihodnosti. Predlog PRP se drži enake uvrstitve območja in kmetijskih gospodarstev, kot je to bilo v prejšnjih programih. V obsežnem opisu v PRP je predstavljena uporabljena

klasifikacijska metodologija. Vendar pa obstaja nekaj dvomov o tem, kako bo v prihodnosti klasificirana posamezna kmetija. Besedilo ni jasno o tem, kakšen je status podrobne klasifikacije OMD iz poznih osemdesetih let. Dodatni podatki o funkciji te klasifikacije in opis njenega odnosa z uvrstitvijo v OMD skladno z (ES)1257/1999 bi lahko izboljšal predstavitev argumentov za ukrep.

Zneski plačil so prikazani v tabeli 33 (str. 103). Za omenjene zneske ni navedena nobena utemeljitev. Tako kot za plačila SKOP bi bilo treba ta plačila utemeljiti z izračuni. Brez takšnih izračunov ni mogoče dokončati predhodne evalvacije ukrepa.

Iz podrobnega vpogleda v dosedanje izvajanje ukrepa lahko merila upravičenosti in plačilni sistem na enoto ocenimo kot vsaj delno nepravilni. Plačilo na hektar je odvisno tudi od sedeža kmetije in ne le od dejanske ravni omejitvenih dejavnikov posameznega zemljišča, kar kaže na neenako obravnavo kmetov.

Administrativna ureditev in izvajanje

Ker ni predvidenih večjih sprememb v primerjavi z obdobjem 2004-06 (razen potencialne prilagoditve plačil na enoto), uvedeni sistem verjetno ne bo privedel do resnejših težav pri izvajanju.

Stroškovna učinkovitost

Stroškovna učinkovitost ukrepa bi bila lahko objektivno ocenjena le na podlagi predloženih vrednosti za neposredna plačila in vrednostno opredeljenih predvidenih indikatorjev. Popolna evalvacija predloženega besedila ukrepa zaradi manjkajočih podatkov o indikatorjih ni možna.

Ključna teza za argumentacijo ukrepa je, da bo pomemben delež zemljišč v OMD opuščen brez razmeroma visokih plačil za OMD. Obstoječa raven plačil za OMD je ena najvišjih v EU-25. Dani tezi ni predloženo dokazilo in jo lahko ocenjujemo kot precej subjektivno.

Vrednost plačil je navedena implicitno (tabela 33, str. 103). Iz tega se da sklepati, da sprememb plačil na hektar ne bo. O takšni odločitvi kaže

ponovno razmisliti. Z reformo neposrednih plačil v 1. stebru SKP bodo uvedena tudi plačila za travinje. Ta plačila so opravičena s podobnimi cilji kot podpora OMD (t.j. zaščita površin pred opuščanjem). Da bi se izognili prekomerni kompenzaciji, bi bilo treba razmisliti o prilagoditvi plačil za OMD (npr. zmanjšanje za del novega plačila za travinje, pridobljenega v 1. stebru SKP). Privarčevana javna sredstva bi lahko uporabili za izvajanje drugih pomembnih ukrepov PRP.

Dodelitev finančnih sredstev

Če nadaljujemo razpravo iz prejšnjega razdelka, je za zelo visoko dodelitev finančnih sredstev za ta ukrep potrebna čvrstejša utemeljitev in ponovno tehtanje usmeritve PRP v Sloveniji. Z bolj ciljno usmerjeno porabo sredstev (podobno kot z ukrepi prve osi, a tudi z ukrepom št. 214) bi lahko dosegli bolj vzdržne t.j. dolgoročne učinke. Zato priporočamo preusmeritev precejšnjega deleža sredstev, namenjenih ukrepoma št. 211 in 212, v druge namene.

Notranja skladnost

Ta ukrep je skladen z drugimi (pod)ukrepi znotraj druge osi. Prav tako je povezan z nekaterimi ukrepi iz prve osi (višja stopnja investicijske pomoči v OMD) in podpira tudi uspešno izvajanje ukrepov tretje in četrte osi.

Element notranje skladnosti bi lahko bila tudi ocena skladnosti sheme izravnalnih plačil za OMD s shemo neposrednih plačil iz prvega stebra (nova regionalna plačila z začetkom izvajanja reforme SKP iz leta 2003 v letu 2007). Preveriti kaže, ali se pogoji za obe shemi plačil dovolj razlikujejo, ali mogoče obstaja prekomerna kompenzacija in kaj je z additionality izravnalnih plačil za OMD? Razlika med obema je vsaj ta, da so regionalna plačila enotna, plačilo za OMD pa se razlikuje glede na stopnjo omejenih možnosti katastrske občine. Vendar pa skupina ocenjevalcev ne more podati končne presoje o notranji skladnosti ukrepov, ker manjkajo nekatere pomembne informacije.

Zaključek

Celovite ocene ukrepov št. 211 in 212 ni možno predložiti, ker v predloženem PRP manjkajo nekateri osnovni podatki (zlasti indikatorji in argumentacija ravni plačil). Izpostavljamo potrebo po predložitvi kalkulacij, ki bodo izkazovale dodatne stroške za posamezne kategorije OMD.

Obstoječe informacije vodijo do zaključka, da v naslednjem obdobju niso predvidene pomembnejše spremembe v izvajanju ukrepa. Skupina ocenjevalcev želi izpostaviti, da bo z izvedbo reforme 1. stebra SKP v letu 2007 in z njo uvedenim novim regionalnim plačilom za travinje večina površin v OMD upravičenih do obeh plačil (s podobnimi pogoji – v glavnem z navzkrižno skladnostjo) Tak pristop bi lahko racionalizirali znotraj intervencijske logike PRP. Zato ocenjujemo, da se dodelitev finančnih sredstev za ukrepa OMD (211 in 212) lahko zniža brez večje nevarnosti, da bi prišlo do obsežnejšega pojava opuščanja zemljišč ali demografskega praznjenja območij. V smislu pomoči nosilcem odločanja skupina ocenjevalcev posreduje naslednje opombe:

Zasnovno opisa ukrepa je treba bistveno izboljšati; poleg manjkajočih podatkov (npr. indikatorji, argumentacija ravni plačila) je treba izboljšati tudi opis ukrepa.

V primerjavi z ostalimi opisi ukrepov v PRP opis ukrepov št. 211 in 212 precej odstopa tako v obsegu kot glede podrobnosti. Na eni strani predlagamo radikalno skrajšanje opisa ukrepa v PRP, na drugi pa predložitev manjkajočih podatkov. Zadnje velja zlasti za indikatorje ukrepa in upravičenost ravni plačila z rezultati izračuna in/ali drugimi pomembnimi podatki. Podobno kot pri drugih ukrepih PRP je treba pripraviti tehnični list in ga priložiti PRP.

To je treba uvrstiti nekam drugam

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Plačila za OMD so glede na obstoječo davčno zakonodajo obdavčena, kar pa ne velja za kmetijsko-okoljske ukrepe. To ni logično, saj oba ukrepa zagotavljata izravnalna plačila za javno dobro in ne morejo škodovati kot plačila čistega prihodka.

Ukrep:
Okoljska plačila
(Serijska številka ukrepa: 214)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Okoljska plačila kot finančno najmočnejši ukrep slovenskega PRP imajo natančno določeno hierarhijo ciljev. Splošni cilji (spodbujanje tehnologij v skladu z zahtevami potrošnikov, trajnostna uporaba naravnih virov, ohranjanje biološke raznovrstnosti in podeželja) so podprti s specifičnimi cilji (3) skupin podukrepov in operativnimi cilj(i) vsakega od (21) posameznih podukrepov. Cilji niso količinsko opredeljeni in ker manjkajo vse finančne številke (z izjemo skupne vrednosti ovojnice za ukrep), je nemogoče oceniti pomembnost in privlačnost (posameznih) podukrepov. Težko je oceniti tudi, kako realni so kvalitativni cilji, ker ti nimajo opredeljenih ciljnih vrednosti.

Predstavitev upravičenosti ukrepa je pretežno izražena na ravni treh skupin podukrepov in posebej na ravni vsakega posameznega podukrepa. Ta argumentacija je skladna s cilji programa (manj pa z analizo stanja).

Indikatorji, cilji, količinska opredelitev

Indikatorji učinka so v skladu s 'skupnimi indikatorji učinka' za ukrep št. 214 (število kmetijskih gospodarstev, ki prejemajo podporo; površina in skupna površina z dodeljenimi plačili; skupno število pogodb in število odobrenih zahtevkov za ohranjanje genetskih virov). Postopek zbiranja podatkov je določen, ciljne vrednosti na ravni podukrepov pa (še) niso postavljene - z izjemo površine z ekološkim kmetovanjem.

Indikatorji rezultata in vpliva niso opisani.

Splošna priporočila evalvacijskega poročila o sistemu spremljanja stanja (velja za vse ukrepe) je treba resno upoštevati.

Pričakovani rezultati in učinki

Pričakovani rezultati in vplivi niso določeni. Zato ni možna evalvacija po tem kriteriju.

Pretekle izkušnje

Predlagani ukrep temelji na podobnem ukrepu, kot je bil izvajan v prejšnjem programskem obdobju. Nekateri podukrepi so spremenjeni/zamenjani, zato lahko sklepamo, da so pridobljene izkušnje upoštevane. Vendar pa program ne podaja bolj poglobljenega vpogleda v izkušnje, dobljene z dosedanjim izvajanjem ukrepa. Predlagamo, da se skladno s tem dopolni Poglavlje 3.4 PRP. To bi bilo koristno zato, da bi revidirali in morebiti popravili/spremenili nekatere podukrepe (npr. integrirano poljedelstvo, sonaravna reja domačih živali), ki so pogosto izpostavljeni v javni razpravi glede njihove intervencijske logike in upravičenosti v smislu zagotavljanja dodatnih koristi (vprašanje prekomernih kompenzacij).

Administrativna ureditev in izvajanje

Pri pripravi administriranja ukrepa so bile uporabljene izkušnje, pridobljene med PRP 2004-06. Vendar pa lahko manjkajoči finančni okviri na ravni podukrepov pri predlaganem PRP predstavljajo težave pri pripravi/načrtovanju izvajanja ukrepa v letu 2008. Če bodo začetne pogodbene obveznosti za leto 2007 (in torej za obdobje 2007-2011) postavljene previsoko, ne bo ostalo dovolj prostora za širitev (nekaterih) podukrepov skladno z Nacionalnim strateškim razvojem razvoja podeželja 2007-13 (npr. ekološko kmetovanje). Dodatno bi lahko povzročil precej zmede prehod iz starega (še nedokončanega) petletnega pogodbenega obdobja v novo, čeprav se predlog zanj zdi dovolj prožen.

Stroškovna učinkovitost

Ravni plačil za podukrepe niso določene. Zato se ukrepa ne da oceniti s tem merilom.

Skupina ocenjevalcev pa v zvezi s tem vseeno daje nekaj predlogov:

V primeru, da bodo plačila za posamezne podukrepe podobna tistim iz PRP 2004-06, lahko predvidimo nekatere primere stroškovne neučinkovitosti. To velja zlasti za podukrepe kot so integrirano poljedelstvo in sonaravna reja domačih živali, kjer se zdi dosedanja raven plačil vprašljiva z vidika zagotavljanja dodatne javne koristi in prekomerne kompenzacije.

V revidirano verzijo programa je potrebno priložiti sedaj manjkajoče kalkulacije. Posebej poudarjamo potrebo po pravno in ekonomsko ustrezni argumentaciji dodatnih stroškov za posamezne podukrepe. Na morebitne probleme v zvezi s tem posebej opozarjamo pri integrirani proizvodnji.

Skupno število podukrepov je veliko, kar preprečuje preglednost ukrepa. Skupine podukrepov bi najbrž lahko združili v (3) podukrepe, znotraj njih pa opredelili različna plačila za podkategorije, kjer bi to bilo potrebno (npr. integrirana predelava).

Dodelitev finančnih sredstev

Opredelitev vrednosti in argumentacija zanje nista predloženi, zato ovrednotenje ni možno.

Notranja skladnost

Ta ukrep je v splošnem skladen z ukrepi ostalih treh prioritarnih osi. Nekaj prekrivanja je mogoče najti le pri plačilih za OMD in podukrepu sonaravna reja domačih živali. Razlika med obema ukrepoma ni podana.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Notranja skladnost znotraj ukrepa samega (t.j. podukrepi) še ni jasna – delno zaradi manjkajočih finančnih podatkov in delno zaradi nepopolnih podatkov o možni kombinaciji podukrepov (priloga, tabela 2 na str. 74-75).

Zaključek

Prazna tabela o predlogu razčlenitve proračuna in dodelitvi sredstev za podukrepe onemogoča ocenitev podukrepov po merilih stroškovne učinkovitosti in upravičenosti dodelitve finančnih sredstev. Možna ni bila niti kvalitativna ocena dinamike posameznih podukrepov znotraj programskega obdobja. Predložene vsebine za okoljske (pod)ukrepe zato niso zadostovale za njihovo oceno po vseh pomembnih merilih ovrednotenja. Da bi bilo to mogoče, je treba predložiti vsaj informacije o podpori na enoto in dodelitvi finančnih sredstev po podukrepih, vsekakor pa tudi količinska opredelitev indikatorjev ukrepa.

Podajamo nekaj predlogov v podporo finalizaciji PRP:

Zaradi razdelitve v številne podukrepe je kmetijsko-okoljski ukrep manj pregleden. Veliko podukrepov znotraj podskupin bi lahko združili v en sam podukrep, z razlikami plačil za podkategorije, če je potrebno (npr. integrirano poljedelstvo).

Nekatere podukrepe, kot so integrirana pridelava in sonaravna reja domačih živali, bi morali preveriti z vidika ustvarjanja dodatnih koristi in notranje skladnosti, s čemer bi se izognili morebitnim prekomernim kompenzacijam.

V revidirano verzijo programa je potrebno priložiti kalkulacije za vse podukrepe. Posebej poudarjamo potrebo po pravno in ekonomsko ustrezni argumentaciji dodatnih stroškov za posamezne podukrepe. Na morebitne probleme v zvezi s tem posebej opozarjamo pri integrirani proizvodnji.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Poudarjena bi morala biti jasna razlika med plačili za OMD, za nekatere kmetijsko-okoljske podukrepe in za regionalna plačila za travinje (skladno z novim ukrepom prvega stebra SKP).

Bolj jasno bi bilo treba izpostaviti neposredno prekrivanje med nekaterimi kmetijsko-okoljskimi podukrepi in plačili za območja Natura 2000 (ukrep št. 213), ki so že vključena v ukrep št. 214 (npr. 214-III/2 do 214-III/5).

Univerza
v Ljubljani *Biotehniška*
fakulteta

*Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja
za Republiko Slovenijo za obdobje 2007-2013*

Opombe k opisu ukrepov

Tretja os: Izboljšanje kakovosti življenja v podeželskih območjih in spodbujanje diverzifikacije

Domžale, september 2006

Ukrep:

Diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti **(Serijska številka ukrepa: 311)**

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Namen ukrepa je podpora kmetijskim gospodarstvom, ki se odločajo za diverzifikacijo svoje osnovne dejavnosti. Od dosedanje prakse se razlikuje v tem, da so bile prej podpore vezane na dopolnilne dejavnosti na kmetiji, kot so opredeljene v 68. členu Zakona o kmetijstvu (Ur. l. RS, št. 58/00) in navedene v Uredbi o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (Ur. l. RS št. 61/05). Podpore so namenjene (i) predelavi proizvodov, ki niso vključeni v Aneks 1, (ii) neposredni prodaji, (iii) razvoju turizma na kmetiji; (iv) domačim obrtem, (v) pridobivanju energije iz obnovljivih virov, (vi) kompostiranju organskih snovi in (vii) socialnim dejavnostim na kmetijah (skrb za starejše, otroke, terapevtske kmetije).

Ukrep je namenjen izboljševanju produktivnosti dela na kmetijah in spodbujanju novih zaposlitvenih možnosti v nekmetijskih dejavnostih na kmetijah. Utemeljitev javnega interveniranja v tehničnem listu omogoča bolj strukturiran in količinsko opredeljen vpogled v problem kot pregled stanja v analitičnem delu programa. Predlagamo, da se poglavje analiza stanja (poglavje 3.1.4) izboljša z uvodnim tekstom tehničnega lista in ustreznim skrajšanjem slednjega.

Utemeljitev različnih nekmetijskih dejavnosti na kmetiji je dovolj jasna, razen v primeru domačih obrti, kjer njihov tržni potencial ni ocenjen.

Ukrep izhaja iz ugotovitev analize SWOT in je skladen s cilji programa. Navedeni so splošni in specifični cilji ukrepa. Izboljšati bi bilo treba hierarhijo specifičnih ciljev; zaposlitev prednostnih skupin (mladi, ženske) bi morala biti podrejena cilju, ki se nanaša na povečanje zaposlenosti v nekmetijskih ekonomskih dejavnostih na kmetijah.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Cilj povečane BDV na kmetijah ni količinsko opredeljen (ni vključen v seznam indikatorjev), zato ocena ni možna. Predlagamo, da se indikator 'povečana BDV na podprtih kmetijah' uvrsti na seznam indikatorjev. Cilji glede zaposlovanja so realni, vendar ima v tem smislu ukrep težave s stroškovno učinkovitostjo (približno 41.000 EUR/zaposlitev).

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Opisani so indikatorji učinka, rezultata in vpliva. Razen izhodiščnih in finančnih indikatorjev izhodišča niso določena. Ciljne vrednosti so količinsko opredeljene, razen v primeru indikatorjev vpliva. Viri podatkov in postopki zbiranja so opredeljeni le za indikatorje rezultata. Upoštevati bi bilo treba splošna priporočila evalvacijskega poročila o sistemu monitoringa (ki velja za vse ukrepe).

Pričakovani rezultati in učinki

Pričakovani rezultati in vplivi so opisani, priporočamo pa, da se indikator 'nekmetijska BDV na podeželskih območjih' še enkrat premisli, saj je presplošen in se nanaša na celoten vse gospodarske dejavnosti razen kmetijstva. Nadomestiti bi ga bilo treba z indikatorjem, ki bi omogočal merjenje rezultatov tega ukrepa (npr. spremenjena BDV na podprtih kmetijah). Količinsko opredeljene so le ciljne vrednosti, izhodiščnih podatkov pa ni. To je razumljivo, saj je ukrep nov in je izhodišča težko oceniti. Indikator 'ustvarjena nova delovna mesta' je razdeljen na dva dela: 'na kmetiji' in 'izven kmetije'. Ni jasno, ali se to nanaša na neposredne in posredne rezultate ukrepa. Če gre za oceno posrednih rezultatov, opozarjamo, da je le-te težko oceniti in spremljati.

Razdelitev po podprtih dejavnostih kaže, da v glavnem prevladujejo projekti turizma na kmetijah, kar je verjetno realna ocena.

Pretekle izkušnje

Ukrep je nov, zato ni moč črpati neposredno iz preteklih izkušenj. Nekaj izkušenj pa je bilo pridobljenih v prejšnjih shemah za podporo dopolnilnih dejavnosti na kmetijah. Prej tog seznam meril za upravičene dejavnosti je sedaj razširjen.

Administrativna in izvedbena struktura

Izvedbena struktura iz PRP (poglavje 5.3) in tista iz tehničnega lista nista usklajeni. Opis ukrepa v PRP predvideva dve vrsti podpore: (i) investicijsko podporo in (ii) podporo obstoječim dejavnostim (delno kritje stroškov poslovanja). Tehnični list opisuje investicijsko podporo. Izvedbena struktura bi morala biti usklajena med obema omenjenima dokumentoma.

Ker ukrep uvaja novo logiko državnih pomoči za diverzifikacijo kmetijstva, ni veliko znanega o investicijskem potencialu, zlasti v 'novih' dejavnostih, kot so pridobivanje energije iz obnovljivih virov, kompostiranje organskih snovi, socialne dejavnosti na kmetijah. Zato predlagamo, da je razpisni postopek za vse podprte dejavnosti enak in da dodelitev finančnih sredstev posameznim podprtim dejavnostim ni predhodno določena v razpisu.

Splošna merila upravičenosti so podrobno opisana, specifična izbirna merila pa bodo opredeljena v razpisnem postopku. Navedeni seznam izbirnih meril se zdi ustrezen. Starostna meja upravičencev bi lahko bila nižja od 60 let.

Priporočen je dvostopenjski postopek za izbiro projektov. Projekti bodo izbrani po merilu prvi prispe-prvi dobi, pod pogojem, da je vloga uspešno prešla postopek ocenjevanja. Merila za ocenjevanje vlog so opisana zelo na splošno in jih je zato težko oceniti. Ker je ustvarjanje delovnih mest navedeno kot primarni cilj ukrepa, je nekaj pozornosti treba posvetiti tudi zaposlitvenim možnostim projekta.

Splošni stroški (npr. plačila za arhitekta, svetovanje, licence, študije izvedljivosti itd.) so navedeni kot upravičeni stroški, vendar njihova maksimalna vrednost ni navedena. Predlagamo, da se ti stroški omejijo na določen odstotek skupnih stroškov projekta.

Stroškovna učinkovitost

Strošek na rezultat (okoli 41.000 EUR/zaposlitev) se zdi visok in kaže na to, da je možno stroškovno učinkovitost ukrepa izboljšati. Med

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

upravičenimi dejavnostmi je načrtovana podpora za investicije v maloprodajo. Razen možnih zakonskih omejitev glede državnih pomoči v dejavnost maloprodaje imamo ocenjevalci resne zadržke glede podpor za investicije v maloprodajo iz ekonomskih vzgibov. Tovrstna aktivnost je v popolnem nasprotju s tržnimi trendi intenzivne koncentracije na področju maloprodaje (več o tem je možno najti v številnih empiričnih študijah). Verjetnost, da bi ukrep uspešno obrnil omenjene trende, je izjemno majhna. Navade pri potrošnji (tudi na podeželju) so se spremenile. Podpora investicijam v maloprodajo bi spodbudila projekte, ki gospodarsko niso sposobni preživetja, zaradi tega predlagamo, da se ta dejavnost ponovno preuči.

Dodelitev finančnih sredstev

Najnižja pomoč v okviru tega ukrepa je določena v višini 2.000 EUR, kar je precej malo. Predlagamo, da se v tem oziru prilagodi ukrepu 312 (5.000 EUR).

Kar zadeva dodeljena sredstva, so dodelitve finančnih sredstev znotraj tega ukrepa druge največje v okviru 3. osi. Zaradi potreb in potencialov na področju diverzifikacije na kmetiji bi bilo možno dodeljena sredstva povečati. To bi šlo lahko na račun ukrepa 312, kjer so dodeljena finančna sredstva v okviru 3. osi daleč najvišja in kjer so na začetku trajanja programa možni tudi problemi absorpcije (ukrep je nov, administrativna struktura še ni vzpostavljena, upravičenci ne bodo imeli vseh potrebnih informacij).

Notranja skladnost

Poudarjena je skladnost ukrepa z ukrepoma št. 322 in 331. Izogniti se je treba morebitnim vsebinskim prekrivanjem aktivnosti, ki se nanašajo na 'podporo socialnim dejavnostim' znotraj tega ukrepa in znotraj ukrepa št. 312.

Zaključek

Ukrep št. 311 "Diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti" je glede na analizo stanja slovenskega kmetijstva upravičen, vendar bi se dalo

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

bistveno izboljšati zasnovo ukrepov, zlasti v smislu določitve in količinske opredelitve indikatorjev. Nekaj konkretnih priporočil:

Izvedbena struktura iz PRP (poglavje 5.3) in tista iz tehničnega lista nista usklajeni (samo investicijske podpore ali tudi kritje stroškov poslovanja?). Priporočamo njuno uskladitev.

Predlagamo umik podpore za naložbe v maloprodajo s seznama upravičenih dejavnosti.

Izogniti se je treba prekrivanjem med aktivnostjo 'podpora socialnim dejavnostim' znotraj tega ukrepa in znotraj ukrepa št. 312.

Ukrep:

Podpora ustanavljanju in razvoju podjetij (Serijska številka ukrepa: 312)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep predvideva finančno podporo (obstoječim ali novim) mikro podjetjem na podeželju. Upravičene dejavnosti so razdeljene na tri dele: (i) investicijska podpora izbranim dejavnostim (alternativne turistične storitve, socialne storitve in predelava proizvodov, ki niso vključeni v Aneks I); (ii) podpora nakupu opreme v mikro podjetjih in (iii) podpora za kritje stroškov poslovanja mikro podjetij.

Podjetništvo na podeželju je za nacionalno politiko razvoja podeželja novo področje. Ukrep se loteva pomanjkanja kakovostnih zaposlitev in podjetniške iniciative na podeželju. Težava je dobro utemeljena v tehničnem listu (utemeljitev ukrepa), manj pa v poglavju analize v PRP. Predlagamo, da se to poglavje izboljša. Besedilo o podjetništvu na podeželju v tem poglavju se lahko nadomesti z (posodobljenim in boljše zasnovanim) uvodnim besedilom tehničnega lista. Temu primerno naj bo skrajšana (precej dolga) utemeljitev ukrepa v tehničnem listu.

Ukrep je podprt z analizo SWOT in skladen s cilji programa.

Navedeni so splošni in specifični cilji ukrepa. Hierarhijo med specifičnimi cilji bi se dalo izboljšati; zaposlovanje prednostnih skupin (mladi, ženske) naj bo podrejeno cilju, ki se nanaša na povečanje zaposlenosti v podeželskih mikro podjetjih. Specifični cilji, ki delijo nova delovna mesta na tiste na kmetiji in tiste izven kmetije, bi lahko bili izpuščeni, saj ta ukrep ni namenjen diverzifikaciji na kmetijah.

Cilj 'razvoj mikro podjetij na podeželju' je količinsko opredeljen le kot ciljna vrednost (št. podprtih projektov), niso pa podane izhodiščne vrednosti. Kot izhodišče bi bilo treba dodati število obstoječih mikro podjetij na podeželju. Predlagamo, da se indikator 'BDV v nekmetijskem sektorju', ki je presplošen, nadomesti z indikatorjem 'povečanje BDV v

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

(opcija: podprtih) mikro podjetjih na podeželju'. Cilji, ki se nanašajo na zaposlovanje, so optimistični, zlasti zaradi visoke stopnje umrljivosti novoustanovljenih podjetij.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Opisani so indikatorji učinka, rezultata in vpliva. Razen izhodiščnih in finančnih indikatorjev izhodišča niso določena. Ciljne vrednosti so količinsko opredeljene, razen v primeru indikatorjev vpliva. Viri podatkov in postopki zbiranja so opredeljeni le za indikatorje rezultata. Upoštevati bi bilo treba splošna priporočila evalvacijskega poročila o sistemu monitoringa (ki velja za vse ukrepe).

Pričakovani rezultati in učinki

Pričakovani rezultati in vplivi so opisani v tehničnem listu, svetujemo pa, da se še enkrat razmisli glede vključitve indikatorja vpliva 'rast BDP', saj je presplošen (nanaša se na celotno gospodarstvo). Nadomestiti bi ga bilo mogoče z indikatorjem, ki bi omogočal merjenje rezultatov tega ukrepa (npr. povečana BDV v podprtih podjetjih). Količinsko opredeljene so le ciljne vrednosti, kar je razumljivo, saj je ukrep nov in je izhodišča težko oceniti. Ciljne vrednosti za indikatorje vpliva niso navedene. Ni potrebno, da je indikator 'ustvarjena nova delovna mesta' razdeljen na tista, ustvarjena 'na kmetiji' in 'izven kmetije'.

Cilji, ki se nanašajo na ustvarjanje delovnih mest, predvidevajo tri delovna mesta na projekt, kar je precej optimistično.

Pretekle izkušnje

Ukrep je nov, zato ni moč črpati neposredno iz preteklih izkušenj.

Administrativna in izvedbena struktura

Izvedbena struktura iz PRP (poglavje 5.3) in tista iz tehničnega lista nista usklajeni. Ukrepi v PRP so razdeljeni na tri skupine: (A) investicijska podpora izbranim dejavnostim (alternativne turistične dejavnosti, socialne storitve), (B) investicijska podpora predelavi proizvodov, ki niso vključeni v Aneks I, in (C) podpora za kritje stroškov poslovanja mikro

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

podjetij. Tehnični list pa razlikuje med: (A) investicijsko podporo izbranim dejavnostim (alternativne turistične dejavnosti, socialne storitve in predelava proizvodov, ki niso vključeni v Aneks I), (B) podpora nakupu opreme za mikro podjetja in (C) podpora za kritje stroškov poslovanja mikro podjetij. Izvedbena struktura bi morala biti usklajena.

Priporočen je dvostopenjski postopek za izbiro projektov. Projekti bodo izbrani po merilu prvi prispe-prvi dobi, pod pogojem, da je vloga uspešno prešla postopek ocenjevanja. Merila za ocenjevanje vlog so opisana zelo na splošno in jih je zato težko oceniti. Ker je ustvarjanje delovnih mest navedeno kot primarni cilj ukrepa, je nekaj pozornosti treba posvetiti tudi zaposlitvenim možnostim projekta.

Splošni stroški (npr. plačila za arhitekta, svetovanje, licence, študije izvedljivosti itd.) so navedeni kot upravičeni stroški, vendar njihova maksimalna vrednost ni navedena. Predlagamo, da se ti stroški omejijo na določen odstotek skupnih stroškov projekta.

Izvedbena struktura za točko (C) podpora za kritje stroškov poslovanja mikro podjetij ne navaja, ali gre za enotno plačilo ali za plačila v daljšem obdobju.

Med upravičenimi stroški pod točko (C) so tudi davki. To bi bilo treba še enkrat premisliti.

Stroškovna učinkovitost

Če ga primerjamo z ukrepom št. 311, bo ta ukrep stroškovno učinkovitejši (26.000 EUR/zaposlitev, kar je za tretjino manj).

Dodelitev finančnih sredstev

Finančne določbe pod točko (C) podpora za kritje stroškov poslovanja mikro podjetij navajajo minimalne in maksimalne stopnje podpore na zaposlenega. Ni pa navedeno, ali se zneski nanašajo na eno leto ali na daljše obdobje. Kar zadeva dodeljena sredstva, je znesek, namenjen za ta ukrep, daleč najvišji znotraj tretje osi. Zaradi absorpcijskih težav, ki se lahko pojavijo vsaj na začetku programskega obdobja (ukrep je nov,

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

administrativni sistem še ni vzpostavljen, upravičencem primanjkuje informacij), bi sredstva, dodeljena temu ukrepu, lahko zmanjšali.

Notranja skladnost

Poudarjena je skladnost ukrepa z ukrepi št. 311, 322 in 331. Izogniti se je treba morebitnim vsebinskim prekrivanjem aktivnosti, ki se nanašajo na 'podpore socialnim dejavnostim' znotraj tega ukrepa in znotraj ukrepa št. 311.

Treba je preučiti tudi razmerje med podporo podjetništvu znotraj tega ukrepa in morebitnimi podobnimi ukrepi v okviru kohezijske politike ali tovrstnimi ukrepi v okviru nacionalnih politik.

Zaključek

Predlagamo, da se ukrep bistveno izboljša, zlasti glede njegove zasnove in administrativne strukture. Glavna priporočila so:

Izboljšati je treba poglavje analize. Besedilo o podjetništvu na podeželju se lahko nadomesti z (posodobljenim in bolje zasnovanim) uvodnim besedilom tehničnega lista. Temu primerno naj bo skrajšana (precej dolga) utemeljitev ukrepa v tehničnem listu.

Hierarhijo med specifičnimi cilji bi se dalo izboljšati (zaposlovanje prednostnih skupin (mladi, ženske) naj bo podrejeno cilju, ki se nanaša na povečanje zaposlenosti v podeželskih mikro podjetjih).

Treba je ponovno preučiti in izboljšati sistem indikatorjev. (npr. (i) nadomestitev indikatorja 'BDV v nekmetijskem sektorju', ki je presplošen, z indikatorjem 'povečanje BDV v (opcija: podprtih) mikro podjetjih na podeželju'; (ii) doda naj se izhodiščni indikator 'število obstoječih mikro podjetij na podeželju').

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Izvedbena struktura iz PRP (poglavje 5.3) se razlikuje s tisto iz tehničnega lista. Uskladiti bi bilo potrebno opis upravičenih dejavnosti v PRP in tehničnih listih ukrepov.

Upravičeni stroški: (i) predlagana je omejitev splošnih upravičenih stroškov (npr. svetovanje, študije izvedljivosti itd.); (ii) ponovno je treba preučiti vključitev davkov med upravičene stroške.

Izoginiti se je treba prekrivanjem med aktivnostjo 'podpora socialnim dejavnostim' znotraj tega ukrepa in znotraj ukrepa št. 311.

Priporočamo, da se preuči razmerje med podporo podjetništvu znotraj tega ukrepa in možnimi podobnimi ukrepi v okviru kohezijske politike ali nacionalnimi ukrepi.

Ukrep:

Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo (Serijska številka ukrepa: 321)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Cilj ukrepa je izboljšati življenjske in delovne pogoje na podeželju s sofinanciranjem: (A) ustvarjanja pogojev za izvajanje dejavnosti prostega časa (npr. kultura, šport) ter zagotavljanja dostopa do interneta in spodbujanja e-učenja, (B) javnih storitev (javni prevoz, potujoče trgovine itd.) in vzpostavitev lokalne infrastrukture za njihovo izvajanje.

Ukrep je usmerjen na težave, povezane s problematiko dostopa do javnih storitev na podeželju (zlasti za starejše in socialno šibkejša dele podeželskega prebivalstva) in slabe socialne infrastrukture. Te težave bi bilo potrebno natančneje opisati v poglavju analize, da bi povezali potrebe in načrtovane ukrepe. Ukrep je sicer skladen z ugotovitvami SWOT analize.

Navedeni so le splošni cilji ukrepa (boljši življenjski pogoji, večje možnosti za zaposlitev, ohranjanje demografske strukture na podeželju). Ker je raven ciljev le ena, hierarhije ciljev ne moremo komentirati.

Cilji so količinsko opredeljeni z indikatorji neto migracij (neopredeljen), dostopnosti interneta na podeželju (navedena le ciljna vrednost) in rast BDP v nekmetijskem sektorju. Ker ukrep zagotavlja le zanemarljiv neposreden ekonomski učinek, bi indikator, ki se nanaša na BDP lahko izpustili.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Opisani so indikatorji učinka, rezultata in vpliva. Razen izhodiščnih in finančnih indikatorjev izhodišča niso določena. Ciljne vrednosti so količinsko opredeljene, razen v primeru indikatorjev vpliva. Viri podatkov in postopki zbiranja so opredeljeni le za indikatorje rezultata. Upoštevati

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

bi bilo treba splošna priporočila evalvacijskega poročila o sistemu monitoringa (ki velja za vse ukrepe).

Pričakovani rezultati in učinki

Pričakovani rezultati in učinki so opisani. Indikatorja, povezana z BDP in novimi delovnimi mesti, bi lahko bila izpuščena, saj ukrep ne zagotavlja materialnih učinkov v tem smislu (in temu niti ni namenjen).

Ciljna vrednost indikatorja rezultata, ki se nanaša na število prebivalcev, ki bodo imeli korist od ukrepa (855.000 oseb ali 1.500 oseb na projekt), se zdi precejšena.

Pretekle izkušnje

Ukrep je nov, zato ni moč črpati neposredno iz preteklih izkušenj.

Administrativna in izvedbena struktura

Izvedbena struktura razlikuje med dvema vrstama podpore, ki jo predvideva ta ukrep, t.j. (A) ustvarjanje pogojev za izvajanje dejavnosti prostega časa in zagotavljanje dostopa do interneta ter (B) javne storitve in vzpostavitev lokalne infrastrukture za njihovo izvajanje.

Glede na to, kako podrobno so opisana v tehničnem listu, lahko merila upravičenosti ocenimo za ustrezna.

Priporočen je dvostopenjski postopek za izbiro projektov. Projekti bodo izbrani po merilu prvi prispe-prvi dobi, pod pogojem, da je vloga uspešno prešla postopek ocenjevanja. Merila za ocenjevanje vlog so opisana zelo na splošno in jih je zato težko oceniti.

Stroškovna učinkovitost

Povprečna vrednost javnih sredstev se ocenjuje na približno 20.000 EUR/projekt. Zaradi različnega značaja in obsega upravičenih dejavnosti je ukrep po merilu stroškovne učinkovitosti težko oceniti.

Dodelitev finančnih sredstev

Za izvajanje tega ukrepa je namenjenih okrog 8 odstotkov vseh sredstev znotraj tretje osi.

Notranja skladnost

Ukrep je skladen zlasti z ukrepom št. 322; infrastrukturna usposobitev, ki je predmet ukrepa št. 322, se lahko učinkovito nadgrajuje v okviru tega ukrepa.

V tehničnem listu je navedeno: 'ukrep je podoben dejavnostim iz Operativnega programa za krepitev regionalnih razvojnih potencialov v obdobju 2007-2013'. Pomembno je, da se zariše jasna ločnica med temi dejavnostmi.

Zaključek

Ukrep je široko opredeljen, argumentacija se sklicuje na pomanjkljivosti podeželske infrastrukture. Zasnova ukrepa je šibka kar zadeva indikatorje in splošno administrativno strukturo in bi jo bilo koristno izboljšati. Nekaj predlogov:

Težavo bi bilo potrebno natančneje opisati v poglavju analize, da bi povezali potrebe in načrtovane ukrepe.

Treba je določiti hierarhijo med specifičnimi ukrepi.

Sistem indikatorjev bi kazalo ponovno preučiti in izboljšati (npr. indikator BDP bi lahko bil izpuščen, določene bi lahko bile bolj realne ciljne vrednosti).

Treba bi bilo zarisati jasno ločnico med tem ukrepom in podobnimi dejavnostmi iz Operativnega programa za krepitev regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007-2013.

Ukrep:

Obnova in razvoj vasi (Serijska številka ukrepa: 322)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep je namenjen podpori naložbam v funkcionalno infrastrukturo širšega pomena v podeželskih naseljih (npr. večnamenski objekti, info centri, skupna infrastruktura za različne namene (prosti čas in rekreacija, otroška igrišča itd.), tematske poti, obnova vaških središč). V primerjavi z dosedanja prakso se raznolikost upravičencev povečuje (poleg občin še nevladne organizacije, ki izvajajo javne dejavnosti).

Utemeljitev ukrepa v tehničnih listih je dobro izdelana in ustrezna. To pa ne velja v celoti za analizo stanja v PRP, kjer so potrebe po izboljšanju kakovosti funkcionalne infrastrukture širšega pomena v podeželskih naseljih izražene samo posredno. Predlagamo, da se poglavje z analizo stanja nadgradi z uvodnim besedilom tehničnega lista.

Okrepiti je treba tudi povezavo med ugotovitvami SWOT analize in ukrepom; doslej je med slabostmi navedena le ena slabost tega ukrepa ('pomanjkljiva socialna in fizična infrastruktura'). Ukrep je skladen s cilji programa.

Navedeni so le splošni cilji ukrepa (gradnja in obnova podeželske infrastrukture skupnega pomena in zagotovitev boljših življenjskih pogojev). Ker gre za samo eno raven ciljev, hierarhije ciljev ne moremo komentirati.

Cilji so količinsko opredeljeni z indikatorji neto migracij (neopredeljen), dostopnosti do interneta na podeželju (navedena je le ciljna vrednost) in rast BDP v nekmetijskem sektorju.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Opisani so indikatorji učinka, rezultata in vpliva. Razen izhodiščnih in finančnih indikatorjev izhodišča niso določena. Ciljne vrednosti so

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

količinsko opredeljene, razen v primeru indikatorjev vpliva. Viri podatkov in postopki zbiranja so opredeljeni le za indikatorje rezultata. Upoštevati bi bilo treba splošna priporočila evalvacijskega poročila o sistemu monitoringa (ki velja za vse ukrepe).

Pričakovani rezultati in učinki

Pričakovani rezultati in učinki so opisani.

Ciljna vrednost indikatorja rezultata, ki se nanaša na število prebivalcev, ki ima od ukrepa korist (375.000 oseb ali 1.500 oseb na projekt), ni realna.

Ker ukrep v tem smislu ne zagotavlja materialnih učinkov (in temu niti ni namenjen), bi bila lahko indikatorja, povezana z BDP in novimi delovnimi mesti, bi lahko bila izpuščena

Pretekle izkušnje

Program izhaja iz prejšnjih shem za podporo različnih vidikov obnove vasi. Obseg ukrepa je zdaj bistveno večji (prejšnji projekti so se nanašali večinoma na promet/komunalno infrastrukturo ali pa na urbanistične izboljšave v vaseh), zato je primerjava toliko težja.

Administrativna in izvedbena struktura

Ukrep izčrpno navaja upravičene dejavnosti. Splošna merila upravičenosti so jasna in logična. Edina izjema je ciljna skupina; tu so poleg občin kot potencialni upravičenci navedene tudi nevladne organizacije. Po tej definiciji javne ustanove (kot npr. svetovalne, raziskovalne in izobraževalne organizacije) niso med potencialnimi upravičenkami. Predlagamo, da se definicija ciljne skupine preoblikuje v 'občine in neprofitne organizacije'.

V nasprotju z drugimi ukrepi tretje osi izbirna merila kažejo, da bodo vloge podvržene postopku ocenjevanja. Merila za ocenjevanje vlog so opisana zelo na splošno in jih je težko oceniti. Pojavila se je tudi napaka, ki govori o 'lokaciji kmetijskega gospodarstva'; to je treba zamenjati z 'lokacija projekta'.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

Splošni stroški (npr. plačila za arhitekto, svetovanje, licence, študije izvedljivosti itd.) so navedeni kot upravičeni stroški, vendar njihova maksimalna vrednost ni navedena. Predlagamo, da se ti stroški omejijo na določen odstotek skupnih stroškov projekta.

Stroškovna učinkovitost

Povprečna vrednost javnih sredstev se ocenjuje na približno 100.000 EUR/projekt. Zaradi različnega značaja in obsega upravičenih dejavnosti je ukrep po merilu stroškovne učinkovitosti težko oceniti.

Dodelitev finančnih sredstev

Za izvajanje tega ukrepa je namenjenih okrog 20 odstotkov vseh sredstev znotraj tretje osi.

Notranja skladnost

Ukrep je skladen zlasti z ukrepom št. 323.

Zaključek

Ukrep ima tradicijo v slovenski politiki razvoja podeželja. V PRP je ta ukrep razširjen, a kaže podobne pomanjkljivosti kot drugi predlagani ukrepi (manjkajo indikatorji, nezadostna količinska opredelitev indikatorjev). Poleg odprave naštetih pomanjkljivosti predlagamo naslednje:

Poglavje analize je treba ponovno preučiti glede potreb po izboljšanju kakovosti funkcionalne infrastrukture.

Določiti je treba hierarhijo specifičnih ciljev.

Predlagamo preoblikovanje ciljne skupine potencialnih upravičencev ('občine in neprofitne organizacije' namesto 'občine in nevladne organizacije').

Ukrep:
Ohranjanje in izboljševanje dediščine
podeželja
(Serijska številka ukrepa: 323)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep predvideva podpore za ohranjanje naravne in kulturne dediščine lokalnega pomena. Seznam dejavnosti je obsežen in zajema podpore za (i) naložbe v nepremične in premične predmete z lastnostmi (zgodovinske, kulturne, tehnične) dediščine, (ii) stalne razstave kulturne dediščine in (iii) naložbe v naravne vrednote.

Ukrep je skozi celoten program jasno in dosledno argumentiran. Na kratko je opisan v poglavju analize in v analizi SWOT, ki povezuje kulturno dediščino z razvojem turističnih potencialov. Iz tega vidika ukrep (vsaj posredno) prispeva k zastavljenim ciljem programa znotraj tretje prednostne osi.

Ukrep navaja le en cilj, t.j. ohranjanje dediščine podeželja. Cilji bi morali biti bolj razdelani in odražati pričakovane koristi ukrepa.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Indikatorji učinka, rezultata in vpliva so povzeti iz 'draft measure fiches'. Razen izhodiščnih in finančnih indikatorjev izhodišča niso določena. Ciljne vrednosti so količinsko opredeljene, razen v primeru indikatorjev vpliva.⁶ Viri podatkov in postopki zbiranja so opredeljeni le za indikatorje rezultata. Upoštevati bi bilo treba splošna priporočila evalvacijskega poročila o sistemu monitoringa (ki velja za vse ukrepe).

Pričakovani rezultati in učinki

Cilji so količinsko opredeljeni le kot število podprtih projektov (indikatorji učinka). Ker ni podana izhodiščna informacija (npr. potencialna območja,

⁶ Ker ukrep ni namenjen zagotavljanju materialnih rezultatov v smislu povečanja števila prebivalcev ali delovnih mest ali gospodarske rasti, je ciljne vrednosti težko opredeliti.

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

število v preteklosti podprtih projektov), je težko presoditi ali so zastavljeni cilji realni ali ne.

Pretekle izkušnje

Ukrep kot tak je nov. Vendar pa so bile dejavnosti iz tega ukrepa že izvajane v okviru projektov CRPOV. Skupen obseg odobrenih javnih sredstev je višji. Merila upravičenosti so za novi ukrep manj stroga (prej je bila podpora ozemeljsko omejena). Za novi pristop bodo potrebna jasna izbirna merila.

Administrativna in izvedbena struktura

Ker ukrep ni povsem nov, lahko tako izvajalci kot upravičenci izhajajo iz preteklih izkušenj. Ukrep lahko računa na visoko zanimanje s strani upravičencev. Možno ozko grlo je postopek izbire projektov. Tehnični list ni jasen glede izbirnega postopka (ocenjevanje ali prvi prispe-prvi dobi?). Med izbirnimi merili ni meril za podprto naravno dediščino. Prav tako med njimi ni omenjena možnost ustvarjanja delovnih mest/dohodka.

Splošni stroški (npr. plačila za arhitekta, svetovanje, licence, študije izvedljivosti itd.) so navedeni kot upravičeni stroški, vendar njihova maksimalna vrednost ni navedena. Predlagamo, da se ti stroški omejijo na določen odstotek skupnih stroškov projekta.

Stroškovna učinkovitost

Zaradi pomanjkanja izhodiščnih vrednosti ukrepa po merilu stroškovne učinkovitosti ni mogoče oceniti.

Dodelitev finančnih sredstev

Za izvajanje tega ukrepa je namenjenih okrog 5 odstotkov vseh sredstev znotraj tretje osi.

Notranja skladnost

V tehničnem listu je poudarjena skladnost z ukrepom št. 322. Ker ta ukrep potencialno zagotavlja predpogoje za razvoj dejavnosti, ki ustvarjajo dohodek/delovna mesta, bi bile lahko omenjene tudi povezave z ukrepoma št. 311 in 312. V delu, ki se nanaša na naravno dediščino, bi

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

se moral ukrep povezati z okoljskimi ukrepi (zlasti dejavnosti znotraj II in III skupine slovenskega kmetijsko-okoljskega programa).

Zaključek

Ukrep je upravičen, vendar je treba njegovo zasnovo bistveno izboljšati, zlasti glede opisa indikatorjev, ciljev, rezultatov in izidov, da se omogoči učinkovit sistem spremljanja in vrednotenja.

Ukrep:

Specifično usposabljanje in informiranje upravičencev za podjetništvo in dvig usposobljenosti na podeželju (Serijska številka ukrepa: 331)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep je namenjen razširitvi znanj, ki veljajo za ključna v smislu izboljšanja zaposljivosti in razvoja podjetništva na podeželju. Prednostni ciljni skupini sta ženske in mladi. Ukrep zajema tri aktivnosti: (A) sofinanciranje usposabljanja za povečanje usposobljenosti podeželskega prebivalstva (tradicionalne podeželske spretnosti, socialne spretnosti, spretnosti za uporabo IT, tuji jeziki, dvig ozaveščenosti glede prehrabnih vprašanj, povezanih z zdravjem); (B) sofinanciranje usposabljanja na področju podjetništva in (C) priprava novih programov usposabljanja.

Ukrep upošteva element človeškega kapitala v vprašanjih ekonomske diverzifikacije in kakovosti življenja na podeželju. Kot tak povsem ustreza ciljem programa znotraj tretje prednostne osi. Povezava med ukrepom in izidom analize SWOT je jasna.

Težave in izzivi podeželskega podjetništva so opisani v poglavju analize, še bolj natančno pa v tehničnem listu (v delu 'Utemeljitev ukrepa'). Zato predlagamo, da se opis trenutnega stanja iz analize nadomesti z opisom iz tehničnega lista.

Cilji ukrepa so navedeni le kvalitativno ('povečanje števila udeležencev vseživljenjskega učenja'), zato jih težko komentiramo.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Opisani so indikatorji učinka, rezultata in vpliva. Razen izhodiščnih in finančnih indikatorjev izhodišča niso določena. Ciljne vrednosti so količinsko opredeljene. Viri podatkov in postopki zbiranja so opredeljeni

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

le za indikatorje rezultata. Upoštevati bi bilo treba splošna priporočila evalvacijskega poročila o sistemu monitoringa (ki velja za vse ukrepe).

Pričakovani rezultati in učinki

Cilji so količinsko opredeljeni le kot število podprtih projektov (indikatorji učinka). Ker ni podana izhodiščna informacija (npr. potencialne lokacije, število podprtih projektov v preteklosti), je težko presoditi ali so zastavljeni cilji realni ali ne.

Pretekle izkušnje

Pretežni del dejavnosti, ki jih predvideva ta ukrep, se trenutno izvaja skozi program 'vavčerskega svetovanja' preko Javne agencije za podjetništvo in tuje investicije (JAPTI). Da se izognemo dodatnim organizacijskim težavam in stroškom, priporočamo da ukrep ostane (skupaj z novimi podprtimi dejavnostmi) v programu.

Administrativna in izvedbena struktura

Pojavlja se nekaj nekonsistentnosti in odprtih vprašanj glede seznama upravičenih dejavnosti v delu (A):

Turizem in rekreacija sta navedena kot 'tradicionalne podeželske spretnosti'; bolje bi jih bilo opredeliti kot 'druge spretnosti', npr. socialne storitve, tuji jeziki itd.

Spretnosti za uporabo IT, tuji jeziki: vsa ta področja trenutno niso upravičena za programe usposabljanja v okviru JAPTI.

Eden od programov je 'Programi za dvig ozaveščenosti glede zdrave prehrane'; to nekako ne spada v koncept usposabljanja. Če gre le za kampanjo za dvig ozaveščenosti in ne za program usposabljanja, bi ga bilo smotrno odstraniti s seznama upravičenih dejavnosti.

Dve možni neskladnosti glede meril upravičenosti:

Ukrep meri na podeželsko prebivalstvo v naseljih z manj kot 1.500 prebivalci. Del dejavnosti pod tem ukrepom se

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja 2007-2013

nanaša na pripravo novih programov usposabljanja (del C). Ali to pomeni, da se lahko za pripravo novih programov usposabljanja prijavijo le podjetja iz zgoraj opredeljenih podeželskih naselij?

Merila izključujejo javne institucije kot izvajalce programov usposabljanja. To je treba premisliti, saj bi tudi te institucije lahko učinkovito sodelovale v programih usposabljanja.

Tehnični list ni jasen glede izbirnega postopka (ocenjevanje ali prvi prispe-prvi dobi?). Med izbirnimi merili za del (C) merilo, povezano s povpraševanjem/potrebo po spretnosti/sposobnosti, ki ga zagotovi program.

Stroškovna učinkovitost

Ukrep predvideva 100% kritje stroškov za '*Programe za dvig ozaveščenosti glede zdrave prehrane*'. Razen navedenih pridržkov glede te dejavnosti razlogi za tako finančno določbo niso pojasnjeni.

Maksimalni upravičeni stroški za usposabljanje so 3.500 EUR/osebo na leto, kar se zdi kar visoko (ustreza stroškom magistrskega študija).

Dodelitev finančnih sredstev

Za izvajanje tega ukrepa je namenjeno okrog 3 odstotke vseh sredstev znotraj tretje osi. To se zdi nekoliko nizko.

Notranja skladnost

Ukrep bo imel koristen vpliv na vse ukrepe znotraj tretje osi, zlasti ukrepa št. 311 in 312.

Možno je prekrivanje med programi znotraj tega ukrepa in tistimi znotraj ukrepa št. 111. To zlasti velja za spretnosti, potrebne za dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Tovrstnim prekrivanjem se je treba izogibati ter ukrepe jasno razlikovati. Predlagamo, da se ukrep št. 111 usmeri na tehnične spretnosti, ta ukrep pa na podjetniške/vodstvene spretnosti.

Zaključek

Poleg pomanjkljivosti v zasnovi ukrepa (vzpostavitev učinkovitega sistema monitoringa in evalvacije) ukrep pušča odprto možnost za nekatera vprašanja, ki jih je treba preučiti v končni različici programa:

Možno je prekrivanje med programi znotraj tega ukrepa in tistimi znotraj ukrepa št. 111. To zlasti velja za spretnosti, potrebne za dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Tovrstnim prekrivanjem se je treba izogibati ter ukrepe jasno razlikovati. Predlagamo, da se ukrep št. 111 usmeri na tehnične spretnosti, ta ukrep pa na podjetniške/vodstvene spretnosti.

Eden od programov je 'Programi za dvig ozaveščenosti glede zdrave prehrane'; iz tega opisa je moč sklepati, tovrstni programi ne spadajo v koncept usposabljanja. Če gre le za kampanjo za dvig ozaveščenosti in ne za program usposabljanja, bi ga bilo smotrno odstraniti s seznama upravičenih dejavnosti.

Univerza
v Ljubljani *Biotehniška*
fakulteta

*Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja
za Republiko Slovenijo za obdobje 2007-2013*

Opombe k opisu ukrepov

Četrta os: Leader

Domžale, september 2006

Ukrep:
Izvajanje lokalnih razvojnih strategij
(Serijska številka ukrepa: 41)

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep je namenjen sofinanciranju projektov, ki jih lokalne akcijske skupine (LAS) izberejo za prednostne projekte na svojem ozemlju.

Ukrep izhaja neposredno iz cilja programa, ki se nanaša na potrebo po izvajanju lokalnih razvojnih strategij. Poleg tega je zasnovan skladno z ugotovitvami analize stanja in s SWOT analizo PRP.

Cilji ukrepa bi morali biti jasneje opredeljeni in po potrebi opisani v hierarhičnem vrstnem redu.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Opisani so izhodiščni indikator ter indikatorji učinka in rezultata, izhodiščne vrednosti pa niso določene. To je razumljivo, saj ukrep ni neposredno primerljiv z dosedanjimi 'Razvojni programi podeželja' (RPP). Podobno velja tudi za ostala dva ukrepa v okviru pristopa Leader. Ciljne vrednosti so količinsko opredeljene, viri podatkov in postopki zbiranja pa so opredeljeni le za indikatorje učinka. Tako kot pri drugih ukrepih tudi tu priporočamo, da se nadalje razvije sistem za spremljanje.

Pričakovani rezultati in učinki

Indikatorji količinsko opredeljujejo učinke in rezultate ukrepa. Indikatorji kažejo, da bo podprtih približno 20 lokalnih razvojnih strategij, njihova vrednost v javnih sredstvih pa znaša povprečno 1 mio EUR. Skupno število pričakovanih projektov je 250 (t.j. 12,5 projekta na eno lokalno strategijo). Upoštevajoč odobrena javna sredstva in finančne omejitve (4.500 do 90.000 EUR na projekt), bi število podprtih projektov lahko bilo višje.

Pričakuje se, da bodo programi prinesli 190 novih zaposlitev. Tudi ta ocena je nizka; za eno delovno mesto bi bilo izhajajoč iz navedenih indikatorjev potrebnih približno 105.000 EUR javnih sredstev.

Pretekle izkušnje

Večina območij, ki izvajajo lokalne razvojne strategije, najverjetneje izvira iz območij, ki so bila prej vključena v 'Razvojne programe za podeželje' (RPP). Kot je opisano v analizi programa, ti programi temeljijo na konceptu razvoja od spodaj-navzgor in so v tem smislu primerljivi s programi Leader. Območja, ki trenutno sodelujejo v programih 'RPP', naj bi torej imela dovolj izkušenj s takim razvojnim pristopom. Potrebno pa bo še nekaj truda za prilagoditev institucionalne strukture in izvedbenih zmogljivosti LAS načelom Leader.

Administrativna in izvedbena struktura

Vsaj v začetni fazi lahko pričakujemo težave v zakonski in izvedbeni ureditvi v zvezi z izvajanjem lokalnih razvojnih strategij. Zasebni segment LAS bo potrebno okrepiti. Potrebna bodo prizadevanja za vzpostavitev učinkovitega upravljanja programov in razvoj preglednega sistema odločanja znotraj LAS. Delno bodo ta prizadevanja podprta s preostalima ukrepoma iz četrte prednostne osi (serijski številki ukrepov 421 in 431).

Navajamo dve manjši pripombi k splošnim merilom za dejavnosti znotraj tega ukrepa:

kot eden od predpogojev je navedena 'vključitev civilne družbe'; verjetno je bilo mišljeno 'zasebna iniciativa' ali 'nevladne organizacije'.

Le '50%' je navedeno kot minimalna lastna finančna udeležba; treba bi bilo povedati, na kaj se nanaša ta minimum (skupna vrednost projekta?).

Stroškovna učinkovitost

Kot je navedeno pod oceno rezultatov in učinkov, bi se morali rezultati, ki se nanašajo na ustvarjanje zaposlitve, doseči po nižji ceni.

Dodelitev finančnih sredstev

Približno 60 odstotkov javnih izdatkov v okviru 4. osi je namenjenih 'izvajanju lokalnih strategij'. Najnižja lastna finančna udeležba je določena v višini 50 odstotkov, vendar ni jasno, na kaj se ta najmanjša vrednost nanaša (gre npr. za skupno vrednost projekta?). Razen tega priporočamo, da se dodajo tudi informacije o približni skupni vrednosti projektov v okviru posamezno lokalno razvojno

strategijo, saj bi morebitnim upravičencem pomenila koristno smernico pri pripravi njihove lokalne razvojne strategije.

Približno 20 odstotkov javnih izdatkov v okviru 4. osi je namenjenih 'tekočim stroškom'. Med obema vrstama dejavnosti, ki se izvajajo v okviru tega ukrepa, pa ni podana okvirna dodelitev javnih sredstev, ki je sicer priporočljiva: npr. koliko sredstev bo namenjenih vodenju lokalnih akcijskih skupin in koliko projektom sodelovanja. Poleg tega je določeno, da 'znesek, namenjen sofinanciranju vodenja lokalnih akcijskih skupin, ne sme preseči 20 odstotkov skupne vrednosti lokalne razvojne strategije'. Zdi se, da to ni v skladu s 37. členom izvedbene uredbe. Tu je namreč določeno, da je možno 20 odstotkov skupnih javnih izdatkov dodeliti podpori lokalnih razvojnih strategij.

Notranja skladnost

Ukrep je zasnovan za izvajanje projektov, opredeljenih v lokalnih razvojnih strategijah in izbranih s strani LAS. V tem smislu ga lahko razumemo kot izvedbena faza razvojnega ciklusa na območjih Leader. Ukrep je torej skladen z drugima dvema ukrepoma četrte prednostne osi.

Med območji, podprtimi z lokalnimi razvojnimi strategijami, lahko pride do prekrivanja z nacionalno podprtimi ukrepi. Na ravni posameznega projekta to tveganje obravnavajo splošna merila za podprto dejavnost (pisna izjava glede ekskluzivnosti podpore). Možnost prekrivanja se lahko dodatno zmanjša, če se poudari inovativni značaj projektov, podprtih z lokalnimi razvojnimi strategijami.

Zaključek

Definicija ukrepa je ustrezna podlaga za izvajanje projektov po principu Leader; zasnovo ukrepa pa lahko dodatno izboljšamo na naslednji način:

Cilji ukrepa naj bodo jasneje izraženi in po možnosti navedeni v hierarhičnem vrstnem redu.

Če upoštevamo dodeljena sredstva, se pričakovani rezultati (število podprtih projektov in ustvarjanje delovnih mest) zdijo nekoliko nizki in bi jih kazalo ponovno preučiti skupaj s prednostmi.

Predlagamo, da se doda informacija o skupni vrednosti projektov po posamezni lokalni razvojni strategiji. Ta informacija bi bila koristna za

potencialne upravičence pri pripravi njihovih lokalnih razvojnih programov.

Ukrep:
**Vodenje lokalnih akcijskih skupin, izvajanje
projektov sodelovanja**
(Serijski številki ukrepa: 421 in 431(a))

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep je namenjen financiranju (i) vzpostavitve in usposobitve LAS (ureditev pravnega statusa, upravna in administrativna usposobitev) ter (iii) spodbujanju in podpiranju sodelovanja med LAS (izmenjave izkušenj, prenosa dobrih praks, čezmejnega sodelovanja in informiranja).

Ukrep izhaja neposredno iz ciljev programa, ki poudarjajo potrebo po učinkovitem vodenju in izmenjavi praks LAS. Oblikovan je skladno z ugotovitvami poglavja analize in analize SWOT.

Cilje ukrepa in njihovo hierarhijo bi bilo treba jasneje predstaviti.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Opisani so izhodiščni indikator ter indikatorji učinka in rezultata. Izhodiščne vrednosti niso določene. To je razumljivo, saj ukrep doslej ni bil izvajan. Ciljne vrednosti so količinsko opredeljene. Viri podatkov in postopki zbiranja so opredeljeni le za indikatorje učinka. Upoštevati bi bilo treba splošna priporočila evalvacijskega poročila o sistemu monitoringa (ki velja za vse ukrepe).

Pričakovani rezultati in učinki

Indikatorji količinsko opredeljujejo učinke in rezultate ukrepa. Nakazujejo, da bo podprtih okoli 450 projektov sodelovanja. Če to primerjamo s povprečnim številom podprtih projektov za posamezno lokalno razvojno strategijo (okoli 12), je številka visoka.

Indikator, ki se nanaša na ustvarjanje delovnih mest, bi lahko izpustili, saj se nanaša na ukrep št. 41. Ta ukrep ne zagotavlja materialnih učinkov v tem smislu (in niti ni temu namenjen).

Indikatorja, ki bi merila uspešnost dejavnosti 'vodenja lokalnih akcijskih skupin', ni.

Pretekle izkušnje

Ukrep je nov, zato ni moč črpati neposredno iz preteklih izkušenj.

Administrativna in izvedbena struktura

Splošna merila: merilo o 'minimalni lastni finančni udeležbi 50%' nima smisla. Maksimalne stopnje sofinanciranja za vsako podprto dejavnost so podrobneje predstavljene v točki 'Upravičeni stroški' v tehničnem listu.

Upravičeni stroški: maksimalne stopnje sofinanciranja za dejavnosti 'administrativna struktura LAS' in 'delovanje LAS' niso navedene.

Stroškovna učinkovitost

Kot rečeno, se zdi pričakovano število izvedenih projektov sodelovanja visoko.

Dodelitev finančnih sredstev

Znotraj četrte osi je za ta ukrep namenjenih približno 20 odstotkov javnih sredstev. Okvirna višina javnih sredstev za posamezni dejavnosti pod tem ukrepom ni posebej navedena (kolikšen odstotek za vodenje LAS in kolikošen za projekte sodelovanja).

Maksimalni upravičeno stroški: zapisano je, da 'znesek, namenjen za sofinanciranje vodenja LAS ne bi smel preseči 20% skupne vrednosti lokalne razvojne strategije.' To je v nasprotju s 37. členom izvedbene uredbe, ki maksimalno podporo določa v višini 20% skupnih javnih sredstev za lokalno razvojno strategijo.

Notranja skladnost

Ukrep zagotavlja ustrezen administrativni potencial za izvajanje lokalnih razvojnih strategij in spodbujanje izmenjave izkušenj. Kot tak je skladen zlasti z ukrepom št. 41 (izvajanja lokalnih strategij).

Zaključek

Tako kot za druge ukrepe znotraj te osi velja premisliti naslednje izboljšave:

Treba je navesti okvirno višino javnih sredstev za obe vrsti dejavnosti znotraj tega ukrepa (npr. koliko sredstev bo namenjenih vodenju LAS in koliko za projekte sodelovanja).

Potrebna je revizija najvišje možne upravičene stopnje sofinanciranja za vodenje LAS in njena uskladitev s 37. členom izvedbene uredbe.

Ukrep:
Pridobitev strokovnih znanj in spodbujanje
prebivalcev podeželja
(Serijska številka ukrepa: 431(b))

Upravičenost ukrepa in hierarhija ciljev

Ukrep je namenjen animaciji lokalnega prebivalstva (tudi prebivalstva, ki še ni vključeno v program Leader) za razvojno sodelovanje na lokalni ravni. Ukrep predvideva naslednje dejavnosti: (a) informiranje in animacija podeželskega prebivalstva; (b) usposabljanje za pripravo lokalnih razvojnih strategij in njihovo izvajanje; (c) usposabljanje potencialnih vodij LAS; (d) vzpostavitev LAS.

Ukrep izhaja neposredno iz cilja programa, ki poudarja potrebo po animaciji in posebnem usposabljanju za izvajanje lokalnih razvojnih strategij. Ukrep je skladen z ugotovitvami poglavja analize in analizo SWOT.

Svetujemo dopolnitev nabora cilja ukrepov in njihovo hierarhično opredelitev (splošni, specifični, operativni).

Izvedbene določbe, opisane v ukrepu, se delno nanašajo na ukrep št. 341 ('animacija in pridobivanje znanj za območja, ki niso vključena v programe Leader'). To bi moralo biti v opisu ukrepa jasno navedeno.

Indikatorji, cilji in količinska opredelitev

Opisani so izhodiščni indikator ter indikatorji učinka in rezultata. Izhodiščne vrednosti niso določene. To je razumljivo, saj ukrep doslej ni bil izvajan. Ciljne vrednosti so količinsko opredeljene. Viri podatkov in postopki zbiranja so opredeljeni le za indikatorje učinka. Upoštevati bi bilo treba splošna priporočila evalvacijskega poročila o sistemu monitoringa (ki velja za vse ukrepe).

Indikatorji učinka (število projektov, število udeležencev) bi lahko bili predstavljeni ločeno za animacijo in usposabljanje.

Pričakovani rezultati in učinki

Indikatorji količinsko opredeljujejo učinke in rezultate ukrepa. Nakazujejo, da bo podprtih okoli 250 projektov animacije/usposabljanja. Če to primerjamo s

povprečnim številom podprtih projektov za posamezno lokalno razvojno strategijo (okoli 12), je številka visoka. Nasprotno pa se zdi ciljno število udeležencev nizko.

Indikator, ki se nanaša na ustvarjanje delovnih mest, bi lahko izpustili, saj se nanaša na ukrep št. 41. Ta ukrep ne zagotavlja materialnih učinkov v tem smislu (in niti ni temu namenjen).

Pretekle izkušnje

Ukrep je nov, zato ni moč črpati neposredno iz preteklih izkušenj.

Administrativna in izvedbena struktura

Tehnični list bi moral jasno razlikovati med tem ukrepom in ukrepom 'Vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobivanje znanj in animacija ozemlja'. Možno merilo za pojasnitev razlike je lahko, da je ta ukrep namenjen še neobstoječim LAS, ukrep 'Vodenje lokalnih akcijskih skupin...' pa obstoječim LAS.

Stroškovna učinkovitost

Kot rečeno se zdi pričakovano število izvedenih projektov animacije/usposabljanja visoko.

Dodelitev finančnih sredstev

Znotraj četrte osi je za ta ukrep namenjenih približno 20 odstotkov javnih sredstev. Okvirna višina javnih sredstev za posamezni dejavnosti pod tem ukrepom ni posebej navedena (kolikšen odstotek za animacijo in koliko za usposabljanje).

Finančne določbe: maksimalna višina podpore je 70 %. Ni zapisano, na kaj se ta odstotek nanaša (vrednost dejavnosti animacije in usposabljanja?).

Ukrep bo zelo pomemben v prvem delu programskega obdobja. Zato bi bilo smiselno predstaviti letno razporeditev sredstev znotraj ukrepa.

Notranja skladnost

Ukrep je namenjen animaciji podeželskega prebivalstva in usposabljanju ključnih akterjev za izvajanje lokalnih razvojnih strategij. Kot tak velja za predpogoj za uspešno izvedbo preostalih dveh ukrepov znotraj četrte prednostne osi.

Možno je prekrivanje z ukrepom 'Vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobivanje znanj in animacija ozemlja'. Treba je določiti merila v izogib prekrivanju.

Zaključek

Ukrep je sicer ustrezno oblikovan, možne pa so naslednje izboljšave:

Izvedbene določbe, opisane v ukrepu, se delno nanašajo na ukrep št. 341 (animacija in pridobivanje znanj za območja, ki niso vključena v programe Leader). To je treba v opisu ukrepa jasno zapisati.

Ukrep bo zelo pomemben v prvem delu programskega obdobja. Zato bi bilo smiselno predstaviti letno razporeditev sredstev znotraj ukrepa.

Možno je prekrivanje z ukrepom 'Vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobivanje znanj in animacija ozemlja'. Treba je določiti merila v izogib prekrivanju.

Univerza
v Ljubljani *Biotehniška*
fakulteta

Predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja
Republike Slovenije za obdobje 2007 - 2013

OKOLJSKO POROČILO

Domžale, april 2007

Projekt:	Predhodno vrednotenje programa razvoja podeželja Republike
----------	--

	Slovenije za obdobje 2007 – 2013, Okoljsko poročilo	
Naročnik:	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano	
Pripravljaivec programa:	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano	
Izdelovalec okoljskega poročila:	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta in Orbicon A/S, Danska	
Direktor:	dr. Janez Hribar, redni profesor dekan	Žig:
Vodja projekta:	doc. dr. Luka Juvančič	
Sodelavci:	doc. dr. Luka Juvančič Polona Murko, univ.dipl. ing. krajinske arhitekture Vesna Erhart, univ. dipl. ekon., spec.	
Konzultanti za področje narave in izdelovalci dodatka (podjetje Aquarius d.o.o.):	mag. Martin Žerdin, univ.dipl.biol. Natalija Kamenšek, univ.dipl.biol. Leonida Šot Pavlovič, univ.dipl.biol. Barbara Jerman, univ.dipl.geog. in prof. zgod. dr. Davorin Tome, univ.dipl.biol.	
Številka projekta:		
Datum izvedbe:	18. april 2007	

POVZETEK

1. Namen celovite presoje

Namen celovite presoje je ugotoviti skladnost Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013 (PRP) z okoljskimi cilji zakonodaje ter strateških dokumentov na ustrezni ravni, oceniti njegove vplive na okolje, naravo, človekovo zdravje in kulturno dediščino ter oblikovati učinkovite ukrepe za omilititev morebitnih negativnih vplivov. Rezultat procesa celovite presoje vplivov na okolje sta okoljsko poročilo in prilagojen program.

Okoljsko poročilo je dokument, v katerem so podani glavni podatki o programu in o stanju okolja, je opisan celoten proces in ključne ugotovitve, možne alternative, ocene vplivov ter omilitveni ukrepi. Postopek celovite presoje na okolje hkrati tudi vzpodbuja vključevanje javnosti v postopke odločanja pri sprejemanju programov.

2. Pravna podlaga

Pričujoče okoljsko poročilo je sestavni del predhodnega (ex-ante) vrednotenja PRP, kar je v skladu z napotki Priročnika o okviru skupnega spremljanja in vrednotenja programov razvoja podeželja. Iz njih je razvidno, da se za programe, financirane iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), uporabljajo določila Direktive št. 2001/42/ES Evropskega parlamenta in Sveta o celoviti presoji nekaterih planov in programov na okolje. V izogib podvajanju dela je okoljsko poročilo vključeno neposredno v predhodno vrednotenje PRP.

Pravna podlaga za izvajanje celovite presoje vplivov PRP na okolje so predpisi, v katerih je bila Direktiva št. 2001/42/ES prenesena v slovenski pravni red. V okviru presoje so ocenjene dejanske možnosti, da bodo podprte aktivnosti vključevali posege, za katere je obvezna presoja vplivov na okolje. V Dodatku za presojo sprejemljivosti vplivov izvedbe programa na varovana območja, ki je samostojen dodatek okoljskega poročila (glej odstavek 11 tega povzetka), je ocenjen vpliv izvedbe programa na posebna varstvena območja po predpisih o ohranjanju narave.

3. Okoljska izhodišča

Okoljska izhodišča so pravni režimi, omejitve, okviri, pogoji in druge podlage za doseganje okoljskih ciljev na področjih varstva okolja, ohranjanja narave, varstva naravnih virov in kulturne dediščine, ki so v skladu s predpisi s področja varstva okolja določene kot obvezna podlaga za pripravo planov. Ker okoljska izhodišča še niso predpisana, so bili kot okoljska izhodišča za celovito presojo vplivov PRP na okolje določeni relevantni (i) nacionalni predpisi in njihovi podzakonski akti ter mednarodne konvencije, ter (ii) strateški dokumenti na državni ravni. Poleg tega je bil opravljen pregled nekaterih dokumentov z drugih področij, da bi preverili, ali vključujejo okoljske cilje, pomembne za PRP: (i) Strategija razvoja Slovenije; (ii) Državni razvojni program 2007-2013 (DRP); (iii) Operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007 – 2013 (OP ESRR), (iv) Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007 – 2013 (OP ESS), (v) Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007 - 2013 (OP ROPI) in (vi) Razvojni načrti in usmeritve slovenskega turizma 2007-2011.

4. Podatki o programu

Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo za obdobje 2007–2013 opredeljuje prednostna področja in ukrepe, financirane iz sredstev Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP).

Na podlagi analize stanja, razvojnih potencialov in specifičnih potreb PRP opredeljuje naslednje prednostne naloge: (i) izboljšanje konkurenčnosti agroživilstva in gozdarstva; (ii) izboljšanje podeželja in okolja; (iii) diverzifikacija podeželskega gospodarstva in izboljšanje kakovosti življenja na podeželju ter (iv) krepitev endogenih razvojnih potencialov, realizacija lokalnih razvojnih pobud in spodbujanje inovativnosti. Naštete prednostne naloge se bodo uresničevale v okviru 22 različnih ukrepov.

Ukrepi in aktivnosti PRP se v nekaterih primerih vsebinsko navezujejo na nekatere druge javnofinančne instrumente. Med njimi kaže izpostaviti zlasti instrumente kohezijske politike EU. V PRP so področja potencialnih vsebinskih prekrivanj našteta. Prav tako je navedeno, na kakšen način bo dosežena komplementarnost med različnimi javnofinančnimi instrumenti. V okoljskem poročilu ocenjujemo, da je na podlagi navedenih opisov konsistentnost PRP in drugih javnofinančnih instrumentov mogoča. Zaradi razlik med programskimi dokumenti v podrobnosti opisov ukrepov in upravičenih aktivnosti pa bo potrebno dodatno usklajevanje med nosilci odločanja na operativni ravni, torej na ravni priprave razpisne dokumentacije.

5. Okoljski cilji in kazalci

Okoljski cilji PRP so bili opredeljeni na podlagi osnutka programa ter pregleda okoljskih ciljev relevantnih strateških dokumentov s področij varstva okolja, ohranjanja narave, varstva naravnih virov in kulturne dediščine v Sloveniji. Okoljski cilji so bili verificirani s strani Organa upravljanja (MKGP) in Ministrstva za okolje in prostor. Ti zajemajo elemente, na katere lahko pričakujemo vplive izvedbe programa. Okoljski cilji programa so bili določeni tako, da ne dovoljujejo povečevanja obstoječih vplivov oziroma, da pri izvajanju programa ne bi prihajalo do prekoračitve dovoljenih mejnih vrednosti podanih z zakonodajo.

Osnovno vodilo pri opredeljevanju okoljskih ciljev je bilo, da so le-ti natančno opredeljeni in merljivi. Cilji so kvantificirani s kazalci stanja okolja. To so podatki o stanju okolja ali njegovih delov, določenih lastnostih ali razvoju pomembnega pojava v okolju. Namenjeni so ugotovitvi in razumevanju vzročno posledičnih odnosov v okolju glede na njihove povzročitelje. Oblikovani so tako, da odražajo trende razvoja in omogočajo kontinuirano spremljanje. Praviloma so kvantitativni, lahko pa so tudi kvalitativni.

6. Pregled stanja okolja in trendov, če ne pride do izvedbe PRP

Za vsak cilj oz. segment okolja (zrak, tla, GSO, vode, odpadki, krajina in vidna kakovost okolja, prebivalstvo – zdravje ljudi in kakovost bivanja, gozd, biotska raznovrstnost, varovana območja, EPO in naravne vrednote) smo opredelili trenutno stanje okolja in navedli trende. Na podlagi trendov smo opredelili tudi predvideno stanje okolja v Sloveniji v primeru, da se PRP ne izvede, da bi tako lahko primerjali in ocenili predvidene posledice izvedbe PRP. Izhodiščno obstoječe stanje okolja je povzeto po poročilih Agencije RS za okolje in analizi stanja okolja v Nacionalnem programu varstva okolja 2005–2012 (ReNPVO).

7. Možne alternative

V okviru aktivnosti priprave celovite presoje vplivov na okolje so bile preučene različne alternative. Na podlagi tega je bilo ugotovljeno, da bo imelo izvajanje programa tako negativen kot tudi predvsem pozitiven vpliv na okolje in da bi bilo izvajanje alternative »nič« (t.j. neizvajanje PRP) iz vidika okolja negativno. Kot alternativa je bil izbran pristop, ki bi bil v največji možni meri osredotočen na okoljska vprašanja, povezana z razvojem podeželja. Tovrsten pristop bi sicer koristil okoljskim ciljem programa, vendar bi bil pomembno zmanjšan pozitiven vpliv na druge cilje programa.

8. Analiza in ovrednotenje vplivov

Kot podlago za pripravo metodologije vrednotenja in ocenjevanja vplivov izvedbe plana smo vzeli metodologijo, ki je opisana v Uredbi o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje (Ur. l. RS, št. 73/05).

Za vse elemente okolja smo opredelili primerne kazalce za spremljanje predvidenih vplivov. Kazalci temeljijo predvsem na obstoječih bazah podatkov in enostavnem zbiranju ter izračunih. Ocena posledic učinkov izvedbe plana na uresničevanje ciljev celovite presoje se ugotavlja v razredih, kot so opredeljeni v zgoraj navedeni Uredbi.

Vplive smo vrednotili na ravni skupin vsebinsko sorodnih ukrepov znotraj posamezne prednostne naloge PRP. Obravnavali smo tiste elemente okolja, za katere smo določili okoljske cilje programa. Oblikovali smo matriko vrednotenja, v kateri smo za vsako skupino ukrepov / prednostno nalogo podali oceno vpliva na posamezne segmente okolja ter opisali njen vpliv na posamezen okoljski cilj, ga ovrednotili po vrstah vplivov in podali predlog omilitvenih ukrepov. Vsebinsko smo največ pozornosti posvetili vplivom na tiste elemente okolja, za katere je analiza stanja in trendov pokazala, da se njihovo stanje slabša.

Ukrepi v okviru osi 'Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja' imajo zelo raznolike okoljske vplive – od pozitivnih ali vsaj okoljsko nevtrálnih, do negativnih vplivov, katere je moč odpraviti z omilitvenimi ukrepi. Slednje še posebej velja za ukrepe, katerih upravičene aktivnosti so povezane npr. z gradnjo stavb in infrastrukture, naložbami v modernizacijo primarne proizvodnje in predelave, namakanjem, zemljiškimi ukrepi, izkoriščanjem gozda ipd. Potencialno negativni vplivi se lahko odrazijo praktično v vseh elementih okolja: zrak, tla, vode, odpadki, krajina in vidna kakovost okolja, kulturna dediščina, gozd, biotska raznovrstnost, v varovanih in ekološko pomembnih območjih. V splošnem pa so ob upoštevanju omilitvenih ukrepov ugotovljeni vplivi nebitveni, v nekaterih primerih rahlo pozitivni, odvisno od ukrepa. Na nekatere okoljske cilje ta os ne vpliva neposredno, npr. na rabo GSO, je pa pomembno rabo GSO omejiti za zagotavljanje kakovosti posebnih kmetijskih pridelkov (nacionalna shema kakovosti hrane, ekološka pridelava...).

Os 'Izboljšanje okolja in podeželja' je v celoti namenjena aktivnostim, ki naj bi spodbujale okolju prijaznejše kmetijske prakse in naj bi prispevale k zaježitvi negativnih naravovarstvenih, krajinskih in socialnih posledic opuščanja kmetijstva na območjih s težjimi razmerami. Izhajajoč iz tega ni presenetljivo, da v povezavi z aktivnostmi znotraj te osi ni bil zaznan noben negativen vpliv na okoljske cilje programa. Na splošno je ugotovljeni pozitívni vpliv za praktično vse elemente okolja. Na nekatere okoljske cilje ta os ne vpliva neposredno, npr. na rabo GSO, je pa pomembno rabo GSO omejiti za zagotavljanje ustreznega varstva narave in soobstoja ekološke ter integrirane pridelave.

Večji del aktivnosti v okviru osi 'Gospodarska diverzifikacija in kakovost bivanja na podeželju' je ob upoštevanju omilitvenih ukrepov nebitvenih. Pozitivni vplivi so zaznani predvsem za elemente kulturne dediščine ter zdravja ljudi in kakovosti bivanja na podeželju. V primeru upoštevanja omilitvenih ukrepov lahko kot nebitvene vplive ocenimo potencialno negativne vplive ukrepov v okviru te prioritete na zrak, vode, odpadke, krajino, kulturno dediščino, biotsko raznovrstnost ter na varovana in ekološko pomembna območja.

Kar se tiče prioritete 'Izvajanje pristopa LEADER', obravnava vplivov ni relevantna zaradi samega značaja pristopa LEADER. Ker ni znan nabor podprtih projektov, učinkov ni moč predvideti. V kolikor so podprti projekti vsebinsko sorodni ukrepom iz prednostnih osi 1, 2 in 3, je smotrna uporaba odgovarjajočih omilitvenih ukrepov. Vplivi se odražajo v odvisnosti od vrste projektov, za katere se bodo odločala lokalna razvojna partnerstva.

9. Predlog omilitvenih ukrepov

Omilitveni ukrepi so podani na podlagi okoljskih ciljev PRP ter na podlagi vrednotenja okoljskih vplivov iz prejšnjega poglavja tega poročila. Glede na to, da v okviru PRP na ravni posameznih projektov ni pričakovati aktivnosti, ki bi presegale mejne vrednosti za PVO in da je večina proizvajalcev v primarni kmetijski pridelavi zavezana k gospodarjenju v skladu z načeli navzkrižne skladnosti, so tveganja negativnih okoljskih in prostorskih učinkov relativno majhna. Omilitveni ukrepi pridejo v poštev predvsem za tiste aktivnosti v programu, kjer so bili v postopku vrednotenja ugotovljeni pomembni kumulativni vplivi. Le-teh je največ v okviru prednostne naloge PRP, ki se nanaša na izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja.

Okoljsko poročilo predlaga izvedbo omilitvenih ukrepov, kjer bodo le-ti bodisi pogoj za izvedbo projekta kot horizontalni omilitveni ukrepi, ali pa bodo vključeni v merila za izbor projektov, oziroma kot kriterij za izbor projekta. Razdeljeni so na naslednje vsebinske sklope:

- Učinkovitost izrabe naravnih virov; to pomeni, naj se pri izvedbi projekta, kjer je to le mogoče v čim večji meri: (i) zmanjša poraba materialov (za gradnjo, za opravljanje storitev...), (ii) uporabijo okolju prijazni materiali, po možnosti pridobljeni lokalno, (iii) uporabijo reciklirani materiali (npr. predelani gradbeni odpadki).
- Okoljska učinkovitost; predlagano je, da se pri izbiri projektov smiselno uporabi naslednje pogoje: (i) raba najboljših razpoložljivih tehnik, (ii) uporaba referenčnih dokumentov (BREF), (iii) nadzor emisij in tveganj; (iv) učinkovito ravnanje z vodo, (v) zmanjšanje količin odpadkov in ločeno zbiranje odpadkov (vključno z embalažo).
- Zmanjšani vplivi na okolje, varovana območja, krajinske in kulturne značilnosti; za posege, sofinancirane iz PRP in za katere je potrebno gradbeno dovoljenje, je treba izdelati strokovno oceno vplivov na okolje. Njeno vsebino se bo določilo v okviru priprave meril za izbor projektov. Posebna pozornost pri tem mora biti namenjena posegom v območja nacionalne prepoznavnosti ali v varovana območja kulturne dediščine, kjer je potrebno upoštevati strokovne zasnove za varstvo. Vsi projekti morajo upoštevati krajinske, arhitekturne in kulturne značilnosti območja, v katerem se izvajajo.

10. Spremljanje stanja

Predlagan je bil tudi način spremljanja vplivov izvedbe PRP na okolje. Ta naj bi izhajal iz kazalcev stanja okolja, opisanih v odstavku 5 tega izvlečka. Večji del teh kazalnikov bo izhajal iz državnega monitoringa, ki ga izvaja Agencija RS za okolje, in statistični podatki, ki jih zbira Statistični urad RS. V primeru ukrepov oz. aktivnosti, ki imajo neposreden vpliv na okoljske kazalce, pa bo spremljanje rezultatov zagotovljeno v okviru letnih poročil izvajanja PRP. Del kazalnikov, ki se nanaša na gospodarjenje z gozdovi, izhaja iz gozdno gospodarskih načrtov v pristojnosti Zavoda za gozdove.

11. Ugotovitve okoljskega poročila, ki se nanašajo na varovana območja

Iz odločbe Ministrstva RS za okolje, Sektorja za celovite presoje št. 35409-253/2006 z dne 29.9.2006 izhaja, da je za PRP potrebno izvesti presojo sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja. Ta del presoje je pripravljen v obliki samostojnega Dodatka za presojo sprejemljivosti vplivov izvedbe Programa na varovana območja.

Pri izdelavi pričujočega okoljskega poročila je v segmentih, ki se nanašajo na naravo in varovana območja, delo potekalo v sodelovanju z avtorji Dodatka za presojo sprejemljivosti vplivov

izvedbe Programa na varovana območja. Ključne ugotovitve poročila, ki se nanašajo na naravo in varovana območja, so integrirane z ostalimi segmenti celovite okoljske presoje.

Ugotovljeno je bilo, da je pri zagotavljanju varstva narave je v okviru 2. osi potrebno uskladiti pogoje pri podukrepih 214-III/2-5:

---- V okviru ukrepov skupine III je predviden podukrep Reja domačih živali v osrednjem območju pojavljanja velikih zveri, ki vključuje podporo za gojenje in pašo drobnice. Pri varovanju je potrebno uporabljati premične varovalne električne ograje in mreže. Postavljene naj bodo samo v času paše. Večji poudarek naj se nameni vzpodbujanju prestrukturiranja reje drobnice v rejo velike živine.

---- V Operativnem programu za upravljanje z Območji Natura 2000 so navedeni sektorji, pristojni za izvedbo ukrepov za posamično kvalifikacijsko vrsto in HT. Zaradi različnih, včasih nasprotujočih, ekoloških zahtev posameznih vrst, je potrebno strokovno sodelovanje ZRSVN oz. z upravljavcem zavarovanega območja.

12. Druge ugotovitve

Revizorji opozarjajo na dejstvo, da v Sloveniji nimamo ustreznih podatkov o obsegu izpolnjevanja zahtev navzkrižne skladnosti in morebitnih težav v zvezi s slednjimi. Vsled preprečevanja nadaljnega opuščanja in zaraščanja kmetijskih zemljišč in s tem izgube naših najvrednejših območij tradicionalne kulturne krajine in z njimi povezanih habitatov pomembnih rastlinskih in živalskih vrst je potrebno preveriti socialne in okoljske posledice izpolnjevanja zahtev navzkrižne skladnosti ter implementacije evropske zakonodaje. Podatki so potrebni za učinkovito načrtovanje strukturnih ukrepov v kmetijstvu in gozdarstvu tako iz zornega kota zadovoljevanja okoljskih in tehnoloških standardov EU, kot tudi iz zornega kota upravičenosti do koriščenja sredstev iz naslova I. in II. osi skupne kmetijske politike EU (SKP).

13. Sklepna ocena o sprejemljivosti

V zbirni tabeli so prikazane ocene posledic učinkov izvedbe programa na uresničevanje ciljev za posamezne sestavine okolja.

Segment	Ocena			
	Os 1	Os 2	Os 3	Os 4
Zrak in podnebne spremembe	B/C	B	B/C	X
Tla	C	A	A/B	B
GSO	C	C	A	A
Vode	C	A	C	X
Odpadki	B	A/B	B/C	X
Krajina in vidna kakovost okolja	B/C	A	C	X

Segment	Ocena			
	Os 1	Os 2	Os 3	Os 4
Kulturna dediščina	C	A	C	X
Prebivalstvo - zdravje ljudi in kakovost bivanja	B/C	A/B	B/C	X
Gozd	B/C	A	B	B
Biotska raznovrstnost (rastlinstvo, živalstvo in habitatni tipi)	C	A/B	C	B
Varovana območja (Natura 2000 in zavarovana območja)	C	A/B	C	B
Ekološko pomembna območja in naravne vrednote	C	A/B	C	B

Legenda razredov:

- A ni vpliva oziroma je lahko vpliv pozitiven
- B nebistven vpliv
- C nebistven vpliv pod pogoji (ob izvedbi omilitvenih ukrepov)
- D bistven vpliv
- E uničujoč vpliv
- X ugotavljanje vpliva ni možno

Na podlagi ugotovitev okoljskega poročila ocenjujemo, da je:

predlog Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013 (Republika Slovenija, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 26. januar 2007)

iz vidika vplivov izvedbe plana na okolje, človeka, kulturno dediščino, naravo in varovana območja ob izvedbi predlaganih omilitvenih ukrepov sprejemljiv.

Kazalo vsebine

POVZETEK 98

1 UVOD 111

1.1 Ozadje 111

1.2 Namen poročila 111

1.3 Vsebina in struktura poročila 112

2 OPIS PLANA 113

2.1 Osnovni podatki o programu 113

2.2 Cilji in kratek opis programa 113

2.3 Opredelitev odnosa do drugih ustreznih programov 119

2.4 Celoten prostor ali območje, ki ga zajema program 121

2.5 Razmestitev planiranih dejavnosti v prostoru in obseg 123

2.6 Velikost in drugi osnovni podatki o vseh načrtovanih dejavnostih/aktivnostih z vplivi na okolje 130

2.7 Predvideno obdobje izvajanja programa 137

2.8 Potrebe po naravnih virih 138

2.9 Predvidene emisije, odpadki in ravnanja z njimi 142

3 IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO OKOLJSKEGA POROČILA 150

3.1 Okoljska izhodišča 150

3.2 Usklajevanje z nosilci urejanja prostora 151

3.2.1 Usklajevanje PRP 151

3.2.2 Usklajevanje okoljskega poročila 152

3.3 Opredelitev ključnih vsebin in obsega okoljskega poročila 153

4 STANJE OKOLJA 155

4.1 Prikaz stanja okolja 155

4.1.1 Zrak 155

4.1.2 Tla 156

4.1.3 Genetsko spremenjeni organizmi (GSO) 157

4.1.4 Vode 158

4.1.5 Odpadki 163

4.1.6 Gozd 165

4.1.7 Krajina in vidna kakovost okolja 165

4.1.8 Kulturna dediščina 167

4.1.9 Biotska raznovrstnost (rastlinstvo, živalstvo in habitatni tipi) 168

4.1.10 Varovana območja 192

4.2 Prikaz varstvenih, varovanih, zavarovanih, degradiranih in drugih območij ter povzetek veljavnih pravnih režimov 224

4.2.1 Varstvo narave 224

4.2.2	Kulturna dediščina	230
4.2.3	Varstvo voda	232
4.2.4	Varstvo kmetijskih zemljišč	233
4.2.5	Varstvo gozdov	233
5	OKOLJSKI CILJI IN KAZALCI TER METODOLOGIJA VREDNOTENJA	234
5.1	Okoljski cilji in kazalci ter metodologija vrednotenja	234
5.2	Metodologija vrednotenja in ocenjevanja vplivov plana na okolje	240
5.2.1	Merila vrednotenja	240
5.2.2	Metoda vrednotenja vplivov	245
6	OPREDELITEV IN VREDNOTENJE VPLIVOV PLANA NA OKOLJE	247
6.1	Opredelitev pomembnih vplivov plana	247
6.2	Vrednotenje in presoja vplivov programa na okolje	247
6.3	Omilitveni ukrepi in priporočila za zmanjševanje vplivov	282
7	MOŽNE ALTERNATIVE, VREDNOTENJE ALTERNATIV IN RAZLOGI ZA IZBOR PREDLAGANE ALTERNATIVE	294
8	PROGRAM SPREMLJANJA STANJA OKOLJA V ČASU IZVAJANJA PROGRAMA (MONITORING)	298
9	OPOZORILO O CELOVITOSTI OKOLJSKEGA POROČILA	306
10	SKLEPNA OCENA	308
11	VIRI IN LITERATURA	309
	PRILOGE	316

Kazalo preglednic

<i>Preglednica 1: Hierarhija ciljev PRP po prednostnih oseh in načrtovanih ukrepih.....</i>	<i>115</i>
<i>Preglednica 2: Ukrepi oz. podukrepi PRP, ki se ne izvajajo na celotnem območju Slovenije.....</i>	<i>121</i>
<i>Preglednica 3: Opis aktivnosti, upravičenih do podpor v okviru PRP in okvirni finančni razrez.....</i>	<i>123</i>
<i>Preglednica 4: Ukrepi PRP, znotraj katerih bi lahko nastali potencialni PVO projekti</i>	<i>130</i>
<i>Preglednica 5: Potrebe po naravnih virih pri izvajanju programa PRP 2007-2013</i>	<i>139</i>
<i>Preglednica 6: Predvidene emisije in odpadki zaradi izvajanja programa PRP 2007-2013</i>	<i>144</i>
<i>Preglednica 7: Habitatni tipi iz Uredbe o habitatnih tipih (Ur. l. RS, št. 112/03).....</i>	<i>169</i>
<i>Preglednica 8: Statistika o rabi zemljišč za leto 2002. (vir: http://rkg.gov.si/GERK/).....</i>	<i>182</i>
<i>Preglednica 9: Površine travnikov in travniških sadovnjakov znotraj zavarovanih območij v SKOP ukrepih za ohranjanje obsega travnikov in visokodebelnih sadovnjakov (vir: interno gradivo MOP, oktober 2005).....</i>	<i>194</i>
<i>Preglednica 10: Tabela 1: Površina EPO v SKOP ukrepih za ohranjanje obsega visokodebelnih sadovnjakov (vir: interno gradivo MOP, oktober 2005).....</i>	<i>197</i>
<i>Preglednica 11: Površine travnikov znotraj EPO v SKOP ukrepih za ohranjanje obsega travnikov (vir: interno gradivo MOP, oktober 2005).</i>	<i>197</i>
<i>Preglednica 12: Prikaz stanja okolja s kazalci stanja okolja</i>	<i>202</i>
<i>Preglednica 13: Okoljski cilji PRP 2007 – 2013 in kazalniki za spremljanje izbranih ciljev</i>	<i>234</i>
<i>Preglednica 14: Lestvica vplivov izvedbe plana na cilje celovite presoje oziroma na okolje.....</i>	<i>240</i>
<i>Preglednica 15: Metodologija vrednotenja in ocenjevanja vpliva izvedbe programa na rastlinstvo, živalstvo in habitatne tipe.</i>	<i>241</i>
<i>Preglednica 16: Metodologija vrednotenja in ocenjevanja vpliva izvedbe programa na varovana območja.....</i>	<i>243</i>
<i>Preglednica 17: Metodologija vrednotenja in ocenjevanja vpliva izvedbe programa na naravne vrednote in EPO.....</i>	<i>243</i>
<i>Preglednica 18: Pregled načina ocenjevanja glede na nivo natančnosti prednostnih nalog PRP oziroma ukrepov in predvidenih aktivnosti znotraj ukrepa.....</i>	<i>245</i>

<i>Preglednica 19: Miselni vzorec procesa analize in ocenjevanja vplivov programa na okolje</i>	<i>246</i>
<i>Preglednica 20: Opredelitev vplivov izvedbe programa na okolje (po okoljskih ciljih in prednostnih nalogah): Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja.....</i>	<i>250</i>
<i>Preglednica 21: Vrednotenje in presoja vplivov izvedbe programa na okolje (po okoljskih ciljih in prednostnih nalogah): Os 2: Izboljšanje okolja in podeželja</i>	<i>262</i>
<i>Preglednica 22: Vrednotenje in presoja vplivov izvedbe programa na okolje (po okoljskih ciljih in prednostnih nalogah): Os 3: (Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in diverzifikacija gospodarstva na podeželju) in Os 4: Izvajanje pristopa LEADER.....</i>	<i>269</i>
<i>Preglednica 23: Vrednotenje in presoja vplivov izvedbe programa na okolje (po okoljskih ciljih in prednostnih nalogah): Povzetek</i>	<i>278</i>
<i>Preglednica 24: Priporočila za zmanjševanje vpliva in doseganje ciljev (dodatne zahteve ali kriteriji za izvajanje posameznih PRP ukrepov)</i>	<i>283</i>
<i>Preglednica 25: Razdelitev sredstev v % in alternativna scenarija za program ...</i>	<i>295</i>
<i>Preglednica 26: Primerjava med sedanjim programom in t.i. »okoljevarstveno alternativo«.....</i>	<i>296</i>
<i>Preglednica 27: Pregled spremljanja stanja okolja v času izvajanja programa PRP 2007 2013.....</i>	<i>298</i>

Kazalo slik

<i>Slika 1: Populacijsko gibanje gnezdeče populacije bele štokrlje (Ciconia ciconia). (Denac 2001)</i>	<i>177</i>
<i>Slika 2: Število prešteti pojočih koscev (Crex crex) na Cerknškem jezeru in na Ljubljanskem barju. (Božič, 2005; Polak, Kebe in Koren, 2005).....</i>	<i>177</i>
<i>Slika 3: Populacijsko gibanje treh gozdnih sov, lesne sove (Strix aluco), kozače (Strix uralensis) in koconogega čuka (Aegolius funereus) na Krimu med leti 1997 in 2005. V letu 1997 populacijski indeks lesne sove ni bil ocenjen. (Vrezec, 2000, neobjavljeno)</i>	<i>178</i>
<i>Slika 4: Populacijsko gibanje gnezdeče populacije navadne čigre (Sterna hirundo). (Denac, 2001, neobjavljeni podatki, 2002, 2003a, 2003b, 2004; Bračko, 1999; Makovec, Škornik in Lipej, 1998; Šalamun, 2001; Vogrin, 1991).....</i>	<i>179</i>
<i>Slika 5: Prikaz območij že obstoječih kartiranj HT v bazi ZRSVN (vir podlag: ZRSVN, 2007).</i>	<i>180</i>
<i>Slika 6: Dejanska raba zemljišč v letu 2002. (vir: http://rkg.gov.si/GERK/)..</i>	<i>181</i>

<i>Slika 7:</i>	<i>Pogostost prekomerne obremenitve z nitrati (koncentracije več kot 50 mg NO₃/l) na merilnih mestih na izbranih vodonosnikih v letu 2004. (vir: http://eionet-si.arso.gov.si)</i>	<i>183</i>
<i>Slika 8:</i>	<i>Gibanje koncentracij nitratov na opazovanih telesih podzemne vode v obdobju 1993-2004. (vir: http://eionet-si.arso.gov.si)</i>	<i>184</i>
<i>Slika 9:</i>	<i>Pogostost preseganja mejne vrednosti za vsoto pesticidov (0,5 µg/l) na merilnih mestih na izbranih vodonosnikih leta 2004. (vir: http://eionet-si.arso.gov.si)</i>	<i>185</i>
<i>Slika 10:</i>	<i>Gibanje koncentracij vsote pesticidov na opazovanih telesih podzemne vode. (vir: http://eionet-si.arso.gov.si).....</i>	<i>186</i>
<i>Slika 11:</i>	<i>Deleži prodaje sredstev za varstvo rastlin na debelo za leto 2004 (vir: Statistični letopis RS, 2005, Fitosanitarna uprava RS, 2005).....</i>	<i>188</i>
<i>Slika 12:</i>	<i>Poraba sredstev za varstvo rastlin na hektar obdelovalnih zemljišč (primerjava za leto 2002 glede na različne vire podatkov o površini obdelovalnih zemljišč) (vir: Statistični letopis RS, 2005, Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2005, Fitosanitarna uprava Republike Slovenije, 2005)).</i>	<i>189</i>
<i>Slika 13:</i>	<i>Poraba rastlinskih hranil v obdobju 1992-2005 (vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2005).</i>	<i>191</i>
<i>Slika 14:</i>	<i>Poraba mineralnih gnojil (vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2005).....</i>	<i>191</i>
<i>Slika 15:</i>	<i>Prikaz območij Natura 2000 (vir podlag: ARSO, 2007).</i>	<i>225</i>
<i>Slika 16:</i>	<i>Prikaz zavarovanih območij (vir podlag: ARSO, 2007).....</i>	<i>228</i>
<i>Slika 17:</i>	<i>Prikaz naravnih vrednot (vir podlag: ARSO, 2007).</i>	<i>229</i>
<i>Slika 18:</i>	<i>Območja varstva kulturne dediščine (OKV) in dediščinskih kulturnih krajin (oboje povzeto po podatkih Ministrstva za kulturo, 2005) ter izjemnih krajin (podatkovne baze MOP, 2004).....</i>	<i>232</i>

Kartografske priloge

<i>Priloga 1:</i>	<i>OMD potrjeni s PRP 2004-2006 po uredbi (ES) 1257/99 in dopolnitve PRP 2007 - 2013</i>	<i>316</i>
<i>Priloga 2:</i>	<i>OMD v Sloveniji za PRP 2007 - 2013</i>	<i>317</i>
<i>Priloga 3:</i>	<i>Ukrepi 3. osi se bodo izvajali izven mestnih naselij s statutsom mesta po sklepu DZ RS</i>	<i>318</i>
<i>Priloga 4:</i>	<i>Karta območij Natura 2000</i>	<i>319</i>
<i>Priloga 5:</i>	<i>Ekološko pomembna območja</i>	<i>320</i>
<i>Priloga 6:</i>	<i>Zavarovana območja.....</i>	<i>321</i>
<i>Priloga 7:</i>	<i>Karta kmetijskih območij z visoko naravno vrednostjo</i>	<i>322</i>

<i>Priloga 8: Vodovarstvena območja pitne vode.....</i>	<i>323</i>
---	------------

Dodatek (v ločenem zvezku)

Dodatek za presojo sprejemljivosti izvedbe programa na varovana območja

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC:

PVO uredba	Uredbi o vrstah posegov na okolje za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje (Ur. l RS 78/06)
Pravilnik o sprejemljivosti	Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Ur.l. RS 130/04)
OMD	Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost
EPO	Ekološko pomembna območja
KZU	Kmetijska zemljišča v uporabi

UVOD

Ozadje

Program razvoja podeželja 2007–2013 (v nadaljevanju: PRP) opredeljuje prednostna področja in ukrepe, financirane iz sredstev Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP). PRP je pripravljen v skladu z določili krovne Uredbe (ES) št. 1698/2005 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja, Uredbo (EK) št. 1974/2006 o podrobnih pravilih glede uporabe Uredbe (ES) št. 1698/2005, Uredbo (EK) št. 1320/2006, Uredbo (EK) o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe (ES) št. 1698/2005 glede izvajanja kontrolnih postopkov in navzkrižne skladnosti v zvezi z ukrepi podpore za razvoj podeželja in v skladu s Sklepom Sveta 2006/144/EC o strateških smernicah Skupnosti za razvoj podeželja za programsko obdobje od 2007 do 2013. V skladu s členom 16 uredbe (ES) št. 1698/2005 je odgovorni organ za pripravo PRP Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (v nadaljevanju: MKGP).

Navedene pravne podlage in strateški dokumenti določajo izvedbeni in organizacijski okvir politike razvoja podeželja na ravni Skupnosti. Znotraj tega okvira je Slovenija na podlagi analize stanja, razvojnih potencialov in specifičnih potreb v Nacionalnem strateškem načrtu za razvoj podeželja (NSNRP) opredelila naslednje prednostne naloge: (i) izboljšanje konkurenčnosti agroživilstva in gozdarstva; (ii) izboljšanje podeželja in okolja; (iii) diverzifikacija podeželskega gospodarstva in izboljšanje kakovosti življenja na podeželju ter (iv) krepitev endogenih razvojnih potencialov, realizacija lokalnih razvojnih pobud in spodbujanje inovativnosti. PRP, ki operacionalizira strateška izhodišča NSNRP opredeljuje, da bo Slovenija v programskem obdobju 2007-2013 za uresničevanje svojih prednostnih nalog na področju razvoja podeželja izvajala 22 različnih ukrepov. Področja ukrepanja in načela izvajanja ukrepov PRP so podrobneje predstavljena v poglavju 2.2 tega poročila.

PRP je deležen precejšnjega zanimanja zainteresiranih javnosti, med njimi tudi institucionalnih in nevladnih organizacij s področja varovanja okolja. Interakcija pripravljavca programa z deležniki ter njihov vpliv na dopolnitev in izboljšave PRP sta opisana v poglavju 3.2 tega poročila.

Namen poročila

Pričujoče okoljsko poročilo je sestavni del predhodnega (ex-ante) vrednotenja PRP, kar je v skladu z določili Smernic Komisije za predhodno vrednotenje programov razvoja podeželja. Le-te navajajo, da se bodo za programe, financirane iz EKSRP, po letu 2007 uporabljala določila Direktive št. 2001/42/ES o presoji vplivov nekaterih načrtov in programov na okolje. V izogib podvajanju dela je zato okoljsko poročilo vključeno neposredno v predhodno vrednotenje Programa razvoja podeželja (PRP).

Strateške smernice Skupnosti za razvoj podeželja za obdobje 2007-2013 (Sklep Sveta 2006/144/EC) navajajo tri prednostna področja s področja varovanja okolja: biotska raznovrstnost in ohranjanje ter razvoj sistemov kmetijstva in gozdarstva visoke naravne vrednosti, kakovost vode in zmanjšanje vplivov kmetijstva na podnebne spremembe. Pričujoče okoljsko poročilo ocenjuje PRP v luči navedenih prednostnih področij, kot tudi drugih vprašanj, povezanih z vplivi programa na varovanje okolja.

Namen celovite presoje je ugotoviti skladnost programa z okoljskimi cilji zakonodaje ter strateških dokumentov na ustrezni ravni, oceniti njegove vplive na okolje, naravo, človekovo

zdravje in kulturno dediščino ter oblikovati učinkovite ukrepe za omilititev vplivov, ki se jih vključi v program, da bodo njegovi vplivi sprejemljivi.

Rezultat procesa celovite presoje vplivov na okolje sta okoljsko poročilo in prilagojen plan/program. Okoljsko poročilo je dokument, v katerem je opisan celoten proces in ključne ugotovitve, možne alternative, ocene vplivov ter omilitveni ukrepi. Postopek celovite presoje na okolje vzpodbuja tudi vključevanje javnosti v postopke odločanja pri sprejemanju programov.

Vsebina in struktura poročila

V okoljskem poročilu so zajete vse vsebine, ki jih opredeljujeta Zakon o varstvu okolja ZVO1-UPB1 (Ur.l. RS, št. 39/06) in Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje (Ur. l. RS, št. 73/05).

Ključni vsebinski sklopi okoljskega poročila so:

- (1) podatki o programu;
- (2) podatki o stanju okolja;
- (3) podatki o okoljskih ciljih programa, merilih vrednotenja in metodah za ugotavljanje in vrednotenje vplivov programa;
- (4) podatki o ugotovljenih vplivih programa in njihova presoja glede na okoljske cilje ter alternativne možnosti z razlogi za izbor predlagane alternative, možnosti omilitve bistvenih ali uničujočih vplivov programa z ustreznimi omilitvenimi ukrepi s časovnim okvirjem, z nosilci njihove izvedbe in načinom spremljanja izvedenih omilitvenih ukrepov;
- (5) predvideni načini spremljanja stanja okolja v času izvedbe plana;
- (6) ugotovitve okoljskega poročila, ki se nanašajo na varovana območja;
- (7) opozorilo o celovitosti poročila;
- (8) sklepna ocena o sprejemljivosti.

V okoljskem poročilu so opredeljeni ter ugotovljeni verjetni škodljivi vplivi plana, ki so lahko neposredni, daljinski, kumulativni in sinergijski ter kratkoročni, srednjeročni in dolgoročni, trajni in začasni, pozitivni in negativni, ter se nanašajo na biotsko raznovrstnost, živalstvo, rastlinstvo, tla, vodo, zrak, podnebne dejavnike, materialne dobrine, kulturno dediščino, krajino, prebivalstvo in zdravje ljudi ter njihova medsebojna razmerja. Vplivi izvedbe plana so ocenjeni na podlagi učinkov izvedbe plana na izbrane kazalce stanja okolja glede na cilje celovite presoje.

Dodatek za presojo sprejemljivosti vplivov izvedbe Programa na varovana območja kjer so podrobneje obdelani vplivi izvedbe programa na naravo na območjih Natura 2000 in drugih območjih zavarovanih po Zakonu o varstvu narave, je samostojna priloga oziroma dodatek okoljskega poročila. Dodatek je izdelalo podjetje Aquarius, d.o.o., njihove strokovnjake pa smo konzultirali tudi pri pripravi segmentov okoljskega poročila, ki se nanašajo na varovana območja.

OPIS PLANA

Osnovni podatki o programu

Okoljsko poročilo obravnava Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo za obdobje 2007 – 2013 (2. osnutek za javno obravnavo, 26. januar 2007), s katerimi se načrtuje uporaba sredstev Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP). Pripravljaec programa je Republika Slovenija, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Cilji in kratek opis programa

Skupni cilj Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007 – 2013 je skrb za trajnostni razvoj podeželja. Doseganje tega cilja je predvideno z usklajenim in finančno uravnoteženim sistemom javnofinančnih spodbud za razvoj podeželja. Le-te so razvrščene v štiri vsebinske sklope, v programu poimenovane tudi 'prednostne osi':

1. Izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva, živilstva in gozdarstva
2. Izboljšanje okolja in podeželja
3. Kakovost življenja na podeželju in gospodarska diverzifikacija podeželja
4. Izvajanje pristopa LEADER (spodbujanje javno-zasebnih partnerstev v razvoju podeželja).

Del ukrepov prve prednostne osi je namenjenih posodobitvi in prestrukturiranju v primarni kmetijski proizvodnji s sistemom naložbenih podpor in drugih spodbud z namenom pospeševanja strukturnih izboljšav na kmetijskih gospodarstvih. V okviru te prednostne osi so predvidene tudi aktivnosti za dvig dodane vrednosti in kakovosti v predelavi kmetijskih, živilskih in gozdarskih proizvodov in sicer v obliki naložbenih podpor ali v obliki podpor vertikalnemu povezovanju proizvajalcev hrane v t.i. 'sheme kakovosti'. PRP v okviru te prednostne osi predvideva tudi podpore trajnostnemu in ekonomsko učinkovitejšemu gospodarjenju z gozdovi. Del ukrepov pa se nanaša na vlaganje v človeške vire s programi dodatnega poklicnega usposabljanja in povečevanja zaposljivosti v kmetijstvu, živilstvu in gozdarstvu.

Ukrepi druge prednostne osi vključujejo spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks, ohranitev ugodnega stanja okolja na kmetijskih in gozdnih površinah, ohranitev značilnih krajinskih vzorcev, skrb za biotsko raznovrstnost in trajnostno kmetijsko rabo zavarovanih območij in drugih območij visoke naravne vrednosti. Kmetijska gospodarstva se v okviru teh ukrepov pogodbeno za določeno obdobje obvezujejo k izvajanju predpisanih okoljskih in prostorskih storitev, za katere prejemajo finančno nadomestilo.

Ukrepi v okviru tretje prednostne osi so namenjeni izboljšanju kakovosti življenja v podeželskih območjih in spodbujanju gospodarske diverzifikacije. Javnofinančne podpore so namenjene ustvarjanju zaposlitvenih možnosti in pogojev za gospodarsko rast na podeželju. Doseganje teh ciljev je predvideno s podporami diverzifikaciji kmetijskih gospodarstev v neekmetijske dejavnosti (npr. turizem, obrt), mikro podjetjem na podeželju, programom za izboljšanje usposobljenosti podeželskih prebivalcev za podjetništvo, izboljšanju osnovnih storitev za podeželsko prebivalstvo (vključno z dostopnostjo informacijsko - komunikacijskih tehnologij) in obnovo vasi.

Prednostna os LEADER je pomembna iz vidika vključevanja širšega kroga prebivalstva in povezovanja zasebnega in javnega sektorja k razvoju podeželja. Podpore so namenjene gradnji zmogljivosti lokalnega partnerstva, spodbujanju javno-zasebnih partnerstev, sodelovanja in

inovativnosti in izboljšanju lokalnega upravljanja. Lokalna razvojna partnerstva se na osnovi lastne razvojne strategije samostojno odločajo o vsebini in obsegu podprtih projektov.

Slovenija je v programskem obdobju 2007-2013 upravičena do 900 milijonov evrov iz EKSRP.

Skupaj s sofinanciranjem iz domačega proračuna je za izvajanje PRP namenjenih 1.159 milijonov evrov proračunskih sredstev.

Načrtovana porazdelitev javnofinančnih sredstev po prednostnih oseh je skladna z zahtevami glede minimalnih deležev iz Uredbe (ES) št. 1698/2005. Za ukrepe prve prednostne osi bo namenjenih dobrih 33 odstotkov vseh javnofinančnih sredstev iz naslova PRP. Za izboljšanje okolja in podeželja, torej za ukrepe druge prednostne osi je namenjenih dobrih 52 odstotkov. Tretja prednostna os ima na voljo 11 odstotni, os LEADER pa 3 odstotni delež javnofinančnih sredstev v okviru PRP.

V nadaljevanju so navedeni skupni in posebni cilji Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007 – 2013 po prednostnih oseh ter operativni cilji po posameznih ukrepih. Skupni in posebni cilji programa so povzeti iz poglavja 4.1 PRP (Utemeljitev izbranih prednostnih nalog). Operativni cilji na ravni ukrepov so povzeti iz tehničnih listov ukrepov (PRP, poglavje 5.3).

Preglednica 1: Hierarhija ciljev PRP po prednostnih oseh in načrtovanih ukrepih

OS 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja									
Skupni cilj: Izboljšati konkurenčnost kmetijskega, živilskega in gozdarskega sektorja									
Prednostna naloga:	Posebni cilji:								Ukrep:
	1. Izboljšati dohod. položaj na podprtih gospod. in pri zaseb. lastnikih gozdov.	2. Povečati inovativnost in razvoj novih proizvodov ter uvažati zvočne	3. Prilagoditi na novo uvedene min. stand. Skupnosti na podprtih	4. Izboljšati posestno strukturo kmet. zemljišč in ureditev funkc.	5. Časovna načrtovanost pridelave in povečati obseg namakanih kmet.	6. Povečati vrednost proizvodnje v kmetijskih proizvodov, vključenih v	7. Povečati št. kmet. gospod. in zasebnih lastnikov gozdov, ki vstopajo	8. Dvigniti usposobljenost oseb v kmetijstvu, živilstvu in gozdarstvu	
1.1. Posodabljanje in prestrukturiranje kmetijstva	X								112: Podpore mladim kmetom za prevzem kmetij
	X								113: Zgodnje upokojevanje kmetov
	X	X	X						121: Modernizacija kmetijskih gospodarstev
				X	X				125: Izboljšanje in razvoj infrastrukture, povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva
				X					131: Izpolnjevanje standardov temelječih na zakonodaji Skupnosti*
Operativni cilji:									
Izboljšanje starostne in lastniške strukture na kmetijskih gospodarstvih.									
Izboljšanje starostne strukture na kmetijskih gospodarstvih.									
Izboljšanje lastniške strukture na kmetijskih gospodarstvih.									
Modernizacija kmetijskih gospodarstev.									
Povečanje obsega izvedenih operacij.									
Pomoč za izvajanje oz. prilagajanje kmetijskih gospodarstev EU standardom na področju varstva okolja, zdravja rastlin in varstva pri delu.									

Prednostna naloga:	Posebni cilji:								Ukrep:	Operativni cilji:
	1. Izboljšati dohodkovni položaj na podprtih gospod. in pri zaseb. lastn. gozdov.	2. Povečati inovativnost in razvoj novih proizvodov ter uvajati nove tehnologije.	3. Prilagoditi na novo uvedene min. stand. Skupnosti na podprtih gospodarstvih.	4. Izboljšati posestno strukturo kmet. zemljišč in ureditev funkcionalne infrastrukture.	5. Časovna načrtovanost pridelave in povečati obseg namakanih kmet. površin.	6. Povečati vrednost proizvodnje kmetijskih proizvodov, vključenih v sheme kakovosti.	7. Povečati št. kmetijskih gospod. in zasebnih lastnikov gozdov, ki vstopajo na trg.	8. Dvigati usposobljenost oseb v kmetijstvu, živilstvu in gozdarstvu.		
1.2 Dvig dodane vrednosti in kakovosti v pridelavi in predelavi kmetijskih, živilskih in gozdarskih proizvodov	X								123: Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom	Spodbujanje predelave in trženja kmetijskih in gozdarskih proizvodov.
						X			132: Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane	Povečanje števila kmetijskih gospodarstev vključenih v sheme kakovosti.
						X			133: Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane	Povečati obseg aktivnosti informiranja in promocije proizvodov, ki so vključeni v sheme kakovosti.
1.3 Trajnostno in ekonomsko učinkovitejše gospodarjenje z gozdovi	X	X						X	122: Izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov	Modernizacija gozdne proizvodnje in povečevanje odprtosti gozdov.
							X		142: Podpore za ustanavljanje skupin proizvajalcev	Povečati število skupin proizvajalcev gozdarskih, ekoloških in posebnih kmetijskih proizvodov.
1.4 Dvig ravni usposobljenosti in povečanje zaposljivosti v kmetijstvu, živilstvu in gozdarstvu								X	111: Poklicno usposabljanje in dejavnosti informiranja oseb, ki delujejo v sektorjih kmetijstva, gozdarstva in prehrane	Izvajanje različnih oblik usposabljanja Izvajanje različnih oblik informiranja

OS 2: Izboljšanje okolja in podeželja

Skupni cilj: Spodbuditi okolju prijazno kmetovanje

Prednostna naloga:	Posebni cilji:	Ukrep:	Operativni cilj:
2.1 Ohranjanje kmetijstva na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost	Vzpostaviti ravnotežje med kmetijsko pridelavo ter varovanjem narave in okolja	211: Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost	Ohranjanje in spodbujanje sonaravnih sistemov kmetovanja. Ohranjanje kulturne krajine. Trajnostna raba kmetijskih zemljišč. Ohranitev delovnih mest na podeželju.
2.2 Spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks		214: Kmetijsko okoljska plačila I. skupina - zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje (214-I/1-7) II. skupina - ohranjanje naravnih danosti, biotske raznovrstnosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine (214-II/1-8) III. skupina - ohranjanje naravnih danosti, biotske raznovrstnosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine (214-III/1-6)	Izboljšati lastnosti in rodovitnosti tal. Zmanjšati vnos kemičnih sredstev v okolje (tla, vode in zrak). Zagotoviti pridelavo proizvodov/izdelkov višje kakovosti in zagotoviti potencialno zdravje potrošnikov. Ohraniti tradicionalne oblike kmetovanja. Ohraniti značilne kulturne krajine, naravne posebnosti in habitate. Ohraniti avtohtone in tradicionalne pasme domačih živali in sort kmetijskih rastlin. Vzdrževati in ohraniti obseg habitatov živalskih in rastlinskih vrst. Preprečiti kmetijsko onesnaževanje virov pitne vode.

OS 3: Ukrepi za diverzifikacijo gospodarstva na podeželju				
Skupni cilj: Izboljšati ekonomsko socialni položaj na podeželju				
Prednostna naloga:	Posebni cilji:	Ukrep:	Operativni cilj:	
3.1 Diverzifikacija gospodarstva na podeželju	Dvigniti dohodkovno raven na podeželju Ustvariti zaposlitvene možnosti na podeželju	311: Diverzifikacija v nekmetske dejavnosti	Spodbuditi kmetije v število upravičencev nekmetske dejavnosti. Podpirati razvoj nekmetskih dejavnosti na kmetijah.	
		312: Podpora za ustanavljanje in razvoj mikro podjetij	Spodbuditi ustanavljanje in število upravičencev razvoj mikro podjetij. Podpirati ustanavljanje in razvoj mikro podjetij.	
3.2 Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju	Izboljšati kvaliteto bivanja na podeželju	321: Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo	Izboljšati oskrbo otrok, starejših in oseb s posebnimi potrebami. Izboljšati lokalno oskrbo prebivalcev.	

Urediti skupne površine in objekte za različne namene.	

Urediti in ohraniti kulturno in naravno dediščino.

Izvajanje usposabljanja.

OS 4: Izvajanje pristopa LEADER Skupni cilj: Krepitev lokalnih razvojnih pobud	
---	--

Prednostna naloga:	Posebni cilji:	Ukrep:	Operativni cilj:
	Ozaveščati lokalno prebivalstvo o pobudi LEADER	41 (411, 412, 413): Izvajanje lokalnih razvojnih strategij	Izvajanje lokalnih razvojnih strategij.
		421: Spodbujanje medregijskega in čezmejnega sodelovanja	Izvedba skupnih projektov. Uresničevanje skupnih razvojnih pobud.
		431: Vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobitev strokovnih znanj in animacija območja	Izvajanje usposabljanja in animacije. Vzpostavitev, usposobitev in delovanje lokalnih akcijskih skupin.

Opredelitev odnosa do drugih ustreznih programov

Pri pripravi Programa razvoja podeželja za Slovenijo 2007-2013 so potencialno mogoča vsebinska prekrivanja ukrepov z nekaterimi drugimi javnofinančnimi instrumenti. Med njimi kaže posebej izpostaviti instrumente kohezijske politike. PRP v poglavju 10.2 našteva možna področja vsebinskih prekrivanj in navaja, na kakšen način bo dosežena komplementarnost med različnimi javnofinančnimi instrumenti. V nadaljevanju na kratko povzemamo nekaj ključnih ugotovitev. Strateške usmeritve gospodarskega približevanja (konvergence) Slovenije razvitejšim državam članicam v okviru kohezijske politike EU so predstavljene v Nacionalnem strateškem referenčnem okviru 2007–2013 (NSRO). Predvidene so aktivnosti v okviru treh operativnih programov:

- Operativni program za krepitev regionalnih razvojnih potencialov, OP RR (Evropski sklad za regionalni razvoj, ESRR),
- Operativni program razvoja človeških virov OP ESS (Evropski socialni sklad, ESS),
- Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture, OP ROPI (Kohezijski sklad (KS) in Evropski sklad za regionalni razvoj).

Poleg navedenih operativnih programov, bodo k ciljem NSRO prispevali še Čezmejni operativni programi (5), Transnacionalni operativni programi (4), Program razvoja podeželja in Program razvoja ribištva.

NSRO hkrati predstavlja tudi osnovo za pripravo Državnega razvojnega programa 2007 - 2013 (DRP). V DRP naj bi bili vključeni vsi tisti razvojno-investicijski programi in projekti v Sloveniji v obdobju 2007 – 2013, ki bodo financirani ali sofinancirani iz državnega proračuna in občinskih proračunov (vključno z razvojem podeželja).

Sredstva Evropskega sklada za regionalni razvoj bodo v skladu z Operativnim programom za krepitev regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007-2013 usmerjena v gospodarsko konvergenco države na podlagi kriterijev trajnostnega razvoja. Namen operativnega programa je podpirati tiste usmeritve, ki povečujejo konkurenčnost, gospodarsko in teritorialno kohezijo oziroma zmanjšujejo regionalne razlike, vse to pa v skladu z načeli trajnostnega razvoja.

Spodbudila naj bi se konkurenčnost gospodarstva, stopnja gospodarske rasti naj bi se zvišala, predvsem pa je namen spodbuditi hitrejši in učinkovitejši razvoj podjetništva ter malih in srednjih podjetij. V okviru operativnega programa so pomembne tri razvojne prioritete: (i) razvojna mreža Slovenije, (ii) povezovanje naravnih in kulturnih potencialov ter (iii) razvoj regij.

- Med prioritetami OP RR in PRP so možna vsebinska prekrivanja na naslednjih področjih:
- Ukrepa 3. osi PRP 'diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti' ter 'usposabljanje in informiranje upravičencev za podjetništvo in dvig usposobljenosti na podeželju' se dopolnjuje s prednostno usmeritvijo OP RR 'spodbujanje podjetništva'.
- Ukrep 3. osi PRP 'izboljšanje kakovosti življenja na podeželju' in del podpor naložbam v nakup in modernizacijo opreme na kmetijskih gospodarstvih (1. os PRP) se dopolnjuje s prednostno usmeritvijo OP RR 'informacijska družba'.
- Podpore novim proizvodnim praksam (npr. ekološko kmetijstvo, 2. os PRP), novim proizvodom, novim oblikam organiziranosti (1. os PRP) sodijo med aktivnosti s področja inovativnosti in tehnološkega razvoja in dopolnjujejo cilje prednostne usmeritve OP RR 'Izboljšanje konkurenčnih sposobnosti podjetij in raziskovalna odličnost'.

- Aktivnosti v okviru podpor diverzifikaciji nekmetijskih dejavnosti na kmetijah in izboljšanju kakovosti življenja na podeželju (3. os PRP) se dopolnjujejo z ukrepanjem na področju investicijskih podpor OP RR v turistično gospodarstvo, v kulturne spomenike oziroma objekte kulturne dediščine, druge kulturne objekte ter v športne objekte.
- Prednostna naloga 'Izvajanje lokalnih razvojnih strategij' (4. os PRP) se povezuje z aktivnostmi v okviru podpor regionalnim razvojnim programom.

Z namenom doseganja sinergij in preprečevanja prekrivanja ukrepov posameznih skladov se bodo ukrepi PRP praviloma izvajali na območjih izven mestnih naselij. Potencialno lahko pride do podvajanja aktivnosti z OP RR (npr. predelava in trženje kmetijskih, živilskih in gozdarskih proizvodov in dvig ravni usposobljenosti in povečanje zaposljivosti v kmetijstvu, živilstvu in gozdarstvu). V izogib tovrstnim prekrivanjem bo delitev nalog načeloma dosežena na osnovi različnih ciljnih skupin. V okviru OP RR za razvoj regionalnih potencialov namreč področje kmetijstva in kmetijska gospodarstva praviloma ne bodo upravičeni. Izjema je lahko področje živilskopredelovalne industrije. Razmejitev podpore podjetjem bo potekala glede na velikost podjetja. Načeloma se bodo v okviru kohezijske politike financirali večji projekti, v okviru razvoja podeželja pa manjši, lokalno obarvani projekti. Na področju cestne infrastrukture se bodo v okviru PRP sredstva namenjala le za cestno infrastrukturo, ki zagotavlja povezanost oz. dostop kmetijskih gospodarstev do zemljišč in gozdov oz. tisto, ki je vezana na obnovo vasi, kar ni namen in cilj izgradnje prometne infrastrukture v okviru OP RR. Podobno velja za projekte oživljanja vaških jeder oz. izgradnje večnamenskih objektov, ki so v okviru PRP izrazito lokalnega značaja, medtem ko so projekti v okviru OP RR regionalno usmerjeni.

Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007 - 2013, podprt s sredstvi ESS, posebno pozornost namenja področjem spodbujanja podjetništva in prilagodljivosti, spodbujanja zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih, razvoja človeških virov in vseživljenjskega učenja, spodbujanja socialne vključenosti ter institucionalne in administrativne usposobljenosti.

Med prioritetami OP ESS in PRP so možna vsebinska prekrivanja na naslednjih področjih:

- aktivnosti 3. osi PRP v smislu izboljšanja zaposlitvenih možnosti na podeželju (podpora ustvarjanju novih delovnih mest, diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti in usposabljanje in podjetniško usposabljanje) so vsebinsko sorodne s OP ESS, ki se nanašajo na podjetništvo, zaposljivost in razvoj človeških virov.
- Prednostna naloga 4. osi PRP v smislu pridobivanja strokovnih znanj se navezuje na vsebino prioritete OP ESS, ki govori o usposabljanju in izobraževanju za konkurenčnost in zaposljivost ter pospeševanju novih zaposlitvenih možnosti

Z namenom doseganja sinergij in preprečevanja prekrivanja ukrepov posameznih skladov so na programskem nivoju opredeljeni razmejitveni kriteriji, glede na upravičence do podpor.

Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007 – 2013 naj bi z razvojem in nadgradnjo prometne infrastrukture povečal zanesljivost prometnega sistema, ekonomsko učinkovitost ter povečal prometno varnost. Prednostna področja programa so: (i) ravnanje s komunalnimi odpadki, (ii) odvajanje in čiščenje komunalnih odpadnih vod, (iii) oskrba s pitno vodo in zmanjševanje škodljivega delovanja voda ter (iv) trajnostna raba energije.

PRP ob pogostem izpostavljanju okoljske komponente razvoja, izrazitejše povezave s prednostnih nalog OP ROPI, ki se nanašajo na varstvo okolja, ureditev okoljske infrastrukture in trajnostno rabo energije. PRP naj bi prispeval k doseganju ciljev OP ROPI skozi:

- aktivnosti posodabljanja in prestrukturiranja kmetijstva, živilstva in gozdarstva (1. os PRP) v smislu ureditve ravnanja z živinskimi gnojili in izgradnje čistilnih naprav;

- ureditev vodovodne in cestne infrastrukture za kmetijske namene (1. os PRP) oz. ureditev zasebne vodovodne in cestne infrastrukture na kmetijskih gospodarstvih ter na zasebnih kmetijskih in gozdnih zemljiščih);
- podpore, namenjene učinkovitejšemu zagotavljanju surovin za obnovljive vire energije, njihovemu učinkovitejšemu izkoriščanju, predelavi, uporabi in povečanju energetske učinkovitosti (1. os PRP);
- podpore nakupa peči na lesno biomaso pri ogrevanju gospodarskih poslopij in predelovalnih obratov (1. os PRP), ki neposredno zmanjšuje emisije CO₂.
- v okviru 3. osi PRP in osi LEADER so možne tudi podpore pri proizvodnji električne energije ter daljinskemu ogrevanju.

Med aktivnostmi PRP in OP ROPI ni pričakovati prekrivanja, saj se bodo aktivnosti PRP izvajale na ravni posameznih kmetijskih gospodarstev in podjetij. Podrobnejše razmejitve na nivoju ukrepanja bodo opredeljene v izvedbenih dokumentih.

Skromnejša pa je povezava PRP 2007 - 2013 s cilji prednostne naloge prometna infrastruktura, sofinancirane iz ESRR. Le-te so potencialno možne le v okviru aktivnosti prednostne naloge 3. osi PRP izboljšanje kakovosti življenja na podeželju (podpora izgradnji kolesarskih stez, cestnih povezav znotraj naselij in dostopov do javnih poti, tematskih peš poti), ki pa imajo izrazito kmetijski oziroma lokalni značaj.

Notranja konsistentnost operativnih programov kohezijske politike EU in usklajenost s Programom razvoja podeželja in Programom razvoja ribištva se zagotavlja v okviru Državnega razvojnega programa 2007 – 2013 in drugih aktivnosti Službe Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko. Z Zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (2005) je bil ustanovljen Svet za strukturno politiko, ki je medresorsko usklajevalno telo vlade na ministrski ravni. Svet za strukturno politiko je odgovoren za usklajenost razvojnih dokumentov in razvojnih spodbud iz različnih virov. Za uresničevanje načela partnerstva pri pripravi razvojnih dokumentov in obravnavo vprašanj trajnostnega razvoja med deležniki je vlada ustanovila Svet za trajnostni razvoj (2003), ki je posvetovalno telo vlade. Za usklajenost in koordinacijo vsebinskih nalog na področju trajnostnega razvoja med deležniki pa skrbi tudi Sekretariat Sveta za trajnostni razvoj.

Za izvajanje Programa razvoja podeželja (PRP) so pomembni tudi številni drugi programi in strategije s področja varstva okolja. Za preverjanje usklajenosti s širšim strateškim kontekstom je bila opravljena primerjava PRP s programi in strategijami s področja varstva okolja, ki so v celoti navedeni med planskimi dokumenti v poglavju 11 viri in literatura.

Navedeni programski in strateški dokumenti so bili uporabljeni tudi pri definiranju okoljskih ciljev Programa razvoja podeželja za Slovenijo 2007-2013. Okoljski cilji programa (z analizo skladnosti okoljskih ciljev strateških dokumentov) in kazalniki za spremljanje doseganja izbranih ciljev so prikazani v poglavju 5 tega poročila.

Celoten prostor ali območje, ki ga zajema program

PRP načeloma zajema območje celotne Slovenije. Izjemo pri tem predstavljajo nekateri ukrepi, katerih izvajanje je prostorsko omejeno. Ukrepi oz. podukrepi PRP, katerih izvajanje je omejeno na posebej definirana območja, so naštet v naslednji preglednici. Kartografski prikazi izvajanja ukrepov so v prilogi. V tabeli je pri vsakem ukrepu napisana številka slike iz katere je razviden obseg izvajanja posameznega ukrepa.

Preglednica 2: Ukrepi oz. podukrepi PRP, ki se ne izvajajo na celotnem območju Slovenije

Ukrep/podukrep	Območje izvajanja	Karta
----------------	-------------------	-------

Šifra	Naziv		
211 212	Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD)	Območja, zajeta v Uredbi o kriterijih za določitev območij z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (Ur. l. RS, št. 18/2003).	Priloga 1 in 2
214-II/1	Planinska paša	Planinski pašniki	
214-II/2	Košnja strmih travnikov	Strmi travniki (35-50% ali nad 50%)	
214-II/3	Košnja grbinastih travnikov	Območja grbinastih travnikov	
214-III/1	Reja domačih živali v osrednjem območju pojavljanja velikih zveri	Območja pojavljanja velikih zveri	
214-III/2	Ohranjanje posebnih traviščnih habitatov	Površine znotraj ekološko pomembnih območij, vključno z Natura 2000 območji (UL RS št. 48/2004, 49/2004, 110/2004)	
214-III/3	Ohranjanje traviščnih habitatov metuljev	Območja, kot v 214-III/2, v kolikor so določena za doseganje ugodnega stanja traviščnih habitatov in metuljev	
214-III/4	Ohranjanje steljnikov	Vzdrževanje steljnikov v območjih, kot v 214-III/2	
214-III/5	Ohranjanje habitatov ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov na območjih Natura 2000	Osrednja območja pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov v Natura 2000 območjih (UL RS št. 49/2004, 110/2004)	
214-III/6	Pokritost tal na vodovarstvenem območju	KZU, ki se nahajajo na najožjem vodovarstvenem območju	Priloga 8
311	Diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti	Območja izven naselij s statusom mesta po sklepu DZ Republike Slovenije	Priloga 4
312	Podpora za ustanavljanje in razvoj mikro-podjetij		
322	Obnova in razvoj vasi	Območja izven naselij s statusom mesta po sklepu DZ Republike Slovenije ter izven naselij, določenih z dodatnimi kriteriji v razpisu	Priloga 4
323	Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja	Območja izven naselij s statusom mesta po sklepu DZ Republike Slovenije	Priloga 4

Razmestitev planiranih dejavnosti v prostoru in obseg

Preglednica 3: Opis aktivnosti, upravičenih do podpor v okviru PRP in okvirni finančni razrez

Os	Prednostna naloga	Ukrep	Aktivnosti znotraj ukrepa (v krepkem tisku so označene aktivnosti, ki spodbujajo PVO posege po PVO uredbi ali po Pravilniku o sprejemljivosti, slednje v poševnem tisku)	Geografsko pokritje	Predvideni delež javnofinančnih sredstev
OS 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja					
1.1 Posodabljanje in prestrukturiranje kmetijstva		112: Podpore mladim kmetom za prevzem kmetij	(Enkratna) dodelitev nepovratnih sredstev kot pomoč mladim kmetom za prevzem kmetije. Kot prevzem kmetije se upošteva prvi lastniški prevzem celotne kmetije vključno z nakupom vseh kmetijskih in gozdnih zemljišč, povezanih z izvajanjem kmetijskih in gozdarskih dejavnosti na kmetijskem gospodarstvu.	Celotno območje RS	3,22%
		113: Zgodnje upokojevanje kmetov	Dodelitev nepovratnih sredstev (v obliki letnih rent, za obdobje do 10 let) kot nadomestilo za prenehanje opravljanja kmetijskih in gozdarskih dejavnosti na kmetijskem gospodarstvu zaradi prenosa gospodarstva na novega lastnika (lahko tudi gospodarjev naslednik).	Celotno območje RS	1,60%
		121: Modernizacija kmetijskih gospodarstev	Naložbe v hleve s pripadajočo opremo, skladišča za krmo, objekte za pridelavo za trg in skladiščenje, ureditve oskrbe s pitno vodo na planinah , nakup kmetijske mehanizacije, nakup kmetijskih zemljišč, ureditev trajnih nasadov , postavitev rastlinjakov, mrež proti toči, postavitve pašnikov in izvedba agromelioracij, namakalna infrastruktura , naložbe v obnovljive vire energije za potrebe ogrevanja, naložbe v cestno, vodno in ostalo infrastrukturo na kmetijah, naložbe v objekte za neposredno prodajo kmetijskih proizvodov na kmetijah;	Celotno območje RS	7,53%
Os	Prednostna naloga	Ukrep	Aktivnosti znotraj ukrepa	Geografsko pokritje	Predvideni delež javnofinančnih sredstev

OS 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja (nadaljevanje)					34,47%
		125: Izboljšanje in razvoj infrastrukture, povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva	Komasacije , ki se izvajajo na podlagi predpisa, ki ureja kmetijska zemljišča, izgradnja in ureditev posledično nastale nove infrastrukture (v območju izvajanja komasacij), izgradnja in dograditev velikih namakalnih sistemov, tehnološke posodobitve hidromelioracijskih sistemov, izgradnja demonstracijskih namakalnih centrov (izobraževanje in certificiranje uporabnikov namakalnih sistemov, s poudarkom na tehnologijah za zmanjšanje porabe vode in zmanjšanje vnosa nitratov in pesticidov v tla)	Celotno območje RS	3,99%
		131: Izpolnjevanje standardov temelječih na zakonodaji Skupnosti	Podpora za izvajanje uvedenih standardov: varstvo okolja (Nitratna direktiva), zdravje rastlin (Zdravstveno varstvo kmetijskih rastlin) in varstvo pri delu (Varnost in zdravje pri delu). Ukrep zajema samo dokončanje že sprejetih obveznosti države iz PRP 2004-06 (do l. 2009). Ukrep v tej obliki v obdobju 2007-2013 ne bo razpisan.	Celotno območje RS	3,51%
		123: Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom	Naložbe v predelavo kmetijskih proizvodov, naložbe v proizvode primerne za uporabo v energetske namene (biološka goriva), naložbe v predelavo lesa (velja za mikro-podjetja) in naložbe v prilagoditev mikro predelovalnih obratov novo uvedenim standardom Skupnosti.	Celotno območje RS	8,52%
1.2 Dvig dodane vrednosti in kakovosti v pridelavi in predelavi kmetijskih, živilskih in gozdarskih proizvodov		132: Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane	Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemi kakovosti Skupnosti in/ali v priznanih nacionalnih shemah kakovosti (tj. zaščiteni posebni kmetijski pridelki oz. živila: geografsko poreklo, geografska označba, tradicionalni ugled, izdelki ekološke ali integrirane pridelave).	Celotno območje RS	1,70%
		133: Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane	Podpora aktivnostim informiranja potrošnikov in pospeševanja prodaje kmetijskih in živilskih proizvodov vključenih v sheme kakovosti Skupnosti in nacionalne sheme kakovosti (glej razlago pri ukrepu 132).	Celotno območje RS	0,61%
Os	Prednostna naloga	Ukrep	Aktivnosti znotraj ukrepa	Geografsko pokritje	Predvideni delež javnofinančnih sredstev
OS 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja (nadaljevanje)					

1.3 Trajnostno in ekonomsko učinkovitejše gospodarjenje z gozdovi	122: Izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov	Podpora naložbam v gradnjo in rekonstrukcijo gozdnih cest in gozdnih viakov ter pripravo gozdnih viakov in podpora naložbam v nakup nove mehanizacije in opreme za delo v gozdu (namen B)	Celotno območje RS	2,28%
	142: Podpore za ustanavljanje skupin proizvajalcev	Aktivnosti se bodo izvajale v skladu z določili nacionalnih gozdnih programov, tj. gozdno gospodarskih in gozdno gojitvenih načrtov po posameznih območjih Slovenije.	Celotno območje RS	0,26%
	111: Poklicno usposabljanje in dejavnosti informiranja oseb, ki delujejo v sektorjih kmetijstva, gozdarstva in prehrane	Podpora pri ustanovitvi in delovanju skupin proizvajalcev, podpora pri certificiranju posebnih ali ekoloških kmetijskih proizvodov in aktivnosti, povezanih s skupnim trženjem in prodajo.	Celotno območje RS	1,24%
OS 2: Izboljšanje okolja in podeželja				
2.1 Ohranjanje kmetijstva na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost	211: Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD)	Dodeljevanje izravnalnih plačil v OMD, ki bodo prispevala k ohranjanju in spodbujanju sonaravnih sistemov kmetovanja, ohranjanju kulturne krajine, trajnostni rabi kmetijskih zemljišč in ohranitvi delovnih mest na podeželju (izravnalna plačila za preprečevanje opuščanja kmetijske obdelave).	OMD, določena v skladu z določili čl. 15 Uredbe (ES) št. 1257/99.	24,37%

Os	Prednostna naloga	Ukrep	Aktivnosti znotraj ukrepa	Geografsko pokritje	Predvideni delež javnofinančnih sredstev
OS 2: Izboljšanje okolja in podeželja (nadaljevanje)					
	2.2 Spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks	214: Kmetijsko okoljska plačila	I. skupina - zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje (214-I/1-7): Zmanjševanje antropogenega onesnaževanja s podporami za ohranitev kolobarja, ozelenitev njivskih površin in integriranemu ter ekološkemu kmetovanju. II. skupina - ohranjanje naravnih danosti, biotske raznovrstnosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine (214-II/1-8) Podpora načinu kmetovanja, ki omogoča ohranitev ali vsaj vzdrževanje biotske raznovrstnosti in kulturne krajine: planinska paša, košnja strmih travnikov, košnja grbinastih travnikov, travniški sadovnjaki, reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali, pridelava avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin, sonaravna reja domačih živali, ohranjanje ekstenzivnega travinja. III. skupina - ohranjanje naravnih danosti, biotske raznovrstnosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine (214-III/1-6) Podpora kmetovanju v zavarovanih območjih (vodovarstvena območja, narodni, regionalni in krajinski parki, naravni rezervati, naravni spomeniki, NV in EPO) pri reji domačih živali v osrednjem območju pojavljanja velikih zverí, ohranjanju posebnih travniških habitatov, ohranjanju travniških habitatov metuljev, ohranjanju steljnikov, ohranjanju habitatov ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov na območjih Natura 2000 in pokritosti tal na vodovarstvenem območju.	Celotno območje RS (razen podukrepi, naštetí v pogl. 2.6)	26,34%

Os	Prednostna naloga	Ukrep	Aktivnosti znotraj ukrepa	Geografsko pokritje	Predvideni delež javnofinančnih sredstev
----	-------------------	-------	---------------------------	---------------------	--

OS 3: Ukrepi za diverzifikacijo gospodarstva na podeželju				11,39%
3.1 Diverzifikacija gospodarstva na podeželju	311: Diverzifikacija v nekmetske dejavnosti	Podpora predelavi (proizvodi izven Priloge I k Pogodbi in drugih nekmetskih proizvodov na kmetiji), prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov, turizem na kmetiji, storitve oziroma izdelki povezani s tradicionalnimi znanji na kmetiji, pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov na kmetiji (za mikro podjetja na kmetijah), kompostiranje organskih snovi.	Izven naselij s statusom mesta po sklepu Državnega zbora RS	2,55%
	312: Podpora za ustanavljanje in razvoj mikro podjetij	Izgradnja in obnova objektov za opravljanje turistične dejavnosti na podeželju, predelavo proizvodov (izven Priloge I k Pogodbi in drugih nekmetskih proizvodov) in pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov; naložbe v novo opremo in nakup zemljišča za opravljanje dejavnosti v mikro podjetjih.	Izven naselij s statusom mesta po sklepu Državnega zbora RS	4,63%
3.2 Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju	321: Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo	izgradnja ali obnova objektov , nabava nove opreme, nakup zemljišča za potrebe naložbe, promocija ter ostali splošni stroški, ki so neposredno povezani z naložbo za opravljanje dejavnosti varstva otrok, socialno varstvenih storitev za starostnike in osebe s posebnimi potrebami; nakup specialnih vozil za izvajanje socialnih storitev in oskrbo lokalnega prebivalstva.	Izven naselij s statusom mesta po sklepu Državnega zbora RS ter izven naselij določenimi z dodatni kriteriji v razpisu	1,00%
	322: Obnova in razvoj vasi	Izgradnja in ureditev prostorov za trženje lokalnih pridelkov, urejanje površin, ki služijo skupnim namenom v podeželskih naseljih (npr. avtobusna postajališča, športna igrišča , otroška igrišča, javne rekreacijske površine, večnamenske ploščadi, večnamenske zgradbe ipd.), ureditev infrastrukture in povezav znotraj naselij (ureditev pločnikov, parkirišč, javne razsvetljave, kolesarske poti, ipd), gradnja in rekonstrukcija nekategoriziranih cest in javnih poti;	Izven naselij s statusom mesta po sklepu Državnega zbora RS ter izven naselij določenimi z dodatni kriteriji v razpisu	2,22%

Os	Prednostna naloga	Ukrep	Aktivnosti znotraj ukrepa	Geografsko pokritje	Predvideni delež javnofinancičnih sredstev
OS 3: Ukrepi za diverzifikacijo gospodarstva na podeželju (nadaljevanje)					
		323: Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja	<i>Naravna dediščina:</i> naložbe v objekte in skupine objektov, ki imajo poseben pomen za ohranjanje dediščine, vzpostavitev muzejev na prostem , eko muzejev , objekti vrtnega in parkovnega oblikovanja, postavitve stalnih razstav domače in kulturne dediščine posameznega območja; <i>Kulturna dediščina:</i> naložbe v spomenike oblikovane narave, povezane z drugimi etnološkimi spomeniki, z estetsko in kulturno namembnostjo ter ureditev kali.	Izven naselij s statusom mesta po sklepu Državnega zbora RS	0,67%
		331: Poklicno usposabljanje in informiranje	Izvedba usposabljanja (strokovno in specifično izobraževanje), in informiranja ter priprava programov usposabljanja in informiranja;	Celotno območje RS	0,33%
Os 4: Izvajanje pristopa LEADER					
		41 (411, 412, 413): Izvajanje lokalnih razvojnih strategij	Izvajanje prednostnih inovativnih projektov v izbranih Leader območjih, ki se ne morejo izvajati (ali se niso) preko ukrepov ostalih treh osi – materialni stroški, pridobivanje dokumentacije in dovoljenj, promocija in splošni stroški projekta.	Podeželska območja (opredeljena v javnem razpisu) vključno z naselji do 10.000 prebivalcev, kjer obstaja delujoča LAS (lokalna akcijska skupina).	1,74% (0,49% + 0,31% + 0,94%)
		421: Spodbujanje medregijskega in čezmejnega sodelovanja	Spodbujanje in podpiranje sodelovanja med LAS (izmenjave izkušenj, prenos dobrih praks, čezmejno sodelovanje, informiranje med LAS).	Podeželska območja (opredeljena v javnem razpisu) vključno z naselji do 10.000 prebivalcev.	0,29%

Os	Prednostna naloga	Ukrep	Aktivnosti znotraj ukrepa	Geografsko pokritje	Predvideni delež javnofinancičnih sredstev
----	-------------------	-------	---------------------------	---------------------	--

Os 4: Izvajanje pristopa LEADER (nadaljevanje)			
	431: Vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobitev strokovnih znanj in animacija območja	Ustanovitev in delovanje LAS; usposabljanje in animacija podeželskega prebivalstva in vodij LAS, priprava študijskega in promocijskega gradiva;	Podeželska območja (opredeljena v javnem razpisu) vključno z naselji do 10.000 prebivalcev.
Tehnična pomoč			0,88%
			0,52%

Velikost in drugi osnovni podatki o vseh načrtovanih dejavnostih/aktivnostih z vplivi na okolje

V pričujočem poglavju naštevamo vse aktivnosti/ukrepe PRP, znotraj katerih bi lahko nastali potencialni PVO projekti glede na Uredbo o vrstah posegov na okolje za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje (Ur. l. RS 78/06, v nadaljevanju: PVO uredbi) ter vse tiste aktivnosti/ukrepe PRP, znotraj katerih bi lahko nastali potencialni PVO projekti glede na Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Ur.l. RS 130/04, priloga 2, v nadaljevanju Pravilnik o sprejemljivosti). Deloma je informacija o tem zajeta že v Preglednici 3 (Poglavje 2.5) kjer so vse tiste aktivnosti, ki bi lahko bili »PVO projekti po PVO uredbi« označene s krepkim tiskom, dodatne aktivnosti, ki bi lahko bili »PVO projekti po Pravilniku o sprejemljivosti« pa so označene s krepkim poševnim tiskom. V spodnji preglednici ocenjujemo, kakšne so dejanske možnosti da bodo omenjene aktivnosti tudi zares generirale PVO projekte, to je projekte s posegi v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje po PVO uredbi ali projekte s posegi v naravo s pomembnimi vplivi na varovana območja. Pri tem izhajamo iz značilnosti slovenskega prostora, strukturnih značilnosti slovenskega kmetijstva ter obsegom izvajanja podobnih aktivnosti v okviru prejšnjih programskih dokumentov (Program SAPARD, PRP 2004-2006, EPD 2004-2006).

Preglednica 4: Ukrepi PRP, znotraj katerih bi lahko nastali potencialni PVO projekti

Ukrep PRP		Potencialno relevantna določila PVO uredbe (točke iz PVO uredbe) in dodatno na varovanih območjih (Natura, naravne vrednote) po Pravilniku o sprejemljivosti	Spodbuja PVO posege?
Šifra	Naziv		
112	Podpore mladim kmetom za prevzem kmetij		Brez neposrednih posegov v okolje
113	Zgodnje upokojevanje kmetov		Brez neposrednih posegov v okolje
121	Modernizacija kmetijskih gospodarstev	<u>PVO uredba, 3. člen:</u> 17. objekt za intenzivno rejo perutnine ali prašičev z več kakor: 85.000 mesti za piščance, 60.000 mesti za kokoši, 3.000 mesti za prašiče pitance z maso, večjo od 30 kg, ali 900 mesti za svinje 4. člen, skupina A (kmetijstvo, gozdarstvo): 1. preoblikovanje morfologije tal kmetijskih zemljišč na geografsko zaokroženem območju s površino več kakor 10 ha ali s površino več kakor 5 ha na varovanih območjih v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo narave ali varstvo voda; 2. pripravo neobdelanih kmetijskih zemljišč ali zemljišč v naravnem okolju za intenzivno kmetijstvo na geografsko zaokroženem območju s površino več kakor 10 ha ali s površino več kakor 5 ha na varovanih območjih v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo narave ali varstvo voda; 3. gradnjo objektov za osuševanje na geografsko zaokroženem območju s površino več kakor 5 ha ali s površino več kakor 2,5 ha na varovanih območjih v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo narave ali varstvo voda; 4. namakanje kmetijskih zemljišč na geografsko zaokroženem območju s površino več kakor 10 ha ali s	Aktivnosti, ki bi presegale mejne vrednosti za PVO poseg po PVO uredbi, so malo verjetne. Na varovanih območjih (Natura 2000, naravne vrednote) je pričakovati aktivnosti, ki bi lahko pomenile PVO poseg po Pravilniku o sprejemljivosti.

Ukrep PRP		Potencialno relevantna določila PVO uredbe (točke iz PVO uredbe) in dodatno na varovanih območjih (Natura, naravne vrednote) po Pravilniku o sprejemljivosti	Spodbuja PVO posege?
Šifra	Naziv		
		površino več kakor 5 ha na varovanih območjih v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo narave ali varstvo voda; 5. začetno pogozdovanje ali izsekavanje gozdov zaradi spreminjanja v drugo vrsto rabe zemljišč na geografsko zaokroženem območju s površino več kakor 10 ha, 6. vzrejo domačih živali na varovanih območjih v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo narave, kulturno dediščino ali varstvo voda, če obseg vzreje presega 30 odstotkov obsega vzreje iz 17. točke prejšnjega člena ali gre za zmogljivost vzreje z: 250 mesti ali več za govejo živino, 400 mesti ali več za konje, 800 mesti ali več za teleta pitance, 400 mesti ali več za mešano rejo goveje živine, konj 4. ali telet pitancev, 2.400 mest ali več za drobnico, 14.000 mesti ali več za pitane purane, 40.000 mesti ali več za kunce pitance, 10.000 mest ali več za kunce samice; Pravilnik o sprejemljivosti: - Gradnja nove nestanovanjske stavbe; - Postavitev industrijske stavbe ali skladišča; - Postavitev podzemnega voda (vodovod, plinovod, kanalizacijska cev, telefonski kabel itd.); - Ohranjanje in sanacija obstoječih jarkov za odvodnjavanje; - Zasipavanje močvirnih predelov, depresij in vodnih teles ali niveliranje, večjih od 4ha; - Krčenje, odstranjevanje oziroma požiganje grmovja, mejic, posameznih dreves ali manjših skupin dreves; Zasipavanje močvirnih predelov, depresij in vodnih teles ali niveliranje, večjih ali manjših od 4 ha. - Poglobljanje obstoječih oziroma gradnja novih melioracijskih jarkov in jarkov za odvodnjavanje; - Obnavljanje, sanacija ali vzdrževanje obstoječih regulacij tekočih voda in izvajanje drugih vzdrževalnih del; - Odvzem vode iz vodotokov in stoječih voda (npr. za namakanje in zalivanje), vključno s povečanjem odvzema; - Gradnja ne kategorizirane ali lokalne ceste; - Regulacije struge tekočih voda; - Postavitev prenosnega ali distribucijskega cevovoda ali komunikacijskega omrežja (primeroma vodovod, plinovod, kanalizacijska cev, telefonski kabel itd.); - Postavitev nizko in visoko-napetostnega nadzemnega voda; - Postavitev podzemnega voda; - Krčenje, odstranjevanje oziroma požiganje grmovja, mejic, posameznih dreves ali manjših skupin dreves; - Renaturacija tekočih in stoječih voda;	
125	Izboljšanje in razvoj infrastrukture, povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva	Uredba PVO, 4. člen, skupina A (kmetijstvo, gozdarstvo): 1. preoblikovanje morfologije tal kmetijskih zemljišč na geografsko zaokroženem območju s površino več kakor 10 ha ali s površino več kakor 5 ha na varovanih območjih v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo narave	Aktivnosti, ki bi presegale mejne vrednosti za PVO poseg po PVO uredbi. so malo verjetne

Ukrep PRP		Potencialno relevantna določila PVO uredbe (točke iz PVO uredbe) in dodatno na varovanih območjih (Natura, naravne vrednote) po Pravilniku o sprejemljivosti	Spodbuja PVO posege?
Šifra	Naziv		
		ali varstvo voda; 2. pripravo neobdelanih kmetijskih zemljišč ali zemljišč v naravnem okolju za intenzivno kmetijstvo na geografsko zaokroženem območju s površino več kakor 10 ha ali s površino več kakor 5 ha na varovanih območjih v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo narave ali varstvo voda; 3. gradnjo objektov za osuševanje na geografsko zaokroženem območju s površino več kakor 5 ha ali s površino več kakor 2,5 ha na varovanih območjih v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo narave ali varstvo voda; 4. namakanje kmetijskih zemljišč na geografsko zaokroženem območju s površino več kakor 10 ha ali s površino več kakor 5 ha na varovanih območjih v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo narave ali varstvo voda; 5. začetno pogozdovanje ali izsekavanje gozdov zaradi spreminjanja v drugo vrsto rabe zemljišč na geografsko zaokroženem območju s površino več kakor 10 ha; Pravilnik o sprejemljivosti: - Gradnja nekategorizirane ali lokalne ceste; - Postavitev podzemnega voda (vodovod, plinovod, kanalizacijska cev, telefonski kabel itd.) - Ohranjanje in sanacija obstoječih jarkov za odvodnjavanje; - Poglavljanje obstoječih oziroma gradnja novih melioracijskih jarkov in jarkov za odvodnjavanje; - Obnavljanje, sanacija ali vzdrževanje obstoječih regulacij tekočih voda in izvajanje drugih vzdrževalnih del; - Odvzem vode iz vodotokov in stoječih voda (npr. za namakanje in zalivanje), vključno s povečanjem odvzema; - Obnavljanje, sanacija ali vzdrževanje obstoječih regulacij tekočih voda in izvajanje drugih vzdrževalnih del; - Postavitev in obratovanje vodnega zajetja, vodne črpalke; - Postavitev nasipov za zadrževanje visokih voda; - Postavitev ali povišanje oz. sprememba pregrad ali jezov (jezovi, zapornice, pragovi) s krono daljšo od 300m; - Krčenje, odstranjevanje oziroma požiganje grmovja, mejic, posameznih dreves ali manjših skupin dreves; - Renaturacija tekočih in stoječih voda;	Na varovanih območjih (Natura 2000, naravne vrednote) je pričakovati aktivnosti, ki bi lahko pomenile PVO poseg po Pravilniku o sprejemljivosti.
131	Izpolnjevanje standardov temelječih na zakonodaji Skupnosti		Brez neposrednih posegov v okolje
123:	Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom	PVO uredba, 4. člen, skupina F (proizvodnja hrane in pijač): 1. klavnico z zmogljivostjo zakola več kakor 50 t na dan; 2. proizvodnjo živalskih maščob in olj z zmogljivostjo več kakor 50 t končnih izdelkov na dan;	Ni pričakovati aktivnosti, ki bi presegale mejne vrednosti za PVO po PVO uredbi (potencialno verjetno za

Ukrep PRP		Potencialno relevantna določila PVO uredbe (točke iz PVO uredbe) in dodatno na varovanih območjih (Natura, naravne vrednote) po Pravilniku o sprejemljivosti	Spodbuja PVO posege?
Šifra	Naziv		
		3. proizvodnjo rastlinskih maščob in olj z zmogljivostjo 100 t končnih izdelkov na dan; 4. predelavo in konzerviranje mesa, rib ali morskih sadežev in ribjega olja ter zelenjave s proizvodno zmogljivostjo več kakor 50 t končnih izdelkov na dan; 5. proizvodnjo ribje moke, mesne ali mesno-kostne moke ali ribjega olja s proizvodno zmogljivostjo več kakor 50 t končnih izdelkov na dan; 6. proizvodnjo škroba s proizvodno zmogljivostjo več kakor 300 t na dan; 7. napravo za obdelavo in predelavo mleka z zmogljivostjo sprejetja več kakor 200 t mleka na dan; 8. proizvodnjo žganih pijač, vina, piva ali slada s proizvodno zmogljivostjo 2.000 hl letno ali več; 9. proizvodnjo in rafiniranje sladkorja, proizvodnjo sladkornega sirupa ali slaščic z zmogljivostjo več kakor 300 t končnih izdelkov na dan; 4. člen, skupina C (energetika in pridobivanje mineralnih surovin): 12. pridobivanje bioloških goriv z letno zmogljivostjo 50.000 t ali več, 13. izkopavanje šote na površini 1 ha ali več na varovanih območjih v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo narave ali kulturno dediščino, Pravilnik o sprejemljivosti: - Posaditev gozdnih plantaž; - Pogozditev z tujerodnimi drevesnimi vrstami; - Postavitev vetrnice za proizvodnjo električne energije; - Gradnja nove stanovanjske ali nestanovanjske stavbe z vrtom, dvoriščem ali brez; - Postavitev industrijske stavbe ali skladišča.	aktivnosti pod točko 7). Na varovanih območjih (Natura 2000, naravne vrednote) je pričakovati aktivnosti, ki bi lahko pomenile PVO poseg po Pravilniku o sprejemljivosti.
132	Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane		Brez neposrednih posegov v okolje
133	Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane		Brez neposrednih posegov v okolje
122	Izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov	PVO uredba, 4. člen, skupina A (kmetijstvo, gozdarstvo): 5. začetno pogozdovanje ali izsekavanje gozdov zaradi spreminjanja v drugo vrsto rabe zemljišč na geografsko zaokroženem območju s površino več kakor 10 ha; Pravilnik o sprejemljivosti: - Gradnja gozdnih cest oziroma gozdarskih poti, daljših od 2 km (oz. 100m na občutljivejših območjih)	Ni pričakovati aktivnosti, ki bi presegale mejne vrednosti za PVO poseg po PVO uredbi. Na varovanih območjih (Natura 2000, naravne vrednote) je pričakovati aktivnosti, ki bi lahko pomenile PVO poseg po Pravilniku o sprejemljivosti.

Ukrep PRP		Potencialno relevantna določila PVO uredbe (točke iz PVO uredbe) in dodatno na varovanih območjih (Natura, naravne vrednote) po Pravilniku o sprejemljivosti	Spodbuja PVO posege?
Šifra	Naziv		
142	Podpore za ustanavljanje skupin proizvajalcev		Brez neposrednih posegov v okolje
111	Poklicno usposabljanje in dejavnosti informiranja oseb, ki delujejo v sektorjih kmetijstva, gozdarstva in prehrane		Brez neposrednih posegov v okolje
211	Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD)		Brez neposrednih posegov v okolje
214	Kmetijsko okoljska plačila		Brez neposrednih posegov v okolje
311	Diverzifikacija v nekmetske dejavnosti	4. člen, skupina C (energetika in pridobivanje mineralnih surovin):	Aktivnosti, ki bi presegale mejne

Ukrep PRP		Potencialno relevantna določila PVO uredbe (točke iz PVO uredbe) in dodatno na varovanih območjih (Natura, naravne vrednote) po Pravilniku o sprejemljivosti	Spodbuja PVO posege?
Šifra	Naziv		
312	Podpora za ustanavljanje in razvoj mikro podjetij		
A 139			

Ukrep PRP		Potencialno relevantna določila PVO uredbe (točke iz PVO uredbe) in dodatno na varovanih območjih (Natura, naravne vrednote) po Pravilniku o sprejemljivosti	Spodbuja PVO poseg?
Šifra	Naziv		
321	Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo	<u>Pravilnik o sprejemljivosti:</u> - <i>Gradnja nove stanovanjske ali nestanovanjske stavbe z vrtom, dvoriščem ali brez;</i> - <i>Rekonstrukcija ali odstranitev stanovanjske ali nestanovanjske stavbe z vrtom, dvoriščem ali brez;</i>	Na varovanih območjih (Natura 2000, naravne vrednote) je pričakovati aktivnosti, ki bi lahko pomenile PVO poseg po Pravilniku o sprejemljivosti.
322	Obnova in razvoj vasi	PVO uredba, 4. člen, skupina L: <u>1. žičnico ali smučarsko vlečnico</u> v dolžini 1.250 m ali več, 2. 100 ali več metrsko <u>smučarsko skakalnico ali smučarsko progo</u> s spremembami zemljišča v izmeri 10 ha ali več, ali v izmeri 5 ha ali več na varovanih območjih v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo narave ali varstvo voda, <u>3. umetno zasneževanje in dosneževanje</u> na površini 10 ha ali več na varovanih območjih v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo narave ali varstvo voda, 4. stavba za <u>prenočitev turistov zunaj območij strnjenih naselij s 125 ležišči ali več na varovanih območjih</u> v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo narave, 5. objekt za <u>prenočitev turistov zunaj ureditvenih območij strnjenih naselij z 250 ležišči ali več na območju, ki ni varovano območje</u> v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo narave, 6. objekt ali prostor za <u>kampiranje s 500 enotami ali več in 150 enotami ali več na varovanih območjih</u> v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo narave, 7. igrišče za golf na 70 ha ali več, na varovanem območju s področja ohranjanja narave ne glede na obseg (5. člen) 8. objekt za športne prireditve ali za turistične ali rekreacijske dejavnosti, kot je tematski ali zabavišni park, ki sprejme 15.000 obiskovalcev ali več; na varovanem območju s področja ohranjanja narave ne glede na obseg (5. člen); Pravilnik o sprejemljivosti: - <i>Gradnja nove nestanovanjske stavbe:</i> - <i>Gradnja spremljajoče cestne infrastrukture (parkirišča, počivališča);</i> - <i>Ureditev ali razširitev kolesarske poti; Gradnja ali razširitev objekta za šport, rekreacijo ali prosti čas (primeroma nogometnega stadiona, športne površine s trdo podlago, vodnega zajetja za smučišče, smučarske vlečnice,...);</i> - <i>Gradnja kolesarske ali jahalne poti;</i> - <i>Ureditev poti za sprehajalce na obstoječi poti na obrežju voda ali gradnja nove javne poti na obrežju voda;</i> - <i>Gradnja nove javne poti (učne ali sprehajalne);</i> - <i>Postavitev nove ali podaljšanje obstoječe tekaške proge;</i> - <i>Postavitev objektov javne razsvetljave in postavitvev razsvetljave stavb;</i>	Ni pričakovati aktivnosti, ki bi presegale mejne vrednosti za PVO Na varovanih območjih (Natura 2000, naravne vrednote) je pričakovati večje število aktivnosti, ki bi lahko pomenile PVO poseg po Pravilniku o sprejemljivosti.

Ukrep PRP		Potencialno relevantna določila PVO uredbe (točke iz PVO uredbe) in dodatno na varovanih območjih (Natura, naravne vrednote) po Pravilniku o sprejemljivosti	Spodbuja PVO posege?
Šifra	Naziv		
		- Postavitev podzemnega voda (vodovod, plinovod, kanalizacijska cev, telefonski kabel itd.); - Regulacije struge tekočih voda; - Renaturacije tekočih in stoječih voda; - Postavitev prenosnega ali distribucijskega cevovoda ali komunikacijskega omrežja (primeroma vodovod, plinovod, kanalizacijska cev, telefonski kabel itd.); - Postavitev nizko in visoko-napetostnega nadzemnega voda; - Postavitev podzemnega voda; - Gradnja nekategorizirane ali lokalne ceste;	
323	Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja	Pravilnik o sprejemljivosti: - Rekonstrukcija ali odstranitev stanovanjske ali nestanovanjske stavbe z vrtom, dvoriščem ali brez; - Gradnja nove nestanovanjske stavbe; - Gradnja spremljajoče cestne infrastrukture (parkirišča, počivališča); - Postavitev objektov javne razsvetljave in postavitve razsvetljave stavb; - Ureditev ali razširitev kolesarske poti; - Ureditev poti za sprehajalce na obstoječi poti na obrežju voda ali gradnja nove javne poti na obrežju voda; - Gradnja nove javne poti (učne ali sprehajalne);	Na varovanih območjih (Natura 2000, naravne vrednote) so potencialno mogoče aktivnosti, ki bi lahko pomenile PVO poseg po Pravilniku o sprejemljivosti.
331	Poklicno usposabljanje in informiranje		Brez neposrednih posegov v okolje
41 (411, 412, 413)	Izvajanje lokalnih razvojnih strategij		Brez neposrednih posegov v okolje
421	Spodbujanje medregijskega in čezmejnega sodelovanja		Brez neposrednih posegov v okolje
431	Vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobitev strokovnih znanj in animacija območja		Brez neposrednih posegov v okolje

Za aktivnosti, kjer je velika verjetnost generiranja PVO projektov velja, da bo zanje z vidika varovanja okolja vzpostavljena dodatna varovalka v obliki postopka PVO. V kolikor pa aktivnosti v podprtih projektih ne dosega mejnih kapacitet po PVO uredbi ali niso opredeljeni kot posegi v naravo s pomembnimi vplivi na varovana območja po Pravilniku o sprejemljivosti, pa v poglavju 7.3 podajamo informacijo o potrebnih omilitvenih ukrepih (dodatni pogoji, priporočene zahteve pri razpisih, bolj natančno opredeljeni izbirni kriteriji itd.).

Predvideno obdobje izvajanja programa

Program razvoja podeželja republike Slovenije za obdobje 2007-2013 se bo izvajal v obdobju od 1. 2007 do 2013. Za relevantne ukrepe programa se lahko sredstva po pravilu n+2 črpajo še dve leti po koncu programskega obdobja.

Potrebe po naravnih virih

Naslednje poglavje obravnava potrebe po naravnih virih v zvezi z različnimi ukrepi, vključenimi v Program razvoja podeželja. Poudarek je na možnih spremembah v njihovi rabi.

Kot je prikazano v spodnji tabeli, veliko ukrepov zahteva rabo naravnih virov. Poleg tega tabela prikazuje, kolikšen bo obseg povečane ali zmanjšane potrebe po naravnih virih. Klasifikacijski sistem je opisan v legendi pod tabelo in obsega pet različnih stopenj - od zelo velike potrebe preko nevtralnega do velikega zmanjšanja potreb po naravnih virih.

Pod naravne vire štejemo neobdelano vodo, pitno vodo, energijo iz obnovljivih virov, energijo iz fosilnih goriv, material za gradnje ter gozd/les za gradnjo.

Omeniti je treba, da v to oceno niso vključeni sinergični in kumulativni učinki iz okoljskega vidika ter da z vidika okolja oznake + in ++ lahko, na primer, pomenijo negativna pričakovanja za energijo iz obnovljivih virov, kar bi sicer bilo na splošno pozitivno.

Preglednica 5: Potrebe po naravnih virih pri izvajanju programa PRP 2007-2013

Predvidene potrebe po naravnih virih:		Voda (neobdelana)	Pitna voda	Energija – iz OVE	Energija – s fosilnih goriv	Prostor / prosta zemljišča	Material za gradnje	Gozd – les za gradnjo
Os, prednostna naloga	Ukrep/Skupina podukrepov							
Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega gozdarskega sektorja								
<u>1.1 Posodabljanje in prestrukturiranje kmetijstva</u>	112: Podpore mladim kmetom za prevzem kmetij	0	0	0	0	0	0	0
	113: Zgodnje upokojevanje kmetov	0	0	0	0	0	0	0
	121: Modernizacija kmetijskih gospodarstev	0/+	0/+	-/+	-/+	+/+ +	+/+ +	0
	125: Izboljšanje in razvoj infrastrukture, povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva	++	+	0	++	++	++	+
	131: Izpolnjevanje standardov temelječih na zakonodaji Skupnosti	+	0	0	+	0	0	0
<u>1.2 Dvig dodane vrednosti in kakovosti v pridelavi in predelavi kmetijskih, živilskih in gozdarskih proizvodov</u>	123: Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom	0/+	0	0	0/+	0/+	0/+	0/+
	132: Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane	0	0	0	0	0	0	0
	133: Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnosti informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane	0	0	0	0	0	0	0
<u>1.3 Trajnostno in ekonomsko učinkovitejše gospodarjenje z gozdovi</u>	122: Izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov	-	0	0/+	+	+	+	++
	142: Podpore za ustanavljanje skupin proizvajalcev	-/0	0	+	-/0	0	0	0
<u>1.4 Dvig ravni usposobljenosti in povečanje učinkovitosti v kmetijstvu, živilstvu in gozdarstvu</u>	111: Poklicno usposabljanje in dejavnosti informiranja oseb, ki delujejo v sektorjih kmetijstva, gozdarstva in prehrane	-/0	0	0	-/0	0	0	0
Os 2: Ohranjanje kulturne krajine in varstvo okolja								
<u>2.1 Ohranjanje kmetijstva na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost</u>	211: Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost	0	0	0	0	0	0	0
<u>2.2 Spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks</u> <u>Kmetijsko okoljska plačila</u>	214: Kmetijsko okoljska plačila	--/0	-/0	+	-/0	-/0	-/0	-/0
Os 3: Izboljšanje kakovosti življenja v podeželskih območjih in spodbujanje diverzifikacije								

Predvidene potrebe po naravnih virih:		Voda (neobdelana)	Pitna voda	Energija – iz OVE	Energija – s fosilnih goriv	Prostor / prosta zemljišča	Material za gradnje	Gozd – les za gradnjo
Os, prednostna naloga	Ukrep/Skupina podukrepov							
<u>3.1 Diverzifikacija gospodarstva na podeželju</u>	311: Diverzifikacija v nekmetske dejavnosti	+	+	0/+	+	0/+	0/+	0
	312: Podpora za ustanavljanje in razvoj mikro podjetij	+	+	0/+	0/+	0/+	0/+	0
<u>3.2 Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju</u>	321: Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo	0	0	0	0	0	0	0
	322: Obnova in razvoj vasi	+	+	+	++	++	++	0
	323: Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja	+	+	+	+	++	++	+
	331: Poklicno usposabljanje in informiranje	0	0	0	0	0	0	0
Os 4: Izvajanje pristopa LEADER								
	41 (411, 412, 413): Izvajanje lokalnih razvojnih strategij 421: Spodbujanje medregijskega in čezmejnega sodelovanja 431: Vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobitev strokovnih znanj in animacija območja	0	0	0	0	0	0	0

Legenda:

- ++ zelo velika potreba po naravnih virih
- + zanemarljiva potreba po naravnih virih
- 0 ni potreb po naravnih virih
- zanemarljivo zmanjšanje potreb po naravnih virih
- zmerno do veliko zmanjšanje potreb po naravnih virih

Pripombe k oznakam glede rabe naravnih virov se nanašajo na ukrepe. Oznake zadevajo individualni izvedeni projekt in se ne nanašajo na splošni količinsko opredeljeni učinek ukrepa. To je ocenjeno v drugih delih tega poročila.

112: Podpore mladim kmetom za prevzem kmetij

Kratkoročno prevzem kmetij s strani mladih kmetov ne bo imel vpliva na potrebo po naravnih virih. Dolgoročno pa bi zamenjave z mladimi kmeti lahko - odvisno od tega, kaj se na kmetiji proizvaja - povzročile povečanje proizvodnje oz. rabe virov, čeprav je to uravnovešeno z višjimi standardi okoljskega znanja, pridobljenega z obveznim usposabljanjem.

113: Zgodnje upokojevanje kmetov

Ukrep je povezan s prejšnjim ukrepom in pričakovane spremembe bodo sledile istim napovedim kot za ukrep 112.

121: Modernizacija kmetijskih gospodarstev

Ukrep zajema veliko število različnih dejavnosti in proizvodov in kot je prikazano, lahko sprememba posameznega dejavnika privede do razlik. Na splošno se bo povečala raba zemljišč (zgradbe, ceste itd.). Predvidevamo tudi, da bo modernizacija pomenila povečano porabo vode, energije in materiala za gradnjo. Posamezne dejavnosti pa zajemajo obnovljive vire energije, kot je prikazano v tabeli.

125: Izboljšanje in razvoj infrastrukture, povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva

Ukrep bo povečal rabo zemljišč, materiala za gradnjo in energije zaradi gradnje cest in drugih gradbenih del, vključno z namakalnimi sistemi. Prav tako z ukrepom za povečanje proizvodnje in rabe lesa pričakujemo povečano porabo vode za okrepitev in podporo gozdarstvu.

123: Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom

Ukrep je različen, vpliv je odvisen od vrste podprtih dejavnosti. Za mnoge bo to povečana proizvodnja, predelava itd. Pričakuje se povečana poraba vode, gradnja stavb, proizvodnja lesa itd.

132: Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane

Ključni cilj ukrepa je večja proizvodna vrednost kmetijskih proizvodov, vključenih v sheme kakovosti. Razen v primeru shem kakovosti povezanih s proizvodi ekološke proizvodnje, ukrep nima neposrednih vplivov na rabo virov.

133: Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnosti informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane

Ocena enaka kot za ukrep 132.

122: Izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov

Ukrep bo povečal proizvodnjo lesa in gradnjo stavb in cest, kot je prikazano. Pričakuje se tudi povečana poraba energije. Nova mehanizacija in izboljšani proizvodni pogoji pa lahko po drugi strani vplivajo na porabo vode in energije v smislu zmanjšane njihove porabe.

142: Podpore za ustanavljanje skupin proizvajalcev

Ustanavljanje skupin proizvajalcev bi lahko v povezavi z nekaterimi dejavniki zmanjšalo porabo naravnih virov (vode in energije), sicer pa bo vpliv v glavnem nevtralen.

111: Poklicno usposabljanje in dejavnosti informiranja oseb, ki delujejo v sektorjih kmetijstva, gozdarstva in prehrane

Sam po sebi ukrep velja v glavnem za nevtralnega, nakazane pa so možnosti za zmanjšanje porabe naravnih virov, kot posledica usposabljanja, obveščanja in krepitev zmogljivosti.

211: Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost

Ukrep naj bi bil v glavnem nevtralen in ohranja ekstenzivno kmetovanje na območjih z omejenimi možnostmi. Glavni vpliv ni povezan z viri, ampak z ohranjanjem značilnosti podeželja in določenih habitatov, odvisno od dejavnosti.

214: Kmetijsko okoljska plačila

Eden glavnih ciljev ukrepa je zagotoviti trajnostno proizvodnjo, izboljšati kakovost in porabo vode, zmanjšati negativni učinek kmetijskih praks na splošno, izboljšati kakovost tal itd. Dejavnosti so lahko različne, a kot kaže bo vpliv nevtralen ali celo manjša raba virov – pričakovana energija iz obnovljivih virov.

311: Diverzifikacija v nekmetske dejavnosti

312: Podpora za ustanavljanje in razvoj mikro podjetij

Za oba ukrepa je učinek, povezan z rabo virov, odvisen od posamezne dejavnosti. Diverzifikacija in zlasti turizem bosta iz okoljskega vidika imela različne pozitivne učinke, na splošno pa tudi ohranjanje in povečano rabo virov. Narave mikro podjetij in izhajajočega učinka na rabo virov ni moč oceniti pred določitvijo in izvedbo projektov.

321: Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo

Ukrep se nanaša na zagotavljanje in izboljšanje osnovnih storitev in bo v glavnem nevtralen, kar se tiče rabe virov.

322: Obnova in razvoj vasi

Ukrep bo privedel do različnih gradbenih del in zaradi svoje narave tudi do povečane rabe virov, kot je prikazano.

323: Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja

Namen ukrepa je v glavnem podpora različnim gradbenim delom in povečanje števila obiskovalcev/uporabnikov, kot je razvidno iz tabele.

Os 4: Izvajanje pristopa LEADER

Pristop LEADER sam po sebi ni pomemben za ocene, ki se nanašajo na rabo naravnih virov.

Predvidene emisije, odpadki in ravnanja z njimi

To poglavje ocenjuje pričakovane težave na področju emisij in odpadkov v povezavi z dejavnostmi PRP (posamezni ukrepi / skupine ukrepov) in velja za obstoječe stanje.

Ocena se nanaša na možne spremembe v zvezi z izvajanjem posameznih ukrepov. Splošni učinek je obravnavan v drugih delih tega poročila.

Uporabljeni klasifikacijski sistem je opisan v legendi pod tabelo in kot v prejšnjem poglavju obsega več različnih stopenj - od zelo velike potrebe preko nevtralnega do velikega zmanjšanja potreb po naravnih virih. Iz okoljskega vidika velja povečanje za negativno v primeru vseh dejavnikov.

V to oceno niso vključeni sinergični in kumulativni učinki. Kot primer navedimo, da je kljub večji količini odpadkov v primeru enega dejavnika splošna slika za posamezen projekt lahko za okolje vseeno pozitivna, saj ta učinek izniči vpliv zmanjšane količine odpadkov na drugi strani.

Preglednica 6: Predvidene emisije in odpadki zaradi izvajanja programa PRP 2007-2013

Predvidene emisije in odpadki:		Odpadne vode	Padavinske	Emisije toplote	Emisije v tla	Emisije hrupa	Emisije v zrak	Klaviški odpadki	Nevarni odpadki pri predelavi živil	Drugi odpadki pri predelavi živil	Drugi nevarni odpadki (FFS...)	Drugi odpadki (komunalni, ...)
Os, prednostna naloga	Ukrep/Skupina podukrepov											
Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega gozdarskega sektorja												
1.1 Posodabljanje in prestrukturiranje kmetijstva	112: Podpore mladim kmetom za prevzem kmetij	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+
	113: Zgodnje upokojevanje kmetov	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+
	121: Modernizacija kmetijskih gospodarstev	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-
	125: Izboljšanje in razvoj infrastrukture, povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva	-	-	+	+	+	+	0	0	0	-	-
	131: Izpolnjevanje standardov temelječih na zakonodaji Skupnosti			-	-						-	-
1.2 Dviga dodane vrednosti in kakovosti v pridelavi in predelavi kmetijskih, živilskih in gozdarskih proizvodov	123: Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom	+		+		+			+	+		+
	132: Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	133: Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnosti informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.3 Trainostno in ekonomsko učinkovitejšo gospodarjenje z gozdovi	122: Izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov	++		+		++	+					++
	142: Podpore za ustanavljanje skupin proizvajalcev	-/+		-/+		-/+	-/+					-/+
1.4 Dviga ravni usposobljenosti in povečanje učinkovitosti v kmetijstvu, živilstvu in gozdarstvu	111: Poklicno usposabljanje in dejavnosti informiranja oseb, ki delujejo v sektorjih kmetijstva, gozdarstva in prehrane	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Predvidene emisije in odpadki:		Opadne vode	Padavinske odpadne vode	Emisije toplote	Emisije v tla	Emisije hrupa	Emisije v zrak	Klaviški odpadki	Nevarni odpadki pri predelavi živil	Drugi odpadki i pri predelavi živil	Drugi nevarni odpadki (FFS...)	Drugi odpadki (komunalni, ...)
Os, prednostna naloga	Ukrep/Skupina podukrepov	Os 2: Ohranjanje kulturne krajine in varstvo okolja										
2.1 Ohranjanje kmetijstva na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost	211: Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.2 Spodbujanje okolju priaznih kmetijskih praks Kmetijsko okoljska plačila	214: Kmetijsko okoljska plačila	--	--	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Os 3: Izboljšanje kakovosti življenja v podeželskih območjih in spodbujanje diverzifikacije												
3.1 Diverzifikacija gospodarstva na podeželju	311: Diverzifikacija v nekmetske dejavnosti 312: Podpora za ustanavljanje in razvoj mikro podjetij	+	+	+	-	-	+	0	0	0	-	-
3.2 Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju	321: Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo 322: Obnova in razvoj vasi 323: Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja 331: Poklicno usposabljanje in informiranje	-	-	+	-	0	+	0	0	0	-	-
		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Predvidene emisije in odpadki:		Opadne vode	Padavinske odpadne vode	Emisije toplote	Emisije v tla	Emisije hrupa	Emisije v zrak	Klaviški odpadki	Nevarni odpadki pri predelavi živil	Drugi odpadki i pri predelavi živil	Drugi nevarni odpadki (FFS...)	Drugi odpadki (komunalni, ...)
Os, prednostna naloga	Ukrep/Skupina podukrepov	Os 4: Izvajanje pristopa LEADER										
	41 (411, 412, 413): Izvajanje lokalnih razvojnih strategij 421: Spodbujanje medregijskega in čezmejnega sodelovanja 431: Vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobitev strokovnih znanj in animacija območja	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Legenda:

- ++ zelo veliko povečanje emisij in odpadkov
- + zanemarljivo povečanje emisij in odpadkov
- 0 ni povečanj niti zmanjšanj emisij in odpadkov
- zanemarljivo zmanjšanje emisij in odpadkov
- znorno do veliko zmanjšanje emisij in odpadkov

Naslednje pripombe k oznakam v tabeli se nanašajo na posamezne ukrepe. Tako kot v primeru sprememb v rabi naravnih virov v prejšnjem poglavju, oznake zadevajo splošno spremembo v zvezi z individualno izvedbo / podprtim projektom. Splošni vpliv ali učinek posameznega ukrepa je ocenjen v drugih delih tega poročila.

*112: Podpore mladim kmetom za prevzem kmetij
in 113: Zgodnje upokojevanje kmetov*

Za oba ukrepa lahko zamenjava z mlajšimi kmeti za vse navedene dejavnike srednjeročno in dolgoročno pomeni nevtralen vpliv ali rahlo povečanje proizvedenih odpadkov. (Na podlagi kombinacije povprečno povečane proizvodnje, uravnovešene s povečano ozaveščenostjo o okoljskih vprašanjih)

121: Modernizacija kmetijskih gospodarstev

Učinek v zvezi z odpadki je možen v obe smeri, odvisno od podrobnosti posameznih dejavnosti. Zaradi boljših standardov ravnanja npr. s trdnimi odpadki, vodo, energijo, pesticidi itd. so možne nižje ravni. Ukrepi bo kljub temu med drugim usmerjeni k povečanju produktivnosti, kar lahko ravni zviša. Potrebne so naknadne ocene.

125: Izboljšanje in razvoj infrastrukture, povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva

Med cilji ukrepa je zmanjšanje nekaterih emisij, kot je prikazano. Druge pa se lahko zaradi večje produktivnosti enostavno zvišajo.

131: Izpolnjevanje standardov temelječih na zakonodaji Skupnosti

Vse tri ocene so vključene v cilje ukrepa.

123: Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom

Ocene temeljijo na predpostavki, da povečana produktivnost vodi k večji količini odpadkov, razen če se istočasno spremeni oblika proizvodnje.

132: Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemah kakovosti hrane

in 133: Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnosti informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane
Zaradi narave ukrepa je vprašanje odpadkov zgolj posrednega pomena.

122: Izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov

Ukrepi bo povečal produktivnost gozdov, več pa bo tudi s tem povezanih dejavnikov. To vključuje tudi odpadke iz lesnih žag.

142: Podpore za ustanavljanje skupin proizvajalcev

Rezultat je mešan, saj cilj niha med ekološkim gozdom in povečano gozdarsko pridelavo.

111: Poklicno usposabljanje in dejavnosti informiranja oseb, ki delujejo v sektorjih kmetijstva, gozdarstva in prehrane

-

*211: Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost
in 214: Kmetijsko okoljska plačila*

V zvezi s temi ukrepi lahko zasledimo številne pozitivne težnje, zlasti zaradi višjih okoljskih standardov in usmerjenosti k okoljskim vprašanjem preko krepitev zmogljivosti.

311: Diverzifikacija v nekmetske dejavnosti

Povečana dejavnost turizma bi lahko privedla do nekaterih izmed navedenih povečanj odpadkov, po drugi strani pa do zmanjšanja, npr. organsko kompostiranje.

312: Podpora za ustanavljanje in razvoj mikro podjetij

Učinek je odvisen od vrste podjetja. Raba obnovljivih virov energije bi izboljšala pogoje za turizem, a povečala količino vode in trdnih odpadkov.

321: Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo

322: Obnova in razvoj vasi

in 323: Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja

Rezultat je mešan za vse tri ukrepe. Boljši pogoji za mlade in starejše bi zaradi višjega življenjskega standarda lahko povečali nekatere vrste odpadkov. V drugih primerih bi bili projekti neposredno usmerjeni v zmanjševanje odpadkov.

41 (411, 412, 413): Izvajanje lokalnih razvojnih strategij

421: Spodbujanje medregijskega in čezmejnega sodelovanja

431: Vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobitev strokovnih znanj in animacija območja

in 331: Poklicno usposabljanje in informiranje

Zaradi različne narave ukrepov ocene za 4. os niso pomembne. Učinki so obravnavani v okviru drugih ukrepov.

IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO OKOLJSKEGA POROČILA

Okoljska izhodišča

Okoljska izhodišča so pravni režimi, omejitve, okviri, pogoji in druge podlage za doseganje okoljskih ciljev na področjih varstva okolja, ohranjanja narave, varstva naravnih virov in kulturne dediščine, ki so v skladu s predpisi s področja varstva okolja določene kot obvezna podlaga za pripravo planov. Ker okoljska izhodišča še niso predpisana, so bili kot okoljska izhodišča za celovito presojo vplivov PRP na okolje določeni z:

1. nacionalni predpisi in njihovi podzakonski akti ter mednarodne konvencije:

- Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS, št. 96/04),
- Zakon o urejanju prostora (Ur. l. RS, št. 110/02, 8/2003, 58/03),
- Zakon o varstvu kulturne dediščine (Ur. l. RS, št. 7/99, 110/02, 126/03),
- Zakon o vodah (Ur. l. RS, št. 67/02, 110/02, 2/04),
- Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o krajini (MEKK, Ur. l. RS, št. 74/03),
- Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o varstvu arheološke dediščine
- Konvencija o varstvu stavbne dediščine Evrope (Granadska konvencija) (European Convention for the Architectural Heritage of Europe, European Treaty Series No. 121, Council of Europe, 1985; Ur. l. SFRJ – Mednarodne pogodbe, št. 4-11/1991; Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij Sveta Evrope, Ženevskih konvencij in dodatnih protokolov o zaščiti žrtev vojne in mednarodnih sporazumov s področja kontrole oborožitve, za katere so depozitarji tri glavne jedrske sile, Ur. l. RS št. 14/92),
- Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (UNESCO, sprejeta l. 1972, veljavna od l. 1975; Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij UNESCO, mednarodnih večstranskih pogodb o zračnem prometu, konvencij mednarodne organizacije dela, konvencij mednarodne pomorske organizacije, carinskih konvencij in nekaterih drugih mednarodnih večstranskih pogodb, Ur. l. RS št. 54/92).
- Zakon o fitofarmacevtskih sredstvih (Ur. l. RS št. 98/04, 14/07)

2. strateški dokumenti na državni ravni:

- Nacionalni program varstva okolja (Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja 2005 - 2012 - ReNPVO, Ur. l. RS št. 02/06),
- Nacionalni energetski program (Resolucija o Nacionalnem energetskem programu - ReNEP, Ur. l. RS št. 57/04),
- Strategija prostorskega razvoja Slovenije (Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije -OdSPRS, Ur. l. RS št. 76/04),
- Nacionalni program za kulturo (Resolucija o Nacionalnem programu za kulturo - ReNPK0407, Ur. l. RS št. 28/04),
- Operativni program zmanjšanja emisij polutantov iz NEC Direktive,
- Operativni program zmanjševanja emisij toplogrednih plinov,
- Šesti okoljski akcijski program Skupnosti (Sklep št. 1600/2002/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. julija 2002),
- Operativni program odstranjevanja odpadkov s ciljem zmanjševanja količin odloženih biorazgradljivih odpadkov (april 2004),

- Operativni program odvajanja in čiščenja komunalne odpadne vode za obdobje od 2005 do 2017 s poudarkom na ukrepih programa, ki bodo izvedeni do 31. decembra 2008 (Ministrstvo RS za okolje in prostor, oktober 2004),
- Operativni program zmanjševanja emisij toplogrednih plinov, december 2006
- Operativni program zmanjševanja emisij polutantov iz NEC direktive, osnutek december 2004 – SPREJET? (Operativni program zmanjšanja emisij polutantov iz NEC direktive, MOP, 2005)
- Nacionalni gozdni program, osnutek 29.1.07
- Nitratna direktiva-Council Directive of 12 December 1991 concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources (91/676/EEC)
- Operativni program zmanjševanja onesnaževanja površinskih voda s prednostnimi in drugimi nevarnimi snovmi (maj 2005),
- Strategija razvoja Slovenije, RS, junij, 2005

Poleg tega je bil opravljen pregled nekaterih dokumentov z drugih področij, da bi preverili, ali vključujejo okoljske cilje, pomembne za PRP:

- Strategija razvoja Slovenije (junij 2005)
- Državni razvojni program 2007-2013 (DRP) (v pripravi, 2006)
- Razvojni načrti in usmeritve slovenskega turizma 2007-2011 (v pripravi, julij 2007).

Druga ustrezna okoljska zakonodaja, ki je pomembna za izvajanje PRP, je navedena v Prilogi 2.

Usklajevanje z nosilci urejanja prostora

Usklajevanje PRP

Priprava strateških podlag (Nacionalni strateški načrt za razvoj podeželja) in programskih dokumentov (Program razvoja podeželja s pripadajočimi izvedbenimi določili) poteka v interakciji z reprezentativnimi skupinami partnerjev z gospodarskega, socialnega, okoljskega in drugih relevantnih področij. Potek komuniciranja in usklajevanja dokumentov s ključnimi partnerji je podrobneje opisan v poglavju 14 PRP. V nadaljevanju navajamo samo nekaj osnovnih podatkov in ključnih poudarkov.

Za pripravo strateških dokumentov razvoja podeželja 2007-2013 je bilo po sklepu ministrice dne 18. 10. 2005 imenovanih šest ožjih delovnih skupin. V delovnih skupinah sodelujejo uslužbenci Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter predstavniki naslednjih institucij: Ministrstva za okolje in prostor, Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstva za zdravje, Ministrstva za gospodarstvo, Zavoda za gozdove, Gozdarskega inštituta Slovenije, Kmetijskega inštituta Slovenije, Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja, Zavoda RS za zaposlovanje, Javne agencija za podjetništvo in tuje investicije, Upravnih enot ter Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko. V okviru teh delovnih skupin je potekalo delo na pripravi ključnih gradiv PRP (analiza stanja, argumentacija prednostnih nalog, informacije o prednostnih nalogah in ukrepih, finančni načrt, izvedbena določila).

Pri pripravi obeh strateških dokumentov razvoja podeželja za obdobje 2007 - 2013 je MKGP sodelovalo s številnimi vladnimi institucijami, z namenom doseganja skupnih točk. Predlog PRP 2007 – 2013 je bil poleg tega, da je bil javno dostopen, posebej poslan tudi predstavnikom naslednjih institucij: MOP, SVLR, MF, MzZ, MDDSZ, MG, SVR in AKTRP. MKGP je na posebne usklajevalne sestanke povabilo naslednje institucije: MOP, MK, MzZ, Inštitut za

varovanje zdravja, MF, MŠŠ, MDDSZ, MG, SVLR, SVR, Urad Vlade RS za enake možnosti in AKTRP.

Pripravljalci NSN in PRP so bili v stiku tudi z regionalnimi in lokalnimi institucijami. PRP navaja, da je usklajevanje na tej ravni potekalo v interakciji z Združenjem občin Slovenije in Skupnostjo občin Slovenije.

Sodelovanje je potekalo tudi z ekonomskimi in socialnimi partnerji ter nevladnimi in strokovnimi organizacijami. PRP med njimi izpostavlja sodelovanje s Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije, s Sindikatom kmetov Slovenije, z Gospodarsko zbornico Slovenije, Zadružno zvezo Slovenije in Obrtno zbornico Slovenije. V različnih fazah priprave PRP je potekalo sodelovanje tudi z različnimi nevladnimi organizacijami. Zvezo potrošnikov Slovenije, Koalicijo za trajnostni razvoj podeželja Ekosocialnim forumom, Društvom za razvoj slovenskega podeželja, Zvezo slovenske podeželske mladine, Zvezo združenj ekoloških kmetov Slovenije, Zvezo kmetov Slovenije, Čebelarstvo zvezo Slovenije in mnogimi drugimi.

MKGP je v okviru priprav osnovnih razvojnih dokumentov na področju podeželja (NSN in PRP), pripravilo številne predstavitve, posvete, delavnice in srečanja z številnimi vladnimi institucijami, pristojnimi regionalnimi, lokalnimi in drugimi javnimi telesi, gospodarskimi in socialnimi partnerji, nevladnimi organizacijami in organizacijami odgovornimi za spodbujanje enakosti med moškimi iz ženskami, strokovno in ostalo zainteresirano javnostjo. Med aktivnostmi, ki se nanašajo na usklajevanje strateških in programskih dokumentov z zainteresiranimi akterji, PRP izpostavlja štiri delavnice:

- Prva delavnica za pripravo nacionalnega strateškega načrta razvoja podeželja 2007 - 2013, (Ig, 21.- 22. 7. 2005); priprava SWOT analize za NSN.
- Druga delavnica za pripravo nacionalnega strateškega načrta razvoja podeželja 2007 - 2013, (Ig, 27. 10. 2005); predlog ciljev, prednostnih nalog ter ukrepov za »os 1 - Povečevanje konkurenčnosti v kmetijskem in gozdarskem sektorju«, »os 2 - izboljšanje okolja in krajine« in »os 3 - Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva«.
- Seminar "LEADER pristop v okviru nove politike razvoja podeželja 2007 - 2013", (Portorož, 30. 11. - 1. 12. 2005); v sodelovanju s TAIEX službo Evropske komisije je potekala delavnica o uvajanju pristopa LEADER v Sloveniji.
- Delavnica: Priprava gradiv za Program razvoja podeželja, (Strahinj 4.- 6. 7. 2006); predstavitev osnutkov tehničnih listov za ukrepe PRP in razprava o potrebnih spremembah in dopolnitvah.

Prvi osnutek PRP je bil dan v javno razpravo 10. novembra 2006. Do 30. novembra 2006 je prispelo preko 50 pripomb posameznikov in organizacij, na katere je MKGP tudi pisno odgovorilo. S predlagatelji sprememb in dopolnitev PRP so v decembru 2006 potekali tudi posebni usklajevalni sestanki.

Z javno razpravo o predlogu PRP 2007 - 2013 je bilo omogočeno sodelovanje vsem zainteresiranim ne glede na spol, etnično, versko ali katerokoli drugo pripadnost.

Usklajevanje okoljskega poročila

Direktiva št. 2001/42/ES o presoji vplivov nekaterih načrtov in programov na okolje določa, da postopek presoje vključuje tudi posvetovanje z zadevnimi organi v državah članicah, odgovornimi za okoljske zadeve, ter javnosti (vključno z zadevnimi nevladnimi organizacijami), na katere bo verjetno vplivalo izvajanje programa na okolje ali ki ima poseben interes v zvezi s tem.

Ključna sogovornika pri usklajevanju dela na strateški okoljski presoji sta bila pripravljavec programa (Ministrstvo RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano) ter Ministrstvo RS za okolje in prostor, Sektor za celovite presoje. Na delovnih sestankih je bilo po potrebi usklajevanje

razširjeno tudi na druge sektorje in organe v sestavi Ministrstva RS za okolje in prostor. Okoljsko poročilo bo tudi predmet širše javne obravnave z zainteresiranimi javnostmi (z vladnimi in nevladnimi organizacijami) s področij okolja, narave, zdravja in kulturne dediščine. Posvetovanje s ključnimi deležniki je potekalo skozi celoten proces strateške okoljske presoje. Glede na to, da so presojevalci začeli s svojimi aktivnostmi že v razmeroma zgodnji fazi priprave programa, je precejšen del priporočil ocenjevalcev bil upoštevan v osnutku PRP. Še intenzivnejša izmenjava mnenj in usklajevanje pa sta potekala pred in med pripravo okoljskega poročila. Namen tega je bil, da se uskladijo okoljski cilji programa ter da se v največji možni meri zagotovi korektno ovrednotenje vplivov, uporabnost omilitvenih ukrepov in učinkovito spremljanje okoljskih vplivov izvajanja programa.

Opredelitev ključnih vsebin in obsega okoljskega poročila

V okoljskem poročilu se opredelijo, opišejo in ovrednotijo pomembni vplivi izvedbe plana oz. programa na okolje, ohranjanje narave, varstvo človekovega zdravja in kulturne dediščine.

Običajno se obravnavajo teme elementi okolja (zrak, tla, voda, hrup), narava (rastlinstvo in živalstvo, naravne vrednote, območja Nature 2000 in ekološko pomembna območja), človek (družbeno okolje, zdravje ljudi), krajina in vidna kakovost okolja ter kulturna dediščina.

V začetni fazi priprave okoljskega poročila smo glede na značilnosti programa, pravnih izhodišč in osnovne analize stanja okolja opredelili ključne vsebine in okvirni obseg okoljskega poročila, kar nam je služilo kot izhodišče za pripravo poročila.

V nadaljevanju so navedeni potencialni negativni vplivi, ki so navedeni prosto, nesistematično in posredno opredeljujejo segmente okolja, ki jih je potrebno obravnavati. Vrstni red navedbe potencialnih negativnih vplivov ne nakazuje pomembnosti ali velikosti potencialnega vpliva.

Posredno le opredeljuje področja, ki jih v okoljskem poročilu podrobneje obravnavamo in hkrati nakazuje področja, ki jih v konkretnem primeru ni smiselno obravnavati, kar je posebej obrazloženo v nadaljevanju tega podpoglavja. Sistematično pa so področja opredeljena v nadaljnjih poglavjih.

Potencialni negativni vplivi in okvirna opredelitev ključnih vsebin okoljskega poročila:

- vpliva na podnebne dejavnike (vpliv na emisije toplogrednih plinov zaradi kmetijske dejavnosti, ki je vir TPG - predvsem metana in didušikovega oksida)
- vpliv na zrak (vpliv na emisije NH₃ zaradi kmetijske dejavnosti, zlasti živinoreje, ki je glavni vir NH₃)
- vpliv na naravo⁷
- vpliv na krajino in vidno kakovost okolja (vpliv na krajinske vzorce in prepoznavnost krajine zaradi sprememb v rabi zemljišč; vpliv na zavarovana območja in območja izjemnih krajin zaradi opuščanja kmetijske rabe)
- vpliv na površinske vode (vpliv na kakovost vode zaradi gnojenja in uporabe fitofarmacevtskih sredstev; vpliv na hidromorfološko stanje vodotokov v okviru hidromelioracij, komasacij)
- vpliv na podzemne vode (vpliv na kakovost podzemne vode zaradi gnojenja in uporabe fitofarmacevtskih sredstev; vpliv na količinsko stanje podzemne vode zaradi porabe vode v kmetijskih dejavnostih)

⁷ Področje narave je podrobneje obravnavano v Dodatku za presojo sprejemljivosti vplivov izvedbe Programa na varovana območja, ki je samostojna priloga okoljskega poročila.

- vpliv na tla (vpliv na onesnaženost tal s težkimi kovinami in nevarnimi snovmi zaradi vnosa mineralnih in živinskih gnojil v tla; vpliv na erozijska območja zaradi spremenjene rabe zemljišč – krčenje varovalnih gozdov, izguba rastlinskega pokrova)
- vpliv na količine odpadkov (vpliv na količine proizvedenih in odloženih nenevarnih in nevarnih odpadkov zaradi kmetijske dejavnosti);
- vpliv na območja in objekte kulturne dediščine (vpliv na ohranjanje oz. ogroženost enot kulturne dediščine, zlasti na kulturno krajino (zaraščanje ali intenziviranje) ter stavbno dediščino (propadanje kmetij, novogradnje));
- vpliv na zdravje ljudi in kakovost bivanja (vpliv na kakovost bivanja zaradi pomanjkljive infrastrukture in opuščanja kmetijskih dejavnosti, večina negativnih vplivov se lahko posredno opredeli preko vplivov na elemente okolja in narave)

Obravnavali nismo:

- vpliva na hrup in vibracije, saj aktivnosti znotraj PRP niso pomembnejši vir hrupa in vibracij
- elektromagnetnega sevanja, saj ne bo povečano zaradi izvajanja ukrepov PRP

STANJE OKOLJA

Izhodiščno obstoječe stanje okolja je povzeto po poročilih Agencije RS za okolje, po poročilih Statističnega urada RS, analizi stanja okolja v Nacionalnem programu varstva okolja 2005–2012 (ReNPVO), analizi stanja v operativnih programih za različna področja, deloma pa se navezuje tudi na opis stanja okolja v Programu razvoja podeželja za Slovenijo 2007-2013 (PRP). Stanje okolja je najprej obravnavano opisno, ki je hkrati utemeljitev za izbor kazalcev relevantnih za spremljanje vplivov programa na okolje. V nadaljevanju poglavja pa je stanje okolja prikazano s posameznimi kazalci stanja okolja.

Področje narave je podrobneje obravnavano v Dodatku za presojo sprejemljivosti vplivov izvedbe Programa na varovana območja, ki je samostojna priloga okoljskega poročila.

Prikaz stanja okolja

Izhodiščno obstoječe stanje okolja je povzeto po poročilih Agencije RS za okolje, po poročilih Statističnega urada RS, analizi stanja okolja v Nacionalnem programu varstva okolja 2005–2012 (ReNPVO), analizi stanja v operativnih programih za različna področja, deloma pa se navezuje tudi na opis stanja okolja v Programu razvoja podeželja za Slovenijo 2007-2013 (PRP). Stanje okolja je najprej obravnavano opisno, ki je hkrati utemeljitev za izbor kazalcev relevantnih za spremljanje vplivov programa na okolje. V nadaljevanju poglavja pa je stanje okolja prikazano s posameznimi kazalci stanja okolja.

Zrak

V Sloveniji prispeva kmetijstvo približno 10 % emisij toplogrednih plinov (TGP).

Najpomembnejša toplogredna plina v kmetijstvu sta metan in didušikov oksid. Ta delež je na ravni povprečja držav EU, kjer kmetijstvo prispeva 9,5 % emisij TGP. Metan (CH_4) predstavlja približno 55 % emisij TGP iz kmetijstva, in didušikov oksid (N_2O) prispeva 45 % emisij. Od leta 1986 do leta 2004 so se emisije TGP v kmetijstvu zmanjšale za približno 14 %, v obdobju 2000-2004 pa za 8 %. Zmanjšanje je bilo podobno kot v državah EU (EU 25). K zmanjšanju je najbolj prispeval manjši obseg reje govedi in perutnine ter nove čistilne naprave na velikih prašičjih farmah (Vir: PRP 2007 - 2013, osnutek 26.1. 2007).

Toplogredni plini pa nastajajo tudi zaradi rabe fosilnih goriv v kmetijstvu. Mobilni porabniki fosilnih goriv v kmetijstvu, gozdarstvu in ribištvu (traktorji, samohodni kmetijski stroji itd.) prispevajo približno 1,3 odstotka skupnih emisij toplogrednih plinov v Sloveniji (Vir: PRP 2007 - 2013, osnutek 26.1. 2007).

V Sloveniji so se skupne emisije toplogrednih plinov po letu 1986 začele zniževati in so dosegle minimum v letih 1991–1992, nato so spet začele naraščati ter se v obdobju 1998–2000 ustalile. Po letu 2000 emisije ponovno naraščajo, predvsem v sektorju energetika. Ugoden pa je delež vseh obnovljivih virov energije v razpoložljivi primarni energiji, ki je leta 2002 dosegel 11,2 %.

Emisije TGP iz rabe energije v široki rabi so leta 2004 znašale 2.828 kt CO_2 ekv, emisije CO_2 pa 2.685 kt. To v skupnih emisijah TGP predstavlja 14 %, v skupnih emisijah CO_2 pa 16 %.

Gospodinjstva so k emisijam prispevala 62 %, storitve 29 %, preostanek pa kmetijstvo. Med gorivi k emisijam daleč največ prispevajo tekoča goriva, sledijo plinasta goriva, biomasa in trdna fosilna goriva.

Kmetijstvo je tudi pomemben vir emisij amoniaka (NH_3). Mejne emisije za Slovenijo v direktivi so enake kot v göteborgskem protokolu (Direktiva o nacionalnih zgornjih mejah emisij za nekatera onesnaževala v zraku (2001/81/ES) in znašajo 20.000 t NH_3 . Kmetijstvo je daleč največji

vir emisij amonijaka, ki je evidentiran v evidencah emisij (Vir: Operativni program zmanjšanja emisij polutantov iz NEC direktive - osnutek, december 2004). Emisije NH_3 prispevajo h kislemu dežju in k zakisanosti tal, prek odlaganja dušika in vseh emisij amoniaka pa povzročajo spremembe naravnega okolja (eutrofikacija). Največ se ga sprosti iz hlevov ter med skladiščenjem živinskih gnojil in pri gnojenju z njimi. Precej ga nastane tudi zaradi gnojenja z mineralnimi gnojili. Veliki izpusti na enoto površine so predvsem posledica velikega deleža travinja in s tem povezano dobro razvito živinorejo ter prevladujoče hlevske reje živali, pri kateri so izpusti precej večji kot na paši.

Na podeželju pa nastajajo tudi drugi viri emisij v zrak, vendar predstavljajo manjši delež v skupni bilanci emisij (SO_2 , NO_x , ozon, PM_{10} , CO_2 , svinec iz prometa). V Sloveniji je na področju zraka najbolj opazno zmanjšanje emisij SO_2 , ki so se zmanjšale za 47 % glede na leto 1990, največ v sektorju energetika, ki ima pri nastajanju emisij največji delež. Posredno ima na zmanjšanje SO_2 vpliv tudi kmetijstvo in gozdarstvo z izrabo bioplina in biomase. Leta 2005 so bile koncentracije SO_2 prekoračene na nekaterih višje ležečih merilnih mestih okrog termoelektrarn Trbovlje in Šoštanj ter na merilnem mestu v Krškem, na katero vpliva emisija tamkajšnje tovarne celuloze, medtem ko so v mestih v Zasavju, ki so delno tudi pod vplivom emisije iz termoelektrarne Trbovlje, prekoračile le letno mejno vrednost. Emisije NO_x so se zmanjšale za 8 % glede na leto 1990, vendar premalo za doseganje ciljne vrednosti 45 kt. Zaskrbljujoče je hitro naraščanje deleža cestnega tovornega prometa. Leta 2005 je bila letna mejna vrednost dušikovih oksidov NO_x prekoračena na urbanih merilnih mestih. Zaradi porasta števila motornih vozil in povečane mobilnosti se je ustrezno povečala tudi poraba motornih goriv ter s tem emisije CO_2 kot najpomembnejšega toplogrednega plina. Zadnjih nekaj let (tudi v letu 2005) je bil zrak skoraj povsod po Sloveniji prekomerno onesnažen z ozonom in delci PM_{10} . Po letu 1995 se je zelo zmanjšala emisija svinca iz prometa, saj je takrat začel veljati nov predpis o kakovosti tekočih goriv. Leta 2005 so bile koncentracije svinca in ogljikovega monoksida so bile zelo nizke. Tudi onesnaženost z benzenom in težkimi kovinami je bila v okviru mejnih vrednosti (Vir: Kakovost zraka v Sloveniji v letu 2005, september 2006).

Tla

Tla v Sloveniji so zelo raznolika. Ker so dejavniki nastanka in razvoja tal zelo raznoliki, tudi tla odražajo precejšnjo ekološko pestrost. Hkrati se ta raznolikost odraža tudi v rabi tal. Za Slovenijo je značilno pestro prepletanje gozdnih in kmetijskih zemljišč. Kategoriji zemljišč, označeni kot »Kmetijske površine drobnoposestne strukture« in »Pretežno kmetijske površine z večjimi območji naravne vegetacije« zasedata 13,7 % ter 9 % prostora, torej skupno slabo četrtno celotne površine Slovenije. Gozdovi so z 58 % (kar vključuje tudi grmičaste gozdove) prevladujoča kategorija pokrovnosti v Sloveniji. Vse od sedemdesetih let prejšnjega stoletja je pogozdovanje prepoznano kot glavni razlog sprememb v pokrovnosti v Sloveniji. V zadnjem obdobju pa so na območju Slovenije zaznane spremembe s povečanjem nesklenjenih urbanih območij ter območij namenjenih industriji in cestnim omrežjem. V tem obdobju je bila najpomembnejša gonilna sila obsežnejših sprememb iz gozdnatih in kmetijskih površin v grajene gradnja prometnega omrežja (Vir: Kazalci okolja, ARSO-EIONET).

Tla v Sloveniji so na splošno dobro oskrbljena z organsko snovjo, saj podatki pedološke karte kažejo, da je vsebnost organske snovi na 86,2 odstotku kmetijskih zemljišč več kot 2 odstotna, na 30,9 odstotku zemljišč pa več kot 4 odstotna. Podobni so tudi rezultati laboratorijskih analiz vzorcev tal v letu 2005, saj je bila v 88,6 odstotkih vzorcev tal organska snov nad 2 odstotkoma, v 37,3 odstotkih vzorcev pa višja od 4 odstotkov. Sorazmerno dobro stanje je posledica dejstva, da v strukturi kmetijskih zemljišč prevladuje travinja.

Z intenzivno industrializacijo in kmetijsko proizvodnjo, pa tudi zaradi gostega prometa in poselitve, so plodna tla in gozdovi v zadnjih desetletjih utrpeli škodo. Namembnost kmetijskih

zemljišč se je ob neupoštevanju prostorske zakonodaje urbanizirala. Zaradi antropogenega vpliva pa so tla podvržena tudi različnim degradacijskim spremembam (Vir: PRP 2004-2006).

V zadnjem obdobju se v Sloveniji zmanjšuje vnos rastlinskih hranil v tla. Skupna količina porabljenih mineralnih gnojil se je v obdobju 1992-2004 zmanjšala za 16,7 %. Leta 1998 je bilo povprečno vnesenih rastlinskih hranil 156 kg/ha, do leta 2004 pa se je vnos zmanjšal na 129 kg/ha (Vir: PRP 2007 - 2013, osnutek 26.1. 2007).

V zadnjih letih se z intenziviranjem in koncentriranjem živinoreje vse pogostejše srečujemo tudi s splošnim kmetijskim onesnaževanjem tal s težkimi kovinami. Pomemben vir težkih kovin v kmetijski zemlji so mineralna in organska gnojila (Cd, Cr, Ni, Pb, Zn) in živinska gnojila (Cu, Zn, Se, Mn, Cr) iz intenzivnih živinorejskih obratov še posebno prašičerejskih, saj nekateri mikroelementi v povečanih količinah v obroku povečujejo odpornost in produktivnost živali, kar spodbuja rejce k povečani uporabi le-teh. Z onesnaževanjem tal se povečuje vsebnost težkih kovin tudi v voluminozni krmi pridelani na kmetiji in predstavlja več kot 50 % vira težkih kovin v obroku, razen Cu in Zn, v bilanci elementov na kmetiji. Dokupljena energijska in beljakovinska močna krma predstavlja drugi najpomembnejši vir Pb, Cd, Cr, Ni ter Zn. Dokupljene mineralno vitaminske mešanice pa predstavljajo predvsem pomemben vir Cu in Zn. Včasih so mineralno vitaminske mešanice lahko tudi vir nekaterih drugih težkih kovin kot so Cd, As, Pb, F in Hg (Vir: Svetovalni kodeks dobre kmetijske prakse - osnutek. Kmetijski inštitut Slovenije, junij 2006). Prek živinskih gnojil se vsebnosti nekaterih mikroelementov v tleh, predvsem bakra in cinka (Cu, Zn) počasi povečujejo in bodo sčasoma postale prevelike in toksične za rastline, posredno pa tudi za tiste vrste živali, ki imajo manjše potrebe po teh elementih. Na posameznih območjih pričakujejo resnejše probleme v 50 do 100 letih (Vir: Svetovalni kodeks dobre kmetijske prakse - osnutek. Kmetijski inštitut Slovenije, junij 2006).

Dovoljene vsebnosti težkih kovin v tleh so točkovno presežene na lokacijah v okolici industrijskih središč (Mežiška dolina, Celje, Jesenice). Kmetijstvo z uporabo gnojil (živinskih in rudninskih), po doslej znanih ugotovitvah, nikjer prekomerno ne povečuje vsebnosti težkih kovin v tleh. Z uporabo sredstev za varstvo rastlin, ki temeljijo na bakrovih spojinah je mogoče na določenih območjih, kjer se izvaja intenzivno vinogradništvo, v tleh zaslediti povišane koncentracije bakra. To je značilno predvsem za vinograde z več desetletno tradicijo vzgoje vinske trte (Vir: PRP 2007 - 2013, osnutek 26.1. 2007).

Območja z visokim tveganjem glede erozije tal se pojavljajo lokalno in so močno odvisna od reliefa, vegetacije, vrste tal in podnebnih značilnosti. Po ocenah inštituta JRC (Ispra) naj bi se v Sloveniji v letu 2004, med procesom erozije, v povprečju izpralo 0,87 ton tal na hektar, kar je približno polovico manj od povprečja EU 25. Na stopnjo erozije močno vpliva način rabe tal. Erozijsko je mogoče preprečevati predvsem s trajnostno rabo tal, stalno prekritih z zelenim pokrovom.

Genetsko spremenjeni organizmi (GSO)

Področje ravnanja z genetsko spremenjenimi organizmi (GSO) je v Sloveniji pravno regulirano v skladu s področno zakonodajo EU za vsa ključna področja, kjer je potencialno možna raba GSO (kmetijstvo, človeška prehrana, živalska krma, zdravila, transport).⁸

Slovenija prek svojega Nacionalnega Inštituta za biologijo in Kmetijskega inštituta Slovenije sodeluje v Evropski mreži GSO laboratorijev (ENGL), mreži nacionalnih laboratorijev, pristojnih za usklajevanje in standardizacijo testiranja GSO v Evropi. Laboratoriji za določanje GSO se

⁸ Ključni predpisi so Zakon o ravnanju z gensko spremenjenimi organizmi (Uradni list RS, št. 23/05) in Zakon o soobstoju gensko spremenjenih organizmov z ostalimi kmetijskimi rastlinami (predlog v fazi sprejemanja) s pripadajočimi pravilniki.

urejujejo v skladu s standardom ISO 17025 s posebnim poudarkom na akreditaciji za določanje GSO v zrnju, krmi in hrani, sledila pa bo harmonizacija s slovensko zakonodajo in podzakonskim aktom, ki so v pripravi. Inštituta aktivno podpirata dejavnosti na novo ustanovljenega Referenčnega laboratorija Evropskih skupnosti (CRL) za genetsko spremenjeno hrano in krmo. V skladu z določili Kartagenskega protokola je v Sloveniji vzpostavljena tudi Posredovalnica informacij o biološki varnosti, katere namen je izmenjava znanstvenih, strokovnih, okoljskih in pravnih informacij o živih gensko spremenjenih organizmih ter o izkušnjah z njimi. Glede na zakonodajo Evropske unije, ki velja tudi v Republiki Sloveniji, je trenutno v Sloveniji dovoljeno gojenje gensko spremenjenih rastlin, ki so vpisane v skupen katalog poljščin. V tem trenutku je to 36 hibridov koruze MON 810. V postopku odobrevanja na nivoju Evropske unije pa so že nove gensko spremenjene rastline (Vir: MKGP). Raba genetsko spremenjenih rastlin v kmetijski proizvodnji pa v Sloveniji zaenkrat ni prisotna. Izjema je le gojenje gensko spremenjenih rastlin za raziskovalne namene, ki poteka izključno v zaščitnih prostorih. Tudi v prihodnosti V Sloveniji ni pričakovati bistvenih sprememb v gojenju gensko spremenjenih poljščin in vrtnin. Glavni razlog za to so naravne in strukturne razmere za kmetijsko pridelavo (majhna površina njiv tako v absolutnem smislu, kot po površini na prebivalca ali kmetijo ter velika razdrobljenost zemljišč). Ti dejavniki v veliki meri otežujejo intenzivno pridelavo poljščin. Zato, pa tudi zaradi drugih razlogov, ki pridobivajo na pomembnosti (naraščajoča okoljevarstvena zavest potrošnikov, usmerjanje pridelovalcev v integrirano in ekološko pridelavo, negativna konotacija GSO pri potrošnikih) je pričakovati, da se pridelava gensko spremenjenih poljščin in vrtnin v Sloveniji ne bo uveljavila (Vir: Zbornik/Konferenca GSO:tveganje in izziv – vpliv na okolje, zdravje in gospodarstvo, oktober 2002, Ljubljana).

Vode

Kmetijstvo prispeva od emisij v vode predvsem hranila (dušikove, fosforjeve in kalijeve spojine) ter fitofarmacevtska sredstva. V nadaljevanju je podano splošno fizikalno - kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda in biološko stanje površinskih voda v Sloveniji, ki se je spremljalo v okviru državnega monitoringa, natančnejše vrednosti pa so podane v prikazu stanja okolja s kazalci stanja okolja v preglednici 7.

Površinske vode

Na osnovi rezultatov monitoringa kakovosti voda v letu 2004 je bilo ocenjeno kemijsko stanje površinskih vodotokov v skladu z Uredbo o kemijskem stanju površinskih voda (Ur. l. RS št. 11/2002). Dobro kemijsko stanje je bilo ugotovljeno za 75 merilnih mest, za 14 merilnih mest pa je bilo ugotovljeno slabo kemijsko stanje. Slabo kemijsko stanje je bilo ugotovljeno zaradi preseganja mejnih vrednosti za AOX, fenolne snovi, anionaktivne detergente, mineralna olja, metolaklor, poliklorirane bifenile (PCB), baker, svinec, cink ter zaradi trenda naraščanja letnih povprečnih vrednosti za kadmij v sedimentu. Ocena kemijskega stanja površinskih vodotokov v letu 2004 se v primerjavi z letom 2003 ni bistveno spremenila (15,7 % merilnih mest). V letu 2002 pa je bilo v slabo kemijsko stanje uvrščenih 19% merilnih mest.

Kriteriji za ocenjevanje ekološkega stanja površinskih vodotokov v skladu z Direktivo o vodah 2000/60/EC še niso izdelani, zato posebej podajamo biološko oceno kakovosti površinskih vodotokov v Sloveniji v letu 2004. Na osnovi rezultatov saprobioloških analiz je 92 % merilnih mest na vodotokih uvrščenih med neobremenjene do zmerno obremenjene vodotoke, 6 % merilnih mest med kritično obremenjene in 2 % merilnih mest med močno onesnažene (Vir: Monitoring kakovosti površinskih vodotokov v Sloveniji v letu 2004, ARSO, junij 2006) Morfološki značaj vodotokov je razviden iz naravovarstvenega atlasa ARSO.

Jezera

Jezera, zadrževalniki in tudi velike rečne akumulacije so zaradi »stoječe vode« bolj občutljive za vnos različnih snovi iz prispevnih površin, kot tekoče površinske vode. Kopičenje fosforjevih in dušikovih hranilnih snovi ter s tem povezan proces eutrofikacije je osnovni problem stalnih naravnih jezer, kot sta Blejsko in Bohinjsko jezero. V umetnih zadrževalnikih je poleg kopičenja hranil problematično tudi kopičenje raznih drugih onesnaževal, kot so težke kovine in fitoformacevtski proizvodi z razgradnimi produkti.

Zaradi uspešnih sanacijskih posegov, dovoda Radovne in hipolimnijskega iztoka natege, **Blejsko jezero** že vrsto let po OECD kriterijih ponovno prištevamo med mezotrofna jezera. Kljub stopnjevanim pritiskom iz pojezerja, se stanje Blejskega jezera v letu 2005 zaradi delovanja sanacijskih naprav ni bistveno spremenilo. Izračunana povprečna letna vsebnost celotnega fosforja 11,7 µg/l je bila celo najnižja odkar poteka redno spremljanje stanja (1975).

Tudi stanje **Bohinjskega jezera** v letu 2005 ni bistveno odstopalo od stanja v prejšnjih letih. Nasprotno kot na Bledu, je bila v letu 2005 v Bohinjskem jezeru določena najvišja povprečna letna vsebnost celotnega fosforja 5,1 µg/l, odkar se je začelo redno spremljanje stanja Bohinjskega jezera v letu 1997. Po OECD kriterijih je to še vedno vrednost, ki Bohinjsko jezero uvršča med oligotrofna jezera.

V vseh zadrževalnikih osrednje in severno-vzhodne Slovenije, v **Šmartinskem, Slivniškem, Pernškem in Ledavskem jezeru** je vsebnost celotnega fosforja v letu 2005 presegla 100 µg/l, kar je po OECD kriterijih značilno za hiperevtrorna jezera. Tudi vsebnost dušikovih spojin v naštetih jezerih kaže na prekomerno obremenitev s hranili. V iztoku iz Ledavskega jezera je bilo ugotovljeno slabo kemijsko stanje in sicer sta mejno vrednost določeno po Uredbi o kemijskem stanju presegla kadmij in metolaklor.

V ostalih zadrževalnikih je bilo kemijsko stanje ocenjeno kot dobro, vendar velja opozoriti, da je bila v Koprivnici pred Šmartinskim jezerom v avgustovskih vzorcih izmerjena visoka vsebnost bentazona (0,16 µg/l) in adsorbiranih organskih halogenov – AOX (30 µg/l).

Zadrževalnika **Klivnik in Molja** v bližini Ilirske Bistrice, sta manj obremenjena s hranilnimi snovmi in ju lahko uvrstimo med mezotrofne zadrževalnike. Povprečna vsebnost fosforja v zadrževalniku Klivnik je v letu 2005 znašala 13 µg/l, v Molji pa 14 µg/l.

Presihajoče Cerkniško jezero je povsem svojevrsten vodni ekosistem, ki s stalnimi jezери nima skupnih lastnosti. Zaradi presihanja in velike presnovne vloge močvirskih rastlin, eutrofikacije skoraj ni čutiti. Večji problem predstavlja kopičenje raznih onesnaževal, predvsem težkih kovin iz industrijskih obratov v širšem in ožjem prispevnem območju, vendar je bilo kemijsko stanje v letu 2005 tako na Strženu, Cerkniščici in Raku ocenjeno kot dobro. Vzorčenje in ocena stanja poteka kot na tekočih površinskih vodah. Glede na vrednost saprobnega indeksa (1,69) sodi Stržen na merilnem mestu Dolenje jezero v oligo do mezosaprobnostno stopnjo, kot tudi vsi ostali vodotoki na območju Cerkniškega polja z izjemo Stržena pri Gorenjem jezeru (1,85) in Cerkniščice (2,13), ki sodita v beta saprobnostno stopnjo.

Podzemne vode

V letih 2004 in 2005 so bila najbolj obremenjena podzemna voda v severno-vzhodnem nižinskem delu Slovenije, kjer prevladujejo vodonosniki z medzrnsko poroznostjo. Najbolj kakovostna je bila podzemna voda kraških in razpoklinskih vodonosnikov, predvsem na manj poseljenih hribovitih območjih. V letu 2004 je bilo dobro kemijsko stanje določeno oz. ocenjeno za 10 vodnih teles podzemne vode, za 3 pa je bilo določeno slabo kemijsko stanje. V letu 2005 se je število vodnih teles podzemne vode s slabim kemijskim stanjem znižalo na 2. (Vir: Monitoring kakovosti podzemne vode v Sloveniji v letih 2004 in 2005, ARSO, oktober 2006)

Sorško polje

Sorško polje je globlji vodonosnik z debelejšo krovno plastjo visoke stopnje splošne ranljivosti. Na tem vodonosniku ima državni monitoring osem merilnih mest, v letu 2006 bo za vzorčevanje in meritve pripravljeno novo merilno mesto v Drulovki. Podzemna voda je z nitrati najbolj onesnažena v Žabnici in Godešiču, s pesticidi pa v Podreči. Na tem merilnem mestu so bile v letu 2003 ugotovljene visoke koncentracije herbicida dimetenamida, v preteklih letih pa metolaklora. Za obdobje 1993 – 2004 je na Sorškem polju ugotovljen trend zniževanja vsebnosti atrazina, lahkihlahlapnih halogeniranih ogljikovodikov in ortofosfatov. V Sv. Duhu pa dolgoročno počasi narašča vsebnost desetil-atrazina. Trend zviševanja nitratov je določen v Žabnici in Godešiču.

Kranjsko polje

Kranjsko polje je globlji vodonosnik visoke splošne ranljivosti. Kakovost podzemne vode Kranjskega polja, ki jo spremljamo na petih merilnih mestih, je neenakomerno obremenjena. Najbolj je onesnažena v Mostah (nitrati, ortofosfati, kalij in metolaklor) in Brniku (nitrati, nitriti, mangan in 2,6-diklorobenzamid). V obdobju 1993 – 2004 je v podzemni vodi Kranjskega polja ugotovljen trend zniževanja atrazina in desetil-atrazina.

Dolina Kamniške Bistrice

Vodonosnik doline Kamniške Bistrice je ocenjen kot vodno telo visoke ranljivosti. Zaradi spremenjenih meja vodonosnika in pa zaradi zamašitve vrtine v Zgornjih Jaršah se je število merilnih mest na tem vodonosniku znižalo le na tri merilna mesta. Podzemna voda je čezmerno onesnažena z atrazinom in desetil-atrazinom. Med posameznimi merilnimi mesti je najbolj obremenjena podzemna voda v Homcu (atrazin, desetil-atrazin). Za obdobje 1993 – 2004 so ugotovljeni trendi zniževanje atrazina, desetilatrazina, trikloroetena in tetrakloroetena. Onesnaženje s temi parametri se je najbolj znižalo v Homcu, kjer so se vsebnosti desetil-atrazina znižale 3-krat, vsote pesticidov pa 4-krat. Vrednosti lahkihlahlapnih halogeniranih ogljikovodikov so dosegle maksimum v obdobju 1995 – 1997, potem pa znova upadle.

Ljubljansko polje

Ljubljansko polje je globlji vodonosnik zelo visoke splošne ranljivosti. Na tem vodonosniku delujeta dve avtomatski merilni postaji (AMP Hrastje in AMP Mercator), opremljeni z večnivojskimi vrtinami. V letu 2004 sta v podzemni vodi mejne vrednosti presegla atrazin in njegov metabolit desetilatrazin. Najbolj obremenjeno merilno mesto na Ljubljanskem polju je črpališče pitne vode Hrastje, kjer so mejne vrednosti presegli atrazin, desetil-atrazin in tetrakloroeten. V letu 2004 je bilo ugotovljeno večje onesnaženje vodonosnika s trikloroetenom, ki se je razširil proti črpališču pitne vode v Hrastju. Vsebnost nitratov je najvišja na merilnem mestu Dekorativna, vendar ne presega standarda kakovosti iz Uredbe. Na Ljubljanskem polju je ugotovljen trend zniževanja vsebnosti atrazina.

Dolina Bolske

Dolina Bolske je plitev vodonosnik zelo visoke stopnje ranljivosti. Podzemna voda je močno obremenjena predvsem z nitrati, pesticidi in ortofosfati. Za dve neprimerni merilni mesti (privatna vodnjaka Trnava 0341 in Dolenja vas 0230) sta se v mrežo vključila nadomestna objekta vrtini Trnava AC-6/95 in Dolenja vas ČB-1/83. V letih 2004 in 2005 so se meritve izvajale paralelno na obeh, z letom 2006 pa sta mesti Trnava 0341 in Dolenja vas 0230 izločeni iz mreže merilnih mest. Podzemna voda na merilnih mestih Trnava in Orla vas je onesnažena s pesticidi in nitrati, v Dolenji vasi pa tudi z ortofosfati. V letu 2004 so bile v Orli vasi izmerjene izredno visoke vsebnosti bentazona. Na osnovi sprememb koncentracij polutantov v obdobju 1993 – 2004 je ugotovljen trend zniževanja desetil-atrazina. V Dolenji vasi pa so se v tem obdobju znižale vsebnosti lahkihlahlapnih halogeniranih ogljikovodikov, predvsem trikloroetena, z močno preseženih na vrednosti pod mejo zaznavnosti analitske metode.

Spodnja Savinjska dolina

Tako kot dolina Bolske je tudi Spodnja Savinjska dolina zelo plitev vodonosnik zelo visoke ranljivosti. Kakovost podzemne vode se spremlja na osmih merilnih mestih, od katerih je v Levcu avtomatska merilna postaja. Podzemna voda Spodnje Savinjske doline je onesnažena predvsem z nitrati, pesticidi in tetrakloroetenom. Med merilnimi mesti ustrezno kakovost podzemne vode dosega le merilno mesto Breg, na ostalih je kakovost zaradi previsoke vsebnosti nitratov ter mestoma pesticidov in tetrakloroetena ocenjena kot neustrezna. V Gotovljah so bile v letu 2004 ugotovljene najvišje koncentracije pesticidov v Spodnji Savinjski dolini, največ je bilo metolaklor in terbutilazina. V Levcu pa poleg pesticidov presežena tudi koncentracija trikloroetena in tetrakloroetena. Spreminjanje vsebnosti parametrov v obdobju 1993 – 2004 kaže na zniževanje desetil-atrazina in počasno upadanje nitratov. V Medlogu 1941 je ugotovljen trend zviševanja koncentracij lahkihhalapnih halogeniranih ogljikovodikov, v Levcu so vsebnosti lahkihhalapnih halogeniranih ogljikovodikov stalno presežene, vendar trenda ni mogoče določiti.

Krško polje

Krško polje je vodonosnik zelo visoke splošne ranljivosti. V letu 2004 so bile na osnovi rezultatov osmih merilnih mest za to vodno telo ugotovljene presežene vsebnosti nitratov in amonija, podtalnica v Cerkljah pa je bila čezmerno onesnažena s tetrakloroetenom. Obremenjenost podzemne vode je nizka. Na Krškem polju je za enajstletno obdobje 1993 – 2004 ugotovljen trend zniževanja nitratov in pesticidov, predvsem atrazina.

Brežiško polje

Brežiško polje je vodonosnik visoke splošne ranljivosti. Podzemna voda na Brežiškem polju je obremenjena z amonijem in nitrati, na merilnem mestu v Vrbini tudi s tetrakloroetenom. Na Brežiškem polju v obdobju 1993 – 2004 ni bilo mogoče ugotoviti dolgoročnega spreminjanja vsebnosti parametra.

Dravsko polje

Dravsko polje je vodonosnik visoke ranljivosti. Kakovost podzemne vode se spremlja na 13 merilnih mestih, na 11 mestih vzorčujemo vodo iz plitvega horizonta, na 2 pa iz globjega horizonta. Podzemna voda je najbolj obremenjena v Brunšviku, Račah, Šikolah in Kidričevem (predvsem s pesticidi in nitrati), v Teznem tudi s kromom in trikloroetenom. Trendi za obdobje 1993 – 2004 kažejo na to, da je bila podzemna voda Dravskega polja pred desetimi leti še bolj onesnažena, saj se koncentracije pesticidov in lahkihhalapnih halogeniranih ogljikovodikov znižujejo, vendar se na omenjenih merilnih mestih še niso znižale do dopustnih mejnih vrednosti.

Ptujsko polje

Ptujsko polje je tako kot Dravsko polje vodonosnik visoke splošne ranljivosti, kjer spremljamo onesnaženost podtalnice na petih merilnih mestih. Podzemna voda Ptujskega polja je močno obremenjena predvsem s pesticidi in nitrati. Najbolj je onesnažena v Sobotincih (metolaklor, nitrati, leta 2003 tudi bentazon). Na Ptujskem polju so v obdobju 1993 – 2003 ugotovljeni trendi zniževanja atrazina in desetil-atrazina, za ostale problematične parametre (alaklor, metolaklor) trenda ni mogoče določiti ($R^2 < 0,5$).

Prekmursko polje

Prekmursko polje je plitev aluvijalni vodonosnik visoke splošne ranljivosti, kjer je debelina krovne plasti v povprečju manjša od 3 m. Podzemna voda je močno onesnažena predvsem z amonijem, nitrati, atrazinom in njegovim metabolitom desetil-atrazinom ter z lahkihhalapnimi halogeniranimi ogljikovodiki. Podzemno vodo Prekmurskega polja se spremlja na 6 merilnih mestih. Podzemna voda je najbolj obremenjena na obeh merilnih mestih v Rakičanu, Rakičan 2500 in MP Rakičan (nitrati, pesticidi, lahkihhalapni halogenirani ogljikovodiki) in v Lipovcih

(nitrati, pesticidi). Onesnaženje podzemne vode z nitrati in pesticidi je bilo v začetku 90. let še večje. Na Prekmurskem polju je bil ugotovljen trend postopnega zniževanja vsebnosti nitrátov, atrazina, desetil-atrazina in vsote pesticidov, vendar se koncentracije še niso znižale do mejnih vrednosti. Izredno visoka obremenjenost podtalnice s tetrakloroetenom, dikloroetenom in trikloroetenom, ki je bila v okviru državnega monitoringa od leta 1993 ugotovljena na merilnem mestu Rakičan, ni le lokalnega značaja. Meritve so zelo visoke koncentracije tega onesnaževala dokazale tudi na okoliških merilnih mestih.

Mursko polje

Mursko polje je plitev aluvijalni vodonosnik visoke splošne ranljivosti, kjer je debelina krovne plasti, z izjemo merilnega mesta v Vučji vasi, manjša od 3 m. Tri merilna mesta se glede onesnaženosti močno razlikujejo. Podzemna voda v Vučji vasi je glede na ostali dve merilni mesti dobre kakovosti. Najbolj je onesnažena s pesticidi in z nitrati. V obdobju 1993 – 2004 je bil ugotovljen trend zniževanja atrazina in desetil-atrazina tako za celotno polje kot za merilni mesti Veščica in Zgornje Krapje. V letu 2004 so bile v Zg. Krapju ugotovljene izredno visoke vsebnosti pesticida klortolurona, v Veščici pa so se nitrati povišali z dopustnih do močno povišanih vsebnosti, in sicer v Zgornjem Krapju in v Veščici.

Soška dolina

Na aluvijalnem vodonosniku visoke splošne ranljivosti v Soški dolini so le tri merilna mesta. Podzemna voda je onesnažena z nitrati, ortofosfati, občasno s trikloroetenom. Najhuje je bila obremenjena v Šempetru (nitrati, ortofosfati, kalij in trikloroeten). Za obdobje 1993 – 2004 se vrednosti parametrov niso bistveno spreminjale.

Obremenjevanje voda iz kmetijstva

V skladu z nitrato direktivo (91/676/EEC) in Uredbo o mejnih vrednostih vnosa nevarnih snovi in rastlinskih hranil v tla (84/2005) je celotno ozemlje RS določeno kot ranljivo območje, kjer vnos dušika v tla z živinskimi gnojili ne sme presegati 170 kg/ha. Iz tega izhaja, da mora celotna kmetijska panoga upoštevati stroge zahteve s področja upravljanja z živinskimi gnojili ter principe izvajanja dobre kmetijske prakse.

Pri površinskih vodah, se vpliv obremenitve z dušikom iz kmetijstva obravnava kot povečana koncentracija nitrata v površinskih vodah. V Sloveniji so to vrednosti, ki presegajo vrednost 4,5 mg nitrata/liter. Slednja je dosežena pri okoli 30 odstotkih kmetijskih zemljišč v zaledju. Iz tega izhaja dejstvo, da lahko na vodnih telesih površinskih voda, kjer je na prispevnem območju več kot 30 odstotkov zemljišč v kmetijski rabi, ob nespremenjeni kmetijski praksi pričakujemo povečano koncentracijo nitrata v površinski vodi. Za podzemno vodo velja mejna koncentracija 50 mg nitrata/l. Največji deleži pričakovanih obremenitev iz razpršenih virov onesnaževanja iz kmetijskih in urbanih površin na vodnih telesih podzemnih voda so na območjih medzrnskih vodonosnikov Savinjske, Krške in Murske kotline (82 - 93 odstotkov). Pomembne obremenitve, ki vplivajo na kakovost podzemnih voda, so tudi v drugih dveh najvažnejših medzrnskih vodonosnikih v Sloveniji, to je na območju Dravske kotline in Savske kotline z Ljubljanskim Barjem. Večje obremenitve pa je zaznati še na posameznih manjših vodonosnih sistemih oziroma njihovih delih, predvsem na gosteje poseljenem in kmetijskem območju obale, delih Vipavske doline in Goriških Brd (Vir: PRP 2007 - 2013, osnutek 26.1. 2007).

Poraba mineralnih gnojil se je v drugi polovici devetdesetih let 20. stoletja ustalila in je znašala leta 2000 174.620 ton. Zaradi zmanjšanja kmetijskih zemljišč v uporabi se je zmanjšala tudi poraba na ha obdelovalnih zemljišč in je tako leta 2000 znašala 397 kg/ha. Na družinskih kmetijah je bila poraba 359 kg/ha, v kmetijskih podjetjih pa 911 kg/ha. Prevladujejo dušična hranila, ki obsegajo 45 % vseh vnosov. (Vir: Operativni program za varstvo voda pred onesnaženjem z

nitrat iz kmetijske proizvodnje za obdobje 2004–2008, povzeto po Statistični letopis Republike Slovenije 2001, SURS).

Povprečna poraba hranil iz mineralnih gnojil je v Sloveniji bila v letih 1993–2000 na ravni 155 kg/ha kmetijske zemlje, kar nekoliko presega povprečje EU15 (= 124 kg/ha) (Vir: Operativni program za varstvo voda pred onesnaženjem z nitrati iz kmetijske proizvodnje za obdobje 2004–2008, povzeto po Leskošek in sodelavci, 1998)

Vsote ostankov fitofarmaceutskih sredstev (FFS) ter njihovih razgradnih produktov (metabolitov) kažejo na večini vodonosnikov v Sloveniji trend zmanjševanja, kar je predvsem posledica padanja koncentracij atrazina in njegovega metabolita desetilatrazina, zaradi prepovedi uporabe od leta 2002 dalje. Ravno tako se zmanjšuje število posameznih aktivnih snovi in njihovih razgradnih produktov, ki presegajo mejno vrednost za posamezne aktivne snovi, 0,1 µl. Ob teh se pogosteje od drugih v podzemni vodi pojavlja le še metolaklor, ki predstavlja eno najpogostejše uporabljenih aktivnih snovi v Sloveniji pri pridelovanju koruze (Vir: PRP 2007 - 2013, osnutek 26.1. 2007).

Ocena doseganja okoljskih ciljev Vodne direktive

Za površinska in podzemna vodna telesa Slovenije je bila ocena doseganja okoljskih ciljev Vodne direktive, ki so dobro kemijsko in dobro ekološko stanje za vodna telesa površinskih voda ter dobro kemijsko in dobro količinsko stanje za vodna telesa podzemnih voda do leta 2015 naslednje:

- 13% ocenjenih vodnih teles bo doseglo okoljske cilje Vodne direktive
- 32% bo morda doseglo okoljske cilje Vodne direktive
- 25% morda ne bo doseglo okoljske cilje Vodne direktive
- 30% ne bo doseglo okoljske cilje Vodne direktive

(Vir: Izvajanje Vodne direktive v Sloveniji, IzVRS. 2006)

Odpadki

Odpadki iz kmetijstva, lova in ribištva obsegajo približno 4% celotne količine odpadkov (Vir: Statistični letopis RS 2006, SURS). Veliko teh odpadkov se ponovno vrne v uporabo v sami kmetijski dejavnosti in razlikovanje med ponovno uporabo stranskih produktov in odpadki je večkrat nejasno. Z uveljavitvijo pravil ravnanja s klavničnimi odpadki oziroma z mesno-kostno moko in perno-kostno moko so definicije tovrstnih odpadkov natančne, znana sta tudi količina in način odstranjevanja, medtem ko za druge odpadke to ne velja, saj so veliko ohlapneje definirane. Iz tega izhajajo tudi zelo grobe ocene o teh odpadkih in o ravnanju z njimi (Poročilo o stanju okolja 2002, ARSO).

Kljub potencialnim možnostim ponovne uporabe in predelave teh odpadkov obstaja skupina odpadkov, ki jih ni mogoče uporabiti, predelati in odstraniti ali znotraj dejavnosti ali na preprost način. To so predvsem odpadki, ki sodijo med nevarne odpadke (ostanki pesticidov, herbicidov, insekticidov itd. in s temi snovmi onesnažena embalaža). Zbiranje nevarnih odpadkov iz kmetijstva je zaradi prostorske, lastniške, organizacijske in proizvodnje razdrobljenosti zelo težavno (Poročilo o stanju okolja 2002, ARSO).

Po podatkih SURS za leto 2005 je v proizvodnji in storitvenih dejavnostih nastalo 5.585.080 t odpadkov, od tega je bilo 122.161 t nevarnih odpadkov. Količina odpadkov iz kmetijstva, lova in ribištva je za leto 2005 znašala 234.034 t oziroma približno 117 kg na prebivalca. Količina nevarnih odpadkov iz kmetijstva, vrtnarstva, lova, ribištva, ribogojstva in proizvodnje hrane pa je znašala 4 t. Približno 80% nastalih odpadkov iz kmetijstva, lova in gozdarstva (188.839 t) se interno predela oziroma odstrani znotraj podjetij. Količina predelanih odpadkov iz kmetijstva, lova in gozdarstva je za leto 2005 znašala 180.096 t, od česar se je 136 t odpadkov sežgalo kot gorivo, 4.997 t odpadkov pa kompostiralo. Sežganih odpadkov z namenom odstranitve pa je bilo

v tovrstnih podjetjih 21 t. V letu 2005 se je v dejavnostih kmetijstvo, lov in gozdarstvo odložilo znotraj podjetij 6616 t odpadkov, na odlagališča nenevarnih odpadkov pa 626 t odpadkov (Vir: Statistični letopis RS 2006, SURS).

Podatki zajemajo le tiste količine odpadkov, o katerih so povzročitelji v skladu z veljavno zakonodajo letno obvezani poročati in so tudi poročali. Ob teh količinah je treba upoštevati še količine, ki jih poročila zaradi nepopolnosti sistema zajema in manjših količin ne vsebujejo (ARSO).

Odpadki iz gozdarstva so predvsem odpadki lesne biomase, ki je primerna le za biološko predelavo (kompostiranje) ali za termično izrabo. Ti odpadki ne glede na količine niso problematični in hkrati za okolje niso nevarni (Poročilo o stanju okolja 2002, ARSO).

Živalski stranski proizvodi

V Sloveniji nastaja letno okoli 70.000 ton živalskih stranskih proizvodov (ŽSP), ki so odpadki s posebnimi zahtevami. Od tega se jih toplotno obdela skladno s trenutno veljavnimi predpisi: kafilerija KOTO v Zalogu okoli 50.000 ton, pri čemer nastane okoli 13.500 ton kostno-mesne moke, kafilerija Perutnina Ptuj okoli 15.000 ton, pri čemer nastane okoli 3500 ton perne moke, in kafilerija Perutninarstva v Pivki okoli 5000 ton, pri čemer nastane okoli 1000 ton perne moke (Vir: Poročilo o stanju okolja 2002; Operativni program odstranjevanja odpadkov s ciljem zmanjšanja količin odloženih biorazgradljivih odpadkov, april 2004).

Od vseh živalskih odpadkov, ki se toplotno obdelajo v kafileriji KOTO, je okoli 8000 ton živalskih odpadkov s specifičnim tveganjem in okoli 6000 ton živalskih odpadkov z visokim tveganjem. Iz podatkov koncesionarja je razvidno, da nastane v povprečju pri toplotni obdelavi enega kilograma živalskih odpadkov v kafileriji KOTO skupaj 0,38 kg predelanih živalskih beljakovin in maščob. Glede na stalno zaostrovanje pogojev ravnanj s tovrstnimi odpadki in vključevanje novih skupin odpadkov v okvir posebnega ravnanja je pričakovati porast količin teh odpadkov. Zaradi zelo nejasne situacije, ki trenutna vlada na področju kmetijstva v EU in Sloveniji ter na podlagi nejasne situacije razvoja oziroma uspešnosti zatiranja nekaterih bolezni (prašičja mrzlica, slinavka in parkljevka, BSE, itd.) je zelo težko napovedati, kako se bodo gibale količine ŽSP v bodoče (Vir: Poročilo o stanju okolja 2002; Operativni program odstranjevanja odpadkov s ciljem zmanjšanja količin odloženih biorazgradljivih odpadkov, april 2004).

Za odpadke živalskega izvora je v najnujnejšem obsegu bila vzpostavljena koncesionirana javna služba. V kafileriji so se tovrstni odpadki predelali v produkte, ki so imeli tržno vrednost. Prepoved uporabe predelanih živalskih beljakovin in obvezna termična obdelava najmanj na 900°C je v vsej EU povzročila izrazito pomanjkanje sežigalnih kapacitet. V Sloveniji je bilo koncesionirano javno službo potrebno dopolniti s postopki odstranjevanja odpadkov, ki so produkt obdelave v kafilerijah. Po začasnem izvozu se je za sežig usposobila kurilna naprava v termoelektrarni Šoštanj, vendar ne kot dokončna rešitev. Sežig tovrstnih odpadkov je dovoljen tudi v cementarni Lafarge cement v Trbovljah. Zato se kot cilj postavlja izgradnja ustrezne infrastrukture za termično obdelavo odpadkov s kapacitetami, ki bodo zadostile poleg ostalih potreb še sežig ŽSP. Sežig toplotno obdelanih beljakovin (moke) je letno 13.000 t. Z uvedbo natančnejšega razvrščanja oziroma izločanjem odpadkov z visokim in specifičnim tveganjem se bo dolgoročno količina teh odpadkov zmanjšala na 4.000 t. Ocenjuje se, da je količina toplotno obdelanih (dezinficiranih in dehidriranih) kuhinjskih odpadkov, ki jih je potrebno sežgati 30–50% celotnih količin teh odpadkov oziroma največ 15.000 t letno. Ustrezno minimalno potrebno kapaciteto je zaradi stalno se spreminjajočih zahtev in predpisov na področju kmetijstva, zdravstva in veterine v EU težko oceniti (Vir: Poročilo o stanju okolja 2002; Operativni program odstranjevanja odpadkov s ciljem zmanjšanja količin odloženih biorazgradljivih odpadkov, april 2004).

Gozd

Gozdovi prekrivajo skoraj 60 odstotkov celotnega slovenskega ozemlja in so za Slovenijo pomembni kot prvina okolja in iz gospodarskega vidika. Zaradi velikega deleža gozdov v krajini in njihovega pomena za delovanje krajine, so gozdovi tudi bistveni gradnik slovenske krajine (Vir: Nacionalni gozdni program, osnutek, januar 2007).

Slovenski gozdovi so sorazmerno dobro ohranjeni, tako glede vegetacije kot tudi glede živalskega sveta. Spremenjenih gozdov je v Sloveniji le okrog 15 %, to so predvsem zasmrečeni gozdovi na Štajerskem in Koroškem, ponekod v Alpskem svetu ter borovi gozdovi na Krasu, ki so predvsem posledica gospodarjenja z gozdovi v bolj oddaljeni preteklosti (v preteklih stoletjih). Predvsem zaradi teh območij je drevesna sestava slovenskih gozdov glede na potencialno vegetacijo tudi v skupnem delno spremenjena (zlasti je povečan delež smreke na račun bukve) (Vir: Nacionalni gozdni program, osnutek, januar 2007).

Gozdovi so pomembni za varovanje zemljišč pred usadi, in erozijskim delovanjem. Gozdovi na strmih obronkih ali bregovih voda, gozdovi, ki so izpostavljeni vetru in ki v hudourniških območjih zadržujejo prenašanje vode, gozdovi blizu zgornje gozdne meje in na zelo strmih pobočjih ter v nekaterih območjih z izjemno poudarjeno biotopsko funkcijo in pomembni ostanki gozdov v kmetijski krajini so opredeljeni kot varovalni gozdovi (v skupni površini 100.750 ha). Ti gozdovi varujejo in ohranjajo ekološko ravnovesje tam, kjer je še posebej občutljivo in ogroženo. V varovalnih gozdovih je gospodarjenje usmerjeno h krepitvi njihove varovalne oziroma biotopske funkcije (Vir: Nacionalni gozdni program, osnutek, januar 2007). V Sloveniji je 9.630 ha gozdov razglašeni za gozdne rezervate, kjer so gozdovi prepuščeni naravnemu razvoju. Gozdni rezervati prispevajo k povečanju biotske raznovrstnosti v gozdovih (Vir: Nacionalni gozdni program, osnutek, januar 2007).

Omrežje Natura 2000 zajema 35,5% ozemlja Slovenije. Ker se 71% površin območij tega omrežja nahaja v gozdu, je kar 50 % vseh gozdov uvrščenih v območja Natura 2000. Na teh območjih je Slovenija obvezana zagotavljati ugodno ohranitveno stanje v 11 evropsko pomembnih gozdnih habitatnih tipih ter za gozdne rastline in živali evropsko pomembnih vrst (Vir: Nacionalni gozdni program, osnutek, januar 2007).

V smislu ireverzibilnih sprememb gozdne krajine Nacionalni gozdni program opozarja na dva procesa:

zaraščanje negozdnih zemljišč, v največji meri kot posledica opuščene kmetijske rabe v manj razvitih in manj poseljenih predelih, in

proces fragmentacije gozda (zmanjšanje površinskega in funkcionalnega deleža gozda) zaradi vpliva kmetijstva, gospodarske infrastrukture, poselitve in drugih dejavnosti.

Intenzivno zaraščanje negozdnih zemljišč pomeni slabitev funkcij podeželskega prostora (pridelava življenjsko pomembnih dobrin, bivalni in delovni prostor podeželskega prebivalstva, možnost širitve naselij, preživljanje prostega časa in počitek). Fragmentacija pa je še posebej izrazita v kmetijskih in primestnih krajinah in okoli prometnega križa, kjer že primanjkuje gozda kot nosilca krajinske infrastrukture. Tako v teh primerih prihaja do različnih motenj pri delovanju krajine (hitrejši pretok snovi in energije, večja snovna in energetska odprtost, zmanjšanje količine organskih snovi, spreminjanje in devastiranje habitatov, ki ima za posledico zmanjševanje biotske raznovrstnosti avtohtonih vrst).

Krajina in vidna kakovost okolja

Slovenski prostor je prepoznaven po raznovrstni kulturni krajini. Procesi deagrarizacije in posledično diferenciacije podeželja so se odrazili v členitvi prvotno enotnega agrarnega podeželja v območja urbanizacije, prehodna območja in območja klasične agrarne krajine (Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji, ARSO, 2001). Z razvojem in z vedno

večjimi potrebami po konkurenčno pridelani hrani pa je intenzivno (industrijsko) kmetijstvo ponekod privedlo do zmanjšanja biotske raznovrstnosti (Svetovalni kodeks dobre kmetijske prakse, osnutek, Kmetijski inštitut Slovenije, 2006).

Ena glavnih značilnost Slovenije je pestra in mozaična sestava njenih krajin, ki jo označujeta majhno merilo in drobna členjenost krajinskih prvin ter je posledica naravnih danosti in več tisočletne človekove rabe (Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji, ARSO, 2001). K visoki stopnji biotske raznovrstnosti, ohranjenosti habitatov ter naravni in krajinski pestrosti prispeva tudi razdrobljena struktura kmetijskih in gozdnih zemljišč, ki ohranja mozaik krajine v kateri se polnaravna območja prepletajo z ostalimi intenzivneje obdelanimi površinami (Vir: PRP 2007 – 2013, osnutek 26.1. 2007).

Kmetijska zemljišča predstavljajo 32 odstotkov celotnega državnega ozemlja in obsegajo 648.113 ha površine, gozdovi okoli 59,82 % (1.213.424 ha), ostala zemljišča, kjer je bilo gospodarjenje zaradi različnih vzrokov v preteklosti opuščeno pa 8,2 % površine (165.837 ha). V strukturi rabe kmetijskih zemljišč največji delež zavzemajo trajni travniki in pašniki (54,6 %), sledijo jim njive (30,3 %) ter trajni nasadi (8,4 %) (Vir: PRP 2007 – 2013, osnutek 26.1. 2007).

Povprečna velikost kmetijskih gospodarstev v Sloveniji je po statističnih podatkih iz let 2003 in 2005 znašala 6,3 ha. Za Slovenijo je značilna razdrobljenost enot rabe v kmetijstvu, ki so poleg tega po večini majhne in razpršene. Kmetijska zemljišča v rabi so razdeljena na okoli 720.000 enot rabe, ki se raztezajo na več kot 1.700.000 parcelah (Vir: PRP 2007 – 2013, osnutek 26.1. 2007).

Trajno travinje je zaradi velikega deleža glavni element krajinske podobe pretežnega dela Slovenije. Z izjemo nekaterih nižinskih poljedelskih območij, je za Slovenijo značilna velika razdrobljenost njiv. Na veliko biotsko raznovrstnost njiv in vrtov vplivajo: raznolikost bližnjih habitatov, dolžine in oblike mejnih linij (mejice, odprti jarki, kamnite ograde, brežine med terasami, gozdni robovi) in velikost zemljišč z enako vrsto rabe (Svetovalni kodeks dobre kmetijske prakse (Osnutek), Kmetijski inštitut Slovenije, 2006).

Z intenzifikacijo izginjajo elementi tradicionalne kulturne krajine kot so: omejki, žive meje, posamezna drevesa in grmišča, poljske poti ter visokodebelni sadovnjaki (Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji, ARSO, 2001).

Trajno travinje, območja z nizko intenzivnostjo pridelave in mozaično strukturo ter območja z ogroženimi vrstami in visoko biotsko pestrostjo predstavljajo kmetijska območja visoke naravne vrednosti in obsegajo 300.000 ha. Večinoma (72,5 %) se nahajajo v marginalnih območjih in območjih omejenih za kmetijsko dejavnost. Opuščanje kmetovanja na teh območjih in zmanjševanje odprtega prostora bi predstavljalo okoljsko tveganje in potencialno izgubo kulturnih krajin.

Območja z omejenimi dejavniki za kmetijstvo pokrivajo 85 % celotnega ozemlja države; to so hribovska območja, območja pogostih poplav, močnega vetra, območje Ljubljanskega barja in Krasa ter območja erozijskega gričevja v osrednjem in vzhodnem delu Slovenije. Kljub manjši konkurenčnosti in nižjim pridelovalnim potencialom za kmetijstvo ima kmetovanje na teh območjih zelo pomembno vlogo pri ohranjanju poseljenosti podeželskih območij in kulturne krajine ter vzdrževanju ekološkega ravnotežja (Vir: PRP 2007 – 2013, osnutek 26.1. 2007).

Po podatkih Ministrstva za kulturo (z dne 26.9.2005) se med dediščinske kulturne krajine, v katere uvrščamo kmetijske kulturne krajine in zgodovinske kulturne krajine in so že registrirane v Registru kulturne dediščine, uvršča 146 območij in 97 krajinskih območij, katerih območja sicer še niso dokončno opredeljena (Smernice za celostno ohranjanje dediščinske kulturne krajine (spremembe zakonodaje, povezovanje s kmetijstvom, Acer Novo mesto, 2005).

L. 1998 so bile ovrednotene krajinske podenote, poleg tega pa so bile evidentirane in ovrednotene izjemne krajine. V Strategiji prostorskega razvoja Slovenije in Prostorskem redu Slovenije so bila opredeljena krajinska območja nacionalne prepoznavnosti z vidika kulturnega in simbolnega pomena krajine. To so območja, ki vključujejo prepoznavne in reprezentativne dele slovenske

krajine z dobro ohranjenimi krajinskimi sestavinami, zlasti pa so to območja izjemnih krajin z redkimi ali enkratnimi vzorci krajinske zgradbe in prostorsko poudarjena kulturna dediščina z visoko pričevalno oz. spomeniško vrednostjo, pogosto v kombinaciji z izjemnimi oblikami naravnih prvin oz. naravnih vrednot (Vir: Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji, MOP, 1998, Strategija prostorskega razvoja Slovenije, Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije, U.I. RS št. 76/04)

Kulturna dediščina

Enote kulturne dediščine so varovane z režimom, ki ga določa Zakon o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 7/99, v nadaljevanju ZVKD) in z občinskimi odloki za posamezne enote in območja kulturne dediščine, za evidentirana arheološka najdišča pa velja tudi Evropska konvencija o varstvu arheološke dediščine oz. »Malteška konvencija« (MEKVD; Ur.l. RS-MP, št. 24/99).

Temeljna vsebina in cilji varstva dediščine so določeni v 4. členu ZVKD: "Vzdrževanje in obnavljanje dediščine ter preprečevanje njene ogroženosti; zagotavljanje materialnih in drugih pogojev za uresničevanje kulturne funkcije dediščine, ne glede na njeno namembnost; zagotavljanje javne dostopnosti dediščine ter omogočanje njenega proučevanja in raziskovanja; preprečevanje posegov, s katerimi bi se utegnile spremeniti lastnosti, vsebina, oblike in s tem vrednost dediščine; skrb za uveljavljanje in razvoj sistema dediščine."

Zakon o varstvu kulturne dediščine v 10. členu določa, da je dediščina varovana na podlagi vpisa v register dediščine ali pridobitve statusa spomenika. Register vsebuje podatke o identifikaciji, opisu, lokaciji in varstvenem režimu enote dediščine ter njeno povezavo z drugimi enotami. Zakon o varstvu kulturne dediščine v 13. členu opredeljuje, da odločba o varstvu za spomenik državnega ali lokalnega pomena "določa pogoje za raziskovanje, način vzdrževanja, pogoje za posege, pravni promet, fizično zavarovanje, način upravljanja in rabe spomenika, dostopnost spomenika za javnost, zlasti časovne okvire, posamezne druge omejitve in prepovedi ter ukrepe za njegovo varstvo." Zakon določa tudi, da varstveni režim, opredeljen v odločbi, lahko omejuje lastninsko pravico na spomeniku le v obsegu, ki je nujen za izvajanje varstva.

Strokovne zasnove kot najpomembnejši instrument vključevanja varstva kulturne dediščine v urejanje prostora med drugim vključujejo tudi predloge rešitev, ukrepov, varstvenih režimov in razvojnih usmeritev za varstvo nepremične dediščine, z oceno učinkov in potrebnih sredstev. Strokovne zasnove za varstvo dediščine je pripravljavec dolžen upoštevati kot obvezno sestavino za presojo vplivov na nepremično dediščino.

Zaradi zagotavljanja enotnega sistema varstva nepremične dediščine se za gradnjo objektov oziroma naprav, ki lahko vplivajo na režim varstva, ohranjanja in vzdrževanja nepremične dediščine, izdajajo ustrezni upravni akti (kulturnovarstveni akti). (44. člen ZVKD)

Splošna prepoved škodljivega ravnanja z dediščino in spomenikom je določena z 48. členom ZVKD: "Nihče ne sme ravnati z dediščino ali spomenikom tako, da ogrozi njun kulturni pomen. Prepovedana je raba spomenika na določen način ali za posamezne namene, če bi taka raba ogrožala obstoj ali vplivala na neokrnjenost spomenika. Iz enakega razloga je prepovedano tudi premeščanje ali prenašanje spomenika".

V primeru, da stavbno zemljišče sega na arheološko najdišče, je pred kakršnimi koli deli na tem zemljišču treba izvesti zavarovalno arheološko raziskavo tega zemljišča, na podlagi katere se dokončno določi njegova namembnost. (59. in 60. člen ZVKD)

Arheološka dediščina je z »Malteško konvencijo« (Uradni list RS, št. 24/99) opredeljena kot vse ostaline, predmeti in vsakršni človeški sledovi iz preteklih obdobij, katerih ohranjanje in proučevanje prispevata k odkrivanju zgodovinskega razvoja človeštva in njegove povezanosti z naravnim okoljem, za katere so glavni viri informacij izkopavanja, odkritja ali drugi načini raziskovanja človeštva in z njimi povezanega okolja, ter ki so na ozemljih, ki so pod jurisdikcijo

pogodbenic. Republika Slovenija se je z ratifikacijo konvencije zavezala, da bo z namenom ohranitve arheološke dediščine preprečila nezakonita izkopavanja in zagotovila znanstveno izvajanje arheoloških izkopavanj in pregledov tako, da se pri tem uporabljajo nedestruktivne raziskovalne metode med izkopavanji ali po njih, deli arheološke dediščine ne ostanejo odkriti in nezavarovani in da je poskrbljeno za njihovo pravilno ohranitev, zavarovanje in upravljanje. Območja kompleksnega varstva (OKV), ki so hkrati opredeljena kot t.i. območja nacionalne prepoznavnosti, so kategorija varstva kulturne dediščine in kulturne krajine, za katere so značilni velika gostota kulturne dediščine in številne medsebojne, pogosto zgodovinske soodvisne povezave. Območja kompleksnega varstva v Zakonu o varstvu kulturne dediščine niso opredeljena, bila pa so prepoznana z Odlokom o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin dolgoročnega in srednjeročnega družbenega plana Republike Slovenije kot republiška obvezna izhodišča v sklopu nove zasnove varstva – pomembnejša območja kulturne dediščine (Ur. list RS št. 11/99). Obstoječa Strategija prostorskega razvoja Slovenije (Uradni list RS, št. 76/04) nima izrecno opredeljenih t.i. republiških obveznih izhodišč oziroma OKV-jev kot območij nacionalne prepoznavnosti. Po podatkih z Ministrstva za kulturo jih navaja dokument Smernice za celostno ohranjanje dediščinske kulturne krajine (Acer Novo mesto d.o.o., 2005).

Biotska raznovrstnost (rastlinstvo, živalstvo in habitatni tipi)

Slovenija je po biotski raznovrstnosti ena izmed izstopajočih držav v Evropi. Je tudi ena najbolj gozdnatih držav EU, delež gozdov pa se še povečuje zaradi zaraščanja kmetijskih zemljišč. Več kot polovico površine Slovenije prekriva gozd.

Po obstoječih podatkih živi v Sloveniji približno 30.000 rastlinskih in živalskih vrst. Med njimi je več kot 800 živalskih in 22 rastlinskih vrst endemitov (<http://vedez.dzs.si>). Ti so večinoma vezani na podzemeljske habitate, alpinska in subalpinska travišča ter skalovja in melišča.

Habitatni tipi z večjim številom ogroženih vrst pa so predvsem suha in vlažna travišča, obalni in morski habitatni tipi ter stoječe in tekoče vode.

1.1.1.1 Habitatni tipi

Osnova za opredelitev in poimenovanje habitatnih tipov je priročnik Habitatni tipi Slovenije – tipologija (v nadaljevanju HTS 2004). Tipologija habitatnih tipov je tu usklajena z evropsko tipologijo (A Classification of Palearctic Habitats) in, kjer je to strokovno upravičeno, prirejena razmeram v Sloveniji.

Prevladujoči prvobitni habitatni tipi so v Sloveniji gozdovi, med negozdnimi habitatnimi tipi pa površine nad gozdno mejo ter tudi pod njo. Slednje so: skalne stene, morje in morska obala, vodotoki in stoječe vode močvirja in barja, ter podzemeljski ekosistemi. Človek je s svojimi dejavnostmi prvotno stanje spremenil in tako povečal raznolikost ekosistemov. Nastali so številni drugotni ekosistemi, kot so kmetijske površine (njive, travniki, sadovnjaki in drugo), urbane površine (naselja), umetni vodni ekosistemi (akumulacije, ribniki), itd. Za Slovenijo sta značilni prepletenost drobnih struktur in mozaičnost, redkejši so posamezni habitatni tipi večjih razsežnosti. Pestra sestava je izraz raznolikosti naravnih danostih (npr. sredozemski, alpski ali celinski podnebni vpliv) in človekove dejavnosti (npr. košnja, paša). Po pomenu izstopajo tudi specifični habitatni tipi, ki navadno zavzemajo majhne površine (npr. mrazišča, obmorske peščine), in tisti, ki so v Sloveniji redki (npr. morje in z njim povezani habitatni tipi), saj ključno prispevajo k pestrosti (ARSO, 2001).

Habitatni tipi, navedeni v spodnji tabeli, se po Uredbi o habitatnih tipih (Ur. l. RS, št. 112/03) prednostno, glede na druge habitatne tipe prisotne na celotnem območju Republike Slovenije, ohranjajo v ugodnem stanju.

Preglednica 7: Habitatni tipi iz Uredbe o habitatnih tipih (Ur. l. RS, št. 112/03)

Naziv	Physis, HTS 2004	Natura	Skupina ¹	Hitrost ² obnove
Travniki morske trave	11.3		1	1
Podmorski travniki s pozejdono	11.34	1120*	1	1
Izlivi rek, estuariji	13.2	1130	1	1
Muljasti in peščeni pogoji brez vegetacije višjih rastlin	14	1140	1	1
Poplavljeni muljasti pogoji s sestoji slanuš enoletnic	15.1	1310	1	1
Muljaste morske obale s prevladujočo travo iz rodu <i>Spartina</i>	15.2	1320	1	1
Obmorska močvirja	15.5	1410	1	2
Sestoji slanuš trajnic na muljastih polsuhih tleh	15.6	1420	1	2
Sredozemski obmorski klifi v območju delovanja valov in pršca	18.22	1240	1	1
Obalne lagune	21	1150*	1	1
Oligotrofne vode, revne s karbonati	22.11		2	2
Distrofne stoječe vode	22.14	3160	2	2
Evrosibirske amfibijske združbe z enoletnicami	22.32	3130	2	1
Panonske amfibijske združbe	22.351		2	1
Prosto plavajoča vegetacija	22.41	3150	2	1
Zakoreninjena podvodna vegetacija	22.42	3150	2	1
Podvodne preproge parožnic	22.44	3140	2	2
Kraška presihajoča jezera in polja	22.5	3180*	2, 3	3
Rečna prodišča in bregovi	24.2		2, 3	2
Pionirske združbe prodišč gorskih rek in potokov	24.221	3220	2	1
Visoka steblikovja prodišč sredogorskih rek in potokov	24.222	3220	2, 3	1
Vegetacija tekočih voda	24.4	3260	2	1
Enoletne združbe muljastih rečnih bregov	24.52	3270	2	1
Evropske suhe resave in nizko grmičevje	31.2	4030	3	2
Alpske in borealne resave	31.4	4060	3	2
Ruševje	31.5	4070*	3	3
Brinovje kot faza zaraščanja suhih travnišč	31.88	5130	3	2
Evrosibirska pionirska vegetacija peščenih in kamnitih tal	34.11	6110*	3	1
Travišča na s težkimi kovinami bogatih tleh	34.2	6130	3	2
Evrosibirska suha in polsuha sekundarna travnišča, pretežno na karbonatih	34.3		3	2
Srednjeevropska suha in polsuha travnišča s prevladujočo vrsto <i>Bromus erectus</i> (* pomembna rastišča kukavičevk)	34.32	6210(*)	3	2
Evmediteranska suha travnišča	34.5		3	2
Vzhodnosubmediteransko (submediteransko-ilirsko) suha in polsuha travnišča	34.75	62A0	3	2

Naziv	Physis, HTS 2004	Natura	Skupina ¹	Hitrost ² obnove
Suha volkovja in podobna kisl travišča pod gozdno mejo	35.1	6230*	3	2
Alpinska in subalpinska travišča s prevladujočim volkom	36.31	6230*	3	2
Alpinska in subalpinska travišča z rjastorjavim šašem na karbonatni podlagi	36.41	6170	3	2
Suha termofilna subalpinsko-alpinska travišča	36.43	6170	3	2
Nižinska visoka steblikovja	37.1	6430	3	1
Mokrotni mezotrofni in evtrofni travniki ali pašniki	37.2		3	2
Oligotrofni mokrotni travniki	37.3		3	2
Oligotrofni mokrotni travniki z modro stožko in sorodne združbe	37.31	6410	3	2
Nitrofilni gozdni robovi in vlažno obrečno visoko steblikovje	37.7	6430	3	1
Subalpinska in alpinska visoka steblikovja	37.8	6430	3	2
Mezotrofni do evtrofni gojeni travniki	38.2	6510	3	2
Srednjeevropski gorski gojeni travniki	38.31	6520	3	2
Bukovi gozdovi	41.1		4	3
Srednjeevropski kisloljubni bukovi gozdovi	41.11	9110	4	3
Ilirski bukovi gozdovi	41.1C	91K0	4	3
Hrastovo-belogabrovi gozdovi	41.2		4	3
Ilirski hrastovo-belogabrovi gozdovi	41.2A	91L0	4	3
Javorovi, jesenovi, brestovi in lipovi gozdovi v grapah in na gruščnatih pobočjih	41.4	9180*	4	3
Hrastovi gozdovi na kislh tleh	41.5		4	3
Termofilni hrastovi gozdovi	41.7		4	3
Termofilni gozdovi mešanih listavcev	41.8		4	3
Alpski subalpinski (altimontanski) smrekovi gozdovi	42.21	9410	4	3
Montanski smrekovi gozdovi	42.22	9410	4	3
Jugovzhodno evropski gozdovi rdečega bora	42.C	91R0	4	3
Alpsko apeninski gozdovi črnega bora	42.61	9530*	4	3
Obrečna vrbovja	44.1		4	2
Gorska obrečna vrbovja	44.11	3230	4	2
Bela vrbovja	44.13	91E0*	4	2
Siva jelševja	44.2	91E0*	4	2
Srednjeevropska črna jelševja in jesenovja ob tekočih vodah	44.3	91E0*	4	3
Hrastovo-jesenovo-brestovi gozdovi ob velikih rekah	44.4	91F0	4	3
Brezovi in iglasti barjanski gozdovi	44.A		4	3
Gorska barja z rušjem	44.A3	91D0*	4	3
Barjanska smrekovja	44.A4	91D0*	4	3

Naziv	Physis, HTS 2004	Natura	Skupina ¹	Hitrost ² obnove
Sestoji črničevja	45.3	9340	4	3
Naravna in naravnim podobna visoka barja	51.1	7110*	5	3
Sestoji navadne rezike	53.3	7210*	5	2
Izviri s trdo vodo	54.12	7220*	5	1
Bazična nizka barja	54.2	7230	5	2
Prehodna barja	54.5	7140	5	2
Združbe bele kljunke na šotnem blatu	54.6	7150	5	2
Melišča ali skalni drobir s specifično vegetacijo od nižin do alpskega pasu	61.2	8120	6	1
Zahodnomediterranska in termofilna srednjeevropska melišča	61.3	8130	6	1
Apnenčaste ali dolomitne stene z vegetacijo skalnih razpok	62.1	8210	6	2
Vegetacija silikatnega skalovja	62.2	8220	6	2
Apnenčasti podi	62.3	8240*	6	2
Nekarbonatne (silikatne, serpentinitne in vulkanske) stene in skalovja	62.42	8230	6	2
Ledeniki	63.2	8340	6	3
Jame	65	8310	6a	3

Legenda:

¹ Skupine habitatnih tipov so:

1. Morski, obalni in priobalni habitatni tipi
2. Habitatni tipi sladkih voda
3. Habitatni tipi grmišč in travišč
4. Gozdni habitatni tipi
5. Habitatni tipi barij in močvirij
6. Habitatni tipi goličav
- 6a. Jame

² Hitrosti obnove habitatnih tipov so:

1. Habitatni tip se ob ustrezni pripravi biotopa vzpostavi v enem ali dveh letih.
2. Habitatni tip potrebuje za razvoj tri do dvajset let.
3. Habitatni tip potrebuje za razvoj več kot dvajset let.

Habitatni tipi označeni z * so tisti, ki so na območju Evropske unije v nevarnosti da izginejo, in so v predpisih Evropske unije, ki urejajo varstvo prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst, opredeljeni kot prednostni (vir: priloga I Uredbe o HT).

Habitatni tipi, ki so osenčeni, so vezani na kmetijsko krajino in gozd.

1.1.1.2 Rastline

Flora Slovenije je izredno raznolika in vrstno bogata. Na majhnem prostoru Srednje Evrope, ki ga obsega Slovenija, uspeva preko 3270 različnih vrst in podvrst praprotnic in semenovk. Vzrok izjemne pestrosti slovenskega rastlinstva je v raznovrstnih zemljepisnih, geoloških, ekoloških in

florno-zgodovinskih razmerah. Slovenija se nahaja na zemljepisnem stičišču Alp, Dinaridov, Panonske nižine in Sredozemlja, na izredno pestrem in razgibanem reliefu, raznolikih kamninskih podlagah in tleh ter v različnih klimatskih vplivih, kar se še posebej odraža na rastlinski odeji. Pojavljajo se številne endemične rastline (66 taksonov, 22 je značilnih samo za območje Slovenije), ki rastejo na zelo majhnem območju in nikjer drugje po svetu. Za več kot 25 rastlinskih vrst ne moremo več potrditi njihovega uspevanja pri nas, zato veljajo v Sloveniji za izumrle. Redke in ogrožene rastlinske vrste na območju Slovenije so zakonsko ščitene z Uredbo o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah (Ur.l. RS, št. 46/04, 110/04) in Pravilnikom o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02). Zaradi številnih in velikih posegov v naravo so uničena marsikatera naravna rastišča redkih in ogroženih vrst, zato najdemo na rdečem seznamu ogroženih rastlin Slovenije preko 500 različnih vrst praprotnic in semenovk. Med njimi so najbolj prizadete vrste mokrišč in suhih travnikov (Vreš, 2000).

Med višjimi rastlinami (semenkami in praprotnicami) je ogroženih dobrih 10 % od preko 3200 v Sloveniji prisotnih vrst. Zaradi razločnih posegov so ogrožene predvsem rastline suhih in vlažnih travišč (ARSO, 2003).

Razširjenost 26 rastlinskih vrst, ki so navedene v Prilogi II evropske Habitatne direktive, je opredeljena v delu *Natura 2000 v Sloveniji - rastline* (Čušin, 2004). Navedeni so morfološki opisi in ekologija vrst, razširjenost vrst, predlogi varstvenih območij (pSCI) ter predlogi za naravovarstvo oziroma ukrepe, ki bi bili po ocenah avtorjev potrebni za ohranjanje vrst.

1.1.1.3 Živali

V Sloveniji je bilo registriranih med 13.000 - 15.000 vrst, od tega je okrog 4000 endemičnih živalskih vrst (predvsem podzemeljske živali) (ARSO, 2001). Tu bivajo vrste z zelo različnimi areali (vzhodnoevropske, evroazijske, zahodnoevropske, mediteranske in številne endemne vrste zahodnih Dinaridov). Zelo številčno je vrstno bogastvo med nevretenčarskimi skupinami, med vretenčarskimi pa je na tem območju prisoten pomemben (vitalni) del populacij nekaterih evropsko oz. svetovno ogroženih karizmatičnih vrst.

Redke in ogrožene živalske vrste na območju Slovenije so zakonsko ščitene z Uredbo o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Ur.l. RS, št. 46/04, 109/04, 85/05) in Pravilnikom o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02).

Podatki v nadaljevanju tega poglavja so povzeti po dokumentih: Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji (ARSO, 2001) in Poročilo o stanju okolja 2002 (ARSO, 2003).

Sesalci

Ogroženih je 36 % vseh sesalcev, ki se pojavljajo pri nas. Med temi je 8 vrst svetovno ogroženih, 41 pa regionalno. Med našimi ogroženimi sesalci prevladujejo netopirji (28 vrst) (ARSO, 2003). Poglavitni vzroki njihove ogroženosti pa so obsežno onesnaževanje voda, izsuševanje in hidrorregulacija (vidra), intenzivno kmetijstvo (poljski zajec, netopirji), povečan promet (rjavi medved, srnjad), genska polucija (divja mačka, poljski zajec), vnos tujerodnih vrst (parkljarji), uničevanje primernih prebivališč za netopirje (sekanje starih dreves, prenova ali rušenje starih zgradb), nenadzorovan jamski turizem in nepravilno zapiranje vhodov v jame (netopirji) (ARSO, 2001).

Ptice

Za Slovenijo je do sedaj znanih 365 vrst, med njimi jih gnezdi nad 200, če štejemo tudi občasne in neredne gnezdilce. V zadnjih 50 letih so izginile 3 vrste ptic gnezdilke, sedaj pa je ogroženih 49 % vrst. Svetovno ogrožene so 4 vrste, regionalno pa 48. Največ jih je ogroženih zaradi izgube

habitata. Najpomembnejši vzroki njihove ogroženosti so intenziviranje in širjenje kmetijstva (izginjanje omejnikov, drevoredov in obvodnih pasov grmovja), izsuševanje močvirij, gradnja nasipov in jezov, razmah turizma in rekreacije v naravi, gradnja infrastrukturnih objektov, opuščanje kmetijske rabe, zasipavanje močvirij, neposredno vznemirjanje ptic, pogozdovanje in zaraščanje travnišč, gradnja in čiščenje kanalov, širjenje industrije in urbanizacija, ribogojstvo in marikultura ter selektivno izsekavanje gozdov (ARSO,2001).

Plazilci

V Sloveniji imamo 24 vrst plazilcev iz dveh redov (Testudines, Squamata). V Sloveniji so bolj ali manj ogrožene vse vrste plazilcev. Vzrokov je več, njihovi učinki pa se prepletajo. Pri tem ima zelo pomembno vlogo degradacija njihovih habitatov. Ker so plazilci bolj na koncu prehranjevalne verige, jih prizadene tudi zmanjševanje številnosti žuželk, rib, dvoživk in malih sesalcev, s katerimi se hranijo. Eden od razlogov, ki vplivajo na upad številnosti populacij njihovega plena, je pretirana uporaba pesticidov, vendar žal še ni dovolj raziskan. Onesnaženje vodotokov in mokrišč prizadene predvsem vrste, ki se prehranjujejo z ribami in dvoživkami. V zadnjem času so dejavnik ogroženosti tudi tujerodne vrste (npr. želva rdečevratka), ki jih v naravo spuščajo neozaveščeni in neodgovorni ljubitelji malih živali. Ubijanje kač zaradi strahu in predsodkov, ki je pri nas še vedno zelo razširjeno, lahko resneje ogrozi le populacije, ki so, zaradi zgoraj omenjenih vzrokov, že močno prizadete, ali vrste, ki so maloštevilne zato, ker na našem območju dosega rob svojega areala (ARSO,2001).

Dvoživke

Od 22 vrst dvoživk, ki so bile zabeležene na ozemlju Slovenije, jih je ogroženih 16, od tega globalno 1 in regionalno 14. Slovenske ocene ogroženosti temeljijo predvsem na obsežnem zmanjšanju habitatov te skupine v zadnjih 50 letih in povečani smrtnosti zaradi nove prometne infrastrukture in rasti prometa (ARSO,2003).

Vzroki za ogroženost dvoživk so nenadzorovana urbanizacija, predvsem razpršena poselitev, spremembe v kmetijstvu (uvajanje novih tehnologij, intenzifikacija proizvodnje, vnos pesticidov in gnojil v tla in podtalnico, melioracije, komasacije in podobni posegi), razvoj infrastrukture (ceste, železnice, daljnovodi) in promet, regulacije vodotokov in protipoplavne ureditve njihovih poplavnih območij, čiščenje in izsekavanje vegetacije na bregovih in v puferskem pasu vodotokov, sprememba rabe oziroma sanacije in ureditve naravovarstveno pomembnejših gramoznic in glinokopov, posebno v SV Sloveniji (intenzivno ribogojstvo, športno ribištvo, rekreacija), odstranjevanje mejic in drugih podobnih struktur v krajini, ki delujejo kot migratorni koridorji, zasipavanje in izsuševanje mokrišč (sprememba namembnosti zemljišč za gospodarski razvoj in kmetijstvo); nevzdrževanje, zaraščanje in uničevanje mlak in kalov, predvsem na kraških območjih, zaradi prenehanja njihove tradicionalne rabe, uvajanje ali spontano naseljevanje tujerodnih in invazivnih živalskih in rastlinskih vrst; naseljevanje rib v stoječe vode (predvsem kale in mlake, gramoznice in visokogorska jezera) ter potoke v izvirnih območjih v ti. pasu brez rib (z zajezitvami potoke v izvirnih območjih je omogočena načrtna ali spontana naselitev rib in njihovih mladice) in onesnaženje voda (ARSO,2001).

Sladkovodne ribe in piškurji

V celinskih vodah Slovenije, razdeljenih med črnomorsko in jadransko povodje, naj bi živelo 81 izključno sladkovodnih rib (68 vrst izvirnih) in 4 vrste piškurjev. V črnomorskem povodju živi 72 ribjih vrst – 57 domorodnih (s piškurjem vred) 11 vrst je naseljenih z drugih celin in 4 iz jadranskega povodja. V slednjem je skupaj s piškurjem 40 vrst - 24 domorodnih, 9 naseljenih in 7 preseljenih.

V zadnjih 50 letih sta izginili 2 vrsti domorodnih rib, sedaj pa je ogroženih 48 % vrst, od tega svetovno 4 in regionalno 40. Največ jih je ogroženih zaradi izgube habitata, predvsem zaradi onesnaženja voda in regulacije vodotokov (ARSO, 2003).

Poglavitni vzroki ogroženosti rib so prevelik izlov rib (jezerska postrv, platnica, podust), krivolov (soška postrv, sulec), naseljevanje in preseljevanje rib (postrvi, sončni ostriži, ameriški somič, živorodni zobati krapovci, krapovci), genska polucija (soška postrv), onesnaževanje voda in regulacija (ARSO, 2001).

Metulji

Na slovenskem ozemlju se pojavlja šest družin dnevnih in okoli osemindvajset družin nočnih metuljev. Doslej je bilo ugotovljenih okoli 3200 vrst metuljev – 1500 vrst iz skupine velikih metuljev (*Macrolepidoptera*) in okoli 1700 vrst majhnih metuljev (*Microlepidoptera*). K velikim metuljem štejemo tudi 183 vrst pri nas živečih dnevnih metuljev.

Zaradi različnega načina življenja med dnevnimi in nočnimi metulji so velike razlike tudi v vzrokih ogroženosti. Poleg tega so mnogo bolj proučeni dnevni metulji, več je podatkov o njihovi razširjenosti in biologiji. Na celotnem slovenskem ozemlju je ogroženih 35 % vrst dnevnih metuljev. Za nočne metulje je podatkov manj, obdelane so le nekatere skupine. Poglavitni vzroki ogroženosti dnevnih metuljev so: intenzivna raba travniških površin, zaraščanje, izsuševanje in večji gradbeni posegi. Poglavitni vzroki ogroženosti nočnih metuljev so povečan cestni promet, javna razsvetljava, degradacija habitatov, intenzivno kmetijstvo, zaraščanje opuščenih površin, izsuševanje mokrišč in urbanizacija (ARSO, 2001).

Kačji pastirji

Po doslej zbranih podatkih je bilo v Sloveniji opaženo pojavljanje 73 vrst in novih najdb skorajda ni več pričakovati. Kačji pastirji so pomembni bioindikatorji, saj je njihovo preživetje odvisno od mnogih dejavnikov in raznolikih struktur v vodnem in kopenskem bivališču. Poglavitni vzroki ogroženosti so eutrofizacija in uničenje ekološke strukturiranosti stoječih vodnih ekosistemov, naseljevanje in prekomerno doseljevanje rib v prav vsako stoječo vodo, spreminjanje naravne vrstne sestave ribje favne in vnašanje tujerodnih ribjih vrst, regulacija vodotokov z uničenjem procesov naravne rečne dinamike ter raznolikih struktur v in ob vodotoku, izsuševanje močvirij in občasnih mokrišč, strojno čiščenje kanalov in melioracijskih jarkov, odstranjevanje obrežne vegetacije ter reaktivacija naravovarstveno pomembnih starejših glinokopov in gramoznic (ARSO, 2001).

Hrošči

Glede na neobjavljene podatke ocenjujejo, da živi v Sloveniji okoli 6000 vrst hroščev. Poglavitni vzroki njihove ogroženosti so intenzivna gradnja infrastrukturnih objektov, hidroelektrarn in urbanizacija, intenzivno gnojenje travnikov, izginjanje stepskih in travnatih površin, odstranjevanje starih in napol odmrlih dreves iz gozdov, goloseki, onesnaževanje voda ter spreminjanje vodnega in obvodnega okolja, neposredno uničevanje jam (zasipavanje, odlaganje odpadkov ipd.), turistična raba jam in posredno onesnaževanje jam (ARSO, 2001).

Prikaz stanja biotske raznovrstnosti s kazalci stanja okolja

Okoljski cilj: Preprečevanje zmanjševanja biotske raznovrstnosti na ravni ekosistemov (in habitatnih tipov), vrst (in habitatov) ter genomov (in genov)

Kazalci:

Indeks ptic